

ØSTFRONT VESTFRONT

AF

CLAUS ESKILDSEN

H. ASCHEHOUG & CO. • DANSK FORLAG
KØBENHAVN • MCMXXIX

Copyright 1929

by

H. Aschehoug & Co. Dansk Forlag.

PRINTED IN DENMARK

J. JØRGENSEN & CO. • IVAR LANTZEN

Ved Fremstillingen af Sammenhængen mellem Regimentets Historie og de større Begivenheder er benyttet: »R. I. R. 266. Der grosse Krieg im Schicksal eines Regiments« af Herbert Freudenthal.

Kortskitserne er tegnet af Forfatteren. Fotografierne er taget af Forfatteren og hans Kammerater.

I. DEL
TO AAR I ØST

FRED — KRIG

Ved Aabenraa Fjord ligger en lille, lun Vig med fladt Vand og dejligt blødt Sand. Høje og stejle Klev skærmer den baade mod Vesten og Østenvinde. Ved deres Fod finder man fint Sand, morsomt Grus og vældige Kampestene i fantastiske Former.

Halvt skjult ind under Klevet ligger — laa — et lille Hus, med Blomsterhave foran og Æblegaard bagved. Bækken hopper Dag og Nat her forbi, og fra den dybe Grøes Trætoppe gaar Koncerten med Nattergal og Sangdrossel som Forsangere. Her er Skønhed og Hvile.

Her er Fredens Paradis!

Her boede jeg med min Familie i Sommerferien 1914. Jeg var den sidste, som boede der. Krigen trampede ogsaa dette Paradis ned. Huset staar ikke mere, Torne og Tidsler breder sig i Haven.

Vi badede og mædede; vi kravlede op paa Klevet og trillede ned igen; vi legede og læste; vi plukkede Ribs og Hindbær og blev brune og stærke.

Men om Natten kunde det ske, at et Krigsskib kastede sit skarpe Lys ind ad vort Vindue, og fik vi fat i en Avis, saa stod der om Serajewo, Belgrad, Wien —

Berlin, Petersburg, Paris — om Krigsfare, Forhandlinger, Telegrammer, Ultimatum.

Krig?

Nu ved alle, at de i Juli 1914 følte den komme. Dengang var der ingen, der troede paa den, jeg heller ikke. Krig?

Det var jo kun noget, Aviserne havde at skrive om. Krig kunde man lege i Sydamerika, Sydafrika og Østasien. Men i Evropa? Her havde de fleste jo været Soldat som jeg og vidste, at en Krig var umulig, fordi den allerede i de første Par Uger vilde koste saa mange Menneskeliv og Penge, at Landene maatte forbløde.

Krig? — Jeg har Ferie!

— — —

Saa kom den!

En Aften løb Kommuneforstanderen fra Hus til Hus. Han skulde forkynde, at Krigstilstanden var erklæret.

Hvorfor var den Mand saa sindsoprevet og bleg? Skar det ham saa dybt i Hjertet, at jeg skulde rives bort fra Kone og fem smaa Børn? Eller følte han en klam Haand gribe ind i hans Hjem? — Inden lang Tid var gaaet, var hans ene Søn faldet, og en anden kom hjem som Invalid.

Vi pakkede samme Aften, og næste Morgen kørte min Svoger os til Stationen.

Vi kørte ind paa Gaardspladsen hjemme. Min Svi- gerinde stod i Døren. — »Det er da godt, Peter er for gammel til at komme med!« — Næste Morgen var Bror Peter i Tøjet som »Landsturm«-Mand! — Min gamle Moder stavrede hen til Vognen: »Gud bevare dig, Claus, jeg beder for dig!«

Vi kørte. Ved det lille Nabohus stod Christian Lock. Han skulde miste fem Sønner i Krigen. Ved den næste Gaard tog Hans Hansen Hatten af. Han maatte give sin eneste Søn. Hus efter Hus, Gaard efter Gaard, ingen kendte den Dag det frygtelige, Krigen skulde bringe; ingen troede, den var saa forfærdelig.

Ved den gamle Sognekirke gik en ung Kone uroligt op og ned paa Vejen: »Min Mand er rejst til Altona; men kommer han ikke hjem og henter mig?« — Døden hentede ham; Konen kom paa Sindssygehospitalet.

Det er Krigen!

Men det vidste vi ikke dengang. I Toget traf jeg de første Elever, der skyndte sig hjem til Tønder. De var elektriserede af Spændingen. Krigen — det er jo Eventyret, Mandens Prøve paa, hvad han duer til, Vejen til Farter i fremmede Lande, til Heltegerninger, Hæder og Berømmelse! Krigens Begejstringsbølge begyndte at bruse. Jeg skammer mig slet ikke ved at bekende, at den ogsaa rørte ved mig. Det var kun de meget blaserter, der ikke følte Blodet bruse gennem Aarerne. Jeg har talt med mange danske Sønderjyder i denne første Krigstid. Deres Hjerte var ikke paa Tysklands Side, men Eventyret lokkede ogsaa mange af dem. Det var kun naturligt for sunde, raske, ufordærvede Mennesker. Vi kendte jo ikke Krigens sande Aasyn! — — —

Det gik nu Slag i Slag.

Den 1. August om Middagen kom vi tilbage til Tønder. Om Eftermiddagen slog man de røde Mobiliseringsplakater op, som man havde fortalt os saa meget om paa Mønstringerne. »1. Mobilmachungstag 2. August.« Jeg skulde møde den 6. Dag, det blev den 7. August; jeg havde altsaa god Tid.

Der kom Krigserklæringer, der holdtes Bededag, der toges Afsked. Jeg købte lange Støvler, lod mig fotografere med min Familie, og saa rejste ogsaa jeg afsted.

DE FRIVILLIGE

Paa Kasernepladsen i Flensborg var der fuldt af Mennesker. Vi stod i Smaagrupper med vore Pakkenelliker i Haanden. Næsten lige paa Slaget 11 trak en Byge hen over Byen; men vi kendte jo Prøjserne og stillede op. Vor »Kriegsbeorderung«, som vi hvert Aar fik udlæveret, havde Bogstav og Nummertegn, og Skilte med de samme Tegn fandt vi nu paa Pladsen, saa det var ikke vanskeligt at komme i den rette Baas.

R D stod der paa en Tavle.

R D 3 var mit Nummer. — »Men god Dag!« — »Og se, staar du ogsaa der?« — »Nej, nu har jeg aldrig kendt Magen!« — »Her er nok hele Banden samlet igen!«

Her havde vi fundet hinanden igen, Hansen fra Haderslev, Petersen og Andresen fra Sønderborg, Jensen fra Flensborg og de andre, som havde været indkaldt sammen til Øvelser i Reserven og 1. Landeværnsopbud.

En Feldwebel kom hen til os. »Rekrutendepot! De bliver her for at uddanne Rekrutter!« — Det var dobbelt flovt. At man ikke tidligere havde regnet ud, at R D betød Rekrut-Depot, og at man ikke havde Brug for saa stramme Folk som os i Felten! En Smule Beundring for Prøjserne blandede sig i Følelsen: Derfor havde man givet os saa omhyggelig en Uddannelse i de 12 Aar efter vor Tjenestetid, havde indkaldt os til særlige Underofficersøvelser, indviet os i den nye Geværmodel og Ændringerne i Eksercerreglementet!

Vi fik straks Arbejde. Der var nok af andre, der skulde i Tøjet. Det aktive Regiment, bragt paa Krigsstyrke ved de i Dagene før indkaldte Reservister, var med Musik i Spidsen under Sang og Jubel og Hurraraaben og Blomsterregn fra Kasernen rykket gennem Gaderne til Banegaarden. Vi flyttede ind paa Kasernen faa Timer efter og arvede, hvad der var efterladt paa Stuerne, Kasketter, Halsbind, Haarbørster, Smørdaaser; endog et halvt Hundrede Kærestebreve laa der i en Pakke paa vor Stue.

Vi hørte nu til Flensborg-Regimentets Erstatningsbataillon, der bestod af to Erstatnings-Kompagnier og to Rekrut-Depoter. Nye Indkaldelser, Lazaretter og Rekrutdepoter pumpede stadigt nyt Blod ind i Erstatningskompagnierne — Felttropperne sugede det ud igen.

Vi havde Mennesker nok at øse af. Den ikke-uddannede »Ersatz-Reserve«, de betinget tjenestedygtige, blev indkaldt, og de frivillige strømmede til i Skarer.

Det var rørende at se disse frivillige. Der var Kieler Studenter og Tønder Seminarister, Overlærere og Assessorer, Arbejdere, Lærlinge; men næsten ingen Landmænd. Der var gamle og unge, dog mest unge. Der var flere Brødrepar, der var Fader og Sønner. De fleste var naturligvis fra Slesvig, men nogle var søgt hjem fra Danmark, Sverige, Frankrig, Amerika. Blev de afviste det ene Sted, rejste de hen et andet, til Jægerne i Lauenburg, til Husarerne i Wandsbek, til Artilleriet i Itzehoe, indtil man tog dem. Nogle forfalskede Papirerne for at komme i Trøjen; 16 Aars Dreng ændrede Fødselsaaret, andre brændte Lægeerklæringerne, der havde kasseret dem. De sang Fædrelandssange, naar de drog ud

til Øvelserne, og de kom syngende hjem igen. »Ersatz« Reservisterne trykkede sig og meldte sig syge, de frivillige var aldrig syge. Man havde ingen Støvler til dem; de manglede Spader, Pikkelhuer og Tornyster; men de øvede med Hjertens Lyst. De fik en daarlig Uddannelse; de havde overhovedet kun skudt een Gang, da de blev sendt i Felten, og vor første Transport Udfyldningsmandskab maatte ligge 8 Dage i Düsseldorf for at faa Paaklædning og Udrustning i Orden; men de drog ud med Ild i Hjertet og Sang paa Læberne.

De drog ud i Døden! Saa godt som ingen af dem kom levende hjem.

Jeg har liggende en stor Samling Breve, som disse prægtige Mennesker, Elever og Venner, har sendt mig fra Fronten. Her staar opridset den Lidelsesvej, de maatte gaa. De mødte derude Haan og Foragt hos de »gamle«, Mistillid og Chikane hos deres foresatte, Skuffelse over, at Krigen ikke var Fremadstormen, Kamp og Heltedaad, men Stillestaaen, Snavs og Sult. Men de bevarede trods alt deres Barnesind. Den blussende Begejstring kunde ikke holdes; men Hjertet var varmt, indtil Kuglen standsede det.

Naar jeg i Dag blader i de mange Breve, taler de døde til mig. Af alle de mange er der kun een i Live! Han blev Ordonnans, Tegner og Skriver ved en Regimentsstab.

De andre er faldne alle sammen. I Tønder Seminars Have staar nu en Mindesten over 87 faldne Elever, en Lærer og Pedellen, som ikke kom hjem.

HJEMME-HELTEN.

Da vi, fuldt optagne af Afskedens Vemod og Tidehvertets Idealer, traadte ind paa Kasernepladsen, stødte vi allerførst paa en lille Gruppe tidligere aktive Underofficerer, der foruden Vicefeldwebel-Tegnene havde Guldsnore om Skulderstropperne. »Offizier-Stellvertreter« kaldte de sig nu. Vi kendte dem saa godt alle sammen! Da vi var Soldater, frygtede vi disse Menneskeplagere og afskyede og foragtede dem tillige som de simple Karakterer, de var. Nu havde de efter udstaaet Tjenestetid solgt Frimærker paa et Postkontor eller snust i Pakker paa et Toldsted eller staaet som Politibetjente paa et Gadehjørne. Den store Krig bragte den store Chance til at blive noget stort. De greb den med begge Hænder.

Jeg hilste paa dem, og de talte venligt med mig. Men jeg blev aldeles forfærdet. De lugtede af Bajere og talte om Svir og Piger, om Lønninger og Forfremmelse til »Feldwebel-Leutnant«. Der fandtes altsaa virkelig Mennesker, som ikke var fuldt optagne af det høje, det rene, det store, der var brudt frem!

Jeg lærte disse Mennesker grundigt at kende i de 5 Maaneder, jeg blev i Flensborg. Paa Baggrund af de frivilliges Begejstring og Selvfornægtelse virkede disse Mænd overmaade trist. De tænkte kun paa sig selv, paa Penge, daarlig Morskab og Forfremmelse, og søgtes der Folk til Fronten, var man sikker paa, at de drejede det døve Øre til.

Jeg vendte mig fra dem og gik hen til de frivillige, som stod paa Pladsen. Da de hørte, at deres Lærer

skulde uddanne Rekrutter, lød der et rungende Hurra. Her var Luften ren.

Men jeg fik ikke længe Lov til at eksercere med disse prægtige unge. Vor Feldwebel hentede hver Dag nogle af os Underofficerer op til Hjælp paa Kontoret, og da han mærkede, at jeg »kendte alle Mennesker mellem Kongeaa og Ejder« og arbejdede flittigt, fængslede han mig til Skrivebordet. Jeg protesterede og bad om Lov til at komme ned paa Eksercerpladsen igen; jeg havde altid afskyet disse Penne- og Blæksoldater, og Kontorarbejdet passede nu slet ikke til mit Ideal i disse Dage; men han tvang mig til at blive.

I Dag ved jeg, at det frelste mit Liv.

Vi havde umaadelig travlt. Der kom næsten hver Dag Skarer, som skulde indskrives i Protokollerne, og der gik andre, som skulde have Pas med. Nogle fik Forplejningen paa Kasernen, andre i Byen, og hver fjortende Dag udbetalte vi 3,000 Mark i Kostgodtgørelse. Men vi havde alligevel saa megen Tid, at vi kunde passe vor Krig.

Hvor var den i Grunden modbydelig, denne Hjemmekrig! Der sad de overalt, disse Hjemme-Helte, paa Kontorer og Katedre, i Ølstuer og paa Kaféer, med deres Vaaben — Knappenaalene. Et Kort over den vestlige og et over den østlige Krigsskueplads hang paa Væggen eller laa paa Bordet, og der afstak man saa Fronten. Der opstod en hel Industri af Knappenaale med Hoveder i alle mulige Farver. — »Skaal! — Durchhalten! — Skaal! — Wir werden siegen! — Skaal! — Gott strafe England! — Her kan Knappenaalene skydes et lille Stykke frem. Bravo! Ran an den Feind!«

Og hver Gang Naalene flyttedes, var der igen faldet nogle Tusinde levende Mennesker, og andre Tusinde havde mistet deres Hus og Hjem! — — —

Jeg opdager, at Feldwebelen ved falske Posteringer lader smaa Pengebeløb forsvinde i Lommen. En anden Feldwebel roser sig af, at han i Krigens første Fjerdingaar har »opsparret«, indvundet, 4,000 Mark til sin egen Pung. En tredje misbruger en Kone, som tigger om Brød. — — —

Den første Jul. Jeg har Orlov. I Flensborg fejrer de Jul paa »Bellevue«. Køkkenet har opsparret 10,000 Mark, som nu bruges til Foræringer og Indkøb af Mad, Vin og Cigarer. Til hver Underofficer er der 2—3 Flasker Vin. »Vi havde en dejlig Fest. Vi var fulde alle sammen!« — — —

Her kunde jeg ikke holde det ud! Jeg længtes hen, hvor jeg mente, der var renere Luft, hvor Idealerne stod blanke.

Da jeg anden Juledag kom tilbage til Flensborg, laa der en Ordre, at alle frontduelige Folk skulde fjernes fra Skrivestuerne. Det vilde ingen bryde sig om foreløbig, vidste jeg nok. Men samme Dag kom der Ordre, at vi skulde stille en Regimentsskriver til det nye Reserve-Infanteri-Regiment Nr. 266. Var det ikke Guds Finger? Jeg kæmpede med mig selv. Var det ikke forkert at melde sig til Fronten? Mon det ikke snarere var min Pligt af Hensyn til Kone og Børn at tage denne Post?

Jeg meldte mig og blev antaget.

Nytaarsaften smuttede jeg hjem for at tage Afsked. Tidligt Nytaarsmorgen skulde jeg afsted. De smaa var kommet op af Sengen og sad i deres Natskjorter ved

Kaffebordet og stirrede paa mig. »Du maa snart komme igen, Far!« sagde lille Anemi.

REGIMENTET

Den 10. Nov. 1914 befalede Krigsministeriet, at der skulde opstilles 72 nye Felt-Infanteri-Batailloner. Den 27. Nov. formeredes den 43. Batl. i Altona, den 47. og 48. i Flensborg. Bataillonerne bestod for største Delen af Rekrutter af Aargang 1914, en Del var frivillige.

En Maaned senere sammenfattedes de 72 Batailloner til 24 nye Regimenter. 43, 47 og 48 dannede Reserve-Infanteri-Regimentet Nr. 266.

Der stod nu Regimentet, uden Tradition og Historie, uden Faner og Hjemsted! Men man gjorde alt for at give det en god Start. De blodige Erfaringer, man for et Par Maaneder siden havde vundet ved Langemarck, hvor lignende nye Regimenter (bl. a. 213, 214, 215), bestaaende af lutter uprøvede frivillige, rendte lige ind i Døden og ofrede sig uden Gran af Nytte, kunde man ikke tillade sig at høste igen. Derfor blev alle højere Officerer hentede direkte ude i Fronten, og fra Erstatningsbataillonerne tog man særlig de Officerer, som havde været i Felten før. Ude i Skyttegravene maatte hvert af de i Altona, Slesvig og Flensborg hjemmehørende Regimenter afgive 300 af de bedste Mænd, og disse blev saa sendt hjem og fordelt paa det nye Regiments enkelte Kompagnier, hvor de skulde danne en krigserfaren Stamme.

Juleaftensdag og første Juledag pakkedes der, anden

Juledag ankom Mandskaberne til Øvelsespladsen »Lockstedter Lager« i Holsten. Militæret har alle Dage ønsket at konstatere, at det stod over Vorherre, og har derfor altid med Forkærlighed lagt Troppetransporter o. l. hen paa Helligdagene. Jeg kendte det allerede fra min aktive Tjenestetid.

Saa kom Herskaberne, den 2. Januar Regimentsstaben med Løjtnant Ebeling fra Flensborg som Adjutant og Vice-Feldwebel Eskildsen som Regimentsskriver; samme Dag indtraf Frontsoldaterne fra Felten, og Dagen efter kom Fatter selv, Regimentets Kommandør Major zur Megede, hvis Familie boede i Slesvig. Ham havde man hentet hjem fra Fronten ved Noyon.

Et Par Dage senere laa hele 80. Res. Division i Lockstedts Barakker og de omkringliggende Landsbyer. Infanteri-Regimenterne 264, Saksere, 265, Hansæter, og 266, Slesvigere og Holstenere, dannede Brigaden Monteton, der førtes af Oberst Digeon de Monteton. Der var en Felt-Artilleri-Brigade med Ammunitionskolonner, to Pioner-Kompagnier, en Train-Afdeling, en Kavalleri-Afdeling, et Cyklist-Kompagni, et Sanitets-Kompagni og en Lyskaster-Afdeling.

Den 79. og 80. Division sammenfattedes den 8. Januar til det 40. Armékorps, og dermed var Organisationen færdig. General Litzmann, en gammel Mand med Ynglinge-Ildhu, overtog Korpset med følgende karakteristiske Dagsbefaling:

»Hans Majestæt Kejseren har haft den Naade Allerhøjest at udtale sin Tillid til, at jeg vilde føre det mig betroede 40. Reserve-Korps til Sejren. Jeg vilde være en Skurk, hvis jeg ikke vilde anspænde al Kraft for med Guds Hjælp at

gøre mig værdig til Hans Majestæt Kejserens Tillid. Men jeg kan kun svare til den Allerhøjeste Forventning, naar jeg hos det mig undergivne Armékorps i alle dets Dele møder fuld Hengivenhed i vor hellige Soldaterpligt. De Herrer Generaler, Officererne, Læger og Embedsmænd, Underofficererne og hver enkelt Soldat i det 40. Reservekorps, de maa alle være optændte af Begejstringens hellige Ild, som sikrer os Sejren over vore Fjender. Vi bør have den brændende Ærgerrighed at blive Fjendens Skræk, Fædrelandets Stolthed. Dertil vil Gud hjælpe os, hvis enhver af os søger at gøre sin Skyldighed. — — — Og nu fremad med Gud for Konge og Fædreland! Hans Majestæt Kejseren, vor elskede, hæderkronede øverste Krigsherre leve!»

Se, der var jeg nu dumpet ned! Jeg sad i min Barak og skrev og skrev, ofte Natten med og tit uden at faa Tid til at spise. Jeg fik to Hjælpeskrivere, Ordonnanser stod til Raadighed, Staben svulmede op; men Arbejdet voksede lige saa hurtigt. Den overnervøse Divisionsadjutant lod os otte Gange skrive Officers-Alderslister, og den stramme Divisions-Generalstabsofficer erklærede hver Melding for falsk, indtil vi havde givet ham mundtlig Forklaring. Der herskede en Bureaukratisme, som om vi skulde have Fred i 100 Aar.

Men jeg havde den Tilfredsstillelse, at jeg klarede mig godt. Major v. Gültlingen-Schlepegrell — jeg tænkte ved hans Navn altid paa den danske Schlepegrell — fik endog saa stor Tillid til mig, at han paa een Dag lod mig hente tre Gange til Divisionen for at spørge mig, hvad han nu skulde spørge efter. Dette Arbejde var mere tilfredsstillende end at sidde som Hjælpeskriver for en Feldwebel i Garnisonens Pestluft.

Jeg mærkede snart, at en Regimentsskriver er en

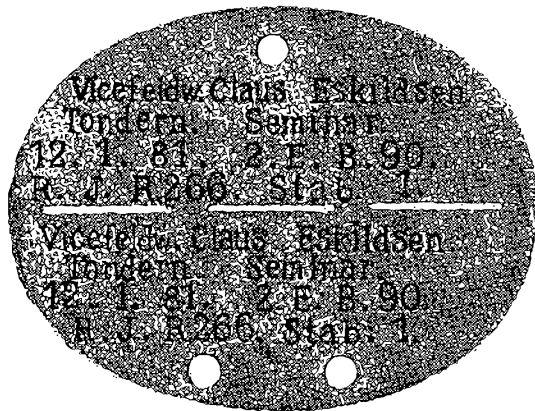
mægtig Mand. Regimentskommandøren og Adjutanten kan lige saa lidt eksistere, naar han lader dem i Stikken, som en Minister kan det uden sin Departementschef. Regimentets Officerer behandlede mig næsten som deres Ligemand, nogle gav endog pænt Haanden, hver Gang de kom paa Kontoret, en ligefrem utrolig Ære for en Mand, der stod saa langt under dem! En hel Stab af Skrivere, Tegnere, Telefonister, Ordonnanser, Oppassere, Kuske lyder hans Vink.

De første Ordonnanser meldte sig ved Staben. Det var dem, for hvem Krigen havde bestemt det store Lod: at slippe fra det med Livet. Først meldte sig Fiebiger, som Civil ingenting, hos Militæret et Geni, der altid skaffede Livets Fornødenheder. Intet Plankeværk var saa højt og ingen Dør kunde laases saa godt, at han ikke kunde finde ind, naar det kom an paa at stjæle Kul til Kakkellovnene og Petroleum til Lampen. Med koldt Hjerte stjal han fra selve Chefen lige for Oppasserens Øjne. Men han var vist ogsaa udlært i dette Fag, inden han kom i Krigen; han kunde fortælle om Farter og Gavtyvestreger i alle Tysklands Egne. Jeg syntes, han var for dygtig for vor Ringhed, og jeg lod ham blive Oppasser hos Feldwebel-Leutnant Scheffer, »Overvognmanden«, som førte Regimentets Bagage-Train.

Skal jeg skildre de andre Medlemmer af Staben? De dukker vel nok op efterhaanden.

Mens Øvelserne gik, fløj Rygterne. »Latrine-Paroler« kalder Soldaten dem, fordi et mindre pænt Sted er Centralen, hvorfra de udsprede. At de nye Tropper var bestemte til noget stort, det var klart. At vi vilde af-

gøre Krigen og hidføre Sejren og Freden, var selvfølgelig. Fra absolut sikker Kilde — men fortæl det ikke videre! — sivede det ud, at vi skulde erobre England. Der var bygget store Transportpramme og naturligvis Luftskibe, som skulde føre os over Vandet. Et Par

Identitetstegn.

Dage senere er det absolut sikkert — »det stammer fra Divisionsstaben; men sig det endelig ikke til andre; jeg knapper mine Bukser, mens jeg hvisker det til dig!« — at vi skal bryde igennem og tage Paris, det hele er stortartet lagt til Rette, og denne Gang vil det lykkes. Nu er det klart, hvor det gaar hen — denne Gang var det selve Løjtnanten, der bragte »Parolen« fra Divisionen — det bliver Karpaternel

I de sidste Januardage fik vi udleveret tykt Vintertøj og Snehætter til at trække over Hjelm og Overkrop, Brodder til Hestene og Slædemeder til at skrue under

Vognhjulene. Nu vidste vi da een Ting: at det blev Østfronten.

Man vaccinerer os, paa Arme og Bryst, mod Kopper, Tyfus og alt muligt Djævelskab, og i de sidste Januardage faar vi de sidste Ting, der hører med til en Frontsoldats Udrustning, som det sidste i en Snor det lille uhyggelige Blikmærke med Navn og Adresse, som skal fortælle, hvem vi var, naar vor Mund ikke længere kan det.

Midnat mellem den sidste Januar og den første Februar — Krigen har nøjagtig varet et halvt Aar — forlader vi Lejren og marcherer til Banegaarden i Kellinghusen, et ret godt uddannet og meget vel udrustet Regiment, fuldtalligt, 3000 Mand stærkt.

Det er bitterlig koldt. Sneflokke daler ned i tæt Vrimmel. Snart har der lagt sig et hvidt Ligklæde over hele Regimentet, paa Heste og Vogne, paa Officerer og Mandskab.

Var det Varslet om vor Skæbne?

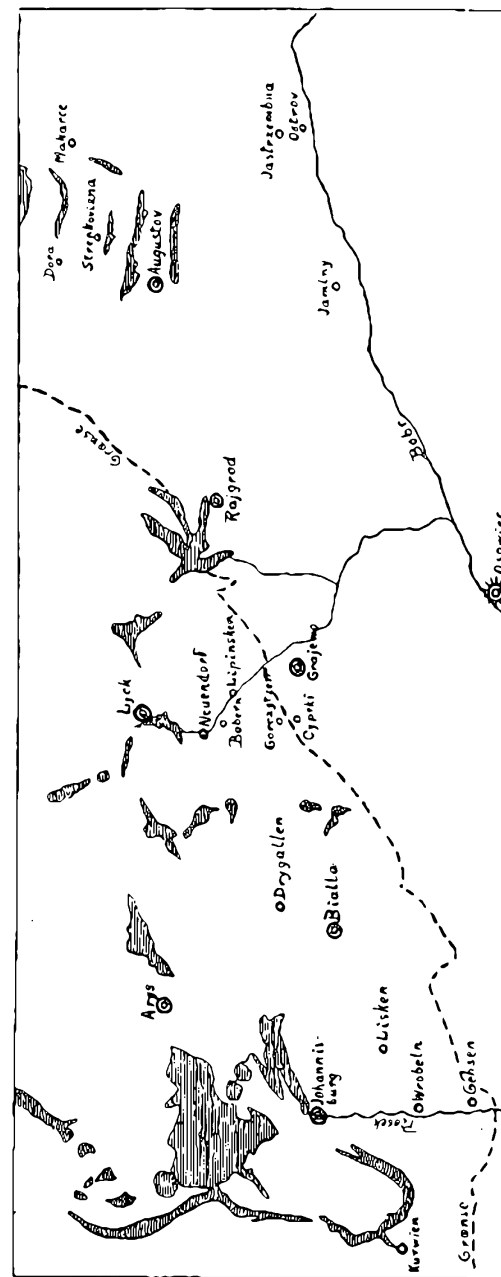
Da Krigen sluttede, havde 45 Officerer og 2050 Underofficerer og Menige lidt Døden i R.I.R. 266.

De lemlæstede, syge og savnede tæller vi ikke.

FEBRUAR 1915

Regimentsstaben har faaet anvist Kvarter i en Bondegård i Byen. Vi banker paa Døre og Vinduer. Folkene bander og skælder ud paa Polsk og er særlig fortørnede over, at vi jager deres Kreaturer ud i Laden og stiller vore Heste ind i den varme Kostald. Men saa bliver de flinke. Majoren faar en Seng i Gæsteværelset, Løjtnanten ligger paa Gulvet, vi andre faar tilbudt de varme Senge, som Værtsfolkene kravler ud af. Vi lægger os fire Mand i de to Senge — ahl det gør godt at faa de stive Lemmer tørt op efter to Døgn Rumlen i en kold Jernbanevogn, hvor Vinduerne var tætte af tykke Isblomster!

En Seng den første Nat i Felten! Der gik to Aar,
inden man bød mig en Seng igen.

Den næste Morgen marcherer vi til Godset Dietrichswalde, hvor vi skal ligge, indtil hele Angrebsarméen staar rede. Det er 12 Kilometer Vej, men vi slider nøjagtigt 7 Timer for at komme derhen. Vejene er føjet til; Hestene kan ikke trække Vognene; vi maa skubbe bagpaa og tage kraftige Tag i Hjulene. Det er en lovende Begyndelse.

Paa Dietrichswalde ligger vi de to næste Dage. Officererne gaar paa Jagt og kører i Kane; Mandskabet belejrer Egnens Pigeskønheder; Regimentsskriveren faar Bureaukassen frem og skriver Meldinger; Fiebiger konstruerer til Kontorets Brug en Lampe. En gammel Beholder har han »laant« her, Petroleumskanden stjal han i Lockstedt fra selve Majoren, Vægen faar han ved at skære en Strimmel af et Fodsvøb.

Godsets Ejer, Prejawa, og de andre Folk fortæller om Krigens frygtelige Harve, der to Gange har sønderflænget det ulykkelige Østpreussen. Læreren og Skovrideren er skudt af Russerne, nogle unge Piger er endnu i Fjendens Vold.

Nu skal Østpreussen befries for anden Gang. Tannenbergslaget skal gentages. Fra Tilsit ned til Johannsburg — 170 Kilometer — marcherer de nye Korps og enkelte gamle op, 225,000 Mand mod Russernes 220,000. Medens den svage Midte nøler, skal de stærke Fløje overraskende støde kraftigt frem og med stærke Tænger smække Russerne sammen i Fælden.

Vi er paa yderste højre Fløj. Litzmann gnistrer af Begejstring over denne Ære: »Udødelig Berømmelse vinker Eder! Vor Opgave er overmaade vigtig, ærefuld, men ogsaa vanskelig. Gaa kækt paa! Vi frygter ikke

for Russerne, selv om de skulde dukke op i vor Flanke eller bag vor Ryg. I skal eje Sejren!«

Den 6. Februar trækkes Regimentet ned til Kurwien. Herfra skal Fremstødet foregaa næste Morgen. De stakkels Heste falder som Fluor. I Skoven møder vi de første flygtende Indbyggere, 4—5 Slæder med forkomne Kvinder og Børn. I et Par Sække har de alt, hvad de har bjærget.

Hestenes og Civilbefolkningens Lidelser har hele Krigen igennem været det, der skar mig mest i Hjertet. Vi Mænd er vel skabte til Krigen, vi bør vel lide for det, som vore Kønssæller i Generalstabs- og Redaktionskontorerne har forbrudt. Men hvilken Del har de stakkels Heste i Krigen? Og dog maa de slide, til de dør i Sælerne, sulte, saa Tarmene skriger, rives i Stykker af Granaterne.

Hvorfor skulde de umælende Dyr, hvorfor skulde hjælpeløse Oldinge, svage Mødre og uskyldige Børn rammes haardest?

Dengang grublede jeg over Problemet, nu ved jeg det.

Fordi Krigen er den store Meningsløshed. Fordi det er Krigens Vilje, at de svage og rene og uskyldige skal lide, medens de skyldige med sund Krop og sort Sjæl sidder i Redaktionslænestole, eller ved Kaviar og Champagne, med Brystet spækket af Ordener, ødelægger Landets Piger bag i Etapperne.

Men vi var jo i Kurwien!

Slaget var endnu ikke begyndt; men vi maatte allerede paa Hestehandel. En syg stor Hest og 350 Mark kontant gav vi for en lille Litaver. »Panjeheste« kaldte

vi senere disse smaa, seje Litavere. Løjtnanten stod med Prangermine og svingede med Ridestokken, jeg var hans sagkyndige Hjælper. Vi fik snart en besk Anelse om, at det ikke var os, der havde gjort Præstehandelen. Polakken smilede saa lumsk, da han trak af med vor Jyde, og kort efter mødte hans Nabo: »Panje Løjtnant, jeg har ogsaa en Hest at sælge!« — »Den er sikkert for lille.« — »Nej, Panje Løjtnant, det er en meget stor Hest!« — »Træk den saa herhen!« — Den var os imidlertid alt for lille, selv af en »Panjehest« at være.

Vi ligger i Skolen, en Snes Officerer og flere Hundrede Mand. Jeg bor med 16 andre i et lille Køkken. Læreren og hans Kone er flygtet. Hans Bøger staar paa Reolerne eller er havnet i Kakkelovnen, hendes Sølvtøj ligger i Skabet eller er stjaalet, deres pæne Møbler staar i Stuerne. Hvor vil den Kone græde, naar hun kommer hjem igen og ser den Ødelæggelse og det Svineri, vi efterlod!

* * *

Den 7. Februar begynder Slaget. Det er en Søndag. Østenvind, Snefog, Termometret viser 12 Graders Kulde. Regimentet 266 er i Spidsen. Tidligt om Morgen rykker det ud. Det skal tage Overgangen over Pissek-Floden ved Wrobeln og her altsaa støde gennem Fjendens Linjer. Der er 25 Kilometer til Wrobeln. Snart kan hverken Heste eller Folk komme videre. De kraftigste kommanderes forud til at stampe en Sti gennem Sneen. Slædemederne spændes under Vognene og Kanonerne. Saa kan de hverken trækkes eller skubbes

mere. »Kast det forbandede Kram i Vejgrøften, og grib paa god, gammel Maner i Egerne!« — Der ligger hele Patentet, men hvad, Krigen ødsler med saa meget!

Henimod Aften nærmer man sig Pissek-Kløften, og nu skal de udasede Stakler frem paa begge Sider af Vejen, gennem tæt Granskov og høj Sne. Artilleriet slæbes frem. Nogle Skud mod Wrobeln. Et Par Kosaker falder, Resten løber ind til Johannisburg. Regimentet kravler over den tilfrosne Flod; Opgaven er løst. Natten tilbringes ude i Kulden.

Regimentsskriverens Plads er ved Bagage-Trainet bag ude. Vi staar ved Skolen og ser den graa Hærorm drage forbi. Nu er Skolen vor. Fiebiger har stjaalet en And, som braser i Panden. Saa kommer der en Officer. »Her!« General Litzmann tager Kvarter i Skolen; saa var vi de smaa. Fire Timer staar vi i Sneen, parate til at rykke frem. Saa kommer Ordren: »Bagage-Trainet bliver her!« Vi ind i Skolen igen, som Generalen forlader. Nu skal der laves Aftensmad. Saa kommer Korpsstaben igen og smider os ud. Vi finder et lille Hul i et Smaakaarshjem, hvor vi kravler ind med 20 Mand.

Klokken 5½ næste Morgen staar vi ude i Sneen igen. Kl. 9 gaar det fremad. Halvdelen af Tiden ved Militæret spildes med Venten; det ved vi jo allerede fra vor aktive Tjenestetid. Men denne Gang skyder Bagageormen sig frem. Snegletempo, Harmonikabevægelse! — 100 Meter frem. — Stop! — 500 Meter frem! — Stop! — Pisen paa Hestene, alle Mand til Egerne! — 1, 2 — 5 døde Heste tæller vi paa Vejen. Ingen slæber Kroppene til Side. Uden om, over Benene, alt efter bedste Be-

skub! — Det bliver Aften, det bliver Midnat, vi aser os videre frem. Holdt igen! Vi er for trætte til at staa; men sætter eller lægger vi os, fryser vi ihjel. Benene er Is. — »Jeg tror, jeg tror, — jeg dør engang af kolde Fødder!« — siger Matthiesen grædefærdig. Det udløser en velgørende Latter.

I Morgengryet er vi efter 25 Timers March naaet frem til Pissek-Floden. Aldrig har jeg set saa halsbrækkende Kørsel som over denne Flod. Alle Mand griber i Vognene og haler til venstre, saa hyp! hyp! Pisken paa Hestene, og Heste, Vogn og Mand ruller paa skraa ned ad en stejl Skrænt ud paa Isen.

I Wrobeln »erobrer« vi et Russerkvarter i en udplyndret Høkerbutik. Tre Stykker tørt Brød i Maven, saa sover vi et Par Timer og vaagner stivfrosne igen. Ved Banegaarden kiger vi paa de 800 fangne Russere. De synes at være bedre beskyttede mod Kulden end vi, og de griner meget fornøjet. Nu er Krigen forbi for deres Vedkommende, mener de. — Hvor mange af de Stakler er mon senere døde af Sult og Plettyfus i Fanlegelejrene?

Mens vi »Etappesvin« den 8. sled os frem paa Landevejen, har Regimentet forude maattet hjælpe den 79. Division, som ikke havde haft Held til at naa sit Søndagsmaal, over Pissek ved Gehsen. 150 Russere er Byttet. Ved Lirken har Russerne sat sig fast, thi lykkes det Tyskerne at naa Bialla, er Tropperne i Johannisburg afskaarne fra Tilbagevejen. Lirken stormes, Bialla tages, 2500 Russere maa overgive sig ved Johannisburg. Men heller ikke denne Nat faar nogen et Øje lukket.

Den 9. Februar er en af de haardeste Dage i Regi-

mentets Historie. Ved Drygallen skal Russerne fra Egnen mellem Johannisburg og Arys ud paa Landevejen. Dette Knudepunkt skal *holdes*. Det skal *tages*! siger Litzmann. Regimentet er igen forrest. Til højre og venstre fra Landevejen ud i Sneen! 25 Graders Kulde! Granater! Fremad! Maskingeværerne mejer! Fremad! De saarede fryser ihjel, de usaarede faar Forfrysninger i Fødderne. — Drygallen tages. Det har kostet Regimentet 345 døde, saarede og syge.

Vi »Bagagehingste« slæber os den Dag to Mil frem til Bialla. Døde Russere ligger ved Siden af Vejen. Ingen skænker dem en Tanke; vi har nok i vort eget. Vor Aande fryser til Is; vi kan hverken staa eller ligge; Sulten melder sig; i to Dage har vi levet af tørt Brød, og nu har vi intet mere.

Om Aftenen naar vi den lille Købstad Bialla. Den er uhyggelig medtaget af Krigen. Vi tager Kvarter i et Købmandshus. I Butikken er alt slaaet sønder og sammen af Russerne, i Stuerne er Sofa- og Stolepolstre revet ud og skaaret i Stykker, Pudsen slaaet af Væggene. Paa Døren hænger endnu russiske Korporalskabslister.

Den 10. Februar er Regimentet paa Grund af Gaarsdagens store Tab trukket ud af den forreste Linie og staa og fryser paa Landevejen, medens Hærormen skyder andre Led fremefter.

For mig er denne Dag et Vendepunkt.

* * *

Jeg har faaet nok af at sulte og fryse i unyttigt Drivveri bag ude ved Bagage-Trainet. Jeg putter Cigaretter og Chokolade til Majoren og Løjtnanten i Lommen, og

med min trofaste Hjælpekriger Heinz som Ledsager deserterer jeg fremefter. Officererne glæder sig, da de ser mig. Fra nu af skal jeg holde mig til den saakaldte »Fæstningsbagage«, Fægtnings-Trainet, der ligger længere fremme. Ved et Feltkøkken faar vi den første varme Mad. Den smagte! Men de stive Fingre kan næppe holde Kogekarret, og Halvdelen af Maden blæses bort af den isnende Østenstorm.

Resten af Dagen og den halve Nat gaar med at fryse paa Landevejen. Saa finder Heinz og jeg et Høstænge i Landsbyen Monethen, hvor vi kravler ind; men Kulden ryster os hele Natten, saa vi bævrer over hele Kroppen.

11. Februar! Vinden er blevet til Orkan, Kulden er uforandret, det er et forrygende Snefog. Heinz og jeg mister Forbindelsen med Staben og fører nu Krig paa egen Haand. Vi stamper forkomne gennem Sneen og spørger os frem gennem fremmede Tropper. Midt i Fog og Kulde, Krig og Død, Sult og Nød finder vi et lunt, lille Fristed paa Møllen i Dybowen. Den venlige Kone bager Vafler og koger varm Kaffe til os. Alt imens fortæller hun om Russernes Rædselsgerninger. Hun er saa lykkelig! Manden ligger — laa? — ved Fronten i Galicien, men siden Russerne om Efteraaret kom her for anden Gang, har hun naturligvis ikke hørt fra ham. Nu er der Udsigt til, at der kan komme Brev igen — eller er han død for længe siden? — Lille Lene lytter spændt til Moderens Fortælling og laaner os store Øjne, mens vi sluger Vaflerne. Hvor gør det godt at se et lille, rent Barn! Jeg kan ikke faa nok af at se paa hende. Hun lægger sin lille Haand i min og siger

pænt Tak, da vi giver hende en Mark. — »Farvel og Tak! Farvel, Lenchen!« — Hygge og Fred er ikke bestemt for os, videre gennem Sneen.

Om Aftenen finder vi Staben. Jeg sover om Natten paa Gulvet i et lille Køkken, hvor jeg for første Gang er varm. Næste Morgen kan jeg for første Gang efter fem Dages Forløb vaske mig. Det gør godt!

Det er for Russeren et Livsspørgsmaal at holde Vejen fra Lyck til Grajewo aaben. Ved Neuendorf har han bidt sig fast. Regimentet bliver sendt ud til et højre Flankeangreb. Gennem Byen Bobern gaar Landevejen fra Lyck og Neuendorf ned til Grajewo, og derfor forsvares denne By med seje Udholdenhed.

Denne Gang kommer ogsaa jeg med i første Linie. Jeg forlader det forreste Train og søger fremad til Majorren og Løjtnanten.

Skumringen nærmer sig. En Markvej fører ned ad Bakken, mellem en Skov og en Plantage over en lille Bæk, saa stiger den atter opad til en Bondegård, som ligger midt i sin Mark et Stykke fra Skovkanten. Ved Hushjørnet staar Majoren med sin Adjutant og Ordonnanserne. — Pink — pink — tju — si! Kuglerne kommer hvinende over os, ved Siden af os og ind mod Muren, saa Kalken sprøjter paa os. Jeg undrer mig over, at jeg ikke føler Spor af Angst. Det er vel, fordi ingen af de andre ænser Faren.

Telefonisterne har lagt Traadene ud til Bataillonsførererne og tilbage til Divisionen. Vi er gaaet ind i Huset. Folkene sidder nede i Kælderen, og vi fylder Køkken og Stuer.

Det er blevet mørkt. Vejret slaar om til Tø. Angrebet

vil ikke skride fremad. Gaarden fyldes med saarede. Lægen forbinder og hjælper, saa godt han kan. Han gaar ud for at hjælpe en saaret og bliver baaret ind igen med Skud gennem Bækkenet. En Stakkel med Underlivsskud har snart udstridt. Man lægger ham uden for Huset og dækker ham til med Teltdugen. Tagdryppet klasker ned paa Teltstykket, ingen trækker Liget til Side.

De, der bærer eller leder de saarede ind til os, søger at hygge sig herinde og nøler med at gaa ud igen. En Stund under man dem det. Snart er der propfuldt af Folk fra alle Kompagnier. Saa bliver de jaget ud. Vi mente, de gik tilbage i Linien; men om Morgenens hentedede vi 50 ud af Laderne. — De bjærgede Livet.

Saadan er Krigen! Saa snart det trak op til Slag, blæstes Avnerne bagud. De trofaste, gode, dygtige, tapre maatte lade Livet, de fejge bjærgede det. — Var det det, vi lærte i Skolen om Krigen?

Majoren flintrer. Fra Divisionen kommer det gennem Telefonen: »Fremad! Frem!« Forfra meldes der: »Vi er kommet for langt frem! Fra venstre faar vi nu Flankeild af vore egne, paa højre Fløj giver Russerne os Flankeild baade med Maskingeværer og Geværer!«

Nu begynder ogsaa hans Artilleri at tage kraftigere fat. Bumm! — Schrramm! — Schrramm! knalder det ind i Rækkerne og ned i Skoven ved Siden af os. Det giver Ekko, saa det forslaar noget.

Hvor bliver vort eget Artilleri af? Bobern er et Helvede, som mere og mere spækkes af Russere. Nogle Skud ind i Byen vilde lindre godt.

»Fremad!« siger Divisionen. Majoren strejker: »Jeg

ofrer ikke mine Folk. Skaf først Artilleriet frem. Eller send os Hjælp!« — Divisionen meddeler, at III/265 er beordret frem til Understøttelse paa højre Flanke.

Hvor bliver Hjælpen af? Er de løbet vild? En Mand maa tilbage og finde dem og føre dem herhen! — »Jeg gaar, Hr. Major!«

Jeg gaar ud. Et Stykke fra Huset kommer jeg ind i det, man kalder »Kugleregn«. Denne Gang er jeg alene.

Pink — pink — pju — u — si — i — klask — gennem Luften, ned paa Jorden hviner og smælder det.

Løb!

Latterligt! Du kunde jo løbe lige ind i en Kugle.

Duk dig!

Pjat! Det klasker jo ogsaa ned paa Jorden her.

Man drejer Hovedet, vender Ryggen til, som man saa tit har gjort det, naar det klaskregnede, og gør sig Umage for at gaa i nøje afmaalt, naturligt Tempo videre. Gud maa bestemme, om en af Kuglerne skal ramme; jeg vil ikke gribe ind ved at foretage noget, der ligger uden for det almindelige. Snart er jeg i Læ bag Bakken.

Havde jeg følt Angst?

Nej! Den stærke Spænding overskyggede alt, en mærkelig Ro, næsten Ligegyldighed, indfandt sig straks, en Smule, meget lidt, Uhygge — det var Sjælstilstanden i disse Øjeblikke.

Midt i Plantagen træffer jeg Hjelpebataillonen. Soldaterne ser spøgelseagtige ud i deres hvide Snehætter, som de har trukket over. — De havde Ligklæderne paa; jeg førte dem frem til Døden.

Da Dagen gryer, meldes det, at Russerne rømmer

»

Bobern og trækker sig tilbage til Neuendorf. Resterne af Regimentet stormer frem og samler 80 Fanger. Saa først begynder vort eget Artilleri at arbejde. Bumm — schrramm! Midt ind iblandt vore egne, saa de triller til alle Sider.

Vi forlader den Bondegård, vi aldrig vil glemme, og begynder Fremmarchen i Sjap og Tø. Oppe paa Bakkekammen ligger Soldaterne med Snehætterne i fejlfri Skyttelinie, med jævn, god Afstand, som paa Eksercerpladsen. Hvorfor ligger de der endnu?

Hele Rækken er død!

Oppe paa Møllen ved Bobern har Russerne haft et Maskingevær. Saa snart Skyttelinien kom op paa Bakkekammen, har det tak — tak — tak mejet den ned. — Et grufuldt akkurat Stykke Arbejde!

Vi gaar gysende forbi. Sanitetskompagniet har faaet Ordre til at putte dem i Jorden.

Lænet op mod en Ledpæl sidder der en. Han har slæbt sig herhen for at dø. Udbredt paa Knæene holder hans stivnede Haand et Brev!

Hans sidste Tanke har søgt Mor.

* * *

Denne Dag, den 13. Februar, blev den eventyrligste i Regimentets Historie. Det sibiriske Korps hæfter sig stadig fast ved Neuendorf for at dække Lyck. Saa faar Litzmann den kaade Idé at lade Major zur Megede med to Batailloner liste sig gennem Skoven omkring deres højre Fløj og falde dem i Ryggen.

Vi sjokker afsted med tomme Maver, frysende efter

den gennemvaagede Nat. Snestjappet trænger gennem Støvlerne. Der gaar Hul paa Fødderne.

Hvorfor Russerne ikke har sat Vagt ved Overgangen over Lyck-Floden ved Lipinsken, begriber jeg endnu i Dag ikke. Vi møder ingen; den milelange Plantage sluger os; vi er overladte til os selv, givet Fanden i Vold.

Skumringen begynder at falde paa, da vi naar Maalet bag Fjendens Stilling: »Wegekreuz hart westlich des Tarenberges«; de Ord ligger mig endnu i Ørerne; det Vejkryds glemmer vi ikke.

Bataillonerne spredes ud og gaar frem. Men de kommer ikke 100 Meter bort fra os, før et Helvedesspektakel bryder løs. Skud — Raab — Skrig! Hurra! — skriger Tyskerne. Hurra! — skriger Russerne. De tager hinanden gensidigt til Fange, alt er en frygtelig Pærevælling. Major Wenck melder i Befippelse, at hans hele Bataillon er taget til Fange. Ved Siden af tager en Polak alene ved et kækt Tilraab mindst 100 Russere.

Fægtninger i Skoven er uhyggelige, men Natfægtninger i Skoven burde forbydes. — Hele Skoven vrirler af Russere, vor lille Flok er dumpet midt ind i en Myretue. Her kommer det alene an paa, hvem der har de stærkeste Nerver.

De stærkeste Nerver havde vore Folk. Efterhaanden kommer de drivende med Flokke af Russere. 800 Fanger samler vi ved vort Vejkryds. Vi havde selv været 600 Mand!

Nu kan den Leg høre op. Der kommer Natten igen og om Morgenens flere opskræmte Russere løbende med Armene i Vejret. Nej Tak, vi har nok!

Men den lange Nat har vi endnu foran os, og vi holder her en bitte Flok midt iblandt Russerne. »Det ender bestemt i Sibirien!« siger en. — »Hvis jeg sad ene oppe paa en ensom Palme midt ude i den vilde Ørken med en Løve paa den ene og en Tiger paa den anden Side af Træet, vilde jeg føle mig bedre tilpas end her!« siger Løjtnanten; naar han blev melankolsk, udtrykte han sig meget poetisk.

Trætheden melder sig. En lægger sig ned i Sneen under et Grantræ — et smukt Træ, et dejligt Juletræ, hvis jeg havde det hjemmel! En anden lægger sig oven paa ham; snart er det hele en Klump af levende Meneskekroppe; Major, Løjtnant, Feldwebel, Gefreiter, Menig oven paa hinanden. Men den nederste kvæles, og de andre faar kolde Ben. Saa bygger vi Telte og faar Overkroppen ind i dem, mens Benene ligger ude og bliver til Is. Saadan gaar den Nat. Men Tarmene skriger i Livet paa Folkene. Intet at spise i to Døgn og ligge ude i Sneen to Nætter i Træk, det er ikke morsomt.

Eventyret endte godt. Russerne har forladt Neuendorf og opgivet Lyck. Litzmann besøger os i Neuendorf, og Kejser Wilhelm biler som Sejrherr ind i Lyck.

Vi glædede os endnu mere over, at Feltkøkkenet fandt os i Neuendorf. Der tændes Ild; vi begynder at tørre Strømperne; jeg bliver barberet, for første Gang i 12 Dage. Det tegner til at blive en god Søndag.

Tak for Mad! Afsted i Ilmarch sydpaa i Retning Grajewo!

Om Aftenen naar vi Grænsebyen Prostken. Alt er optaget af Ammunitionskolonner. Vi famler rundt i Mørket og lægger os til sidst i en Lade uden Porte, Døre

og Vinduer. — Men vor anden Bataillon faar Marchordre og stamper videre paa bundløse Veje den hele Nat igennem, den tredje Nat i Træk uden Hvile!

* * *

Mandagen den 15. Februar kom vi over Grænsen. Der var kun to Kilometer mellem Gorczytzen paa tysk og Cyparki paa russisk Side. Samme Folk, Polakkerne, boede paa begge Sider, og ikke det mindste i Landskabet gjorde det naturligt, at der her skulde gaa en Grænse.

Men da vi er naaet forbi det høje Trækors paa ensom Mark, den hellige Moder Ruslands Tegn, føler vi alligevel, at vi er kommet ind i en ny Verden. Paa preussisk Side havde vi set grundmurede Gaarde, engang velholdte og pæne, nu for største Delen røgsvættede, brændte, sønderslaaede, plyndrede af Russerne. Her paa russisk Side begynder paa een Gang usle Træhytter og lerklinede Vægge, alt helt og uberørt, men usigelig fattigt og snavset.

Krigen har bragt alt i Ulave. Ældgamle Instinkter vaagner.

Bønderne fra Østpreussen er fulgt med Hæren. Nu løber de omkring i deres Naboers, Stands- og Folkfællers Stalde, slaar Heste og Køer løs og trækker bytteglade af med dem. — »De har jo taget alt fra os!« siger de. Vi tvivler lidt paa, at den udlignende Retfærdighed sker Fyldest paa denne Maade.

Men hvad gaar der af vore Soldater?

Kolonnerne opløser sig som ved Trylleri, Soldaterne stormer til højre og venstre bort fra Landevejen, ind i

Huse og Gaarde, og griber paa gammel Landsknægtemaner det første, de faar fat paa. Lad Bønderne trække af med Hest og Ko, vi stikker Grisen og Kalven og »rekvirerer«, hvad vi synes om! Her løber en og stikker med Bajonetten efter en kaglende Høne, her har en Væddeløb med en skrigende So, intet levende Dyr levnes, alt kan fyldes i sultne Maver. Og mens Husfolkene græder og Dyrene render og skriger, hopper en Artillerist omkring med et fjollet Grin og kradser paa en Violin, han har revet ned fra Væggen. En lille Dreng — Violinen var vel hans største Skat — stirrer paa ham med Rædsel i Blikket, hans gamle Bedstemor er stivnet i Forfærdelse. Manden bliver ved at kradse paa Violinen, mens han nu forfølger en udlevet So.

I dette Øjeblik skammede jeg mig over den tyske Soldat.

Officererne skrider ind; lidt efter er alle igen tamme og fornuftige som før.

Krigspsykose! Det forfærdelige Skyggebillede af Belgiens Ulykke stiger op foran Blikket.

I Købstaden Grajewo slaar vi os om Aftenen ned i en fin Villa. Vinduerne er rigtignok slaaet itu alle sammen. Hvad gør det! Vore Folk hugger de smukke Klædeskabe til Pindebrænde og putter dem i Kakkeldsovn.

* * *

Resten af Masurslaget druknede i Søle og Snavs. Vejene er et bundløst Pløre. De stakkels Heste! Vi halter vaade og forkomne, sultne og forvaagede frem efter, Dag og Nat, gennem det brændende Rajgrod, forbi Augustov ned til Bobr-Floden, hvor Slaget standser.

Tængerne klemte sig sammen om de ulykkelige Russere. Over 100,000 Fanger, 300 Kanoner, utalligt Materiel var Byttet. Tyskernes Beretning meldte om den store Sejr, Thamsen i Tønder lod Hornet hyle og udsendte Ekstrablade, Kejseren lykønskede til det gloriose Slag.

Men Hindenburg skriver i sine Erindringer: »Fri mig for at beskrive dette Vinterslag nærmere! Navnet alene er som Isens Aande og Dødens Stivnen. Har virkelig jordiske Væsner kunnet yde dette, eller var det hele kun et Eventyr, et Spøgeri? Er ikke hine Marcher gennem Vinternætter, Lejre i isnende Snefog og endelig Udfaldet af de for Fjenden saa skrækkelige Kampe i Augustovskovene kun Fostre af en ophidset menneskelig Fantasi.«

Og vi spurgte dengang: Var det den store Afgørelse, vi skulde bringe?

Litzmanns Dagsbefaling før Slaget sagde: »Soldater! Hele Folket haaber nu paa en lykkelig Vending af Krig. I vil med mig sætte alt ind paa, at der vindes en afgørende, glimrende Sejr!« — Vi havde sat alt ind. Hvor blev Vendepunktet og Afgørelsen af?

I Dag ved vi, at dette grufulde Slag ikke bragte Afgørelsen en Tomme nærmere.

Resultatet var ikke den ene Mands Liv værd, der sad lænet op ad Ledstolpen ved Bobern med Mors sidste Brev i sin kolde Haand.

I Dag ved vi, at vi sled og led, sultede og vaagede til ingen Nytte.

PAA URIAS-POST

19. FEBRUAR-5. MARTS 1915

— — »Stil Urias forrest, hvor Striden er haardest, og vig saa tilbage fra ham, at han bliver slaaet og dør! — — —«

Den tynde tyske Ring omkring den 10. russiske Armé har faaet dobbelt Front. Indersiden kæmper i Augustovskovene med de mange indesluttede Russere, som gør rasende Forsøg paa at bryde igennem. Yderringen har Næsen vendt den modsatte Vej, udad, mod de Masser, der vælter frem til Undsætning.

Vi er i Yderringen.

Ring? — Nej, det er ingen Ring mere! Dertil er Linien for hullet og tynd. Da vi gennem Vejæltet halter de to-tre Mil fra Augustov sydpaa ned til Bobr-Floden, møder vi fremmede Regimenter, som forlader den forreste Linie. Nu staar 266. Regiment paa Nordbredden af den sumpede Bobr-Lavning, smeltet sammen til 1000 Mand, og skal holde 20 Kilometer Front mod det graa-brune Mylder paa den sydlige Bred.

Og saa sætter Frosten ind igen. Bobrens Vand og Sump kan bære!

Haabløst!

Ved Jaminy stødte vi paa Bobr-Dalen. Ludendorff er beruset af Sejren i Masuren og pudser os frem for at se, om vi ikke kan snuppe Ossoviec og saaledes bryde et Hul i den russiske Fæstningskæde. Troppedyret lystrer godt; vi udasede Stakler prøver at tage Overgangen over Bobr.

Jaminy er en Jammerby.

I Skoven foran Byen møder vi Jammertoget. Oldinge, Kvinder og Børn søger slæbende og kærrende at bjærge Liv og Seng ud af Ildlinien. »Dzien dobri, Pan!« hilser de ærbødigt. Vi tænker paa de kære hjemme og ser medlidende paa de flygtende. De synes at ynkes lige saa meget over os. En lille, snavset Dreng rækker mig et Stykke Brød; jeg saa vist særlig forsulten ud. »Dzien kuje, lille!« Det smager næsten som det hjemmebagte Brød, min Mor bagte.

I Jaminy »rekvireres« der. Her er Pølser, Flæsk, Skinke, selv en Krukke syltede Pærer. Maaltidet skal begynde.

Bumm — huii — surr — tju — schramm!

Adam maa ud af Paradiset. Hus for Hus tager det russiske Artilleri under Ild. Almindeligt Rykud. Vi er de sidste med vor lille Panjevogn. Hesten, vi lige rekvirerede, er ikke ildfast og knækker Vognstjerten. Kusken rekvirerer en ny Vogn og to nye Heste under stort Opløb, Skrig, Jammer, Taarer. Det bliver Aften, inden vi kan forlade Jammerbyen. I Janovek, lidt længere tilbage, kryber vi i Ly og tilbringer her de tre første Hviledage i Felten.

Naturligvis er det kun Bagage-Trainet, der har Ro.

Fronten ude i Byerne paa Bobr-Skrænterne trænges af Russerne. — Og Regimentsskriveren slider i det med Rapporter og Ordensindstillinger.

Den 22. Februar flytter vi. Kl. 12¹/₂ om Natten kommer Ordren: »Kl. 1 marcheres der!« Maalet er Jastrcembna, 20 Kilometer længere østpaa. Angrebet er opgivet; Regimentet skal fra nu af spærre Bobr paa tre Miles Front.

Vi drager ind i denne Ulykkesby med fuld Honnør. Ude foran Byen, hvor Jernbanen fra Grodno til Augustov skærer Landevejen, ligger Herregaarden Jastrcembna. Russerne har iagttaget Kolonnerne og knalder kraftigt. Bag Gaarden holder vi en Stund og trækker Vejret, inden vi skal over det farlige Sted. Vi tænker et lille Baal, og den tykke Jarck bager en Pandekage. Lige som jeg vil føre min op til Munden, ryger en Granat igennem Taget ind i Huset, saa Sten og Kalk rasler ned paa os. Min Pandekage ligger paa Jorden, Jarck holder endnu sin i Haanden og spørger tørt: »Var det noget at blive saa befippet over?«

Fra Dæmningen og omtrent 200 Meter frem ser Russerne Vejen og tager hver Kolonne og hver Vogn under Ild. Granaterne hyler, og Granatkardæskerne klasker. Vi maa enkeltvis gennem Skærsilden.

Nu er det vor Turl

Kusken løfter Pysken, vi hænger os i Vognen paa Læsidet, — som om det kunde hjælpe! Hyp, hyp! Vi rumler af Sted; min Hæl er eet stort Saar; men her skal man løbe. Foran og bagved betragter man spændt, om vi slipper over.

Bumm — huuu — der kommer vor Granat!

Dumpp — den gik ned i Sumpen 30 Meter fra os. — Et Par Sekunders Spænding. — Den sagde intet mere. »Blindgænger«. Vi slap.

Den 23. og 24. Februar er Regimentets haardeste Dage. Jastrcembna ligger under Ild. Vort Nabohus skydes i Brand. Vi tager det med Sindsro; forude er det hundredefold værre. Fra alle Sider meldes der, at Russerne er gaaet over Bobr, og at Stillingen umuligt kan holdes. Vore Folk viger, stormer atter frem, viger igen, skyder den sidste Patron bort, stormer, viger igen. De saarede lades tilbage i Sneen og falder i Russernes Hænder, en Fuldræffer braser ned midt i en Lade, der er indrettet til Forbindingsplads.

Forfra skriger man om Hjælp. Majoren giver Skriget videre til Brigade og Division. — »Hjælp eder selv! Vi har ingen Reserver!«

» — — — — vig tilbage fra ham, at han bliver slaet og dør!« — — —

Kaptajn Marsch er faldet! Hvor var han altid livsglad og munter! Side om Side stampede vi for 12 Dage siden gennem Sneen, og hans udtømmelige Humør hjalp mig gennem den usigelige Træthed. — Hjemme i Rostock sidder hans Hustru, en ung Italienerinde, med sin lille Søn.

II. Bataillons Adjutant, Løjtnant Masch, søger at drive sin vigende Bataillon frem, idet han selv stiller sig i Spidsen. Han rammes af et Skud i Underlivet. Man fører ham forbi vort Hus. — »Nu maa jeg dø saa ung, hvor gerne vilde jeg have levet!« — I Nabobyen udaander han. Hans sidste Ord var: »Jeg kan, jeg maa,

jeg vil ikke dø! — Hjemme i Kiel sidder en gammel Moder. Han var en ualmindelig elskelig og god Dreng.

Major v. Freyhold, Fører for I. Bataillon, rammes af en Kugle. To Mand fører ham ind i et Hus; men de maa flygte for Russerne og lade ham tilbage. Tre Dage senere finder man ham tilfældigt i Sneen, omkommet paa Flugten. Man bringer ham til Jastrcembna og lægger ham ude i vor Lade. Vore Ordonnanser har hurtigt røvet Støvler, Pistol og meget andet fra Liget. Mig giver de hans blodbestænkte Korttaske. Han, Stakkel, var næppe til at kende, hans hele Underkæbe var knust. — Tre Uger senere faar vi Brev fra Enken i Altona. Hun vilde da saa gerne vide, om hendes faldne Mand havde maattet lide meget, om hans Ansigt i Døden havde et fredeligt Udtryk! Godt, at hun ikke saa ham!

Godt, at de mange, der nu græder, ikke har set deres kæres »Heltedød«!

Under den sidste Del af Slaget var jeg ikke i Jastrcembna. Da Russerne om Natten i det tætte Snefog trængte nærmere og nærmere ind paa Byen, sendtes jeg tilbage med det vigtigste Bagagetrain. Det skulde de ikke have. Vi maatte igen gennem Spærreilden ved Herregaarden, holdt hele Dagen ude i Skoven og blev saa hentet tilbage om Aftenen.

Sibirien havde været nær. Fra to Sider var Jastrcembna omringet; men vor III. Bataillon var ilet til Hjælp; Angrebet var afslaaet.

Det var en sørgelig Rapport næste Dag! Vi har mistet 40 Procent af dem, der stod forude. Vor I. Bataillon har i Fronten foruden Fører og Adjutant kun to Kom-

pagniofficerer og 152 Mand, II. Bataillon 4 Officerer og 225 Mand, III. Bataillon 6 Officerer og 288 Mand.

For 17 Dage siden marcherede hver Bataillon med 1000 Mand!

* * *

Russeren synes at befinde sig lige saa daarligt. De næste fem Dage trækker han Vejret.

Vore Stakler ude i Fronten hakker og graver hele Dagen, lytter og stirrer hele Natten. De er saa trætte, saa trætte; men de kostbare Dage maa benyttes til at indrette Smaafæstninger i den stivfrosne Jord. De er for faa til at kunne tænke paa en sammenhængende Skyttegravslinie.

Byen Ostrov paa Skrænten ned til Bobr-Sumpene hindrer Synet. Den skal brændes. Beboerne kaldes sammen og føres tilbage. De kan ikke tage noget med. Det er Synd, at det skal gaa op i Luer, altsaa gaar der Bud ud i Regimentet: »Hent, hvad I kan bruge!« Ogsaa Regimentsstabens Vogn sendes afsted og kommer tilbage med 10 Høns, 2 Gæs, Stole, Støvler, Lamper, Petroleum.

Nu skal Stabskvarteret blive hyggeligt! I Stuen regerer Majoren og Løjtnanten. De bedste Møbler søges sammen til dem. Ved den ene Væg tømres »Loppeskassen«, som Sengen kaldes i Felten. Et Par uhøvlede Brædder slaas sammen til en bred Kasse. Den fyldes med Halm; hver af de to Officerer fører en Sovepose med sig — Sengen er færdig.

I Køkkenet regerer Regimentsskriveren og Officerskokken, hver for sig overbevist om at være den bedre

Halvdel og derfor idelig i Strid om Pladsen. Til sidst trækkes der en Kridtstreg midt over det vaklende Køkkenbord, og nu er Riget delt. Kokken banker Bøffer paa den ene Halvdel, Skriveren skriver Meldinger paa den anden.

Disse Regimentsbureauer i Rusland! Den tykke Kok braser og steger, bander og skænder. Han er en ret selvbevidst Herre, den gode Jarck. Han glemmer aldrig, at han engang var Køkkenchef hos selve Kempinsky! Nu rejser han som Agent i Maggi-Bouillon, en Nedværdigelse, der har gjort ham mavesur.

Hans Kolleger i denne Halvdel af Køkkenet er Oppasserne. Modsætningerne mødes. Den forfinede, ømskindede, pirrelige Major har til Oppasser faaet det mest tykhudede og uslebne Menneske, der vist var at opdrive. Som Civil er han Kusk i Kiel, og aabner han Munden, er det enten for at skylle en Snaps ned — rekvireret fra Majorens Flaske — eller for at aflevere en uanstændig Vittighed. Det er ganske utroligt, hvad denne Mand i Løbet af et Døgn kan producere af Vittigheder, alle af samme Tønde.

Tænk nu det Skuespil med de to, Dag for Dag i fire Aar! Majoren hvæser, snærrer, raser, gnistrer, med Monoclen klemmt op foran Øjet, — Kobarg synes sønderknust; men han holder sig stadig omend kun een Millimeter paa den rette Side af den Streg, som skiller Stab og Skyttegrav.

Løjtnantens Oppasser hedder Fehr og er et Fæ, ualmindelig sløj, doven og dum. Men Løjtnanten er jo altid tilfreds og ligeglad.

De tre har Regimentsskriveren foran sig, og i Ryggen

har han »die Quasselstrippe«, Sludderstroppen, Telefonen, der aldrig er stum. Hvi — hvi — hvii! Bruges den ikke til Befalinger og Meldinger, bruges den til privat Sludder, og har den haft Ro i fem Minutter, skal Ledningerne prøves. Hvi — hvi — hvii! — »Er du der, Sander?« — »Tak, jeg vilde bare høre, om Forbindelsen er i Orden!«

Regiments-Bureau-Køkkenet er lavt og snævert. Kakerlaker, Væggelus og Lopper har vi arvet efter Husmoderen, Lusene bringer vi senere selv med.

Og dog følger vi os vel tilpas, og i andres Øjne er det et Paradis, der drager dem, som Lyset drager Møllet. Hver Tomme er optaget af Ordonnanser, Cyklister og Hestepassere ude fra den kolde Lade, og somme Tider vover endog Kvinder og smaa Børn sig herind ude fra Trækken og Kulden i det elendige Skur, hvor hele Byens Civilbefolkning er drevet sammen som Kvæg. De snuser alle Madlugten i sig, de aabner alle Porer for Varmen, de bliver smidt ud af Køkkenchefen, de kommer igen, — Livets evige Rytme af Higen og Vigen!

Her skal der skrives pæne Rapporter og Ordre fra Morgen til Aften. Naar Natten saa kommer, hentes der et Knippe Halm ind fra Laden og bredes ud paa Gulvet, og nu er alle Grænser slettede. Kok og Skrivere, Oppassere og Telefonister lægger sig fredeligt Side om Side, to Mand om eet Halmstraa.

Men ingen Nat gaar uden flere Forstyrrelser. Hvi — hvi — hviii! Morgenmeldingen kommer, skal stenograferes, bringes ind til Løjtnanten, sendes videre til Brigaden. Skriveren kniber sig igen ned mellem de andre

og sover, indtil en sød, tyk Væggelus vækker ham ved at kravle ind i Øret.

* * *

Der er meget hyggeligt herinde, — men ude staar Frontstaklerne i Sne og Kulde og Livsfare.

En hel russisk Division gaar den 2. Marts over den tilfrosne Flod. De fortvivlede Kampe fra den 23./24. gentager sig. Vore Folk bider Tænderne sammen og hugger Kløerne i Jorden. Bøsseløbene er varme, Maskingeværerne hakker tak — tak — tak, indtil sidste Patron er brugt. Overmagten er for knusende stor. Hundreder af Russere falder, nye Tusinder vælter frem. — Tilbage! — Russerne bøjer højre Flanke indefter for at smække Resten af vore Folk sammen i Saksen.

De Stakler busede lige ind i Fælden. Denne Gang er Ledelse og Forbindelse i Orden, og Reserver staar rede. Vi sidder ved Telefonen og giver Nødraabene forfra videre til Brigaden. Hjælp! hjælp! Brigaden er kold og hemmelighedsfuld. Hjælp, hjælp! Majoren tager personligt Telefonen og skildrer den yderste Fare. Brigadeadjutanten meddeler, at der er stillet tre Batailloner op i den lille Skov i Russernes højre Flanke.

»Ja, men saa lad dem da straks gribe ind, inden mine stakkels Folk forbløder!« — »Vent, vent, der er endnu ikke Russere nok i Fælden!«

Jeg faar Majoren kær i disse Timer. Han beder, besværges, truer, trygler for at skaane sit stakkels Regiment. Men Brigade og Division bagved i de sikre Kvarterer regner ikke med Menneskeliv. Det skal blive en stor Dag! Vi skal i Hærberetningen! Hvis der denne Gang ikke vanker en høj Orden — —!

Vi kom i den store Hærberetning!

Bataillonerne bryder frem af Skovene; Russerne studser, flygter, strømmer tilbage til Tomterne af Ostrov. Her er det rene Helvede. Artilleriet knalder Skud paa Skud ind i Byen. Tilbage over Bobr! Artilleriet sender Skud paa Skud ned i Sumpen og gennem Isen. Hundreder bliver hængende i Sumpen og drukner i Bobr. Det Ostrov glemmer disse Folk aldrig!

1500 Fanger føres gennem Jastrcembna. Over et Døgn senere finder vore Folk endnu 100 forkomne, haardt saarede Russere nede i Ostrov.

Men der ude i Sneen ligger ogsaa vore Folk. Af I. Bataillons to eneste Kompagniofficerer er den ene falden, den tykke, altid hyggelige og glade Kaptajn Faull, som Civil Borgmester i en lille meklenborgsk Købstad.

Da han for to Dage siden stod oppe paa den lille Bakke bag Stabskvarteret i Jastrcembna, roste han os, fordi vi havde lagt de tre Officersgrave saa pænt hen under det ensomme, sørgmodige Fyrretræ. Nu begraver vi ham paa samme Sted.

I samme Time, som han faldt, skulde han i Lebedcin have staaet foran Storhertug Friedrich Franz, der vilde overrække Ordener til ham og andre Meklenborgere.

I Gaar syntes intet vigtigere end dette Storhertugsbesøg. Der skulde meldes, hvor mange Meklenborgere der var i Regimentet, der blev skrevet Indstillingslister til Landets Krigsorden, der kom Befaling efter Befaling fra Divisionen, om Tid og Sted, Paaklædning og meget andet. Kl. 12 om Natten forespurgtes der endnu, om vor Regimentsmusik kunde spille den meklenborgske Nationalhymne!

Imens stod Døden og grinede ovre fra den anden Side af Bobr. »I smaa Stakler! Saa megen Staahej for en Storhertug! Hvad er en regerende Storhertug? — Jeg vil vise, at her regerer jeg, Døden!« — — —

Russerne synes at have faaet Fingrene brændt haardt nok. De kommer ikke for det første. Vore Folk hakker og graver; det skal blive en god Stilling, og naar For-aaret har tøet Is og Sump, skal der nok blive roligt her. Vi opgiver ikke dette Sted, der er vædet med saa mange Kammeraters Blod.

Een stor Løgn det hele!

Det var slet ikke Ludendorffs Mening, at Frontlinien skulde gaa her. Mens vor tynde Række stillede Brystet mod Fjenden, havde man i de store Skove bjærget Byt-tet fra det masuriske Slag, trukket Tropperne bag os tilbage og ladet Landstorms- og Arbejdsmandskaber forberede en Stilling igennem Skovene 30 Kilometer bag os.

Den 5. Marts kommer Ordren: »I Nat marcheres der tilbage!« Bitter i Sindet forlader vi Bobr og Jastr-
cembna — og de mange Grave. — — Farvel, I Stakler!

I faldt paa Uriaspost!

VAARBRUD I SKOVEN

6. MARTS—11. APRIL 1915.

Vi marcherer Natten igennem, Formiddagen med, 17 Timer i Træk, uden varm Mad og paa spejlglatte Veje. Jeg tænker paa min Far, der fortalte om Tilbageret fra Danevirke, hvor han var med.

Men vi er alligevel friskere, end da vi slæbte os frem for tre Uger siden. Vi kan nyde Landskabet, storslaet ensomt med Sump og Sand, storslaet dystert med de endeløse Fyrreskove, alligevel smukt med de blinkende Søer ind imellem.

Vi kommer paa Hærvejene fra det masuriske Slag. Her ligger der to faldne Russere, som ingen har gidet grave ned. Vi begynder at tælle de døde Heste langs med Vejen, vi naar op over 80, saa standser vi.

Vi gaar over Sajno-Søens Dæmning, berører de sidste Huse af Købstaden Augustov, bøjer der af nordpaa, forbi de store Kaserne, over den smalle Landbro mellem Biate- og Necko-Søerne og videre gennem de uendelige Skove, indtil vi naar Maalet, henimod to Mil Nord for Augustov. Regimentet skal overtage et Afsnit om-trent fra Wigry-Søen til Blizna-Søen; Staben tager Kvar-ter paa »Herregaarden« Dora.

»Gods Dora« staar der paa Kortet. Det er en elendig Træhytte som alle de andre, fyldt med flygtede Polakker; men vi kniber os ind og enes godt om Pladsen.

»Godsejer« Joseph Prewszick er en flink Mand. Rigstignok vil han have hver Smule betalt; men til Gengæld forsikrer han, at han holder mere af os end af Russerne. Hans unge »Matka« er meget elskværdig. Vi debatterer hidsigt, om hun er smuk eller ej. Løjtnanten kan ikke finde Skønheden bag Snavset og den utækkelige polske Kvindeklædning med Hoveddug, Blusen hængende ned over Skørtet og Skaftestøvlerne paa Benene. Jeg sidder stille og nyder hendes Kvindelighed, Husmodertravlheden, Moderømheden og — Nysgerrigheden. Michal er en klog Dreng. Han har kun gaaet halvandet Aar i Skole og skriver for mig paa Papiret sit Navn saa kalligrafisk smukt, som — som vore Bedsteforældre engang lærte det. Den lille snavsede Peter, af Moderen kærtegnende kaldt Petrusch, skriger altid. Selv med den gamle Bedstemoder prøver jeg at faa en Samtale i Gang, naturligvis paa Tegnsproget.

Saa er der mange fremmede Kvinder og Børn. Jarck er fortvivlet, og han og Kobarg vil smide hele Selskabet ud. For første Gang maa jeg blive grov og bruge min Myndighed for at forhindre det. Jeg synes, det er saa velgørende at have Kvinder og Børn omkring sig efter i saa lang en Tid at have været i Selskab med lutter Mandfolk. Snart har ogsaa de andre sluttet Venskab med dem. Vor Venlighed synes at rygtes paa Egnen; i det lille Rum ved Siden af Køkkenet samler der sig flere og flere Flygtninge.

Om Natten hører man Barneskrig derinde fra. Selv det nyder jeg, det virker saa hjemligt.

Tre Dage efter kommer Brigadestaben. Den har ogsaa opdaget »Herregaarden« paa Kortet, og nu vil den bo her. Endnu er det jo ikke farligt. — Vi flytter, det kommer vi let over.

Men lidt efter kommer Folkene fra Dora og fortæller os skrigende deres Nød. Brigaden har smidt dem ud alle sammen. Jeg løber derover. Der hersker hjerteskrærende Jammer over Skilsmissen fra Hjem og Bostavn og over Fremtidens truende Uvisshed. Jeg vover at lægge et godt Ord ind for vore Venner hos Brigadeadjutanten. Han svarer med Salvelse og Fraser. — »For Fædrelandet — —. En eneste tysk Soldats Liv er mere værd end — — —!«

Usselt Hykler! Det er ren og skær raa Egenkærlighed, ikke andet. De Herrer fra Etappen vil brede sig i Huset og ikke have alle de snavsede Kvinder og Børn at se paa.

Jeg ved ikke, hvad der blev af vore Venner.

To Dage efter maa vi ogsaa forlade vort nye Kvarter. Russerne har begyndt at famle sig frem gennem de uendelige Skove; men de skal ikke saa hurtigt opdage, hvor vi har puttet os bort. Regimentet faar Ordre til at gøre et Fremstød. Da Skumringen den 10. Marts nærmer sig, marcherer vi. Jeg fører Bagtroppen, Stabens Bagagetrain og en Maskingeværsafdeling, den lange, mørke Nat og den næste Formiddag med paa de daarligere Skovveje fremefter.

Hvor Byen Makarces Marker har skabt en stor Lysning i de mørke Fyrreskoves Uendelighed, støder flere Veje sammen. Her møder os det grufuldeste Syn! I Hundredevis ligger her endnu de døde fra det masuriske

Slags sidste Dage. Det indeklemte russiske Mylder vilde ud af Tængernes Tag. Fra alle Sider væltede det frem paa Skovvejene mod det vigtige Krydsningspunkt foran Makarce. Her stod det 17. tyske Regiments udsædte Mandskaber. De stod som en Mur — og faldt Mand for Mand.

Ingen Heltesang melder om dette Thermopylæ.

Men »Fædrelandets Tak er Eder vis«!

Tak? — Man gider ikke engang gøre sig den Ulejlighed at grave dem ned i Jorden. I hele tre Uger har de nu ligget ved Makarce-Skovpasset, Ven og Fjende, enkeltvis og i smaa Hobe, strøet ud i Skyttelinier paa Marken og tættere fylket sammen ved Vejkanten, Kroppene forvredne i alle mulige frygtelige Stillinger. Et Par Steder har man slæbt en Snes Stykker sammen til en Hob eller Række, men Massegraven har man ikke faaet begyndt paa.

I tre Uger har de allerede ligget der! Tænk, hvordan de nu ser ud!

En ligger ud paa Vejen. Den ene Vogn efter den anden kører hen over ham. Det er da for galt! Jeg tager fat og vil slæbe ham til Side. Liget er frosset fast. Et Par andre kommer til Hjælp, og vi faar det bort fra Hjulsporet.

Vi fortsætter i alvorlige Tanker. Hjemmet — Modern — Hustruen — Børnene — Kæresten —! Lad os tale om noget andet!

Men sig mig, Kammerat, hvorfor vilde Russerne nu absolut igennem i Stedet for at strække Vaaben? Hvorfor lod de sig meje ned i hele Rækker, bare for at de efterfølgende skulde finde et aabent Hul? Hvorfor lod

den tynde tyske Ring dem ikke smutte ud? Hvorfor holdt disse 17'ere Stand, endskønt det var den visse Død?

Det er Heltesind, Kammerat!

Ja, men hvorfor skal Heltesindet saa lønnes med Død og Forraadnelse paa aaben Mark?

— — —?

Vi faar ingen Lejlighed til Heltegerning og Heltedød denne Gang. Efter 26 Timers Vandring er vor Skovtur endt. Regimentet faar anvist et sydligere Afsnit fra Blizna til Biate-Søen, og Staben tager Ophold i Skovbyen Strenkowizna.

* * *

Næste Morgen begynder med stor Rengøring. Møget fjernes fra Stuer, Stald og Gaard, Loppekassen til Officcerne tømres, Kok og Skriver deler igen Køkkenet. Lige som Rengøringen er overstaet, kommer det som et Lyn gennem Telefonen: »Sven Hedin kommer!«

Lynet efterfølges af et heftigt Tordenskrald. Majorens ene Par Støvler er lige sendt til Skomageren, og Kobarg kan ikke finde det andet Par. Hele Huset ryster!

Saa holder der allerede to Biler foran Huset, og den verdensberømte Mand stiger ud. En stor, lys Pelshue har han paa Hovedet, en sid, tyk Jakke, langskaftede Støvler; hans Ledsagere er klædt som han. Det karakteristiske Ansigt med de skævt siddende Næseklemmer gør paa mig et semitisk Indtryk. Andre hvisker: »Han ligner en russisk Officer!«

Mærkeligt! Nu mente jeg, at Krigen omsider havde

knyttet Baandet mellem mig og det tyske Folk, og saa vaagner alligevel straks Blodet, den nordiske Samhørsfølelse, Barndomshjemmets Danskhed og Skandinavisme. Og jeg var barnlig-naiv nok til at forestille mig en dansk-svensk Samtale mellem ham og mig, efter at Majoren havde gjort den berømte Svensker opmærksom paa de Danskere, han havde ved Staben. Jeg afleverer nogle svenske Brokker i Køkkenet, og vi er et Par, som uvilkkaarligt begynder at tale sammen paa vort Modersmaal.

Majoren præsenterer Husets Seværdigheder for Gæsten: det skurde Gulv, Loppekassen, Soveposerne, den rekvirerede blaa Borddug. Sven Hedin hører undrende, at vi allerede i det Par Timer siden i Aftes har faaet det saa pænt. Han fortæller, at han nu paa 11. Dag er her ved Østfronten, hvor han finder det meget interessantere end i Vesten. Saa besøges vort Køkken-Bureau, og Sven Hedin iagttager nøje Livet paa Gaardspladsen, hvor Udhusenes Indbyggere, Ordonnanscr, Hestepasere og Maskingevær-Mandskab, sidder lejrede omkring det varmende Baal. Ved Huset paa den anden Side af Vejen fotograferer han Arbejdssoldaterne ved Middagsmaden, og saa forsvinder Gæster og Værter i Skoven, hvor man skal se den paabegyndte Stilling.

Jeg nynner en svensk Sang, vi saa tit har sunget hjemme.

Vi faar Lov til at ligge fire Uger i Strenkowizna, og vi har det godt i Storskoven. Fronten indretter sig sikkert og hyggeligt i Jordhuler, og de fremskudte Forposter mærker ikke meget til Russerne. Premierløjtnanten og jeg — vor Adjutant er blevet »Oberleutnant«

— er tre Gange ovre i Nabobyen for at tage imod Udfyldningsmandskab.

Den første Transport er paa 400 Mand. Det er os en Skuffelse, at det ikke er Landsmænd. Lemgo er deres Garnison, det er Vestfalere, som af Skæbnen nu kastes ind i vore Rækker.

Den næste Transport er paa 440 Mand. De kommer fra Flensborg og Slesvig. Der staar et Bysbarn fra Tønder, og der nok et, og der en saaret eller syg fra det masuriske Slag, som er sendt ud igen. Her staar en Petersen og der en Hansen, som jeg ikke kender; men man kan se paa dem, at de er Nordslesvigere. — »Hansen!« — »Hier!« — »Hvad vil Du her?« siger jeg halvhøjt paa Dansk. — Der gaar et straalende Lys hen over det alvorlige Ansigt.

Dette Eksperiment har jeg gentaget mangfoldige Gange i de fire Aar. Hvad ligger det i, at man straks kan kende Sønderjyderne i den fremmede Trøje?

Hvor saa Kromanden fra S. modfalden ud, da han en Dag i Frankrig paa Jydsk-Tysk fremstammede: »Ich bin 49 Jahre alt, Herr Feldwebel!« Han klamrede sig til et lille Halmstraahaab om, at hans høje Alder kunde frelse ham fra Skyttegraven og give ham en Plads ved Trainet. Men hvor lyste det op i Ansigtet, da han hurtigt fik det uventede Svar: »Aa, do kan saamind skye manne Engländerere endnu!« — »Det bløw da strass saa hjemle!« sagde han senere. — Han kommanderedes for Resten straks til Bagage-Trainet.

Den tredje Transport bragte 550 Mand fra Rostock. Nu var Regimentet i god Kraft igen.

Nu kan man pudse os ud igen. Russerne famler sig

frem paa bred Front. Saa faar General Eichhorn det Indfald at etablere et nyt lille Masurslag med sin 10. Armé. Han bryder frem oppe ved Krasnopol-Kalvarja, og vi skal gøre det samme her nede paa Sydfløjen. Lørdagen før Palmesøndag drager Regimentet igen af Sted ad de lange Skovveje. Skærtorsdag kommer det tilbage. Det hele var et Slag i Luften. Russerne er baade for stærke og for snedige. Snedkerens Mus gaar nok i Lim-potten flere Gange, men til sidst bliver de kloge.

Denne Gang var jeg ikke med paa Skovturen. En syg Hest og Skrивereren lader man blive tilbage i Stabskvarteret.

* * *

Foraaret begynder sin Opstandelsesgerning. Det første Budskab kom i et Brev hjemmefra. Mine Børn sendte Vintergækker fra Haven. Vi er langt bagefter herovre; men omsider kommer Vaaren ogsaa listende gennem de store Skove. Den 23. Marts hører vi den første Lærke synge om Opstandelsen.

Paaskemorgen lægger vi en god Ven, en Telefonist, i Jorden. Saa gaar vi hen for at høre Opstandelsesbudskabet. I en Skovlysning er der tømret en pæn Prædikestol — bag ved fire friske, korstegnede Grave. De gør det let for Præsten at finde Billeder til sin Prædiken. Jeg kommer for sent, bliver staaende lidt paa Afstand, laver hurtigt en Skitse og stenograferer noget af Prædiken.

» — Den, der trækker i Kongens Uniform, maa sende Civiltøjet hjem; saaledes bør den, der vil bære den højestes Klædebon, aflægge den sanselige, jordiske Dragt. — — Vi trækker Pigtraadsbælter og lader

dem indtil de yderste Spidser med Stærkstrøm og elektrisk Energi; saaledes skal ogsaa det kristne Menneske væbne sig mod det ondes Angreb. — — — Vore Modstandere strør Løgn og Bagvaskelse ud over Verden, mens vor øverste Hærledelse tier og lader Kendsgerningerne tale; saaledes møder mange Mennesker Paaskebudskabet med Vantro, Spot og Haan, mens den øverste Herre i Himlen tier og lader Gerningerne tale. — — — Jeg ser Landstormsmændene komme bærende paa Korset derhenne for at rejse det over deres Kammerats Grav. Hvorfor kan Soldaten ikke tænke sig en Grav uden Kors? Er det ikke Tegnet paa, at der hinsides Gravene findes noget andet, det herlige Paaskebudskab?»

Vi gaar hjem i dybe Tanker.

Der er Gudstjenester i Felten, og der er Præster, men hvor er Gud blevet af?

Gud er ikke i Krigen.

Der var mange, som trak ham med ud, da Krigen begyndte, som klamrede sig til ham i Farens Stund. Fra denne Tid stammer de mange Bøger om Soldatens Religiositet og en ny Vækkelsesbølge. Men Krigen var rede for længe og afslørede mere og mere sit sande Aasyn. Den er saa ond, at selv den gode Gud ikke kan holde det ud derude. Han vendte sig bort og trak sig langsomt ud af Stormen, hen, hvor der var stille. Den ene og den anden søgte at holde Fligen af hans Kappe, — den gled ud af deres Haand.

Jeg kender ingen, der har fundet ham derude. Jeg kender mange, for hvem han blev borte. Hjemme fandt man ham igen.

Men bringer Præsten ham saa ikke med sig ud til Lienen?

Præsten sidder bagude ved Staben i Etappen. Han har naaet sit Hjertes Maal: at faa en Uniform, der saa nær som muligt ligner Officerens, og at faa Jernkorset hæftet paa Brystet. Vi ser ham en sjælden Gang. Naar han en rolig — meget rolig — Dag trænger til frisk Luft, kommer han ridende, med Tjeneren bag sig.

Vi ser ham bestemt aldrig, naar der er Brug for ham, naar Døden kommer til de mange derude.

Feltpræsten er en stor Skuffelse.

Og Præsterne hjemme paa de forskellige Landes Prædikestole? Har de ikke slaaet den ene Gud ihjel og udstykket ham i mange Blodguder, en tysk, en engelsk, en østerrigsk, en russisk Gud, som alle sammen lige meget tørster efter de andre Guders Børns Blod?

Lad os tale om noget andet, Kammerat!

Hvorfor skulde den unge Mand dø, vi i Morges lagde ned i Graven? Han gik i Aftes med en anden Telefonist ud for at efterse Ledningerne; ingen Fjende var i Nærheden. De nærmer sig Feltvagten derude. En mørkerød Officersstedfortræder, lige kommet i Felten med sidste Transport, skyder og rammer ham i Benet. Hans Kammerat løber skrækslagen sin Vej, mens Staklen bliver liggende, højt skrigende om Hjælp. Da Misforstaaelsen er opklaret, gaar man ud og finder ham død. Han har forblødt sig, fordi ingen hjalp.

Forstaar du det, Kammerat?

— — —?

Men se, der hæver sig en Lærke og synger jublende

om Opstandelse! Og se der, hvor det nye Liv vækker Grøden overalt i den vinterdøde Skov!

Opstandelse!

Saa er der vel trods alt alligevel en Gud.

* * *

Vi sled i det paa Regimentsskrivestuen og kom ikke til Besindelse begge Paaskedagene. Det var nok mest for at dæmpe paa Hjemveen.

Vaaren nærmer sig. Adjutanten er naturligvis ilet langt forud med sine Tanker. Han har skabt Haveanlæg og har allerede ladet Sommer-Lysthuset bygge.

Saa er Russerne naaet frem til vore Stillinger. Et Par fremskudte Feltvagter og et Feltkøkken har man ofret til ham uden Nytte, og nu hilser han paa os med Granater og Granatkardæsker. Det synes, som om han ved, hvor Stabskvarteret er. Granaterne hyler ned i Toften, og Granatkardæskerne udgyder med Forkærlighed deres Overflødighedshorn over vor Stavn. En Kugle slaar igennem over Døren og besøger os inde i Køkkenet.

»Jeg flytter!« siger Majoren.

Lidt længere bagude ved Blizna-Bækken finder man i idylliske Omgivelser et lille Hus. Her har der boet Arbejdstrupper i lang Tid. Det første, vi møder, er et Par snavsede Skjorter, udbredte og efterladte paa Hegnet. De er fulde af Lus, fra Myrestørrelse til næsten mikroskopisk Finhed. Hele Huset ligger i utroligt Svineri. Da vi flytter Skabene til Side for at skure dem af, finder vi Snavs fra mange Aar under dem, og Væggen bag dem er raa Mur. Folk her paa Egnen hvidter uden om Møblerne!

Et Par Timer senere skinner Huset af Renhed. Det skal blive vort Sommerslot! Premierløjtnanten faar 30 Arbejdssoldater kommanderet til at bygge en ny Stue med Veranda. Han faar en Baad sat i Vandet, han har store Planer.

Samme Aften kommer Marchordren!

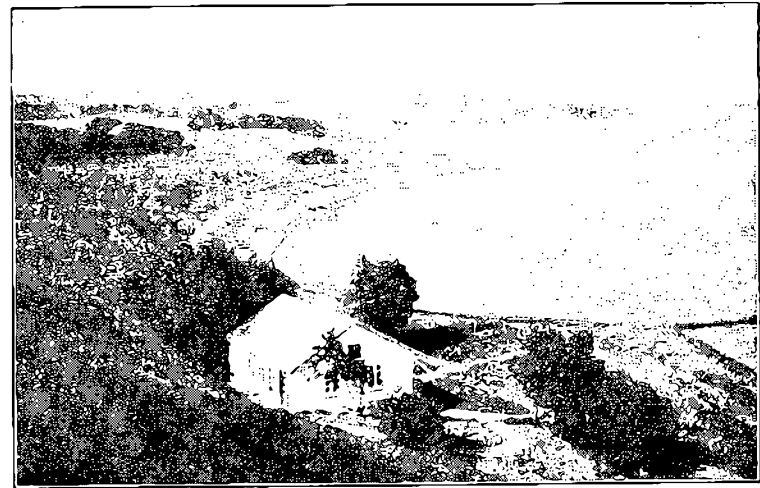
Den 10. April forlader vi de store Skove. 12 Døde og 14 Fanger lader vi tilbage, 38 saarede er rejste i Forvejen.

Som halvvilde ser vi os om, da vi indkvarteres i Augustov. Tænk, her er Butikker og unge Piger! Major og Adjutant faar de lange, sorte Fredsbukser hentet frem af Kisten, — med fine Presselæg! Vi andre trækker om Aftenen Klæderne af Kroppen, for første Gang siden den 30. Januar.

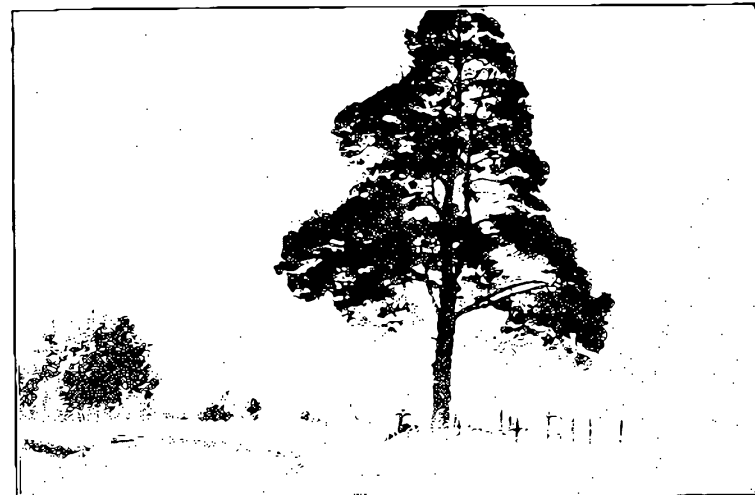
Den 12. April putter man os ind i et virkeligt Jernbanetog. Saadan noget er altsaa ogsaa til endnu! Det gaar over Grænsen ind i Østpreussen, ved Eydtkuhnen ind i Rusland igen, og i Vylkoviczki smider man os næste Morgen ud af Toget.

Det er paa en Maade ogsaa en Opstandelse.

Men det bliver næppe et bedre Liv, vi gaar ind til.

Ved Aabentaa Fjord (S. 9).

Officersgrave ved Jastrzebnia (S. 51).

13. APRIL-30. JULI 1915

A hand-drawn map of the Khabarovsk region in the Far East of Russia. The map shows the Amur River flowing from the north to the south, and the Ussuriysk River flowing from the east to the south. Key locations marked include Khabarovsk, Blinovskaya, and Krasnaya. The map also shows the border with China to the south and the Sea of Japan to the east.

Fra Vylkoviczki til Mariampol er der 25 Kilometers Vej. Vi er kommet paa den store Hærvej. Hundreder

5 - Østfront - Vestfront

af døde Heste bræmmer den, Train-Kolonneormen har ingen Ende. Vi møder Slesvig- og Wandsbeck-Husarer og Rendsborg-Train. De gamle, skæggede Rendsborgere er ved at falde af Vognen, da vi raaber: »Wi sund all ut Búdelsdörpl!«

Vejene er saa gennemkørte, at selv den store Hærs beretning i disse Dage naivt melder: »Vejene i det russiske Grænseland er for Tiden bundløse.« Vi vader bogstaveligt i Pløret til op imod Knæene, og Vognene gaar i til Akslen. Det tager 10 Timer for at naa frem til Mariampol.

Næste Dag faar vi Rejsens Maal at vide: Kalvarja.

Kalvarja?

Det er jo det latinske Navn for Golgatha! Fire Uger før Krigens Udbrud vandrede jeg med Seminariets Elever op ad Kalvariahøjen nede ved den lille Rhinby, forbi de 14 Stationer paa via dolorosa, indtil vi stod foran den korsfæstede.

Kalvarja?

Var det ikke Heine, som skrev »Die Wallfahrt nach Kevlaer?« Ligger der ogsaa her inde i Polen en hellig Valfartsby?

Jo, den ser hellig nok ud! En russisk og en romersk Kirke hilser os paa Afstand, og da vi enkeltvis gennem Russernes Spærreild er smuttet ind i Byen, finder vi ogsaa snart en stor jødisk Synagoge.

Kalvarja!

Er der ikke en vidunderlig smuk Klang i dette Ord?

— — — Vi opslog i de fire Aar vor Pilgrimslejr i mange Byer, store og smaa, i Øst og Vest, men ingen blev os saa kær som denne lille Jødeby. Kalvarja er de mange og store Minders By.

Her levede vi i 3½ smukke Foraars- og Sommermaas neder efter den russiske Vinters ubeskrivelige Lidelser. — Her fandt vi Ro i en venlig Købstad efter ustadig Omflakken i bittesmaa, fattige Landsbyer. — Her smeltede vi sammen med Befolkningen i mange Ugers smaa Glæder og store Ulykker; vi købslog og skændtes med dem, vi morede os med dem, vi oplevede sammen med dem Byens Undergang. — Her fik Regimentet sin første egen Kirkegaard. Den gamle Helgen indenfor det grimme Gitter ved den katolske Kirke sidder og vaager over 204 Gravkors, som vi rejste over faldne af vort Regiment.

Kalvarja blev straks i egen bogstavelig Forstand vor By. Major zur Megede blev »Ortskommandant«, Kommandant i Staden. Vi skal sørge for Befolkningens Forplejning, vi er Post- og Politivæsen, vi skal samle saarede, forvildede og fangne.

Saa skal vi se lidt nærmere paa »vor« By!

Kalvarja ved Szescupa, en Flod, der er længere end Ejderen, er russisk Kredsstad i Guvernementet Suwalki. I Fredstid har den 12,000 Indbyggere, hvoraf tre Fjerdedele er Jøder. Fire Gange har den skiftet Ejer under Krigen. En stor Del af Byens Træhuse er skudte i Splinter; de fleste Indbyggere flakker omkring som Flygtninge; men der er endnu 2970 tilbage, omtrent alle sammen Jøder.

Der er nok at tage sig af. Gaderne navngives med A B C, Husene faar Numre, som Lehmann med store Tal smører paa Façaden, Gaderne muges ud, Kadaverne fjernes, Retirader anlægges. Vi skal opdrive Korn, og der skal males og bages. Møller Jakobsen fra Røde

Mølle bliver Stadsmøller, Matthiesen bliver Stadsbager; jeg uddeler hver Dag Brød, mens Folkene staar i Kø langt hen ad Gaden.

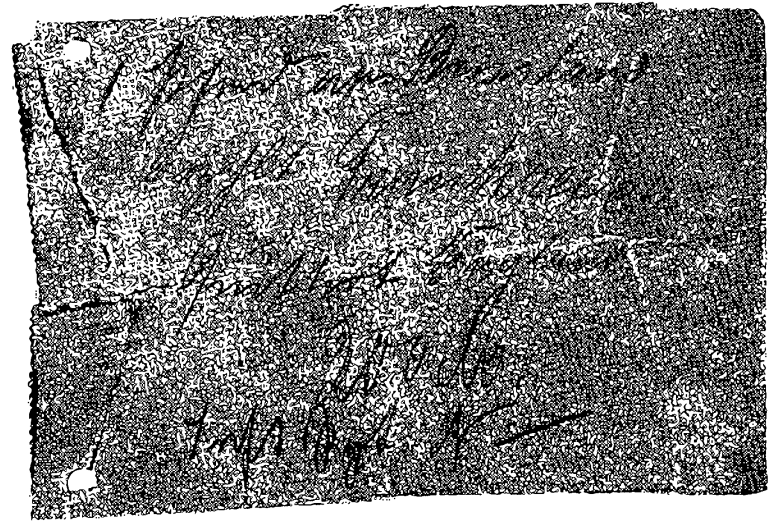
Snart er Arbejdet ved at overstige Kræfterne. Der er et Rend og Rykind paa Skrivestuen, en Klagen og gensidig Anklagen, Beden og Tryglen, Takken og Velsigten, med Knæfald og Haandkys. Østens Ghetto er sluppet løs paa os. Der er kaftanklædte, hvidskæggede Gubber, snavsede, fede Kvinder, blankpudsede Ungmøer og forsømte Børn. De skriger og hyler og taler i Munden paa hinanden i deres ejendommelige »Jiddisch« med de mange kradsende Ganelyd.

Majoren skal ikke have Fingrene gjort snavsede ved det Jødeslæng. Adjutanten morer sig et Par Timer i Rollen som Borgmester af Kalvarja, saa flygter han forfærdet; — Feldwebelen er Byens Kommandant. Jeg havde nok været Byraadsmedlem i Tønder; men det er alligevel noget andet at være Borgmester i Kalvarja.

Jeg er vist aldrig blevet snydt saa meget som i disse Dage.

Hvem kan hitte Rede i Sagerne, naar man ingen kender og hverken har Journal eller Arkiv? Hvem kan modstaa, naar det udspekulerede Rak med snu Beregning sender de smukke Døtre som Forpost-Kavalleri? Gamle, blinde, døvstumme, litaviske og russiske Bønder, som er i Jødeklørerne, sendes frem for at rage Kastanierne ud af Ilden for deres Bagmænd. Har vore Soldater slæbt et Plankeværk eller et Stykke Indbo op i Skyttegravene, melder der sig straks mindst tre jødiske Ejere, og hvad kan man saa gøre bedre end at give dem Erstatning alle tre, selv om Huset stod tomt og ikke tilhørte nogen

af dem? I tre Dage havde vi Tovtrækkeri med den snedige og utroligt uforskammede Madam Schulgasser — hele Kalvarja synes for Resten at høre til hendes Slægt — saa trak hun som Sejrherr af med 30 Centner Mel og 150 Mark — og hun havde saa vist ikke Ret!

En »Requisitionsseddel«.

Jeg har maaske heller aldrig i saa faa Dage indledet saa meget godt og jævnet saa megen Uret.

Hvor grim er dog Krigen! Her møder de stakkels Bønder med Lommerne fulde af Requisitionssedler, som de ønsker stemplede. Man har taget den sidste Kø, den sidste Kartoffel fra dem. Det var maaske nødvendigt. Men er det ikke raat at haane de Staklers Ulykke ved

at lave dumme Vittigheder i Stedet for at give dem et ordentlig Bevis? — »1 Hest fra Rusland, Frankrig betaler, England kvitterer«. — »1 Svin, din So, se til, hvem der betaler det.« — »Nikolavs betaler alt.« — Saaledes havde disse Røvere skrevet, og de undertegnede sig som »Hauptmann von Köpenick«, »Hauptmann Habenichts« og lignende!

Med dyb Ærbødighed trækker den stakkels litaviske Bonde nu disse »Beviser« op af Lommen. Vi skammer os over disse Slynkler i den tyske Uniform og giver Manden en ny Seddel, efter Forskrift lydende paa Genstanden for Rekvisitionen, Værdien, med Datum og Underskrift, stemplet med vort Stempel. Vi faar Tak og Haandkys og har Bevidstheden om at have gjort en Uret god igen. Rigtignok ved vi ikke, om Staklen nogensinde kan faa sit Bevis indløst; men Papiret er i det mindste godt nok nu.

Men saa ryktes det derude, at vi retter og stempler Rekvisitionssedler, og nu vælter det ind med kofteklædte Bønder og kaftanklædte Jøder. Vi skriver de værste om og stempler de andre. Jeg tror, Jøderne begynder at opkøbe Beviserne. En enkelt Jødekvinde møder med Beviser til et samlet Paalydende af 30,000 Mark!

2—3 Aar efter faar vi mange af dem at se igen. Tyskerne vil takkes »Kongeriget Polen« og begynder at indfri Sedlerne. Der kommer Forespørgsel over til Regimentet i Frankrig, om vi anerkender at have rekvireret alt det, der bærer vort Stempel!

Krigen er raa! En Dag kommer der en stakkels, fattig Enke. Soldater er brudt ind og har med Vold frarøvet hende og hendes Børn den sidste Malkeko; de har ka-

stet den syges Medicinflaske paa Gulvet, knust Spejlet og slaaet Indboet i Stykker.

Da vi efter 10 Dages Forløb afgiver Kommandanturs Forretningerne til andre, er jeg naact til den sidste Ende med mine Kræfter. Det er ikke saa meget Arbejdet som Jammeren, Harmen og Skammen, der trykker en til Jorden.

Jeg har den Tilfredsstillelse, at de Stakler vinker og smiler over til mig, naar jeg i de følgende Dage træder ud af min Dør for at se, hvorledes vore Efterfølgere i Raadhuset lige overfor slider i det. »Hr. Vagtmester kunde alligevel bedre klare den«, siger en. »Hr. Vagtmester var en fin Mand,« siger en anden. — Maaske mente de lige saa lidt med det, som naar de i den korte Kommandanttid gjorde Knæfald, kyssede mine Hænder og mine Knæ og tiltalte mig saa fint som »højstærede, naadigste Hr. Kommandant!«

Foruden Sliddet og Jammeren havde noget andet i de sidste fem Dage taget paa mine Kræfter: Feltsoldatens Svøbe, den frygtelige Diarré. Det er kun ude i Felten, at man kender den i saadan en Voldsomhed. Den plagede os alle i Kalvarja, Major og Adjutant, Skrivere og Ordonnanser, Frontofficerer og soldater.

Det var ikke saa mærkeligt. Vi havde ingen Regn fra 15. April til 8. Juli; der var en glødende Varme; ude foran Linien laa der Hundreder af opløste Lig, og Millioner af Fluor fyldte Huset.

Vi kender ikke Fluor hjemme! Træder man ind i Køkkenet, er ikke blot Bord, Væg og Loft, men ogsaa Gulvet sort af dem, og det summer omkring en som en Bisværn. Slaar man Titusinde ihjel, kommer der Hun-

dredetusinde i Stedet. — Fluefangere? — Latterligt! — Og disse Plagedyr er ikke saa velopdragne som hjemme. De kravler ind i Øre og Næse, ind under Borddug og Tøj og rører sig ikke, selv om man er lige ved at ryste Hovedet af Halsen. Vaagner man om Morgenens, undrer man sig over, at de ikke har ædt alt Kødet af indtil Benene, og Fehr, som sover med aaben Mund, maa spytte 10 Gange, inden han er af med dem, der sidder i Svælget paa ham.

Det er vel ikke pænt at beskrive den smertefulde og svækkende Sygdom nærmere. Men jeg kan dog ikke modstaa Fristelsen til at lade Regimentets Münchhausen, Kaptajn Sinhuber, skildre sit Tilfælde: »I Gaar var det rigtignok skidt med mig! 12 Gange maatte jeg kaste op, og 42 Gange var jeg af Bukserne. Og hvad der var det værste: Foroven kom det tykt ud og forneden tyndt! 5 Par Underbukser gjorde jeg snavsede, og 2 Gange har jeg — i Sengen!«

Jeg mindedes den Dag, da han fortalte mig — »Menneskeheds Krone« — om sine Oplevelser i Frankrig. »Jeg havde 5 Heste, ingen under 3000 Mark værd! Alle mine Underofficerer og Halvdelen af Mandskabet var til Hest, — bedste erobrede, engelske Heste! Resten kørte i Bil, efter at vi havde taget en engelsk Bilpark. Det kan nok være, vi kunde snuppe disse Franc-tireurer! Men farligt! Min Frakke var gennemhullet af 5 Skud, og paa min Bil talte man 31 Træffere!«

* * *

Regimentet gik i Stilling samme Aften, som vi kom til Kalvarja. Fronten havde en meget uheldig Form.

Russerne laa i en fuldstændig Halvkreds tæt omkring Byen og beherskede fra alle vigtige Bakker baade Fronten og hele Byen. Det 21. Armekorps havde her haft saa svære Tab, at det maatte trækkes ud af Afsnittet.

Vi blev sat ind i det Øjeblik, da hele Østfronten begyndte at koge. Mackensen brød igennem i Galicien, Lauenstein foretog Fremstødet i Kurland. Vi fik Ordre til at »demonstrere« af al Evne for at binde Russerne her og lokke nye til. Det lykkedes lidt for godt.

Der var Uro i Luften. Lige hen over vort Kvarter bragede og brusede de store Kalibre, som om Dødens Engel kom susende med mægtige Vingeslag. Ind imellem hylede og hvinede de smaa Kalibre i denne Dommegsduel. Kalvarja blev skudt i Brand; en hel Bydel blev lagt i Aske, 100 Huse brændte, deriblandt den store og smukke Synagoge. Store Flokke af husvilde laa paa Gaderne.

Der var Uro paa Jorden. Hele Natten igennem knaldede enkeltvis Skud paa Skud fra vore Linier og Salver fra de russiske. Ind imellem lød Minekasternes Dump og Brag, saa hele Jorden rystede, og Maskingeværernes Hakken slog Takten til denne djævelske Musik. Tre Gange i Løbet af otte Dage angreb Russerne. De to første Gange lykkedes det dem at trænge ind i en Del af vore Skyttegrave. I grufulde Nærkampe med Haandgranater, Bajonetter og Pigtraadskøller blev de presset ud igen. Det kostede Menneskeliv paa begge Sider!

Inde i Byen var det alt andet end roligt. Det russiske Artilleri skaanede altid Landets egne Byer efter Evne; men af og til sendtes der dog Granater herind. En gik

ned i Haven bag ved vort Hus, en paa selve Gaardspladsen, og en Dag røg saadan en Fyr ind i Nabohuset til vore Ordonnanser. Heldigvis tog den fejl af Stuen. Det kan ellers nok være, at vore Folk fløj ud, overdænget med Kalk og Støv! De rystede Hovederne, gned Øjnene, saa sig betuttet omkring — ingen var saaret. Men Matthiesens Frakke og Tæpper, som laa paa hans »Seng«, var en eneste Bylt af Pjalter. 10 Meter videre i samme Retning, saa havde denne ubudne Gæst sidet det midt i vor Skrivestue, hvor vi arbejdede, medens Officererne havde opsøgt en Kælder i Nabolaget.

Geværkuglerne holdt meget af at se sig om i Kalvarjas Gader. En Kone blev ramt i Armen, en seksaarig Dreng fik midt under Legen tæt ved vort Hus et Underlivsskud og døde inden Aften. — »Tit leged Smaabarnet — — —!«

Man vænner sig hurtigt til alt. Vi byggede os en Granatkælder, men brugte den aldrig. Vi opfandt en ny Sport: at samle Granatsplinterne, mens de endnu var saa varme, at man ikke kunde holde dem i Hænderne. Vi arbejdede og drev, spiste og sov og havde det efter vor egen Mening meget hyggeligt.

Til sidst havde vi faaet et helt Menageri samlet sammen til Premierløjtnanten. Officererne vilde have Fløde i Kaffen og Mælk til Grøden. En Ko havde vi derfor allerede rekvireret i Strenkowizna og frækt smuglet med til Kalvarja, anmeldt til Banetransporten som Hest! Her i Kalvarja erhvervede vi nok en Ko. Premierløjtnanten købte efterhaanden af Jøderne en Kanariefugl, en Skogerdue, nogle Guldfisk og en Jagthund, som blev døbt »Julka«. Men vor Kæledægge var dog Pindsvinet. Det

levede af Mælk, Kartofler og Brød og var saa tamt og kælent som en Kat.

Den grumme Krig ramte ogsaa Dyrene. En Morgen var Pindsvinet forsvundet. To Dage senere fandt vi dets forkullede Pels bag Laden. Det var blevet stegt med Hud og Haar og derefter flaaet og spist! Vi mistænkte svært vor fæle Vaskerkone, som drak alle Pengene op i Vodka og Rom og lod Børnene sulte.

Guldfiskene faldt for Russernes Kugle! De stod i en Glasskaal i Premierløjtnantens Vindue. En Nat gik der en Kugle gennem de tillukkede Vinduesskodder, gennem Ruden og Skaalen og dumpede ned foran Premierløjtnantens Seng. Han vaagnede ved Smældet og samlede den op; men Fiskene kunde ikke sende ham Nødraab. Om Morgenen var de døde, Vandet var løbet ud!

Kanariefuglen og Duen blev efterladte i Kalvarja, »Julka« faldt foran Kovno, og Køerne endte i Feltekøkenet.

* * *

Pinse oprandt med det dejligste Vejr. Alle er aarle oppe og gør Pinsetur, Heinz tager sig et tidligt Bad i Szescupaens Vand. Foran min Plads ved Skrivebordet sætter den venlige Frank en prægtig Buket Syrener. Alle Vognene og selv Husene er smykkede med Grønt. Jeg arbejder, skriver Breve — saa rives ogsaa jeg med af Feststemningen og gaar paa Pinsetur. Jeg vælger som Maal Skyttegravene; Telefonisternes Fører, Underofficer Böttcher, er min Ledsager. Vi gaar gennem den lange Løbegrav, hvor Reserverne har bygget sig

Jordhuler med fine Navne. Vi ser i Skyttegraven paa Sandsække, Staalplader, Haandgranater, Kuglegranater, Gevær- og Diskosgranater og de væmmelige Køller, omflettede med Staaltraad. Gennem Skydehullerne tager vi et Kig over til Russernes Linier, hvorfra friske Tropper ret flittigt sender Hilsner herover. Vore Folk sidder i deres Hulrum (Unterstand), spiller paa Mundharmonika, koger Mad og — skriver Breve hjem til deres kære. Officererne drikker, Lornsen er fuld som sædvanlig.

Ved Udkigsposten faar vi Lov til at se gennem Periskopet. Nu kan vi tydeligt se Russerne gaa nede i deres Skyttegrave. Bag deres Linier græsser Køerne fredeligt. Vi ser Kornmarker og Enge, Bakker, Skov og Sø. 10 Kilometer bagude holder der et langt Jernbanetog, som har bragt nye Tropper her til Stillingen.

Men mellem Linierne ligger strøet ud over den frodige Jord de mange tavse Russere, som maatte dø en skøn Foraarsnat for tre Uger siden! Græsset gror højt omkring dem.

I dybt sørgmodige Tanker gik vi hjem igen. — Hvilket Opbud af Menneskekraft! — Hvilken Ringeagt for Menneskeskæbner!

Anden Pinsedags Aften er der stor Opstandelse deroppe. Russerne skyder Salver og raaber Hurræ! Vore Folk venter et Angreb, samler sig ved Skydehullerne og begynder at knalde løs. Saa gaar der derovre et stort Skilt i Vejret: »Italien har erklæret Østerrig Krig!»

— — »Saa bliver det nok alligevel Jul, inden vi kommer hjem« — —

Faa Uger senere er alt det Slid, der er ofret paa Skyttegravene, spildt. Litzmann skriver i sin Bog om Kovno: »Jeg vilde ved gentagne Angreb bilde Fjenden ind, at jeg var stærkere, end Tilfældet var. Tillige skulde disse Foretagender bevare mine Troppers Offensivaand.«

Den 15. Juni stormes Orja-Højen. Det gik godt. Tre Dage senere skal Høj 138 tages. Det mislykkes. Dagen efter gentages Forsøget. Jeg staar som Iagttager i Skyttegraven.

Det tyske Artilleri har tilsyneladende forvandlet de russiske Skyttegrave til en Pløjemark. Da det tier, stormer vore Folk frem. De løber, alt hvad Ben og Lunger kan holde til. Man ser Støvet sprøjte op omkring dem; det er Kuglerne, der slaar ned i Jorden; men næsten ingen rammer. »Hurra!« raaber Underofficer Thiessen ved Maskingeværet ved Siden af mig, »de er i Skyttegraven!« — Men hvad er det? — Mens vore springer ind i den venstre Ende af Skyttegraven, springer Flokke af brune Russere ned i den højre Ende. Hurtigt Maskingeværet rettet hen paa dem! En Ed! Geværret har Forstoppe! Ustandseligt drysser der nye brune Russere ned i Skyttegraven, og her staar Thiessen og hopper saa paa højre, saa paa venstre Ben og kan ikke hindre det! — — —? Nu begynder de feltgraa at strømme ud af Skyttegraven igen. De kaster sig ned lige foran den, faar Flankeild, maa løbe længere tilbage og samler sig nu i Lavningen foran Bakken. De Stakler! Nu begynder det russiske Artilleri at dænge dem grundt til med Granater og Granatkardæsker. Tilbage! — 34 — alene af vort Regiment — rejser sig aldrig mere, 117 er saarede.

Dagen efter sidder jeg paa Skrivestuen og blader i Meldingerne. En af de faldne var 51 Aar gammel og efterlod sig Kone og 7 Børn hjemme. En anden havde Kone og 5 Børn, en 3. — —, en 4. — — ? op til 34 faldne! Ovre i Raadhuset er Feltlazarettets Læger travlt i Færd med Forbindingerne. Vi ynker mest den Stakkel, som har faaet hele Næsen, begge Øjnene og Kinderne revet af!

Hvad mon General Litzmann siger til det?

Fem Dage senere ser man et nyt Billede deroppe. Russerne sender en Parlamentær og beder om et Par Timers Vaabenstilstand for at begrave de døde. Det er Signalet til en stor Broderfest. De feltgraa og de brune løber sammen, trykker hinanden i Haanden, snakker, ler, handler, bytter, — gode, fredelige Børn alle sammen!

Der gaar 12 Dage. Saa jages vore Folk for tredje Gang frem mod Høj 138, og nu lykkes det at tage den, fordi vor fornuftige Major denne Gang har Ledelsen.

Litzmann er stolt over Sejren og skriver i sin Bog: »Hvilken heldig Indflydelse paa Troppens Aand! Vore Soldater fik den faste Overbevisning, at Gud skænker Sejren, hvor end det 40. Korps angriber!»

Russerne gik frivilligt tilbage, da de havde mistet Højen. Jeg var deroppe og saa det grufulde Syn, Hundreder af døde Russere i vidt fremskreden Opløsning. Og ved Kirken i Kalvarja fyldes Række efter Række med vore faldne.

Imens gik Mackensen frem i Galicien, og snart veg hele den russiske Front for Trykket i Syd og Nord. Det var ganske ligegyldigt og uden mindste Spor af Indflydelse paa Krigens Resultat, om vi eller de andre her

ved Kalvarja rendte imod en maskingeværspækket Bakke eller tog en Stump Skyttegrav.

* * *

I Kalvarja er det blevet stille. Kuglerne forvilder sig ikke mere ind i Byen, efter at Russerne er fordrevet fra de beherskende Høje og — Byen er brændt!

Hvor havde vore Reserver det hyggeligt her inde! I hvert tiende Hus var der en Testue, hvor Samovaren aldrig blev kold, og hvor gamle Jødekoner og unge Jødepiger hjalp til at lade Sindet glide let hen over Pavserne mellem Dødens Dage der oppe paa Bakkerne. Hvert andet Hus var en Basar, hvis Hovedartikler var Marmelade, Lys og Brevpapir. Hele Byen handlede, men om Lørdagen holdt vi alle sammen »Schabbes«. — Jo, det var dejligt!

Kun Stabslægen forbandede dette Kalvarja. »Det ender endnu med, at de Jødepiger ødelægger mig hele Regimentet!« Nogle smittebærende »Damer« fik han Fingre i, og de blev sat i Fængsel. Natten efter smuttede de ved Soldaternes Hjælp ud af Vinduet. De sættes i en Vogn og køres til Mariampol. Vognen er tom, da den naar Maalet. De pakkes i Vognen igen, og der køres under strengt Opsyn. To Dage senere er de alle hjemme igen. Saa foreslaar Dr. Janson for ramme Alvor, at man skal gøre dem kendelige ved at bejtse deres Næser sorte med Helvedessten! — Men det vover Stadskommandanten nu alligevel ikke at give Ordre til.

Natten mellem den 12. og 13. Juni gaar dette hyggelige Sodoma op i Luer. Hvordan Ilden opstaar, ved ingen; men den finder rigelig Næring i de udtørrede

Træhuse, og Natten igennem er Kalvarja et stort Baal. Der slukkes, bjærges, skriges, jamres. Soldater og Civilbefolkning hjælper hinanden, saa Sveden hagler ned ad Kroppen, — alt forgæves! — Kun Kirken og et lille Hjørne af Byen med vort Stabskvarter skaanes af Flammerne.

Dagen efter gaar de husvildes triste Tog ud af Byen, en lang, lang Skare, over 2000 Mennesker. Den ene bærer en lille Bylt, den anden er ved at segne under et Stykke Indbo, det eneste, de har frelst af deres jordiske Ejendele. En gammel Mand slæber paa en trebenet, ormstukken, fattig Stol, en gammel Kone paa en sprukken Jydepotte, de sidste Minder om de tabte Hjem! — Kun de pudsede »Damer« ser ligeglade ud. De har deres Lokker og muntre Øjne i Behold — og Næserne er hvide!

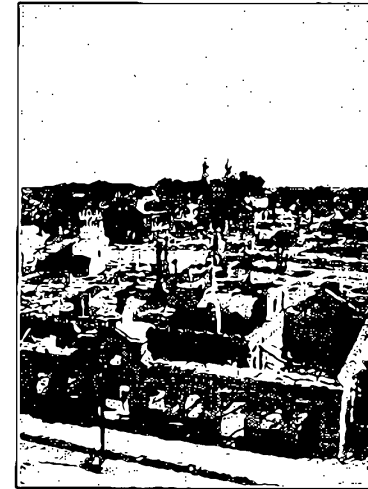
Det bliver stille i Kalvarja. Vor Divisionsstab spræller omkring oppe nordpaa. Regimentet 265 er rejst samme Vej, og vi ser det aldrig mere. Henimod Slutningen af Juli trækker man ogsaa 264 ud af Stillingen. Vi ved, at vor Time snart har slaaet.

Den 30. Juli forlader vi Jødebyen. Fra Landevejens Bakkekam kaster vi et sidste Blik tilbage. Kirken knejser midt imellem Ruinerne.

Korsets Tegn staar over Golgatha.

Den første store Brand i Kalvarja (S. 73).

Kalvarja efter Branden (S. 60).

Granathuset i Kalvarja (S. 74).

DEN STORE FÆSTNING

30. JULI—23. AUGUST 1915.

Efter 3½ Maaneders rige Oplevelser genser vi Mariampol. Regimentet stiller op til Parade paa Kasernepladsen. General Litzmann roser »det bedste Regiment i sit Korps« og kaster frisk Ved til Kampilden. Ved hans Side staar Digteren Rudolph Herzog, som et Par Uger senere i højstemte Ord synger om 266. Regiments Heltedaad under Stormen paa Kovnos Yderværker.

De to næste Dage marcherer vi paa den brede Hærvej mod Nordøst. For godt hundrede Aar siden stamtede den stolte Stor-Armé den samme Vej; fra Vylkoviczki lige bag os udsendte Napoleon sit Opraab til det russiske Folk. — — Skal vi faa en bedre Skæbne?

I Gaar ved denne Tid stod Maria, Anielka og Madam Schuch i Kalvarja og lod Afskedstaarerne rinde ned over Kinderne. De er glemte! Tankerne gaar fremad, mod Fæstningsringen forude.

I Dag har Krigen varet et Aar — et helt Aar —; hvem havde troet det, da den begyndte! Men nu skal den ogsaa snart faa Ende. Vi marcherer fremad mod den store Afgørelse i Øst.

Det gælder Kovno!

Varsjava staar for Fald. Russerne belaver sig paa at trække sig tilbage til Kæden Kovno—Grodno—Brest Litovsk. Inden han faar Lov til at sætte sig fast der, skal det 40. Korps slaa Hovedhjørnestenen Kovno ud.

Kovno er en af de Fæstninger, man sætter i første Klasse. I en Mils Afstand fra Byen ligger der en Ring af 10 moderne Forter og lige saa mange faste Batterier, alle nye, stærke, vel monterede, anlagte og indrettede efter alle Krigskunstens Regler og med feberagtig Hast fuldførte under Udnyttelse af dyrekøbte Erfaringer fra Verdenskrigen. Uden for denne Ring er der lagt en anden af bevægelige Batterier og Infanteristillinger, der synes uindtagelige. Længst ude er alle djævelske Fælder rede: de uhyggelige Minefelter og lumske Ulvegrave, 50 Meter brede, elektriserede Pigtraadsbælter; hele Skove er hugget ned og omdannede til et Filter, som ikke lader et Menneske slippe levende igennem.

Et eneste Korps med blot 50 Batterier skal rende Panden mod dette Djævelsværk. Det er taabelig dristigt!

Lad Hindenburg og Litzmann dele de Sorger! Vi begynder det andet Krigsaar med tre Dages Ferieophold i Kirsebærbyen Budka. Her er der nye Kartofler og Snittebønder, Harer og Agerhøns, men frem for alt en Overflod af sure Kirsebær. Vi plukker og plukker, og det svinder ikke paa Træerne; vi er sorte om Munden og har Mavepine; vi fylder Feltkøkkenet og spiser Kirsebærssuppe med Nudler, — den eneste Gang, vi smavser saa lækkert i Krigen.

Budka, — Kirsebærbyen —, en lille venlig Perle i Krigen Mindekæde!

Paa Marken staar Rugen moden, men Folkene er jaget fra Hus og Hjem af Russerne. Man fortæller os, at det er sket, fordi Budkas litaviske Befolkning ikke har villet indrette en russisk Skole. — Saa skal vi nok klare Høsten. Vi finder tre forhistoriske Leer og en halv Rive, og nu gaar Høstarbejdet for sig under Jubel og Sang. Hvor er det dejligt at øve Kræfterne i et fredeligt og nyttigt Arbejde! Jeg er Bindepige og lægger med Glæde Mærke til, at jeg ikke har glemt den Bindefærdighed, man tilegnede sig i Barndomshjemmet.

Den 5. August er det allerede forbi med vor Ro som Korpsreserve. Vi sendes gennem udstrakte Fyrreskove nordpaa, hvor vi skal sættes ind paa venstre Fløj, langs med Njemens Sydbred. Solen stikker ned paa de sandede Skovveje. Kolonnerne kan ikke aande i det tætte Støv. Hestene segner, mange Soldater bliver liggende. Vi standser ved et Par usle Skovhytter og sover om Natten i det frie.

Næste Dag begynder Angrebet, og Fronten faar fra nu af i næsten tre Uger ingen Ro, hverken Dag eller Nat.

Fæstningens Forland renses for de fremskudte russiske Poster. Saa gaar man over til Storm mod den yderste Ring, Infanteristillingen. Næsten uden Kamp rømmer Russerne det hele Anlæg, Skyttegrave, bombesikre Opholdsrum og Udkigsposter, Kabelledninger i Beton, indmurede Køkkener, Geværer, Ammunition og Materiel i overdaadige Mængder. Vore Folk betragter de ukendte japanske Geværer og Patroner, forfærdes over de mange Dum-Dum og Eksplosivpatroner, og det

løber dem koldt ned ad Ryggen, da de kaster et Blik tilbage paa Minefelter og Ulvegrave. — Det var mere end Held, at vi slap helskindede herind!

Midt i denne saa let erobrede Stilling ligger Ladegaarden Sztangvjeliszki. Den bliver Regimentets Stabskvarter i fire Dage. Udbygningerne er brændte, men den store Hovedbygning er ikke mere medtaget, end at vi nok kan bo der. Flere Granater har rigtignok lavet slemme Huller i Taget og ødelagt meget i Stuerne; men vore Krav er ikke store. — Sztangvjeliszki skærmede os godt. Under de følgende Dages store Duel skød Russernes Fæstningsartilleri hvert Hus i Brand i vid Omkreds; men os tog de ikke paa Kornet. De vidste vel ikke andet, end at Huset laa i Ruiner, og Havens store Trækroner hindrede dem i at se os.

Efter at Infanteriet har skudt Linierne saa vidt frem, at man har frit Syn over til Forter og Batterier, gaar det svære Belejningsartilleri i Stilling, og nu bliver vi Øjen- og Ørenvidner til et Skuespil saa storslaaet, at det ikke i mindste Maade lader sig beskrive.

Fra den tidlige Morgenstund af staar de tre gule, tøjrede Balloner paa Himlen, to tyske og en russisk. Flyverne krydser frem og tilbage og giver deres Tegn til Artilleriet. Hen over vore Hoveder bruser og brager de svære Kalibre. Hver 28 Centimeters-Granat vejer 500 Pund! Men hvad er det mod den »tykke Berthas« 42 Centimeters, som ogsaa er med i Koncerten!

Vi hører et lille mat »Bummpp« i det fjerne, saa brager og knager og stamper og støder og bruser og suser og hviner og hyler det gennem Luften i hele Minutter — »Avtomobilet kommer«! siger Soldaterne — saa ser vi

inde ved det russiske Fort Kæmpe-Støvpinien hæve sig højt op i Luften, og først noget senere naar Lyden af et dumpt Knald vore Ører. Det maa være mere end uhyggeligt at sidde inde i Forterne! Alligevel værger det russiske Artilleri meget tappert for sig og lader sig ikke smitte af Infanteriets Modløshed. Særlig Forterne og Batterierne paa højre Njemenbred, som ikke er udsatte for direkte Angreb, sender en meget ubehagelig Flankeild over i vore Linier.

Om Natten er Skuespillet næsten overvældende storslaaet. For at forebygge et natligt Overfald spyer Fæstningen alt ud, hvad Rørene kan holde til. Det lynr Glimt i Glimt som i det værste Tordenvejr. Ildkuglerne springer over vore Rækker, hvor Granatkardæskerne eksploderer. Lyskasterne spiller nervøse paa Himlen. Lysraketter stiger op og daler langsomt dansende ned i en mild og skøn Bue. Himlen er ildrød af brændende Gaarde og Byer.

Jeg har Lyst til at se lidt mere af Egnen, og Jarck og jeg tager os en Eftermiddagstur ud til Njemendalen. Jeg havde ikke troet, at det var saa smukt her! Njemen er saa bred og dyb, at større Dampere i Fredstider sejler helt op til Kovno. Floden løber i et bredt Leje, indrammet af høje og stejle Skrænter. Lige over for os udmunder Bifloden Njevjaska, der snor sig frem i en dyb Kløft. Højt ovre fra den anden Bred lyser Krassny-Dvor Slot, og Szolomjanka Kirkes triste Ruinhob danner en virkningsfuld Kontrast dertil. — — Men se der inde til højre! Der rejser sig det omstridte Kovnos Taarne og Kupler! — — Det er næsten lige saa smukt her som ved Rhinen, — det minder om Als Sund og

Sønderborg. Alt er dog mere stort, det er ikke saa mildt og yndigt som hjemme paa Dybbøl Banker.

Mens vi nyder den prægtige Udsigt og studerer Kortet og peger til højre og venstre, kommer en Officer farende ud af en Trægruppe ikke langt fra os: »Vil De ikke nok straks skrubbe af og ikke staa her og røbe vor Batteristilling!« Vi gaar tværs over Marken tilbage. — Bummpp — huj — krra —! Der springer en Granatkardæsk lidt foran os!

— Et Øjeblik efter kommer Makkeren og sprøjter bag os.

— »De skyder Pinedød efter os!« raaber Jarck, og da den næste hyler gennem Luften, kaster vi os plat ned paa Jorden. — »Hr. Feldwebel er da ogsaa umulig!« siger Jarck, »De kastede Dem jo ned paa tværs af Skudretningen!« — To Gange endnu maa vi til Jorden; disse Gange kom jeg ned efter alle Kunstens Regler.

Det var den største Ære, der blev mig til Del under hele Krigen. Naturligvis har Russerne haft os i Kikkerten, mens vi stod og studerede Egnen efter Kortet. »En høj Officer med sin Adjutant, det er et lønnende Maal!«

Det er ogsaa den eneste Gang under hele Krigen, at jeg for Alvor var bange. »Saadan en taabelig Letsindighed! Hjemme sidder Kone og fem Børn, og saa løber du af pure Nysgerrighed her rundt som Skive for Kanonerne!«

Man er ikke bange, naar man gaar Pligtens Gang. Men Angsten melder sig, naar man uden Mening og Nytte har bragt sig selv i Fare.

Mon Russerne har troet, at det var selve Prins Joachim, de tog paa Kornet? Kejsersønnen skulde den Dag

komme ud til os med en Kasse Ordener som Belønning for Erobringen af Infanteristillingen. Men Luften var for »tyk« herude. Han kom ikke længere end til den tykke Bertha. Her hentede Majoren saa som særlig Udmærkelse for vort Regiment 15 Jernkors og venlige Hilsner fra Hindenburg.

I Morgentimerne den 15. faar vi et endnu mere imponerende Besøg. Hr. Otto og tre Ungmøer, Irma, Kæthe og Grethe, stiller sig op i Haven lige bag vort Hus og gaber op mod vore Vinduer. Det er fire 21-Centimetre! Naar de begynder at spytte, ramler hele Huset sammen. Vi pakker i Hast og flytter lidt længere tilbage til Godset Dobrovolja, hvor vi kniber os ind mellem to andre Stabe.

Dagen efter falder de første Forter. Vore Folk springer med Dødsforagt ind i Batteri I og tager 5 Officerer og 748 Mand til Fange. 79 Kanoner, 8 Maskingeværer, 6 Minekastere, 9 store Lyskastere og meget andet Materiel er Regimentets Bytte i disse Dage. Det har kæmpet under en heldig Stjerne. Vi mistede kun 100 Mand, deriblandt 23 døde.

Kun? — —

Hvor mange Taarer er der grædt over de 23? Vi fik i disse Dage en Transport Udfyldningsmandskab. En ung Hamborger bad om at komme til 8. Kompagni, fordi han havde en Broder der. Lidt efter kom han grædende, utrøstelig til os — Broderen var faldet for tre Dage siden!

Om Aftenen staar vi uden for Huset og ser og lytter til, hvorledes Russerne inde i Kovno sprænger alt, hvad der har Værdi: Broerne, Elektricitetsværket, de sidste

Forter, Ammunitionslagrene. Himlen er et Flammehav, store Brag ryster Luften.

Den 17. August marcherer vi til Fort I, hvor vi overnatter. Luften er helt tæt af Røg og Damp. Fortet ser frygteligt ud. Et Par Fuldtræffere har ødelagt det hele og lavet Huller i Jorden, større end den største Mergelgrav. Cement, Jern, Menneskekroppe ligger og flyder overalt.

Dagen efter, mens de sidste Forter overlades til Tyskerne, marcherer vi over en hurtig tømret Nødbro ind i den store Fæstning. Her raser alle onde Lidenskaber. Overklassen har forladt Byen, Pøbelen kappes med Soldaterne i vilde Udskejelser. Hvad nytter det, at alle Butikker er stængede! Der plyndres, der drikkes, der skraales i alle Gaderne. Vi hilses straks velkommen af en fuld Njemenskipper, som deler sin Flaske Kognak med os. Værst ser det ud i en stor Vinkælder. Her ligger Civilister og Soldater berusede Side om Side, medens Vinen løber ud af de aabnede Fade og staar højt over Gulvet.

Vi faar Kvarter i en russisk Stabsofficers forladte Bøllig, og nu kommer Syndefaldet ogsaa til os ellers saa pæne Mennesker. »Tager vi det ikke, slæber de fejge Etappesvin det senere bort!« — det er Kappen, der dækkes over Synden. Officerer og Mandskab er lige gode. Jeg holder mig i det længste, saa stopper mine Kammerater nogle interessante russiske Helgenbilleder ned i min Kiste, det eneste, der æggede mig.

Tre Dage bor vi i denne sydende Heksegryde. Heldigvis har vi paa Skrivestuen saa galoperende travlt, at vi allerede af denne Grund ikke har Lejlighed til at

være med i Heksedansen. Efterhaanden falder der ogsaa Ro over Byen. Der staar Vagter, der gaar Patrouiller, Ordenen er vendt tilbage.

Et Par Maaneder senere faar vor Tolk halvandet Aars Fængsel for Plyndring i Kovno. Han har fraranet en fornem Kone et Guldur og har tvunget Sønnen til at udlevere et Par fine Støvler. Ingen af os har Medlidenhed med ham. Han var en stor Slyngel, men stod højt i Officerernes Gunst, særlig siden han ved Kalvarja flere Gange listede sig over til Russerne og vendte tilbage med nogle Overløbere. Han var til sidst i det mindste saa anstændig, at han ikke røbede de Officerer, der var Aftagere af de stjaalne Ting.

Den 21. August marcherer vi ud af Byen, sydpaa til det frygteligt medtagne Godlevo, hvor tre Kirker ligger i Grus. Dagen efter gaar det østpaa til Roshele, det største Gods, jeg nogen Sinde har set. Man mener, at vi kan afskære Tilbagevejen for Tropperne i Kalvarja Egnen.

Det bliver ikke til noget, og den 23. gaar det atter nordpaa, ned ad den stejle Njemenskrænt, over Floden, forbi Kovnos Kaserne, ud af Kløften igen og langs med Landevejen mod Øst.

Vilna, Østens Klenodie, er det næste Maal! Koleraen, Arv fra Russerne, marcherer med!

DET DRAGENDE VILNA

23. AUGUST—2. OKTOBER 1915.

Den gamle Landevej mellem Kovno og Vilna ligger i Dag endnu i samme Tilstand, som da Napoleon førte sin Stor-Armé frem mod Felttogets første Maal, Vilna, Litavens straalende Hovedstad, hvor han indledede og ledede det gamle Litaverfolks Oprør mod Ruslands Tyranni. Hvem ved, om Vejen ikke allerede saa saadan ud, da den tyske Ridderorden for et halvt Aartusind siden i glinsende Rustninger sporede Hestene frem ad samme Vej, mod samme Maal? Nu aser vi østpaa ad den brede Vej, Bakke op og Bakke ned, i dybt Sand, i stikkende Sol. Ansigterne bliver sorte af Sved og Støv, Tungen er smertende tør. Bare vi havde en Draabe Vand! — Hvad vilde det nytte? — Det er jo strengt forbudt at drikke af Vandet her. Bag hende ved Kovno har man begravet de 10, som Koleraen dræbte paa een Dag.

Da vi ud paa Natten efter 30 Kilometers March naar Herregaarden Vasciliscki, er Mand og Hest udpumpet for det sidste Gran af Kraft. Dagen efter lader man os i Ro. Den 25. August gaar det tre Mil videre til Tarlo-

viszki, Dagen efter samme Vejlængde til Aleksandrovska; de følgende Dage gaar det i Siksak til højre og venstre, alt efter som man mener at kunne have Brug for os.

Fronten forude søger at følge Russeren i Hælene, saa han ikke faar Tid til at sætte sig fast og bide fra sig. Men vort Regiment er denne Gang Reserve og altsaa bagest.

Saa har vi Ro til at se lidt paa Egn og Folk.

Litaven er egentlig et smukt Land, med mange Bakker, Skove og Søer. Men hvor er det fattigt her! Husene er usle Træhytter. Folkene har kun eet Rum at bo og være, koge og sove, fødes og dø i. Gulvet er stampet Ler eller toppede Brosten. I Hjørnet koges der over et Ildhul, Komfur og Kakkelovn kender man ikke, Seng og Stol findes ikke. Alt er ubeskrivelig fattigt og over alle Begreber snavset.

Det stakkels litaviske Folk, kuert socialt af Godsejerne, nationalt af Russerne!

Ynkverdigt er det i disse Krigstider. Stalden er tom; ikke en Hest, ikke en Ko, ikke en Høne har man levnet de Stakler. Kornet har andre taget, det allersidste: Kartoflerne i Jorden, tager vi. Der er end ikke et Straa i Laden. Vore Soldater rev flere Gange Taget ned af de usle Hytter for at have noget at ligge i!

Vore Jægere gennemstrejfer Skovene for at skyde vilde Vædere, Krager og Spurve til vore tomme Maver. En Dag støder de i Skovtykningen paa en Flygtningelejr. Mænd, Kvinder og Børn sidder sammentrykket i en Jordhule. Ved Siden af har de skjult et Par magre Køer, som nu tages fra dem.

Er vi naaet stort videre end i Trediveaarskrigens mørke Tider?

Vi Soldater har det heller ikke lysteligt i disse Uger. Hele Dagen slider vi paa den støvede Sandvej og lider baade Tørst og Sult, om Natten pines vi af Lopper og Væggelus i utrolige Mængder og af næsten fantastisk Størrelse. Skrивeren har det ikke bedst. Naar de andre lægger sig ned til Lopperne, pakker han Skrivetøjet ud og maa arbejde til Klokken 2 og 3 om Natten, den ene Aften i et Hakkelserum, den næste ved en Høvlebænk. Saa bides han af Utøjet et Par korte Timer, og Kl. 7 om Morgenens begynder den trættende Stampen gennem det dybe Sand.

Naar man fortæller om Krigen, kan man ikke forbigaa de mange smaa Plagedyr, som pinte Soldaterne saa haardt. Her, hvor vi havde det fyldigste Vareudvalg, bør der ristes dem nogle Minderuner.

Lusen er et lille, trofast Dyr. Den opsøgte os snart og forlod os aldrig mere; den ledsagede os efter Krigen hjem og beredte alle Husmødrene mange Kvaler. Mest trofast er den i Ynglearbejdet. Vi havde en Telefonist, som ved den daglige Lyskning dræbte op til 60, og næste Dag var Tallet fuldt igen! Saa stærkt havde de overlevende ynglet imens.

Det er Mængden, der gør Lusen til en Plage. Den enkelte Lus er meget skikkelig og fredelig, et godmodigt og dovent Dyr. »Vend dem bare om, saa bider de i Skjorten!« plejede Kobarg at sige, »for de er for dovne til at gøre omkring igen!«

»Hellere 5 Lus end 1 Lopper!« sagde vi andre i disse Dage, hvor vi aabenbart var kommet til Loppernes Hjemland. Den lille Landsby Olsoki, der var vort Kvarter i nogle Dage, staar for os i Mindet som »Lopper-

byen«. — Hvorfor skal disse nervøse Bæster altid trave saa forfærdeligt omkring? Selv om de i disse litaviske Byer var saa store »som smaa Skarnbasser«, mistede de ikke deres urolige Blod.

I Bileczyzna Vandmølle vilde jeg den 28. August overliste dem. Jeg fandt en Kost, fejede et Stykke Loft rent, lagde mig paa de nøgne Brædder og — plagedes af Lopperne hele Natten!

En Dag kom jeg hen til Feldwebel-Løjtnant Scheffer. Han havde ikke Tid til at se op. Han sad og stirrede gennem et Forstørrelsesglas ned paa Bordet, hvor han havde spiddet en Loppe op paa en Synaal. Den havde plaget ham saa slemt hele Natten, at han nu sad og nød dens Sprællen i Dødskvalerne.

Væggelusen er i Grunden det væmmeligste Dyr, fordi den er saa meget større end de andre smaa Venner. I Szemotovszcisna laa vi paa en smal Bænk for at værges os mod Utøjet. Men Væggelusen kravlede op under Loftet, beregnede matematisk nøjagtigt den lodrette Linie og dumpede midt ned i Panden paa os. Næste Morgen havde Matthiesen en Svulst midt paa Panden, saa stor som en lille Bakke.

Hvis nogen ønsker at vide, paa hvilken Maade man slaar saadan et Kæmpedyr ihjel, saa skal her den Recept meddeles, som vi fandt i Krigen: Man stiller et Glas ved Siden af sit Leje og putter i Nattens Løb de dumme, der ved Hjælp af en elektrisk Lommelyste lader sig fange, i dette Glas. Om Morgenens spidder den grumme Hjælpe skriver Bunke dem enkeltvis paa en Naal og kaster dem ind i Ilden. Paa denne Maade satte vi i Szemotovszcisna Rekorden ved at fange 32 i een Nat.

Værre end Utojets Smaaplageri bliver dog nu snart en anden Fare: Sultens fæle Spøgelse rejser sig over hele Fronten! Etapperne sidder bagved, henne foran Kovno, og kan ikke komme videre, inden den nye Njemen-Bro er færdig. Vi skal forpleje os selv, men her er hverken Korn eller Kød. Vi fylder Maven med Kartofler; men vi skriger efter Brød. I et Hus opdager vi en Sæk Rug. Den knuses mellem nogle Sten, røres sammen med Vand, og paa en Skovl »bages« der en Rugkage over det aabne Baal.

De flygtende Russere har nok haft det endnu værre. Hos en falden, ung Russer finder vi et Brev, som vor Tolk læser for os. Det er skrevet til Moderen. Han fortæller, at han fra Varsjava-Egnen er sendt op til Kovno; men Hjælpen kom for sent; Kovno var faldet, da de naaede derop, og nu er de paa Tilbagetoget, uden Mad i flere Dage.

Folkene her er rystet over Russernes triste Skæbne. »Vi har hørt vore Fædre fortælle om Napoleons Tilbagetog«, siger de, »men dette her var værre!« — —

Og dog standser Russeren nu og gør haardnakket Modstand. Troki-Novos forsvarer han sejgt og tappert, meget bedre end Kovno. Kampene her kommer til at koste os meget mere Blod end Belejringen og Indtagelsen af Kovno.

Troki-Novos, det smukke litaviske Ratzeburg, med de rene Tage og de skinnende Taarne midt ude i Søerne, er Nøglen til Vilna. Men Litavens gamle Hovedstad skal holdes til det yderste, og derfor har Russerne kastet friske Tropper herop. 1812 vilde man oprindeligt standse Napoleon paa samme Sted, nu bereder man Tyskerne et Par blodige Uger.

Saa skal Reserverne med i Dansen.

Den 30. August træder vi skikkelige Stabsmennesker ud af en Skovkant. Russerne overdænger os med Granater, og vi griber til Harens Værge. I Skoven ligger vi paa Maven bag Træstubbene, mens Granater og Granatkardæsker hviner om Ørerne paa os. Det er ikke noget for os. Da Uvejret er stilnet af, søger vi længere tilbage til et Hus midt i Skoven. Om Aftenen gaar vi endnu et Stykke tilbage, medens vor Telefon bliver i Skoven.

Vi bjærgede Livet ved denne Flytning. En forvildet Granat slog rigtignok i Nattens Løb Vinduerne ind i det lille Skur, som vi havde opsøgt. Men det Hus, vi forlod, ramtes af en Fuldræffer. To Telefonister rev den helt i Stykker, Underofficer Böttcher og tre andre saaredes saa haardt, at de døde et Par Dage efter.

Min gode Ven, den rare, gamle Böttcher! Et halvt Aar vandrede vi sammen Dag efter Dag. Nu er den Mund lukket, der altid disputerede saa hidsigt om Livets og Evighedens vanskeligste Gaader! Nu slaar det Hjerte ikke mere, der bankede saa tappert og varmt for Ret og Frihed!

Det var Regimentsstabens første Dødsofre. Kort efter følger Premierløjtnantens Hestepasser, og saa saares »Komet«, Majorens Hest.

Men ude i Linien er det værre. Der stormes Gang paa Gang, Dag efter Dag, men Russerne viger ikke.

Kaptajn Mangels faar et Ben revet af og dør 14 Dage efter. Maaske var det en Befrielse for ham. Jeg havde saa tit talt med ham. Vi kendte hinanden godt fra de Aar, da han var Dommer i Tønder. Han vidste hele

Tiden, at han ikke kom levende hjem. To Brødre og en Svoger var allerede faldne; han var Slægtens sidste Mand. — — —

Der maa andre Midler til for at faa Russerne til at vige. Fem tyske Kavalleri-Divisioner bruser frem langt Nord for os, afbryder den 13. September Jernbanen fra Vilna til Dünaburg, naar den 15. Smorgon og staar den 19. næsten 200 Kilometer Øst for Vilna. Russerne trues af en Indeslutning. De viger fra Troki-Novo; Regimentet 266 gennembryder deres Front ved at storme Jevie; 1100 Fanger er Byttet.

Nu maa det hellige Vilna opgives.

Den 18. September marcherer Regimentet ind i den erobrede By. Det blev trods den øsende Regn en straalende Dag. Soldaterne modtages af unge Piger med Cigaretter og Bolsjer, og fra Husene kastes der Blomster ned over dem. De studser, — de mindes Udmarchen fra Garnisonen, — Tanken flyver frem til Sejrsindtoget efter Krigen, — men her? — i Vilna? — i den erobrede russiske By? —?

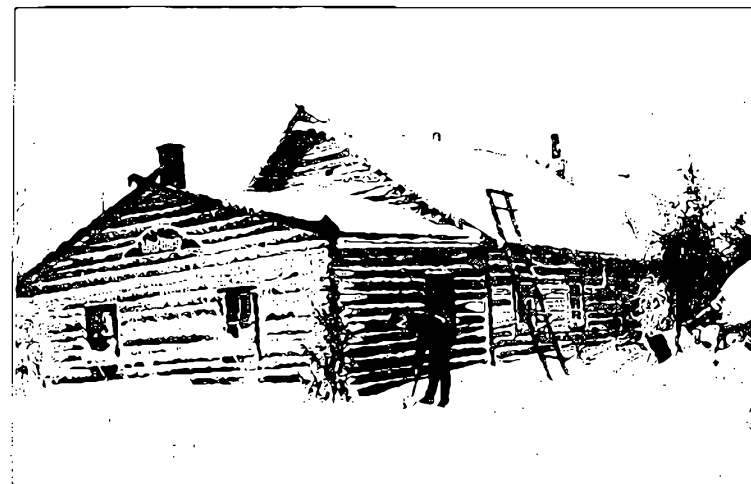
Det blev aldrig rigtig opklaret, om det kun var Byens Bærme, der vilde have en Festdag ud af det, eller om der virkelig herskede Jubel i den litaviske Befolkning over Russernes Nederlag.

En By saa stor og straalende som Vilna maa kun nydes af Etapperne. Frontsoldaterne marcherer uden Holdt igennem, og en god Vejstrækning østpaa slaar man om Aftenen Teltene op i øsende Regnvejr.

* * *

Regimentskvarteret i Vojtoshi (S. 105).

Officerernes Tilbygning »Lönsburg« (S. 108).

Jeg læste om Vilnas Indtagelse hjemme i Tønder, thi jeg var paa Orlov i disse Dage.

I Augustov-Skovene rejste allerede en enkelt Mand paa Orlov, naar der forelaa særligt tvingende Aarsager. Saa aabnede Majoren i Kalvarja den ordinære Orlovskæde. Premierløjtnanten fulgte foran Kovno, Kokken var den næste, saa var det SkrIVERENS Tur. Jeg var ellers fast besluttet paa ikke at tage Orlov, før Freden skænkede os den store. Men den Dag, min Kone havde Fødselsdag, blev Hjemveen for stærk.

14 dejlige Dage hjemme! De synes saa lange, naar man sidder i Orlovstoget hjemefter; de er saa korte, naar Toget damper udefter.

Søndag den 26. September naar jeg paa Udrejsen Berlin. Mandag henimod Midnat er Toget i Kovno, hvor vi tilbringer Natten paa et Cementgulv i et Pakhus. Tirsdag Morgen gaar det videre. En Underlæge fra vort Regiment og jeg har slaaet vore Pjalter sammen og oplever mange fælles »Eventyr paa Fodrejsen«.

Toget holder midt paa Strækningen. Hvad er der i Vejen? Det kan ikke komme videre for et andet Tog, som skal i samme Retning. Saa skifter vi fremad i dette. Holdt igen! Samme Hindring! Vi søger atter fremad; man vil ikke have os; vi finder et Hjørne i en Pakvogn. Om Aftenen har vi naaet den store Krydsningsstation Landvarovo, 18 km foran Vilna, og videre kører Togene ikke.

Onsdag holder jeg mit Indtog i Vilna; men der var ingen Regimentsmusik i Spidsen og ingen Blomsterpiger til Modtagelse. Vi lejede os en Vogn i Landvarovo. »Vognen« bestod af tre Lægter med fire Hjul under, for-

spændt med to smaa Panjeheste. Fem Jøder og vi to var Passagererne. Jøderne havde naturligvis snydt os. De havde Ærinde til Vilna alligevel, og vi betalte Vognen. For vore Penge fik vi Lov til at sidde op ned ad Bakke. Resten af Vejen havde Hestene Arbejde nok med at trække et Par af Jøderne og vore Pakker.

I Vilna traf vi Regimentets Bøsse-mager. Han havde »rekvireret« sig en Panjevogn med Hest. Saadan en Herre — nu staar han og sælger Cykler i en lille Butik i Flensborg — gaar ikke til Fods. Han vil først østpaa Dagen efter. Det er et udmærket Paaskud til at se lidt paa Vilna.

Vilna — Litavens dragende Drøm! — den straalende Storby! — indspundet i Sagn og store historiske Minde-der! Mod dig higer Litavernes Længsel, du stod ogsaa for os gennem 15 Maaneder i Eventyrets Straaleglans. Vilde Rygter om Etappelivet derinde, om Testuer og Piger, Fest og Svir, Officerer med Gadetøse under Armen, Mænd, der falbød »Piger med Nikkelsenge« paa Gaden, og meget andet trængte ud til Jordhulrum og Skyttegrav.

Nu gaar jeg for første og eneste Gang gennem denne By. Her er der Forretninger, Hoteller, Testuer, Kafeer, et kejserligt Palads, to teologiske Fakulteter og en Rabbinerskole. Men der er snavset og støjende i Gaderne. Jeg søger op paa Slotsbjerget og staar paa Ruinerne af Jagellonernes gamle Kongeslot.

Her oppe fra byder Vilna et prægtigt Skue. Vilna og Vilejka, som her forener deres Vande, snor sig gennem dybe Floddale. Byen minder ikke saa lidt om Heidelberg. 35 katolske Kirker rejser deres Taarne mod Him-

len, deriblandt den store Domkirke med den hellige Kasimirs Grav. Man ser Kuppeltaarnene af 3 græsk-russiske Kirker med deres Andreaskors. 2 lutherske Kirker og en tyrkisk Moske er med i Kappestriden, 2 Synagoger samler Jøderne. Her i det hellige Vilna er der flere katolske og 2 russiske Klostre. Over Vilias og Vilejkas blinkende Vande er der spændt buede Broer. — Vilna er en hellig og stolt By!

Her oppe paa Slotsbjerget sad Jagello, som forenede Polen med Litaven. Litavens store Glans og ikke mindre Ulykkestider glider paa dette Sted forbi Blikket, fra Storfyrst Gedimins Dage indtil 1863—64, da Muravjev fra denne By kvalte den polsk-litaviske Opstand i Skræk og Blod.

Jeg gaar gennem Ostra-Brama. I den gamle Østerports Bue sidder Madonna og ser mildt-moderligt ned paa de mange ulykkelige, som hele Dagen igennem knæler foran hendes Billede i Bøn og Suk, midt paa Gaden.

Hun forstaar vist ikke Menneskene i disse Tider!

I Løbet af Torsdagen naar vi 43 Kilometer østpaa og tilbringer Natten i en ensom Lade paa Marken. Dagen efter fortsætter vi. Ved Siden af Landevejen finder vi en gammel Mand, en husvild Stakkel, syg og udmattet af Sult. Han har ligget her i to Døgn! Nu samler vi ham op og tager ham med til det næste Hus. — I Købstaden Oszmiana træffer vi vort Bagage-Train, som siger os, hvor vi kan finde Regimentet. Vi faar friske Heste og fortsætter Rejsen 30 Kilometer videre til Herregaarden Myssa. Regimentet er marcheret videre for to Timer siden! Vi søger Sporet i mørk Nat, kører vild i Skoven og er lige ved at køre gennem de forreste Po-

steringer over til Russerne. Saa beslutter vi at opgive Forsøget paa at naa Maalet og overnatter i en Lade.

Lørdag Morgen finder vi Regimentsstaben ved Bane-
gaarden Smorgon. I Stedet for »God Dag« raaber alle
med een Mund: »Vi er fulde af Lus alle sammen!« —
»Tak, jeg har allerede selv lagt mig nogle Stamdyr till!
Men giv mig i en Fart et Stykke Brød, for jeg har ikke
faaet noget i Maven siden Oszmiana!«

Russerne tager Hus efter Hus paa Kornet med Brand-
granater. 20 Huse brænder. Vi retirerer, mens jeg spi-
ser paa mit Stykke Brød. — Det er straks saa »hjemligt«
med disse hylende Granater.

Jeg kom til Fronten lige i den Time, da den store Som-
meroffensiv 1915 gik helt i Staa. Tyskerne maatte igen
begrave et Haab, et meget stort Haab. Det var ikke
lykkedes at tvinge Rusland i Knæ.

Hindenburg skriver: »Aaret 1915 gik ikke til Ende
under en fuld Triumfs klingende Fanfarer. Der laa noget
utilfredsstillende i det samlede Resultat af dette Aars
Operationer og Kampe. Den russiske Bjørn havde truk-
ket sig ud af vort Garn.«

I VINTERHI

3. OKTOBER 1915—17. MARTS 1916

Bevægelseskrigens Kasteskovl havde atter sigtet grun-
digt. Baglandet var overstrøet med Avnerne, Frontens
frygtelige Kværne malede haardt paa Kornene. Regi-
mentet kæmpede til sidst med kun 100 Mand i hvert
Kompagni, næsten som i Slutningen af det store Vin-
terslag.

Nu gravede den russiske Bjørn sig ned i Jorden og
slikkede de blodige Labber. Vi gjorde det samme, lige
saa udmattede som han.

Det er en trøstesløs Egn, Skæbnen har ladet os stand-
se i. Alt er sandet, stenet, fattigt, forsømt. Og nu
kommer Vinteren, den russiske Vinter! Den 25. Okto-
ber falder den første Sne, og vi ser næsten intet andet
end Sne i mange Maaneder.

Ingen havde troet, at Krigen skulde vare ind i Vin-
teren 1914. Der var slet ingen, der troede, at vi ogsaa
skulde opleve den næste Vinter derude. Det var, som
om Sneen gik igennem Klæder og Krop og lagde sig
koldt paa Hjertet. Aldrig har Fronten skreget saa læng-
selsfuldt efter Freden som i disse Efteraarsuger 1915!

De første to Uger er Regimentet Korpsreserve. Vi

flytter hid og did i nogle usle Byer bag ved Linien. Den 15. Oktober overtager vi saa et Afsnit ved Byen Myssa.

Vore Folk graver sig ned i Sand og Sump, spinder sig ind bag et Net af Pigtraad, bygger Hulrum (»Unterstände«) i den fremmede, kolde Jord, fryser, sulter og længes. Hver Morgen bæres der nogle ud af Skyttegravene, stive af Gigt. Værst er det med Vandmanglen. Hver Draabe Vand maa hentes 3 Kilometer bag Fronten. Man kan derfor ikke vaske sig i den Tid, man ligger forude. Men naar Himlens Skyer aabner deres Sluser, er Skyttegraven en Elv. »Vi laa nede i vort Hulrum og hørte det bruse gennem Skyttegraven; det lød, som naar man en Aftenstund gaar langs med Elben«, skriver en Hamborger.

Bag ved Linien ligger Landsbyen Myssa. Her har Fægtnings-Trainets Mandskab bygget Hulrum og Skure til sig selv og deres Heste, til Feltkøkkener, Sanitets- og Patronvogne. Byens eneste hele Hus indrettes til »Laussoleum«, Aflusningsanstalt, Lyskningsinstitut, — kært Barn har mange Navne!

Lidt bag Landsbyen ligger Herregaarden Myssa. Den deler Regimentsstaben med en Artilleristab.

Paa Afstand og paa Billedet ser Herregaarden statelig ud. Seks store joniske Søjler bærer en Overbygning, som skyder sig langt frem foran Indgangsdøren. Men ser man nærmere til, saa er det en raadden Trækasse, og nu er der næppe et helt Vindu, ikke en Dør, ikke et Stykke Indbo i hele Huset. Det eneste, det ikke skorter paa, er Utøj, stort og smaat. Den første Nat aad Rotterne et stort Stykke ud af min Frakke, der tjente mig som Hovedpude.

Det varer en rum Tid, inden Jernbaner, Broer og Veje kommer saa vidt i Lave, at Etapperne bagved kan forsyne os med Livets Næring og Nødtørft. Efterhaanden sporer vi dog Resultaterne af de mange Tusinde Hænders Arbejde bagude. Først kommer der Orden i Forplejningen, det næste, endnu vigtigere, er Feltposten.

Det var ogsaa galt fat med det kære Postvæsen. Den 14. November modtog jeg en lille Pakke med Pastiller mod Tørst! Den var afsendt den 27. Juni. Afsenderen skrev: »Nu skal jeg skynde mig ned paa Posthuset, for at Pakken kan komme af Sted endnu i Aften!« — En af vore Kuske fik samme Dag en Fødselsdagspakke. Han havde haft Fødselsdag i Maj!

Det var Stillingskrigens største Gode, at Posten og Orlovsforholdene arbejdede jævnt og støt. Post og Orlov er de to store Hjørnестene i Feltsoldatens Tænken og Følen.

Han taaler tærende Sult og isnende Kulde uden at kny. Han gaar gennem Kugle- og Granatregn uden at ryste. Han føler sig vel tilpas i mørke Jordhuler, i Ler og Snavs og Utøj. Det er utroligt, hvad et Menneske kan holde til; det er helt utroligt, saa hurtigt han vænner sig til alt uden at savne de tidligere Fornødenheder.

Men hans tykke Hud har to ømme Punkter: Post og Orlov. Her taaler han intet! Han knurrede ikke, fordi Officererne fraadsede, mens han fyldte Maven med Kaalroevand. Men da henimod Krigens Slutning Officerer og Etapper fik deres Orlov, mens hans blev spærret, da brast Frontens langt, langt udtrukne Taalmodighedstraad. — — —

Myssa begynder efterhaanden at blive hyggelig. I

Skyttegravens Hulrum ryger de smaa Feltkakkelovne; vi har faaet Vinduer og Døre sat ind paa Gaarden og plages ikke mere saa stærkt af Gigten. Vi belaver os saa smaat paa at holde Jul her.

Saa kommer Marchorden den 11. December.

* * *

Man genopstiller den 80. Division, som opløstes i Kalvarija. Regimentet 265 faar vi rigtignok ikke Lejlighed til at fejre Gensyn med. I dets Sted træder Reserve-Regimentet 34, hvis Hjemsted er Altenburg, sammen med 264 og 266 ind i Divisionen. Noget senere opløses det 40. Korps, og General Litzmann forlader os. Den 80. Division bliver derved en af de saakaldte »flyvende Divisioner« og fører derfor helt til Krigens Slutning en bevæget Tilværelse.

Divisionens Tropper skal rystes sammen som Korpsreserve bag ved Fronten. Derfor trækkes ogsaa vi ud af Linien.

Vor II. Bataillon transporteres til Vilna. Her er den den 12. December med i den straalende Kejserparade, her samler den gennem mange Uger lyse og mørke Minde fra Etappebyens Liv og Synd.

Staben og Resten af Regimentet indkvarteres i den lille Landsby Vojtoshi et Par Mil bag Fronten.

Det falder svært nok at komme derhen gennem Sneen, thi omtrent Halvdelen af vore Heste er døde af Sultekolik ved Myssa! — Vi telefonerede Traadene varme efter Havre og Halm. Der var intet at opdrive. Man havde revet Tagene af Husene, Bark af Træerne, Mos af Stenene til dem, de havde ædt baade Avispapir og

Seglgarn af Postpakkerne! Men den ene Jyde efter den anden bukkede under. Paa een Dag mistede Regimentet ti Heste! Kun de smaa »Panje«-Heste, Litaverne, kunde staa for Trængslerne. De kunde leve paa en Sten, de fortærede med største Velbehag Avisernes største Krigsløgne uden at faa Kolik af dem. De kradsede nu af Sted med vore tunge Vogne, og ankomne til Maalet maatte de tilbage og gøre Turen nok engang med Resten af Fartøjerne.

Kaa — Kaa — Kaarl von Oesen — han stammede ikke saa lidt — Maskingeværkompagniets Feltkøkkengeneral, havde paa Fremmarchen paa en eller anden ubegribelig Maade fundet og stjaalet to Køer, og han vaagede over denne dyrebare Kødreserve med ligesaa lurende Mistænksomhed som trofast Æmhed. Han delte sit Brød med de to Køer, tiggede Avispapir og Seglgarn til dem; men Dyrtiden blev for stor. — »Nu — nu — nu bliver jeg nødt til at sla — sla — slagte den ene,« sagde Kaarl sørgmodigt, »for — for — for nu vil den slet ikke æde mere.«

»Ja, men Kaarl, det er da helt forkert! Du burde i disse foderknappe Tider da slagte den, der æder, og lade den anden leve!« — — —

I Vojtoshi tager Staben naturligvis Byens bedste Gaard. Den har baade et Køkken og en Stue! Office-rerne faar Stuen. Kokke, Skrivere, Oppassere, Telefonister, ialt ni Soldater, faar Lov til at dele det lille, snæversede Køkken — med 11 Civilister.

Vi følte os vel der »som en Lus i Skurv«. Men for det tilbageskuende Blik er Køkkenet i Vojtoshi alligevel det uhyggeligste Minde.

Gulvet var stampet Ler, med store Huller. Halvdelen af Køkkenet indtoges af den store Ovn og tre »Senge«, fyldte med raadden Halm og gamle Klude, der aldrig luftedes ud. Denne Halvdel var de 11 Polakkers Rige. Lad os saa præsentere Elleve-Gruppen!

Der var en gammel Mand med fedtet Kasket og lange Støvler. Dag og Nat kom han ikke ud af Faareskindskoften. Han sad altid oppe paa Ovnen og græd ustandseligt med sine røde rindende Øjne, — undtagen, naar vi gav ham »Vodka«.

I et Hjørne af Sengen sad hele Døgnet igennem, stiv som en Støtte, en ældgammel Mutter. Hun selv mente at være 86 Aar gammel. Hun kom heller aldrig ud af Faareskindet; men naar hun en sjælden Gang skulde ud, løb hun gennem Sneen paa bare Fødder.

Saa var der to yngre Koner, hvis Mænd laa i Krigen eller under Jorden et eller andet Sted. Anielka og Jadviga hed de. Hvis de havde været rene, havde de slet ikke set saa ilde ud; men vor Godmodighed gav dem hurtigt Mod til at blive ikke saa lidt uforskammede.

Saa var der syv Børn. Soscha, Stepsche, Manja, Joseph, Juliana, Vinusch og Mikosch blev de kaldt, tre-kvart til fjorten Aar var de gamle; men hvor mange Kuld de stammede fra, og hvem af dem der hørte til samme Kuld, var det ikke muligt at faa at vide. De større Børn var flinke; men Vinusch og Mikosch, de to $\frac{1}{4}$ Aar gamle Slyngler, var meget forkælede og skreg Dag og Nat. — »Hvad er det for en Skrigen hos Jer?« spurgte enhver, som telefonerede med os. Om Natten var det særlig slemt med Mikosch. Saa skraalede han, indtil gamle Bedstefar spændte Læderremmen af Kaa-

ben — de sov jo alle i Klæderne ligesom vi — og gennemtærskede ham med den.

Iøvrigt kan det nok mærkes, at vi er kommet til Byens bedste Familie. Hver anden Dag lysker Mødrene deres Børn. Er det overstaaet, bøjer de Hovedet ned, og nu farer de store Pigers Fingre med Akrobathurtighed gennem Mødrenes Haar. Øvelsen fra Barnsben af giver en for os ukendt Færdighed i Faget.

Men Familien er alligevel ikke dannet nok til at vide, at man ikke bør snyde Næsen paa Gulvet, hvor vi skal ligge og sove, og at man bør gaa ud, naar man er trængende, og ikke benytte en Konservesdaase.

Men man gaar meget nødig ud. Det undrer os, saa kuldske disse Polakker er. Vinduerne lader sig ikke aabne, og naar vi om Morgen, efter den lange Nat, eller om Middagen, naar Jarck har spredt tropisk Hede over Rummet, aabner Døren for at faa lidt frisk Luft ind i Køkkenet, raaber hele Selskabet: »Jimno, jimno! — Koldt, koldt!« og smækker hurtigt Døren i igen.

Endnu vil jeg blot tilføje, at vi i dette Køkken har tre Høns, vor egen »Lora« og Polakkernes to, og at »Jalma«, »Julkas« Efterfølger, en skøn Dag nedkom med seks Hvalpe her.

I dette Køkken fejrede vi Jull

Officerernes Menu lød paa Kaviar, Karper, Leverpostej, Gaasesteg med Tilbehør. Vi spiste Biksemad, og saa tændte vi Juletræet. Matthiesen havde pyntet det. Hjemme var det min Bestilling; men herude kunde jeg ikke. Børnene havde faaet et ekstra lille Træ, og denne Aften blev nok den mest straalende i deres Liv. Da vi begyndte at synge Julesalmer, brast de to unge Mødre

i Graad; men noget efter dansede de en Polka med Kobarg paa det hullede Lergulv, den ene i langskaftede Støvler, den anden barfodet.

Snart lyder der mindre pæne Sange, thi et Par af Soldaterne har faaet en Toddy for meget. Saa sætter Jarck og jeg os hen i den mørke Krog og sender Tankerne paa Vandring.

I dette Køkken arbejdede vi meget travlt. Den nye Division vil vide alt og ved selv intet. Januar Maaned viser 700 Journal-Numre i vor Protokol, og paa een Dag fører jeg lige ved 70 Telefonsamtaler. Jeg forstaar ikke, hvorledes vi fik Arbejdet gjort i denne Støj og denne Luft.

Det er ikke saa mærkeligt, at vi alle faar Hovedpine. Jarck paastaar, at dette Køkken volder ham en tidlig Død. Vi beslutter derfor at bygge. Officererne bruger alt det Træ, der kan skaffes, til en flot Tilbygning; men omsider bliver der ogsaa noget tilovers til os. Den 22. Januar flytter Skrivestuen ind i en lille, fiks Jordhule ved Siden af Huset. Det trækker lidt i Begyndelsen; men her er i det mindste Arbejdsro og god Luft, og snart føler vi os overmaade vel tilpas i vor lille Hule.

* * *

Den 17. Februar kommer Marchordren som et Lyn fra klar Himmell!

Paa tilsneede Veje marcherer vi i fem Dage nordpaa, op til Egnen bag Svir- og Narocz-Søerne. Man paastaar, at vi skal være Vejvæsen deroppe, og vi bygger ogsaa trofast paa Veje i den strenge Kulde. Staben havner til sidst paa et virkeligt Riddergods ved Navn Shajkuny,

hvor der endnu bor virkelige Herremænd. Det er noget for Majoren at sidde i en fin Salon!

Krigen bringer altid ny Spænding. En Dag kommer Fiebiger slæbende med en død Ulv og et Par levende Ulveunger, som man har fanget, efter at Moderen var dræbt. Disse Ulve bliver fra nu af Regimentets Følgesvende. De ledsagede os til Frankrig og fulgte med hjem; men tamme blev de aldrig. — En anden Dag alarmeres hele Regimentet til Kosakjagt. En forvoven Kosakpatrouille har om Natten sneget sig over den tilfrosne Narocz-Sø og laver nu Postyr ude i Baglandet.

Ulve og Kosakker, det er romantisk inde i Rusland!

Den 6. Marts trækker man os længere frem til Landsbyen Szemotovszcisna lige bag Fronten. Man siger, at vi skal bygge en Lejr i Skoven her. Men det viste sig snart, hvad vi skulde.

Kl. 6 Morgen den 18. Marts indleder en Dommedags-Trommeild et af de forfærdeligste Slag i hele Verdenskrigen.

KVALT I SUMP OG BLOD

MARTS—APRIL 1916

Vi var igen dumpet midt ned i Malstrømmens Hvirvel. Men denne Gang kom Trykket fra Øst. Det var Russeren, som spillede ud.

Han havde udnyttet Vinteren godt. De gamle Regimenter var genrejste, nye var kommet til. Der var opsamlet uhyre Mængder af Ammunition. Sommerens Modløshed var glemt; Kampmodet voksede, jo nærmere Fronten rykkede ind paa Livet af det egentlige Rusland. Franske Officerer havde ihærdigt undervist og vejledet deres russiske Kammerater.

Medens en stedse rindende Strøm af friske Mennesker, nye Kanoner og blanke Kugler fra det store Ruslands udtømmelige Indre gik ud til Fronten, førte de tyske Jernbaner den levende Menneskestrøm den modsatte Vej, bort fra Østfronten, over til Verdun, hvor Kronprinsen skulde gribe sin store Sejr. Den russiske Troppekæde svulmede af Kraft og Mod, den tyske blev tyndere og tyndere. Hindenburg advarede, klagede og strittede imod, men Kejsersønnen skulde have sin Triumf. Reserveerne blev taget, Division efter Division

blev pillet ud af Linien. Frontbaandet maatte strækkes og strækkes, Divisionsafsnittene blev bredere og bredere. Da Foraarsjævnøgnet kom, laa der 4—5 russiske Divisioner over for hver eneste tysk!

Nu skulde Revanchen komme! Den tynde tyske Kæde skulde sprænges et Sted; hele Fronten skulde saa rulles op; Rusland, Litaven, Polen skulde renses for Fjenden.

Hindenburg vidste, at Stødet kom. Men hvor? — Galicien? — Mod Varsjava? — Mod Vilna?

Der var til sidst ingen Tvivl om, at Russerne havde valgt Vilna som første Maal. Ved Postavy og ved Narocz-Søen skal det voldsomme Stød føres, med 368 russiske Batailloner mod 66 tyske.

General Everth ægger sine Tropper til Daad: »Hans Majestæt Tsaren og Hjemstavnen venter nu en ny Heltegerning: Fjendens Uddrivelse af Rigets Omraader. Gud skal hjælpe os i vor hellige Sag!« General Balujew, Føreren i Narocz-Egnen, giver denne Hilsen videre til sine Tropper, viser hen til, at Gennembrud og Sejr skal føres videre uden Standsning og slutter sit Budskab med de klassiske Ord: »Naar Blodet flyder, skal Blækhuset lukkes. Bortset fra Meldinger og Befalinger intet SkrIVER!«

Min lille, forkuede Skrivversjæl har altid godt kunnet lide denne Balujew!

Den 18. Marts begynder Slaget. I samme Døgn aabner et voldsomt Tøbrud Sommerens Kamp mod Vinteren. Hele Fronten synker ned i Blod og Mudder.

Vi ligger inde i Szemotovszcisna og lader os bide af de tykke Væggelus. Paa Slaget 6 farer vi alle op. Hvad er det for en voldsom Buldren? — Kanoner? — Kan

man overhovedet have saa mange Kanoner paa eet Sted?

Bombbombbombombombombombombom!

Det kan ikke tilnærmelsesvis udsiges saa hurtigt, som Hammerslagene brager ned paa Jammerkæden derude. Der er kun eet Ord, som rammende kan betegne dette forfærdelige: Trommeild! Det lyder, som naar en rasende Trommeslager slaar sine Hvirvler, vanvittigt hurtigt, vanvittigt længe.

Bombbombombombombombombombombom!

Vi styrter ud af vor Træhytte. Vi glemmer at spise. Overalt staar Regimentets Folk uden for Husene, med den blege Spænding i Ansigtet. — »Derfor slæbte man os herhen!«

Vi kan lige saa godt pakke med det samme! Det holder de Stakler derude ikke ret længe til! Dette her er Dødens Knokkel, der banker paa vor Dør!

Men Hindenburg vogter sig for at kaste sine dyrebare, faa Reserver for tidligt ud i Malstrømmen. Hele Dagen staar vi og tripper i Sjap og Spænding.

Bombombombombom — bom — — bom — — — bom!

Hør! Trommeslageren standser den rasende Fart! Nu tager han fat igen. Men Hvirvlen har en lidt anden Nuance i Klangen.

Spærreild! — siger een.

Taktaktaktaktaktaktaktak!

Tyske Maskingeværer! — Russernes brune Massemyl-der vælter frem til Angreb! — At der overhovedet endnu findes hele Maskingeværer og hele Hænder og Øjne til at betjene dem ude i dette Blodhelvede!

Spændingen stiger, alt som Minutterne gaar. Uvilkaar-

Regimentskontoret i det nye Halmun. Vojtoshi (S. 108).

Ved Natterid i Regimentskontoret. Vojtoshi.

ligt sukker snart den ene, snart den anden. Sukket bærer en stille Bøn opad: Gud naade de Stakler derude!

Taktaktaktaktak — taktak — tak — — tak!

Stille! — Hvad betyder det? — Er Russerne naaet ind i Skyttegravene? — Er de mejet ned foran Pigtraadene? —?

Bombbombombombombombombombombom!

Et Lettelsessuk! Gud ske Lov. Angrebet er afslaaet.

Indtil Klokken 3 Eftermiddag gentager dette sig fem Gange. Saa løber det hele ud i en uordnet Blanding af bombombom — bom — og taktaktaktak — tak. Dagen tilhører Tyskerne!

Om Aftenen trækkes Regimentet ud til Narocz-Søen. Der er spændt Pigtraad tværs over Søens Is, og en Ski-løber-Afdeling passer paa; men Fanger og Overløbere har fortalt, at Russerne om Natten vil prøve paa at gaa over Isen. Her staar vi den hele Nat i Taage og Støvregn, Sjap, Kulde og Mørke.

Dagen gryer efter den lange Nat. Nu kan vi se den store Sø. 12 Kilometer er den lang, 8 Kilometer bred. Hist ovre hæver sig Bredderne, hvor Russerne staar. Det minder meget om Hjemegnen ved Aabenraa Fjord, men Afstandene er her dobbelt saa store.

Ak ja! Aabenraa Fjord og Narocz-Søen! Fredens Paradis og Krigens Helvede!

Op paa Dagen faar Regimentet Lov til at stampe tilbage til Szemotovszcisna. Den ene Bataillon maa dog den næste lange Nat igen staa paa Vagt ved Søen. Ude ved Fronten er det meget uroligt, men Russeren angriber ikke. Han trækker de sammenskudte Stormdivisioner tilbage og skyder friske frem.

Den 20. Marts genoptages Angrebet med uformindsket Kraft. Russeren øser af usvækkede Kilder, Tyskeren kæmper med de samme udmattede Tropper. Det skal gaa galt. Russerne bryder igennem. Tyskerne kaster de faa Reserver ind i Malstrømmen. De hvirvles et Øjeblik rundt og er fortæret med det samme. Den 80. Division er den allersidste Reserve paa dette Afsnit. Hele Afgørelsen hviler nu paa os, alt er lagt hen paa dette ene Kort. Hvor skal det spilles ud?

Oppc ved Postavy ser det mørkest ud. Vi faar Marchordre. Ilmarche mod Nord, alt hvad Heste og Folk kan holde til; hvis I kunde, skulde I flyve! Det er lettere sagt end gjort, naar Tøbruddet har forvandlet Vejene til et System af dybe Huller. Vi naar dog 25 Kilometer frem, op til Kobylnik, videre til Vjerenki. Her standses vi. Narocz-Søens Vægtskaal begynder at synke. Bliver det endnu værre der? Vi sendes tilbage til Kobylnik. Her holder vi paa Byens Torv, lige langt fra begge Steder, hvor Kæden er sprængt.

Den 21. Marts skal Afgørelsen falde. Syd for Narocz-Søen bryder Russerne igennem hos 251. Regiment, ruller derfra 250-ernes Front op, støder igennem i fire Kilometers Dybde, standser saa og puster lidt for at trække Artilleriet med frem. Saa maa Postavy passe sig selv. Tampen brænder ved Narocz-Søen; her skal den 80. Division sættes ind.

I Ilmarche gaar det igen sydpaa, samme Vej tilbage. »Uden Hensyn til Marchtab!« lyder Ordren. Det er drøjt! Hullerne i Vejen staar fulde af Vand, saa man ikke kan se, hvor dybe de er. Her synker en Mand i helt op til Halsen, der forsvinder en Hest fuldstændigt

i et Hul. Men Pisken svinges over Mand og Hest. Vaade, snavsede, udsultede og udasede naar vi Szemotovszcisna igen og piskes straks videre frem til Byen Pronki lige bag Fronten.

Den 22. Marts afløser vor Division den 75. Division, der er fuldstændig oprevet. Skyttegravene har Russerne taget. Vore Folk springer ned i smalle og flade Render. Vandet naar dem op til Knæene; men hvis de vil bjerge Livet, maa de alligevel sætte sig paa Hug. De øser, de graver, Væggene skrider lige saa hurtigt ud igen.

Saa begynder Døden at lade sine Trommehvirvler rase ned paa dem. Schrramm — rramm — rrammrramm — huj — hvii — rrammrrammrramm! Det hyler, hviner, suser, brager, raser, skriger, jamrer. Saa kommer den korte, spændende Pause, mens Spærreilden lægges hen bag Linierne, og nu myldrer Russerne frem. Op af Vand og Dynd! Skyd, skyd, skyd! Døden kommer væltende og vil mase dig! Værg dig, krads, spark, slaa, skyd, skyd, skyd!

Taktaktaktaktaktaktaktakt!

Gud ske Lov, Maskingeværet er endnu uskadt! — Russerne vakler, falder, viger — Angrebet er afslaaet.

Men nu ned i Dækning igen, for nu begynder samme Vers forfra! Trommeild, Spærreild, Angreb! Fire Angreb slaas tilbage. Det koster Regimentet dets tapreste Officer og over 100 Mand; men i Ingenmandslandet ligger der Hobe af faldne Russere.

Regimentsstaben sidder imens bag Linien i Pronki Skovlejr i en Barak uden Vinduer og ryster af Kulde og Spænding. Bunke og jeg har slæbt os med, Matthiesen og Heinz ligger et Sted bagude, hvor Vognen sank ned

i et Vandhul. Spærreilden har slaaet alle Telefonledninger igennem. Vi aner intet om, hvorledes det ser ud i Linien; vi ved ikke, om Russerne ikke er her om et Øjeblik.

Det blev Ordonnansernes svære og store Dag. Den ene efter den anden maa ud og tilbage igen for at bringe Befalinger og Meldinger fra Regiment til Bataillon, fra Bataillon til Regiment. Det dirrer i deres Ansigt, naar jeg kalder dem frem og de faar deres Ordre. Men de gaar! De gaar gennem Spærreilden, ud i Trommeilden, tilbage gennem Spærreilden og staar saa med Sved paa Panden og flakkende Ild i Øjnene foran os igen. Een af dem, en Husmand fra Als, slipper igennem den allersværeste Ild med en meget vigtig Melding og faar som Belønning Jernkorset af 1. Klasse.

Om Aftenen hentede jeg i Mulm og Mørke en Transport Udfyldningsmandskab i Byen Pronki. De stakkels Folk blev puttet lige ind i Krigens værste Rædsler. Vor Stabslæge er i de følgende Dage næsten sjælelig knust af alt det forfærdelige, han skal være Vidne til. Døden er ikke det værste, siger han. Næsten alle de saarede er dømt til en pinefuld Død eller Amputation; saa forfærdelige er Granatsplinternes Virkninger.

Slaget raser videre i 10 hele Døgn endnu. Den ene Dag trækker Russeren Vejret, den næste Dag tager han fat igen med friske Tropper, mens vore udmattede Folk maa holde ud. Hvert andet Døgn afløser vi derude, længere kan intet Menneske holde det ud.

Da vi den sidste i Maaneden paa vor Skrivestue tæller Tabene sammen, viser det sig, at 104 er døde, 315 er haardt saarede, og mange, mange af dem dør, et Par

Hundrede er syge og nedbrudte sendt paa Lazarettet. Alene ved et eneste af vore 13 Kompagnier har 28 Børn mistet deres Fædre!

Narocz-Søens Sumpe er blevet en Massegrav. Paa

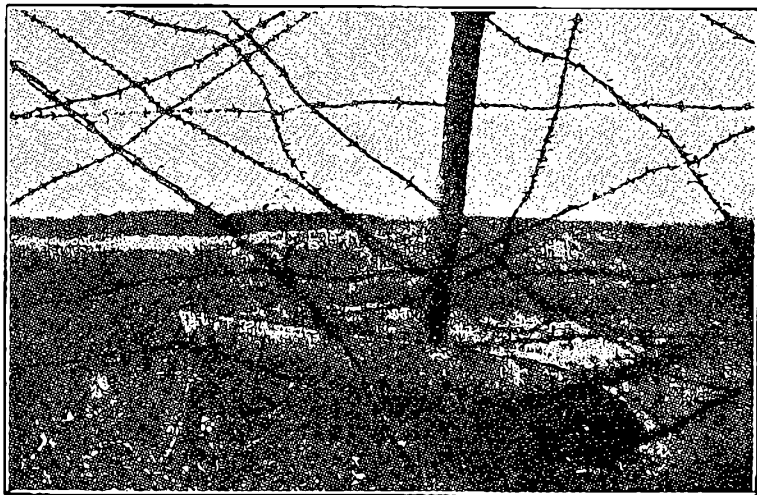

80. Reserve-Divisions Kirkegaard ved Pronki.

Divisionskirkegaarden ved Pronki rejser sig Kors ved Kors over en hel Mark; i Skoven ved Baraklejren har vort Regiment en særlig Kirkegaard; ude ved Linien har man lagvis lagt 30 og 80 ned i Massegrave; Tusinder af døde Russere ligger ujordet i Ingenmandslandet. Dødens forfærdelige Pestluft lægger Kvalme og Gru over hele Egnen.

* * *

4—5 Kilometer bag den oprindelige Linie har Tyskerne i Vinterens Løb bygget en Lejr midt i Skoven. Barakkerne er tømrede af tynde Granlægter, Græstørv danner Tagene. Den er bestemt til Regimentsstab,

»Blindgænger« i Pigtraad.

Fægtnings-Trainet og Hvilebatailloner, og derfor bor vi nu der. Barakkerne er skrøbelige, selv Granatsplinter kan slaa igennem.

Man havde ikke regnet med, at Russerne skubbede deres Stillinger frem. Nu ligger vor Lejr alt for nær ind mod Linien. Den bestryges hver Dag af Russernes Spærreild. I Løbet af de første tre Uger tælles der 3000 Skud, der gaar ind i Lejren. Takket være den meget spredte Bebyggelse kostede de os ikke mere end 13

døde og 14 saarede. — Men hyggeligt er det ikke. Det hviner og hyler, Jorden ryster af de svære Dump, Sandet risler ned ad Hals og Ryg paa os, vore Vinduesruder splintres tre Gange i de første otte Dage.

Natten mellem den 26. og 27. Marts slaar en Granat ned i en af Lejrens Barakker, hvor mange Folk har søgt Ly mod den strømmende Regn. 10 Mand og 2 Heste dræbtes paa Stedet, 24 Mand saaredes. En anden Nat farer saadan en ubuden Gæst midt ned i Brigadens Skrivestue, som indtil videre ogsaa er i Lejren. Alt splintredes, men Personalet slap. Os havde man ogsaa Bud efter. En Dag faar en vældig Jordrystelse os til at fare op fra vort Arbejde. En Granat er dumpet ned to Skridt fra vor Barak. Det var heldigvis en Blindgænger, ellers havde man nok faaet Ulejlighed baade med Ombygning og Begravelse. Nu kan vi levende og leende sætte et lille Gitter omkring Fyren, anbringe den foreskrevne Tavle: »Pas paa! Blindgænger!« og sætte os til vort Arbejde igen, medens vore Officerer endnu i to Timer sidder nede i deres »Heltekælder«, det bombesikre Hul, de har ladet bygge. Samme Dags Aften slaar Lufttrykket af en Granat igen vore Vinduer ind. Det er en god Forretning at være Glarmester i Pronki Skovlejr.

Vore Officerer er glade for deres »Heltekælder«. Her sidder de tit, mens vi uforstyrret arbejder. Men vi blev da lidt fornærmede paa dem, da de en Dag havde befalet at sadle deres Heste, rede til Flugt, uden saa meget som at sige os et Ord om, at Russerne kunde ventes, hvad Øjeblik det skulde være.

En Middag kaster jeg et Blik ud af Vinduet. En

Pioner gaar derude, 50 Skridt fra vor Barak. Han gaar i fredelige Tanker, paa Vej til Feltkøkkenet, med sit Kogekar i Haanden. Huj — rramm! En Granat har revet Hovedet, den ene Haand og det ene Ben af ham! — Hvorfor skulde han nu dø?

• * •

I de første Aprildage ebbede Slaget ud. Den russiske Hærberetning meddeler: »Vor Fremrykning ved Narocz-Søen stødte paa heftig Modstand.« Det var os, den mente! Iøvrigt undskylder Russeren sig med, at Foraarets Tøbrud og Sump har ødelagt Offensiven. Engländeren telegraferer ud i Verden, at Russeren ikke vilde andet end flytte Linien op paa et Par Bakker, inden Tøen kom, og dette Maal havde han naaet fuldtud.

Tyskeren glædede sig over, at andre lyver lige saa haarrejsende som han. Den store Hærberetning forkyn-der: »Naar Angrebets Ophør nu forklares ved det pludselige Omslag i Vejret, saa er dette uden Tvivl kun den halve Sandhed. Det vilde være mere i Overensstem-melse med Sandheden, hvis den fjendtlige Hærberetning vilde tilstaa, at den store Offensiv er kvalt i Sump — og Blod!«

Kvalt i Sump og Blod! — Det rammer!

Tyskerne beregnede, at Russerne havde tabt 140,000 Mand ved deres Angreb. Deres Forraad af friske Regi-menter slap omsider op. Fra den 22. Marts til den 10. April fastslaar vi, at der paa vort Regimentsafsnit efterhaanden sættes syv forskellige Regimenter ind: 35, 36, 37, 266, 267, 26 og 27. Det var for Resten en stor Over-

Ved Narocz-Søen

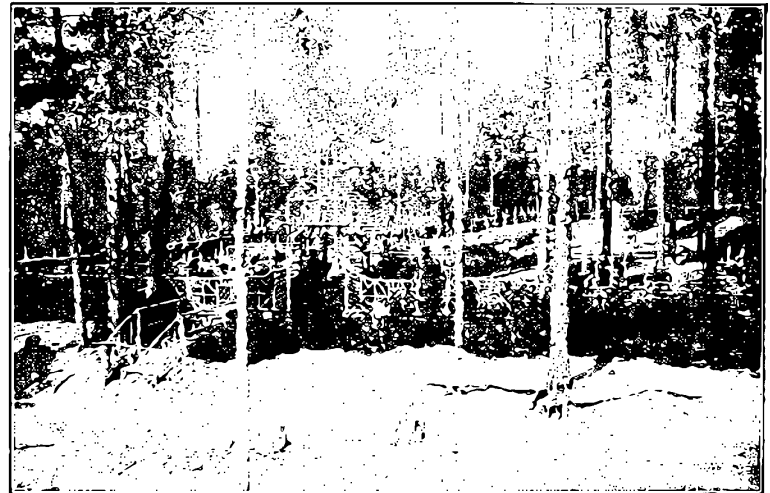
Døde Russere spredt ud over Ingenmandsland efter Stormen 28. April 1915 (S. 124)

Skuepladsen for den russiske Foraarsoffensiv ved Narocz-Søen (S. 125).

»Lausoleum«, Bade- og Aflusningsanstalten i Pronki Skovlejr (S. 128).

Regimentskirkegaarden i Pronki Skovlejr (S. 128).

raskelse, da den første Fange af 266. russiske Regiment førtes ind paa vor Skrivestue, det tyske 266. Regiments Bureau.

Tyskerne havde Aarsag til at aande lettet op. Faren havde været overhængende stor, hele Østfronten, hele Krigens Udfald vaklede. Nu slap de med at miste nogle Hektar Sand og Sump — og mange Mand. Vort Regiment alene havde i de første fire Uger 188 døde, 534 saarede og 350 lazaretsyge. Det tærede paa Udfyldningsbataillonerne. Jeg modtog efterhaanden fem Udfyldningstransporter paa ialt 1270 Mand.

Den 21. Marts, da vi fra Kobylnik hastede frem mod Dødsrædslerne ved Pronki, skulde jeg have begyndt min anden Orlov. Oberstløjtnanten havde allerede den gang et Orlovsforspring paa næsten tre Maaneder. Men al Orlov blev naturligvis spærret, da det russiske Uvejr trak sammen paa Østhimlen. Siden den Dag gik jeg og længtes og længtes, syg og gnaven, udslidt af mange Maaneders haardt Arbejde og daarlig Forplejning.

Omsider ophævedes Forbudet — men kun for Landsmænd! Jeg maatte vente videre, og alle Led i Orlovs-kæden, der fulgte efter mig, var lige saa utaalmodige som jeg. Det var lange og trange Uger.

Den 10. Maj naaede jeg hjem til Tønder paa den anden Orlov. Min Kone fandt jeg i Sengen; ved Siden af hende laa en lille Dreng, født to Dage i Forvejen.

Fra de dødes Rige var jeg kommet til de levendes Land.

STORM OG STILLE

APRIL—DECEMBER 1916

Allerede inden jeg rejste paa Orlov, havde Regimentet maattet storme.

Hele April igennem var det endnu meget uroligt ved Narocz-Søen. Efter et voldsomt russisk Angreb den 13. April tæller vi over 200 døde Russere foran vort Regimentsafsnit; men Dagen efter piskes de brune Masser frem til Storm igen. Paaskelørdag, den 22. April, prøver de det umulige for sidste Gang. Saa falder der omsider Ro over dem.

Vore Frontstakler bruger Spaden endnu flittigere end Bøssen. For fire Uger siden overtog de en lille Vandgrøft. Nu er den udbygget til et helt System af dybe Grave og sikre Hulrum, værnet med et tæt Filter af Pigtraad. De roder omkring i Sand og Sump, kæmper og vaager om Dagen, vaager og kæmper om Natten, — Paaskedag, anden Paaskedag, Sogn og Helg er ens.

De er saa trætte! Men nu krones Arbejdet. Russeren er faldet til Ro, og vor Stilling begynder at se pæn ud. Nu kan vi vel ogsaa unde os lidt Ro.

Nej, Fronten maa aldrig komme til Ro, thi saa kommer Tankerne, og tænke maa det stakkels Frontdyr ikke.

Angrebsbefalingen er der!

Nu er det Tyskerne, der vil tromme og storme. I Dagevis slæbes der Ammunition frem. Nye Batterier gaar i Stilling. Stormtropperne dukker op i Skovlejren. Af Divisionens Tropper er vort Regiment det eneste, der skal tage Del i Angrebet. Maaske er det Generalens »Tak for sidst«, fordi vor Major paa højere Sted har klaget over den umulige og unødvendig strenge Divisionskommandør, — i det mindste mener Majoren, at vi skal med igen, fordi han ikke kan forliges med Generalen.

Vort stakkels Regiment har nu ligget fem Uger her forude, i Trommeild og Angreb, og har hverken Dag eller Nat faaet Hvile. De fleste, der den 22. Marts begyndte Kampen her, er faldne, saarede, syge, den største Del bestaar i Dag af uøvet Udfyldningsmandskab. — Men Ordren skal lystres!

Den 28. April, paa Slaget 4 om Morgenens, begynder det tyske Artilleri at tromme. Den nærmeste Egn omkring os er spækket med Batterier. Jorden ryster, Barakken sitrer, Vinduerne klirrer, det fine Sand risler ned paa os. Officererne sidder i deres Heltekælder. Deres dyrebare Heste har de sendt længere tilbage i Sikkerhed, deres mindre dyrebare Skrivere lader de roligt sidde i den skrøbelige Barak. Men Russerne prøver slet ikke paa at holde det tyske Artilleri nede. De lægger al deres Ild paa Skyttegravene, hvor Stormtropperne staar, og os lader de i Fred.

Fra 9½—10 presses Artilleri og Minekasterilden op til højeste Styrke. De russiske Skyttegrave er helt ukendelige, forvandlet til en Pløjemark. Vore Folk kravler op af deres Huler og stiller sig parat, dirrende af Spænding.

Paa Slaget 10 standser hele Orkestret. Stormtropperne springer ud af Gravene, løber som vilde fremad, mærker næppe, at de springer over den første russiske Skyttegrav, tager den anden, løber videre, tager alt det, den 75. Div. tabte i Marts, løber videre — og vilde være løbet til Verdens Ende, hvis man ikke havde kommanderet Holdt.

Russerne løber ligesaa stærkt, mange i samme Retning, andre med opløftede Arme hen imod vore Folk. Regimentets Bytte er 13 Officerer og 1327 Mand, 7 Maskingeværer og 1 Minekaster. Det er stødt saa dybt igennem, at det har taget 2 Regimentskommandører med deres Stabe til Fange. Den store Hærberetning opgør det samlede Bytte til 6 Officerer, 5600 Mand, 1 Kanon, 28 Maskingeværer og 10 Minekastere.

Vore Tab var ikke særlig store. 2 Officerer og 44 Mand er faldne, 8 Officerer og 186 Mand saarede. — Men 240 Mand paa een Dag er alligevel en slem Aareladning for et Regiment.

Om Eftermiddagen gaar Premierløjtnanten og jeg ud for at se paa Slagmarken. Det er et forfærdeligt Syn. Alle disse Sandmarker, Fyrre og Granskove er gennemrodede, oppløjede af Granater og Miner, sammenskudte, revet i Trævler, et eneste Kaos af Huller, Grave, Stubbe, Pigtraad, Hylstre, Splinter — og Lig! I Hundredvis ligger døde Russere strøet ud over det tidligere Ingenmandsland, forraadnede, sønderrevne af Granater.

Hvor bliver Livets daglige Bekymringer smaa, naar man staar her midt paa Dødens Mark!

Premierløjtnanten gaar længere fremefter, hvor Slagets Bulder endnu lyder. Jeg bliver tilbage og tager et Par Billeder med mit Fotografiapparat.

Paa een Gang staar der en stor Russer ved min Side! Han har vist hidtil ageret »levende Lig«, »død Mand«, men har nu ment, at en fredelig Skriver med et Fotografiapparat som eneste Vaaben ikke kunde være farlig at overgive sig til. Nu slaar vi Følge hjemefter.

Omtrent halvvejs paa Vejen til Lejren indhenter vi en simpel »Muskot«, der svedende og pustende slæber af med et russisk Maskingevær, som han har erobret og nu selv vil aflevere paa Byttesamlingsstedet. Det gaar tungt for ham i det dybe Sand. — »Vent lidt, her kommer jeg med en Trækhest til dig!« — Den store Russer gaar grinende med i Tøjet, og nu trækker de to, mens jeg gaar ved Siden. Men det er endnu tungt nok for to, og jeg har ikke Tid til at gaa saa langsomt. — »Nu vil jeg sige dig noget, Kammerat! Det kommer sig ikke saa nøje med en Pølse i Slagtetiden! Jeg forærer dig min Fange og gaar min Vej!«

Det var da flot! Den eneste Fange, jeg »tog« under hele Krigen, forærede jeg bort.

* * *

Det bliver velsignet fredeligt omkring Narocz-Søen efter den 28. April. Brændpunktet lægges andre Steder hen. I Begyndelsen af Juni bryder Russerne igennem hos de slappe Østerrigere, og den 1. Juli begynder Sommer-Slaget. Narocz-Søen hører Sommer og Efteraar

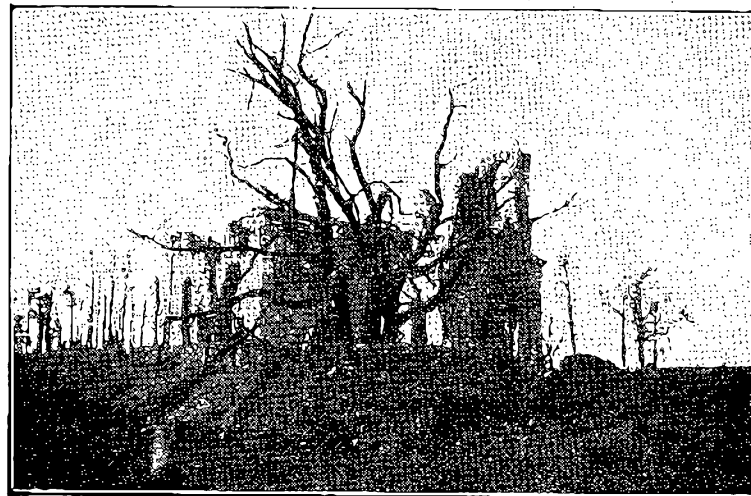
igennem til de rolige Afsnit. I August Maaned falder der paa hele 10. Armees Afsnit kun 26,287 Skud, der medfører et Tab paa 16 døde og 98 saarede, — een død eller saaret for hver 200 Granater! Det tyske Artilleri, som skal spare paa Ammunitionen, svarer med kun 11,356 Skud.

Regimentet trækkes den 5. Maj omsider ud af Stillingen og faar Lov til at ligge i Skovlejren i 3 Uger, inden det sættes ind igen. Ved nye Udfyldningstropper bringes det op paa 65 Officerer, 3062 Mand, 17 Maskingeværer, 284 Heste. Aldrig før eller senere har det været saa kraftigt.

Saa gaar det igen ud i Skyttegravene og forvandler den nye Stilling til en uindtagelig Fæstning. Den 15. Juni besøger jeg Folkene derude. Det er omtrent et Aar siden, jeg var i Skyttegravene foran Kalvarja. Dengang var Underofficer Böttcher min Fører. Han har nu hvilet 9 Maaneder i Jorden, den gamle, alvorlige Böttcher. Hans Efterfølger og største Modsætning, den altid lystige Sander, viser Vej i Aar.

Kl. 2 om Natten forlader vi Pronki Skovlejr. Ved Ruinerne af Blisniki Kirke begynder Vandringsen gennem de endeløse Løbe- og Skyttegrave. Det tager over tre Timer, inden vi naar Udgangspunktet igen, og til Trods for Vejvisertavlerne løber vi vild flere Gange i dette Filter af Grave. Der er Trin til Skytterne, Skydehuller, Tusinder af Sandsække, Skulder- og Brystværn, som vi saa det foran Kalvarja. Men ellers har meget forandret sig i Løbet af dette Aar. Ved Kalvarja var der kun een stærk Skyttegrav, nu begynder man allerede at lægge Hovedvægten paa den anden og tredje

bagved. I Linien staar kun enkelte Poster, alle Folk bor i dybe Betonhuler bagved. I Skyttegravene hænger der tomme Granathylstre, gamle Kedler og Spande, for at man kan slaa Alarm, hvis der skulde komme et Gasangreb.

Kirken i Blisniki ved Narocz-Søen.

Vi gaar tilbage og taler om samme Emne som i Fjor: Hvor megen Kraft og Kløgt ødsles der ikke her i Krigens, Ødelæggelsens, Mordets Tjeneste! — »Pas paa!« raaber Sander. Midt i Løbegravene stikker en Haand op af Jorden! Et Offer for Krigens Vanvid strækker sin anklagende Haand op mod Himlen; men mange tunge, sømbeslaaede Støvlesaaler tramper hver Dag hen over den.

I Skovlejren er det alligevel hyggeligere. Da jeg kom tilbage fra min Orlov, kunde jeg se, hvor trøstesløst vi boede, mørkt, fugtigt, i evig Skygge. Men saa fik vi bygget om, et nyt Vindue sat ind, et nyt Tag paa. Lejren faar efterhaanden et andet Udseende. Barakkernes Facade pyntes med Birkestammer, der anlægges smaa Blomsterhaver. Vi har en Ridebane og en Sportsplads, et lille Kapel til Gudstjenester og en Kirkegaard med statelig Mindesten. Men den største og stolteste Bygning er vort »Lausoleum«, Bade- og Lyskningsanstalten.

Alligevel savner vi meget i denne Sommer 1916. Ni Maaneder igennem ser vi aldrig en Kvinde eller et Barn, aldrig en Butik, et Jernbanetog, ikke engang saa meget som en almindelig menneskelig Bolig, en kofteklædt Bonde, en Ko, et Faar, en Høne. Der var alligevel anderledes Sving over Sommeren 1915. Kalvarja, Kovno, Vilna er Sol og Fanfare, Pronki er Regn og Savn.

Hele Forsommeren igennem faar vi ingen Kartofler; senere indføres der kødløse Dage, og deres Tal tager til. Fra Storbyerne hjemme gaar der en Strøm af Klager ud til Fronten. Stemningen bliver daarligere og daarligere hjemme og ude. Man har senere sagt, at det var den mislykkede Høst i 1916, der afgjorde Krigen.

Mig voldte det den største Uro, da Hjemstavnen blev Krigszone. I Lockstedt Lejr trak man en hel Hær sammen; der dukkede Tropper op i Tønder; der blev indført Brevcensur. Hvert Brev, min Kone sendte til mig, skulde lægges aabent i Brevkassen, og mange af Brevene kom til mig med det afstemplede Tegn paa, at de var gennemsete.

Russerne ved godt nok Besked med Stemningen i den

Foran bombesikkert Officers-Hulrum (S. 132).

Det nye Officers-Hulrum (S. 132)

Forstyrret Sundhedsskiftersyn i Pronki Skovlejr (S. 128).

tyske Front. Den 29. September skraaler de »Hurra«, fordi Rumænien er traadt ind i Krigen. Nogle Uger senere afleverer man paa vor Skrivestue en Plakat, som de har anbragt i vor Pigtraad: »Vi sender Regimentet 266 en russisk Hilsen. Læs dette igennem, Tyskerel Kom over i Fangenskab hos os! Her faar I god Mad, hos Jer maa I krepere af Sult!«

Helt uden Resultat var deres Indbydelser ikke. En Dag maa vi melde, at to Mand er løbet over til Russerne. To Sønderjyder, en dansk og en tysksindet, vender ikke tilbage fra deres Orlov, men søger over til de danske Kødgryder.

Stemningen er ikke god.

Saa maa der pustes lidt til den hensygnende Ild. Der udsendes Patrouiller, der foretages smaa Angreb fra begge Sider. I September laver Tyskerne efter lange og dyre og meget hemmelighedsfulde Forberedelser et af de grimme, lumske Gasangreb. Pionerer indbygger Gasbeholdere i vor Skyttegrav, og da Vinden en Nat er gunstig, blæser de Gassen af. Den graa Taagesky driver over mod Russerne. Lidt efter slaas der Alarm derovre, og mange Baal blusser op. Vinden og Varmen løfter den giftige Sky op, saa den nu svæver et godt Stykke over Jorden. Vore Patrouiller støder frem, men finder Russerne ved godt Mod og lider blodige Tab. Vi melder, at vi har nogle gasforgiftede og faldne, men at Russerne tilsyneladende ikke har taget Skade. Overløbere fortæller os imidlertid et Par Dage senere om store russiske Tab, Tusinder af døde, oprevne Regimenter o. s. v. Vi stoler ikke paa dem; de plejer altid at lyve.

Lumsk, fejgt, grusomt er et Gasangreb, Krigens ud-

trykte Billede og derfor dens kæreste Barn. Til Ære for Regimentet være det sagt, at Major og Menig i lige Maade afskyede det og søgte at hindre det. Den 31. Marts, da Trommeilden om Aftenen hamrede ned paa vor Linie, havde Matthiesen bedt for Regimentet. Hvem der kender ham vil forstaa, hvor forfærdelig denne Trommeild maa have været. Den 21. September, da Gasangrebet skal gaa for sig, beder jeg for Russerne, at de maa opdage Faren i Tide. Saa afskyelig finder vi Infanterister denne Kemikerkrig.

Da priser vi Flyverkampen! Oppe i den friske Luft har Krigen endnu levnet Spillerum for personligt Mod og hurtigt Snille.

Russerne beherskede hele Forsommeren igennem Luften. Vi kendte nøje deres to store Dobbeltdekkere, som besøgte os hver Dag og blev frakkere for hver Dag. Naar vi hørte deres fine Klingen i Modsætning til de tyske Maskiners dybe Brummen og hørte de tyske »Flak« (»Flieger-Abwehr-Kanonen«) som tossede skyde efter dem, forlod vi Arbejdet for at se det interessante Skuespil. Russerne fløj støt og roligt eller boltrede sig i kaade Kurver. Tyskerne skød 10, 50, 100 Skud. Projektilerne eksploderede for og bag, over og under Flyveren, og snart hang Himlen fuld af de smaa, hvide Flak-Skyer. Vi talte Ugerne igennem op i de Tusinde Skud, alle forbi. Det synes haabløst at ville ramme en Flyver nede fra Jorden.

Men en Dag kom den lille, hurtige Falk over den store, tunge Fugl! Vor Ven Russeren var særlig fræk den Dag og fløj helt lavt hen over vor Lejr. Hans Kammerat gjorde ham Selskab, og de to mørke Kæmpe-

fugle fløj storsnude omkring som Luftens Herskere og morede sig med at drille de smaa Flak-Tyskere dernede.

Paa een Gang dukkede der en lille, graa Fokker op, en tysk Kampflyver, som man til vor og Russernes lige store Forbavselse havde faaet herhen. Den ene Russer er længere borte, den anden øjner Faren og vender. Men den lille, lyse Fugl er meget hurtigere end den store, mørke. Afstanden mellem dem bliver kortere fra Minut til Minut, vor Spænding vokser og er ved at tage Vejret fra os. Nu er den lille Rovfugl kommet nær nok ind paa Livet af det store, klodsede Dyr. Som en hurtig Høg styrter den sig ned over Russeren, og tak-tak-tak-tak lyder det. Det ser ud, som om han vil rende Dobbeltdekkeren over Ende; men lige i sidste Øjeblik stiger han hurtigt, flyver hen over Fjenden, gør omkring og gaar atter løs paa ham med sit Maskingevær. Russeren gør et hjælpeløst Indtryk, og gennem Kikkerten kan vi se, at hans Propeller staar. Den lille Falk vil igen styrte sig over den sårede Kæmpe; men nu er Russerens Kammerat, som straks er ilet frem til Undsætning, kommet for nær. I en elegant Bue gør den letvingede Sejrherr omkring og forlader Valpladsen. Den sårede Russer dingler, daler hurtigt og gaar ned i en stejl Linie. Vi løber ind og telefonerer ud til Skyttegraven. Man fortæller, at han med Nød og Næppe har bjærget sig ned bag den russiske Linie. Fra den tyske Observationsballon iagttager man, hvorledes han slaar en Kolbøtte og bliver liggende i Sumpen. Det tyske Artilleri giver ham hurtigt Resten.

Fronten maa aldrig komme til Ro. Derfor flytter man ogsaa omkring med os.

Efter at Stillingen er skudt frem, kan Majoren ikke blive boende i Lejren. Han bor først i et Hulrum forude, tvær og gnaven. Saa sættes 100 Mand og 6 Spand Heste i Arbejde med at bygge et underjordisk Palads derude. Der graves et Kæmpehul, der køres over 100 Læs Træstammer og Tømmer derud. Taget har først et metertykt Bjælkelag, saa $\frac{3}{4}$ Meter Beton, og det hele dækkes til med Græstørv. Inde i Slottet er der fire flotte Værelser; 12 Snedkere har arbejdet gennem flere Uger med Udstyret.

Nu maa jeg hver Aften fra Lejren ud til Majoren, — om Forladelse! — han er i Mellemtiden blevet Oberstløjtnant. Man bliver tit vaad i den regnfulde Sommer, og tit hagler det ogsaa med andet. Men jeg elsker alligevel disse ensomme Vandringer. Man faar Lov til at gaa i sine egne Tanker, selv om disse Tanker er usigelig triste og tunge.

En mørk Efteraarsaften modtager Herrerne mig med straalende Ansigter. De gnider sig i Hænderne og fortæller mig triumferende, at de har spillet Divisionen et Puds. Divisionen har jaget Skrивeren bort paa Grund af Uduelighed, og nu havde man telefoneret, at jeg skulde overtage Stillingen som Divisionsskriver. Oberstløjtnanten og Premierløjtnanten havde imidlertid fortalt, at jeg var ganske umulig, ikke i Stand til at arbejde selvstændigt og desuden agtede at gaa paa Officerskursus o. s. v. Saa var den Fare drevet over.

Jeg trasker hjem i Slud og Regn. En Granat braser ned ikke langt fra mig. — »Nu kunde du sidde bag ude

i Fred og Sikkerhed som mægtig Divisionsskriver! — Officererne har nok ikke skænket det en Tanke, at du har Kone og 6 Børn hjemme. — — Det er alligevel godt saadan! Jeg holder for meget af dette Regiment!«

Der bygges et Hulrum til Regimentskontoret ude ved Siden af Officerernes. Til Taget bruges alene 400 Sække Cement. Den 14. Oktober flytter vi ind.

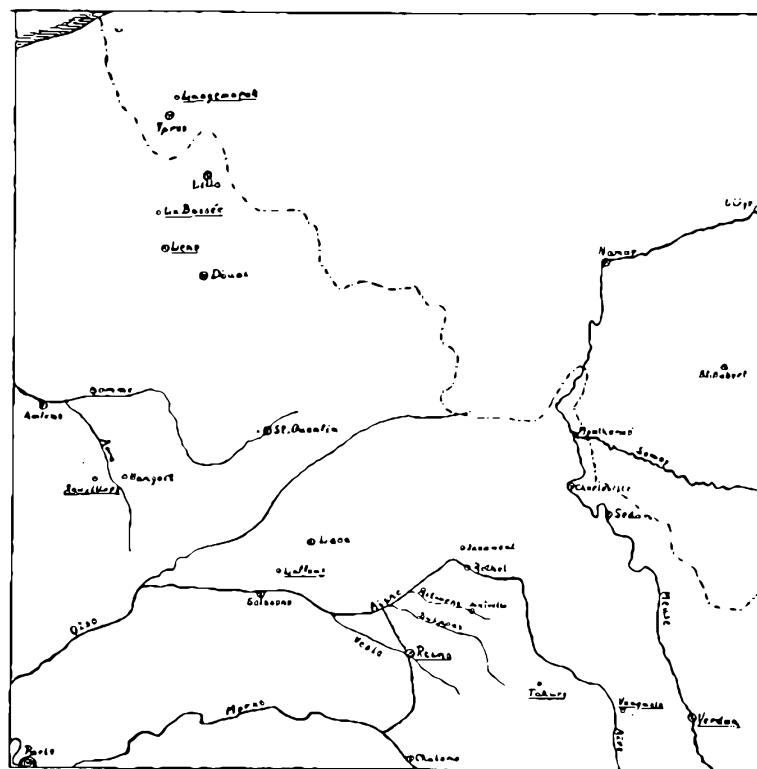
Tre Uger efter staar Paladserne derude tomme! Der er trukket Tropper ud af Fronten, Afsnittet faar en ny Inddeling. Staben skal flytte.

Medens vi Skrivere atter sidder i Pronki-Skovlejr, arbejdes der paa et nyt underjordisk Palads til Officererne. Det koster Menneskesved og Hestekød og Mængder af Træ og Cement. Da det er færdigt, begynder man paa Hulen til mig. Inden dette Arbejde endnu er afsluttet, er ogsaa det spildt.

Vi skal forlade Narocz-Søen og vore 350 Grave i den ensomme Skov ved Pronki.

Vi skal forlade Østfronten og vore 1100 Grave i den polsk-litaviske Jord.

II. DEL
TO AAR I VEST

FRA ØST TIL VEST

JUL 1916

Den 12. December kommer jeg tilbage til Pronki efter min tredje Orlov. Premierløjtnanten byder mig velkommen med Jubelraabet: »Der kommer Fredsenglen!« Kejseren har lige ladet meddele sine Soldater, at han har udsendt sit Fredstilbud til Fjenderne. Hele Fronten er ved at revne af Spænding og Glæde. Løjtnant v. Oven indgaar Væddemaal paa, at vi allerede i Morgen har Vaabenstilstand. Major Huck, det gamle Fæ, er ved at pakke sin Kuffert, og da han naturligvis ikke har Plads til sine Ting, forærer den gamle Fedtebase alt det overflødige bort. — Skidt med det, nu kommer Freden!

Oberstløjtnanten er allerede rejst hjem paa sin fjerde Orlov. Det er Juleorlov, og den er paa hele fire Uger! Den lykkelige Kobarg har altid samme Orlov som sin Herre. 12 Officerer og mange Mand er glade rejst hjem til deres kære. Aldrig har Regimentet haft saa mange paa Orlov som op til denne Jul.

Vi andre skal nu til at holde Jul derude. Der er købt rigeligt ind, og fra Bremen kommer der en hel Jernbanevogn, fyldt med »Kærlighedsgaver« til Regimentet.

To Dage varede den stakkede Glæde!

Den 15. meddeles der om Formiddagen, at Frankrig og England har afvist Kejserens Fredstilbud, — ingen Fred!

Om Eftermiddagen kommer Befalingen, at Regimentet skal gøre sig rede til at blive transporteret bort — ingen Jull

Der følger nogle travle Dage. Alt Materiel bringes i Orden, alle de Stakler, der glade rejste paa Juleorlov, telegraferes tilbage. Vi ventede at se Oberstløjtnanten i vildt Raseri; men det gik helt godt. Han havde lige faaet et smukt Ridderkors med Sværd og haaber nu, at vi skal til Macedonien, hvor der vanker baade bulgarske Kors og tyrkiske Halvmaaner. Der var ellers næppe en fri Plads mere paa hans Bryst.

Den 20. December forlader vi Narocz-Søen. Det er russisk Vinter, Snefog, bidende Kulde. Vi har en March paa 25 Kilometer. For første Gang siden Masurslaget faar jeg Hul paa Fødderne, inden vi naar Maalet, Godset Komorrovsczisna. Skrivere, Oppassere, Telefonister faar her anvist to tomme Stuer. Saa kan vi heller ikke arbejde. Vi spiller »Mauschel« og »Gottes Segen bei Cohn« i to Dage.

Juleaftensdag Kl. 1½ om Morgenens staar vi ude i Sneen. Vi marcherer til Konstantinov, hvor vi faar Plads i en kold Kreaturvogn. En Flaske Brændevin gaar rundt, en Mundharmonika spiller op, to Mand danser i Vognen for at holde Varmen.

I Lyntupy staar vi fire Timer ude i Sneen og fylder saa det Transporttog, som skal være vort Hjem denne Jul. Nogle Grangrene og et lille Grantræ tager vi med

ind i Vognen. De skal fremtrylle en fattig Julestemning.

Det er allerede mørkt, da vi kører gennem Vilna. Vi prøver lidt forsagte paa at synge Julesalmer. Kl. 6 holder vi i Landvarovo. »Alle Mand ud til Forplejning!« — Nu skal vi have vor Juleaftensnadver!

Den blev en af vort Livs bitreste Skuffelser. Vi træder ind i en Bølgebliksbarak og faar her tynd Vandsuppe med nogle Byggryn, og ser vi nøje til, opdager vi enkelte udkogte Kødtrævler. Det er alt! Henne i et Hjørne staar der et lille forpjusket Juletræ med et — eet — Lys. Hvorfor kan man ikke denne ene Gang om Aarct give et gennemrejsende Frontregiment ordentlig Mad, en Cigar, et Glas varm Punch?

Officererne kommer ud af Barakken ved Siden af, med Cigarer i Munden. »Udmærket Mad!« siger de og stryger sig over Maven. Stemningen er bitter. Kl. 7½ lægger vi os til at sove i vor Jernbanevogn.

Midt i den hellige Julenat smider man os ud i Kulden. Vi har naaet Grænsestationen Eydtkuhn og skal nu gennemgaa den store Lyskningsproces, der tager Resten af Natten!

Vi afleverer vort Tøj, kommer splitternøgne ind i Styrtebadet, faar ved Siden af udleveret ny Vask og skubbes saa i den bare Skjorte ind i en Spisesal, hvor vi Kl. 5½ om Morgenens faar vort næste Julemaaltid. Det er igen tynd Vandsuppe med nogle Byggryn og enkelte udkogte Kødtrævler. Men lidt Forandring er der dog: den er endnu mere sveden end Forgængerens i Landvarovo.

Vort Tøj kommer varmt ud af Ovnen, og vi kastes

ud i Kulden, hvor vi fryser i nogle Timer. Kl. 12 Middag damper Toget videre.

Toget snegler af Sted. Den halve Tid holder vi for at lade de ordinære Tog passere forbi. Men vi holder kun ved Stationerne, naar vi skal have Forplejning, ellers altid ude paa Strækningen, saa man undgaar med pinlig Nøjagtighed al Berøring med Publikum.

Anden Juledags Morgen er vi kun naaet til Konitz i Vestpreussen, Morgen efter vaagner vi og opdager, at vi ikke er kommet videre end til Güstrow i Meklenborg. Vi passerer Lübeck. Det er en forrykt Vej! — Vi skal da vel ikke føre Krig mod Danmark? Macedonien kan der ikke mere være Tale om.

Saa forandres Retningen. I en Bue kører vi uden om Hamborg. Det var drøjt for vore mange »Hummel-Hummel«, de lystige Hamborgere. Da vi den 28. Kl. 7 Morgen purres ud til Forplejning — man serverer for syvende Gang de græsselige, graa Gryn — opdager vi, at vi allerede har naaet Crefeld og altsaa om Natten har passeret Rhinen.

Nu gaar det hurtigt. Vi hilser i Forbikørslen paa Aachens stejle Bjergkegle og smukke Taarne og kører fra Liège til Namur i den vidunderlige Meuse-Dal, hvor By ved By slutter Kæde, saa man ikke kan sige, hvor den ene hører op og den anden begynder; mørke Tunneler veksler med pragtfuld Udsigt til stejle Kalkklipper og grønne Marker. I Rusland laa alt under det hvide Sne-tæppe, her i Belgien er Markerne grønne, og vi ser Kreaturer gaa paa Græs!

I Liège faar vi Forplejning, rent Vand kogt med rene Kaalroer, ikke saa ilde en Afveksling. Kl. 11 Aften

faar vi i Mons den sidste Forplejning, for ottende Gang Byggrynssuppen.

Næsten fem Døgn har vi siddet i Toget, da det den 29. Kl. 3 om Morgen hedder: »Alles aussteigen!« Vi er i Somain, to Stationer foran den lille By Douai, som ligger fire Mil Syd for Lille. I Mørke og strømmende Regn famler vi os frem til vort første Kvarter paa fransk Jord, Slottet Villers-Campeau.

* * *

Det kan nok være, at vi russiske Barbarer spiller Øjnene op, da det bliver lyst! Vi ligger i et smukt Slot med marmortavlede Sale, udsøgt smagfuldt og pragtfuldt udstyret, med baade elektrisk Lys og Centralvarme, midt i en vidunderlig Park med Broer, Fontæner og Pavilloner.

Nytaarsaften faar vi som Festmaaltid igen den uundgaaelige, skidne, graa Byggrynssuppe. Saa tager vi os en Udflugt ind til Somain, en lille By med en halv Snes Tusinde Indbyggere. Vi finder her det typiske Etappeliv, som vi hidtil kun kender af Omtale. Her er Knejspe ved Knejspe, og overalt opvarter vævre, sorthaarede Damer i fikse Kjoler. Drikken er overalt den samme, Cognac, stærkt fortyndet med Vand. Kl. 9 er der Fyrsaften i alle Lokaler. Vi finder paa Hjemvejen tæt ved Slottet en lille, rolig Estaminet (Værtshus), hvor en pæn Kone serverer os Kaal, medens hendes stille, unge Datter Claire giver os Undervisning i de vigtigste franske Gloser.

Vi har i de følgende Dage rig Lejlighed til at drage Sammenligninger mellem Øst- og Vestfront. Hvor er Forskellen stor!

I Rusland havde vi kun mødt Sand, Sump, Fyrreskove, tyndt befolkede Egne med usigelig fattige og snavsede Blokhytter. Her gemmer den lerede Jord rige Skatte af Kul, og Hus ligger ved Hus, By ved By. I Rusland levede Soldaten godt, og Befolkningen sultede. Her i Frankrig faar vi daarlig og fordærvet Mad, mens Befolkningen har rigeligt med Madvarer, som den amerikanske Hjælpekomité leverer. I Rusland kunde selv den værste Ødeland ikke slippe af med Penge. Her i Frankrig kan man købe alt, rigtignok i dyre Domme, og det er altid, som om Portemonnæen er et eneste stort Hul.

Over Østfronten laa der en skær og skarp Luft. Her i Vest er alt sunket ned i Krigens fordærvede Pest og Synd. Her viser Krigens sit sande, urene, grimme, væmmelige Aasyn.

Natten mellem den 5. og 6. Januar — alle Transporter paa Vestfronten foregaar ved Nattetid — kører man os fire Mil længere frem, ud bag Fronten ved Lens. Vore Kvarterer staar rede i Fouquières, men i sidste Øjeblik forandres det som sædvanligt, og vi staar hjemløse i Henin-Liétard. Jeg faar omsider ved en Fejltagelse et Officerskvarter. En venlig Kone, som nu i 2½ Aar ikke har hørt fra Manden — han blev ved Krigens Udbrud indkaldt som Pioner — giver mig et Værelse med en Seng. — — Tænk, en Seng!

Det var to Aar siden, man havde budt mig en Seng ude i Felten; men en Seng som denne har jeg aldrig før eller senere ligget i. Den havde to bløde Madrasser, to vidunderlig bløde Underdyner, snehvidt Linned. — Jeg tror, Prinsessen paa Ærten har været en fransk Prinsesse.

Desværre kan jeg kun benytte den et Par Timer, thi tidligt om Morgenens maa vi søge Kvarterer til Staben. Der er optaget overalt, og ingen vil hjælpe os. Ved Middagstid vaagner den mægtige Stadskommandant, og da vi opdager, at han er en kendt flensborgsk Sagfører, og han opdager, at der er dumpet Landsmænd ind i hans lille Rige, kan det nok være, at der er Plads til os. Staben faar et helt Fabrikejerslot midt i Byen. — »Divisionen har tilladt, at det undtagelsesvis benyttes. Manden skaanes ellers altid for Indkvartering, fordi han er saa flink!« — — — Vestfront!

Vore Folk arbejder hver Nat ude i den anden Stilling, og Regimentet har i Løbet af et Par Nætter 3 døde og 10 saarede. Efter en Uges Forløb transporteres vi tilbage til Villers-Campeau.

Vi staar paa Banegaarden og venter paa Toget. De andre gaar lidt i Byen; jeg gaar ud for at søge dem. Jeg lukker Døren op til den nærmeste Kneipe og stikker Hovedet indenfor. Konen hvisker straks: »Mademoiselle?« og giver mig et Vink. Hvad betyder det? Jeg følger hende op ad Trappen. Her staar tre Soldater og venter paa, at en fjerde skal komme ud fra »Mademoiselle«. Jeg gør hurtigt omkring og forsvinder.

Vestfront!

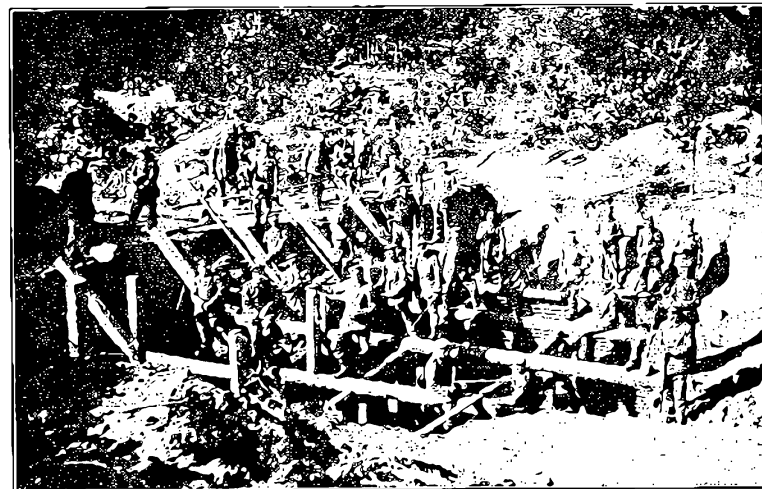
LA BASSÉE

18. JANUAR—22. MARTS 1917.

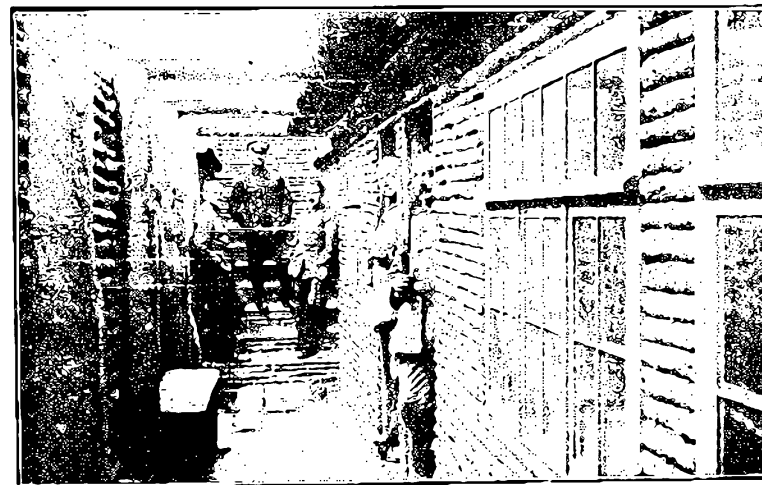
Ny Front, nye Modstandere, nye Kampmetoder — det var let at se, at Omflytningen fra Øst til Vest for Regimentet og hver enkelt af os betød et *Vendepunkt*. Derimod vilde ingen af os dengang have troet, at dette Vendepunkt nøjagtigt faldt sammen med Midtpunktet i Regimentets korte Historie.

Det faldt ogsaa sammen med det vigtigste Vendepunkt i hele Krigen. Kejserens Fredstilbud var blevet afvist, og det stod nu klart for alle, at denne Krig ikke vilde ende uafgjort, men at der ved Freden vilde findes sejrende og besejrede. Tyskland foretog et vældigt Tag for at rive Sejren til sig. Den 1. Februar proklamerede man den hensynsløse, uindskrænkede Ubaadskrig — og tabte derved Krigen, idet den afgørende Magt, Amerika, traadte ind i Modstandernes Rækker.

Med haard Haand skrabede man alt sammen, der kunde sendes ud til Fronten. Hjemmefra fik hvert Regiment, ogsaa vort, 300 frontuduelige (»gv.« = garnisonverwendungsfähig) Folk, der bestemtes til Afløsning af »kv.« (kriegsverwendungsfähig) Mandskab ved Trais-

Udgravning af Hulrum til Regimentskontoret (S. 133).

Regimentskontoret i Hulrummet (S. 133).

Forfatteren i 2. Dor tilhøjre. De andre Personer: Matthiesen, Heinz, Hunke, Sander.

net. Mange trofaste, gamle Folk maatte nu fra Bagage-Trainet ud i Skyttegravene; men Officererne holdt Haanden over deres Oppassere og Skrivers, af dem afløstes ingen.

Regimentet sendte til Gengæld 300 stærke og krigsvante Mand til Erstatningsbataillonerne, hvor de benyttedes som Kærne til nye Regimenter. Snart hørte vi, at der fandtes et Regiment med det høje Nummer 464.

Det politiske Vendepunkt faldt ogsaa sammen med et taktisk. Den stive Kamp om den forreste Skyttegrav afløstes helt af den bevægelige i et bredt Bælte af Pigtraadskrydsninger, Skyttegrave, Støttepunkter, Maskingevær-»Reder« og snildt indrettede Fælder. Man regnede med, at enhver større Patrouille vilde trænge ind i den forreste Linie, og Kampens Tyngdepunkt kom til at hvile paa »Stødgrupperne«, hvis Hovedvaaben var Haandgranaterne, hvormed de skulde rydde op i Stillingen, naar Fjenden havde sat sig fast. Den mere bevægelige Kamp medførte, at de »lette« Minekastere og »lette« Maskingeværer kom stærkt i Brug, og at der lagdes større Vægt paa en sikker Forbindelse. Hvert Regiment fik sin særlige »Efterretnings-Afdeling«, der arbejdede med Telefon, Brevduer, Lyssignaler, Vinketegn og Signalering ved Hjælp af Maskingeværer.

De gamle Vestfrontregimenter saa — absolut uden Grund — med Ringeagt ned paa os russiske Barbarer, og man gik langt uden om vort Train med de skurkede Heste. »Latrinparolen« lød allerede paa, at vi skulde over til Østfronten igen, og at hele Transporten kun havde været et genialt Kneb af Hindenburg. Men vi

var alligevel gode nok til at komme i Fronten, inden vi endnu havde faaet os vænnet til de nye Forhold.

Den 18. Januar afløste vor Division den 11. bajerske Division i Stillingen ved La Bassée, omtrent 20 Kilometer Sydvest for Lille, ved den af franske Popler indrammede La Bassée-Kanal, som forbinder Lille med Béthune. Vort første Frontafsnit i Vest kom altsaa til at ligge paa Grænsen mellem det fransk-flanderske Sletteland og Artois' store Kulfelter.

Det viste sig hurtigt, at Vandet var den værste Fjende i den nye Stilling. Englænderne øste, og Tyskerne maatte øse med dobbelt Flid. I Følge Naturens Lov skulde alt Vandet have Afløb mod Vest, men Englænderne havde dæmmet op for baade Kanal og Aaer. Efter et vældigt Arbejde med store Pumpeanlæg havde Tyskerne nu faaet Vandet vendt, saa det flød »op ad Bakke«. Det kunde dog ikke forhindre, at baade Skyttegrave og Hulrum undertiden oversvømmedes helt, saa Frontstaklerne bogstaveligt stod i Vand til Halsen.

Den forreste Skyttegrav gik 2—3 Kilometer Vest for La Bassée. Omtrent lige saa langt bag Byen laa Regimentsstaben i Byen le Marais-Salomé. Midt imellem laa Dødens grufulde By.

En Søndag Morgen Kl. 7 gaar jeg ind i denne døde By. I Fredens lykkelige Tider havde 5000 Mennesker her deres Hjem. Nu hersker Dødens tavse Gru i de stille Gader mellem de sammenskudte Huse. Der staar ikke et eneste helt Hus. En stor Del af Byen er en trøstesløs Ruindyng, en vild Hob af Sten og Kalk, hvor man ikke engang kan skelne de tidligere Huse. En anden Del af Byen virker endnu forfærdeligere. Her

staar Husene med tomme Vindues- og Døraabninger, uden Tag, uden Loft, uden Bjælker, udbrændt af Krigens fortærende Luer, der ikke faar Rist eller Ro, før alt er ødelagt, hvad flittige Hænder formaar at skabe. Det virker grufuldt-grotesk, naar man paa Husene læser »Café moderne«, »Estaminet«, eller naar man paa Torvet midt i Byen staar ved den sammenskudte Musikpavillon.

Vi forlader hurtigt Dødens By for at være hjemme, inden de engelske Flyvere løfter sig paa deres Vinger. De benytter deres Overlegenhed til at skyde paa Soldater i Skyttegravene og enkelte Mennesker paa Vejene.

Englænderne behersker Luften. I Snesevis sejler engelske Flyvere gennem Lufthavet og fordriver de faa Tyskere, som vover sig op. Næsten hver Dag er vi Vidner til Luftkampe, der dog som oftest ender uafgjort. Ogsaa i Luften gaar de fleste Kugler forbi.

Men Flyverne har ogsaa Bomber med, det faar vi at føle herovre. Flere Gange ryster Jorden, og Vinduerne klirrer, naar Flyverbomber er suset ned i vor lille Landsby. Vi havde ingen »Heltekælder« og var derfor ikke beskyttede mod Bomberne. Alligevel følte vi ikke Angst for Flyverne; den største Plads er altid udenom. Det er kun bagude i Etappen, hvor man ikke kender andre Farer, at man frygter Flyverne.

Arbejdet er det bedste Lægemiddel mod Frygten, og vi havde meget at bestille. Min Forgænger paa Stedet, den bajerske Regimentsskriver, var en fornem Herre. Han havde 6 Skrivere paa Kontoret og boede selv i et lille Hus i Nærheden, hvor han tilbragte Natten i Ro, medens Personalet passede Forretningen. Det kendte vi

ikke, og jeg opslog straks mit Leje i Kontoret. Naar vi mange Gange havde arbejdet til ud over Midnat, maatte jeg endnu i Nattens Løb indtil otte Gange op af »Sengen« for at telefonere.

Værst var det, at man lige i denne Tid tog Regimentsadjutanten fra os. Premicrløjtnant Ebeling forflyttedes den 4. Februar til Generalkommando 65, — »General-kommando Nordslesvig«! Navnet lød meget ildevars-lende for os Sønderjyder, der saa Skyerne trække sam-men over Hjemstavnen i disse Dage efter Proklamerin-gen af den uindskrænkede Ubaadskrig, da Tyskerne be-lavede sig paa alt heroppe.

Bekymringen for Hjemstavnen og Danmark øgede Afskedssmerten. Den var ellers gensidig og stor nok. Premicrløjtnanten græd den hele Dag. Mig tog han Afsked med under fire Øjne og sagde aabent og ærligt, at mit gode og trofaste Arbejde var regnet ham til For-tjeneste, saa jeg havde min store Andel i hans Forfrem-melse.

Vi gav kun nødig Afkald paa ham ved Staben. Han var en frisk, glad, ærlig Officer, maaske lidt ligegyldig og let, men godmodig og jævn. Hans Efterfølger, Løjtnant v. Oven, var i mange Punkter hans Modsætning, veg, lunefuld, forkælet, og ikke udrustet med Ebelings klare Blik og hurtige Opfattelsesevne. Ebeling var Of-ficer, hans Hovedinteresse var Jagt og Dyr. v. Oven var Æstetiker, han læste Romaner og interesserede sig mest for Kunst og Litteratur. Han kunde jage en stak-kels Cyklist 15 Kilometer frem og tilbage gennem Regn og Slud og Granater for at hente en Rulle Klosetpapier, og da en Telefonist en Morgen vækkede ham lidt for

ublidt, sendte han straks Manden ud i Skyttegraven, hvor han kort efter blev haardt saaret.

Jeg personlig har imidlertid aldrig kunnet klage over denne unge Løjtnant. Han havde Respekt for mit skal-dede Hoved og behandlede mig meget godt.

Vi to kom snart til at føre Regimentets Tøjler, thi Oberstløjtnanten stak af paa Orlov, saa snart denne blev givet fri. Den gamle Major Huck, den mest umu-lige Officer under Solen, »førte« Regimentet i Oberst-løjtnantens Fraværelse. Han virkede altid paa mig, som om han var sprunget levende ud af en af Friherre v. Schlichts Militærhumoresker. Han begreb intet og fik intet at vide. Løjtnanten klarede det hele, og jeg maatte nu ogsaa hjælpe ved de taktiske Ting, som man hidtil havde holdt mig udenfor. Det var sikkert en daarlig Ledelse, og vi savnede tit Oberstløjtnantens klare Hjer-ne, — for nu blev Regimentet indviklet i alvorligere Kampe.

* * *

Naturligvis krævede den nye Stilling straks Dødsofre. Den 25. Januar var jeg henne paa Kirkegaarden for at vælge en Plads til Regimentets døde. Hvor trist og tryk-kende virker ikke saadan en Soldaterkirkegaard, særlig her paa Vestfronten, hvor Kamplinien har ligget fast i et Par Aar, medens Regiment efter Regiment har afløst og er blevet afløst! Et Utal af Regimenter er repræsen-teret, fra alle Tysklands Egne. Ingen sørgende træder hen til disse mange Grave, ikke engang en Regiments-kammerat, thi Regimentet er langt borte. Her har man lagt de mange ned, de fleste paa det frygteligste lem-

læstet af Granater og Miner, alle voldeligt dræbt, afbrudt i deres Udvikling, inden Døden kom med Naturs Ret.

Man forbander Krigen, naar man staar paa en Sol-daterkirkegaard. — — —

Det er Englændere, der ligger over for os. Snart lærer vi dem at kende — og at respektere dem.

Naboregimentet 264 foretog et lille Patrouillefremstød, og allerede Dagen efter, den 10. Februar, gav Englænderne Svaret. Paa vort Regimentsafsnit faldt der 6 Miner af sværeste Kaliber. Hver af dem efterlod et Hul, 12 Meter i Diameter og 4 Meter dybt. Det kostede os 10 døde og 5 saarede. Bag en Sky af Røg og Gas stødte Englænderne saa frem og trængte helt ind i anden Linie. Det gav Travlhed. Telefonen blev varm, Hvilebataillonens sættes i Bevægelse, Officererne maatte ud til deres Kommandostation i den vestlige Udgang af La Bassée.

Vi staar ude i Natten og lader Øjnene og Ørene optage Billedet af Frontens Uro, en uafbrudt Lynen og Glimten, uophørlige Signaler og Nødraab med hvide, grønne og røde Lysraketter, Kanonernes Knald, Minernes Brag, Maskingeværernes Hakken.

Englænderen gav ingen Pardon og modtog ingen. Alligevel lykkedes det den næste Nat en af vore Patrouiller at faa Fingre i en levende Englænder af 14. Warwickshire Regiment. Det var interessant, da han stod i vort Regimentskontor, en smuk Karl med blaa Øjne og brunt Haar, i klædelig, flot Uniform. Men storsnudet var han. Tre af vore havde ladet sig tage til Fange, paa-stod han; men havde han ikke haft et særligt Uheld, skulde vi ikke have faaet fat i ham.

Det 14. Warwickshire Regiment hører til 5. Division. Sidste Gang havde man konstateret 37. Division paa dette Sted. Har 5. Division afløst 37.? Ligger de begge over for os, saa der kan ventes et Angreb her? Fangen nægter mandigt at give nogen som helst Oplysning. Den 3. Februar havde vi modtaget en Forordning om, at franske Fanger skulde pines og behandles daarligt, fordi de mishandlede fangne Tyskere. Men denne er Englænder og skal behandles lige saa nobelt, som hans Landsmænd behandler vore. Altsaa maa man lade ham beholde sine syv Segl for Munden og se at skaffe sig Klarhed over dette vigtige Punkt paa egen Haand. Derfor skal vort Regiment nu foretage et større Patrouillefremstød.

Natten mellem den 16. og 17. Februar skal det gaa for sig. Paa Grundlag af Flyverfotografier har man bag ude lavet en Kopi af Englændernes Stilling, og her over Patrouillerne i Dagevis det store Foretagende »i Kladde«.

Kl. 2½ om Natten gaar vore Officerer ud til deres Kommandostation i La Bassée. Jeg ledsager dem. Det er en mørk, mild Nat. Af og til stiger en Lysrakete op, og en fyrende Kanon giver et Lynglimt.

Tre Patrouiller sendes ud. Den ene opdages straks og kommer slet ikke frem. Den anden maa i over en Time vente paa de ledsagende Pionerer, som skal klippe Pigtraadsbæltet over, og har ogsaa spildt hele Forberedelsen. Kun den tredje kommer til Udfoldelse, men Resultatet er sørgeligt. Føreren, Løjtnant Jessen fra Haderslev, og 7 Mand falder, 22 Mand saares, og der udrettes intet.

Englænderne lader Revanchen vente lidt, men den

kommer. Den 26. Februar, Kl. 11 om Natten, aabner de en heftig Artilleri-, Minekaster- og Maskingeværild. Snart ser man de røde Lysraketter kræve Spærreild. Englænderen trænger ind i vor Stilling. En saaret Officer falder i vore Hænder. Han nægter at svare paa alle Spørgsmaal; men hans Regimentsnummer stadfæster, at 5. Division har afløst den 37.

* * *

100 Mand har Regimentet mistet ved La Bassée, da Befalingen kommer, at vi skal bytte Stilling med 6. bajerske Division, som ligger lidt længere nordpaa. Alt er forberedt, Bagage-Trainet er allerede flyttet, da kommer som saa ofte Kontraordre. Vi bliver afløst, men skal ikke overtage Bajrernes Stilling.

Den 5. Marts marcherer vi 20 Kilometer tilbage til Jernbanestationen Fretin, en Mil Syd for Lille. Næste Dag benytter jeg Lejligheden til at besøge Lille. Det er en Storby, tilsyneladende lige saa udtryksløs som alle andre, nu præget af Etappelivets Smuds og Synd. I en Husdør staar der en fransk Pige og vinker indbydende til mig; det er det eneste Minde, Lille har efterladt hos mig.

Den følgende Nat er vi undervejs. Med Jernbanen transporterer man os til Biache St. Vaast, halvvejs mellem Douai og Arras. Her pakkes vi ind mellem Sachsere i en kold Krostue med fem Døre og flisebelagt Gulv.

Hvad skal vi her? — Vi er »med særligt Formaal« kommanderet til det 12. Korps. Vi mærker atter, at vi er en »flyvende Division«. Denne Gang er Formaalet

usædvanligt. Vi er medvirkende ved den saakaldte »Alberich-Bevægelse«.

Paa Vestfronten staar der 154 tyske Divisioner over for de allieredes 190. Det store Sømmeslag i 1916 har trykket en dyb Bule ind i Tyskernes Front og har skabt en for dem meget uheldig Bue. Det kan forudses, at de allierede herfra vil begynde deres store Angreb i Foråret 1917. Hindenburg venter roligt, til deres Forberedelser omtrent er afsluttede, saa tager han Fronten tilbage fra Buen Arras — Perronne — Roye — Noyon — Soissons til den lige Linie Arras — St. Quentin — la Fère — Vailly. Alle Forberedelser er derved spildte, og Angrebets Tidspunkt er skudt ud.

Det var et genialt Træk paa Krigens Skakbræt; men Udførelsen var forfærdelig og kastede en ny Skamplet paa Tysklands Navn. Hver By, hvert eneste Hus sprænges, hver Brønd tilstoppes, hvert Træ fældes, hver Vej forvandles til en Sump. Det er en Krigsførelse, som man selv i det gamle Testaments Tid tog Afstand fra.

»Naar du belejrer en Stad, saa skal du ikke ødelægge dens Træer, thi er vel Markens Træer Mennesker, at de skal belejres af dig?« (5. Mos. 20, 19).

Aartusinder rejser sig anklagende mod Verdenskrigen, mod vor Tid, mod os!

Den 14. Marts er Ødelæggelsesarbejdet endt, en stor Del af Frankrigs blomstrende Land er forvandlet til en trist Ørken. Tyskernes Tropper indtager deres nye Stilling, og vi marcherer tilbage til Flines, 10 Kilometer Nordøst for Douai. Her faar vi en rolig Uge i gode Kvarterer, langt bag Frontens Larm og Nød.

Langsomt, meget langsomt, skyder Franskmændene og Englænderne sig frem gennem den kunstige Ørken. Deres Angrebsplan maa laves paa nyt Grundlag; men da Dagen for Kampens Begyndelse nærmer sig, gaar der atter Bud efter os.

Den 23. Marts gaar vi til Fronten ved Lens.

LENS

23. MARTS—16. MAJ 1917

Den store Forskel mellem Østfront og Vestfront møder os ved hvert Skridt. I Østen stampede vi ad endeløse Sandveje gennem Sand- og Sump- og Skovensomheder. Der var vid Afstand mellem de usle Landsbyer, hvor den fattige Befolkning levede i Træhytternes Snavs og Utøj. Snart maatte man ile hen til Trainkolonnens forreste Vogn for med Møje at finde Vejen, snart tilbage for at skubbe en fastkørt Vogn ud af et dybt Hul. Her i Vesten er det lettere at flytte. Her har man de gode, faste, franske Veje og tydelige Vejvisere. Da vi den 23. Marts marcherer 22 Kilometer vestpaa, forbi de mange Kulgruber med deres høje Trætaarne og vældige Slaggebjerge, er det, som om vi gaar gennem en eneste, stor By. Der ligger Hus ved Hus, saa man ikke kan sige, hvor den ene By hører op, og den anden begynder. Vi vandrer gennem vort velkendte Henin-Liétard og standser midt i den næste By, Billy-Montigny.

Mens Kompagnierne syngende drager forbi — med frejdige Sange paa Læberne drager ud i Skyttegravenes Gru! — indretter vi vort Stabskvarter i et fornemt Hus midt i Byen. Vi har i vort Kontor to virkelige Skrive-

bordc, hver af Officererne faar et fint Værelse med Tæpper paa Gulvet og smagfuldt Udstyr.

Der skal mange til, thi den nye Krigsmaade har øget Officerernes Tal ved Staben. Vi drog ud i Krigen med en Kommandør og en Adjutant. Efter at man havde dannet tre Maskingeværkompagnier, traadte der en Maskingeværofficer til Staben. Det var Premierløjtnant Mikulski, et elskværdigt, beskedent og ejegodt Menneske. Han er allerede en gammel Bekendt; men her i Frankrig faar vi desuden baade en Minekaster og en Efterretningsofficer. En ung hamburgsk Jurist med alle Jøderacens daarlige Egenskaber bliver Minekasterofficer og Avditor, en Papirhandler Jürgensen fra Altona, en lille ivrig og myreflittig Mand, har Ledelsen af Telefon og Signalvæsnets.

Vi drog ud med et Par Skrivere, et Par Oppassere og een beskeden Bagagevogn. Nu er Regimentsstaben blevet til et lille Kompagni med en hel Karavane af Vogne. Vi bliver endnu en god Tid ved at klare os med de tre Hjælpekrivere Matthiesen, Heinz og Bunke; men henimod Krigens Slutning sidder der ved Siden af os to Tegner, Rautenstrauch og Willandsen, og en Retsskriver, Böckmann.

Henin-Liétard, en halv Time bag os, har 17,000 Indbyggere. I Billy-Montigny bor der endnu 5,000 Civilindbyggere, og foruden alle Tropperne er der her indkvarteret 1,000 Civilarbejdere, Mænd fra Belgien og Nordfrankrig, som Tyskerne tvinger til at arbejde bag Fronten, i Krigens og Fjendens Tjeneste, med daarlig Forplejning og holdt som Fanger. Nu er Byen desuden propfuld af Soldater. Barber Häbel fra Tønder, der

har nedsat sig som Stadsbarber i Billy-Montigny, gør vist gode Forretninger.

En lille Time vestpaa, helt tæt op ad Skyttegravene, ligger Egnens Hovedstad Lens, der i Fredstider tæller 30,000 Indbyggere. Man fortæller saa meget om den mærkelige, halvdøde By, at jeg straks en af de første Dage gaar ind for at se den.

Min Seminarieelev Koopmann, nu Cyklist ved Staben, og jeg gaar Kl. 7 Morgen hjemmefra. En bred, brolagt Landevej fører ind til Byen. Uden Afbrydelse ligger Hus ved Hus i dette tæt befolkede Kulmineomraade. Til højre og til venstre knøjser de høje Minctaarne, og i Klynger samler sig omkring dem nye Arbejderhuse, bundhæslige alle sammen. Saa megen Smag Franskmanden viser ved sin Boligs indre Udstyr, saa ringe er tilsyneladende hans Sans for Husenes Ydre. De er stille og grimme i Linierne, har grufulde Prydelser og fornærmende Farver.

I den næste By Sallaumines staar vi foran et Mindesmærke: »Købstaden Sallaumines over sine ved Courrières-Katastrofen omkomne Børn 1906.« Saa først minder det os i Hu, at Skæbnen har ført os til en Egn, mod hvilken for ikke mange Aar siden Alverdens Blik var rettet med rystende Spænding. Dengang, da de mange Grubearbejdere her var indespærret bag Flammernes Mur, ilede et Redningskommando fra Ruhr til Hjælp, drevet af den naturlige Medfølelse, som Skaberen har lagt ned i Menneskets Bryst, den, der ikke kender noget til Landegrænser.

Og i Dag? — Hvor er Krigen naturstridig og ugudeligt!

Tæt ved Sallaumines kommer vi forbi en Soldaterkirkegaard, saa storslaaet smuk og pyntelig, at vi tvinges til at gaa ind. Jeg træder hen til den første Gravsten og læser: »Wehrmann Heinrich Popp. * — † —«. Jeg stod ved min gode Ungdomsvens Grav! —

Vi dvæler en Stund paa den smukke Kirkegaard og ser, at det alt sammen er Landsmænd, der her er lagt ned i den franske Jord. Kirkegaarden tilhører det 9. Reservekorps, Reserveregimenterne 86 (Flensborg), 84 (Slesvig), 31 (Altona) og Regimenterne 162 og 163 (Lübeck og Neumünster). Jeg har kendt mange af dem, der nu ligger her, og fotograferer flere Grave for at give de efterladte hjemme en lille Glæde og Trøst i Sorgen.

Kort før Lens aabner sig en vid Udsigt over By og Egn. Foran os ligger Byen med den gamle Domkirke, omgivet af driftige Minebyer, og hist ovre i Synskredsen ser vi den alt beherskende Lorettehøj, nævnt utallige Gange i denne Krig, suget fuld af Blod, nu allerede i halvandet Aar fast i Englændernes Haand.

Byens Lens, halv død, halv levende, gør et uudsletteligt Indtryk. En stor Del af Byen ligner ganske La Basées Sten- og Murgrav, en anden Del er — endnu — saa velholdt, at der findes Butikker og Værtshuse. Men der holdes Udsalg, thi Folkene ved nok, at det bærer mod Slutningen af den 12. Time for deres By. Jeg køber en udmærket Vinterfrakke for 20 Mark, et Par Manchetskjorter for 3 Mark Stykket, Bordduge til 2 Mark Stykket. Derimod holdes Levnedsmidlerne endnu i opskruede Priser. For et Pund Sukker forlanger man 4 Mark. Købmanden er overalt sig selv lig, selv om han sælger lige foran Kanonmundingerne.

I de første Dage af April døde Byen. Tyskerne vidste, hvad der kom, og tvang de sidste Indbyggere til at drage bort. Saa skød Englænderne den i Grus.

Jeg ser endnu i Dag tydeligt de mange Tusinders tunge Tog bevæge sig gennem Billy-Montignys Gader. Det bestaar overvejende af Kvinder og Børn, pænt klædte, men nu i en jammerfuld Tilstand. Een skubber en Barnevogn foran sig, en anden slider i det med en Trillebør, læsset med en stor Rejsekurv. Det er Aprilsvejr, Kulde, Sne, Sjap. Store Officersbiler suser forbi og oversprøjter Lidelsestoget med Snavs, Kolonnevogne presser det ud til Siden. Langsomt, tungt bevæger det sig fremad, som om det skulde bære og trække paa hele denne forfærdelige Krigs Syndeskyld. De frysende, sultende, gennemblødte Smaabørn skriger, Moder har intet at trøste dem med. Saaledes gaar det uafbrudt i mange Timer forbi vort Hus. Det bliver mørkt, ingen tager sig af disse Stakler.

Jeg staar paa Gaden og synes, at Hjertet maa briste over disse Folks Ulykke. — »Hvilken Jammer!« siger jeg til Løjtnant Brandis. — »Saa — aa? Kan De have Medlidenhed med de Folk!« lød Svaret.

* * *

Denne Gang ved vi, hvad der venter os her, vi ved alle, at Krigens hidtil største Slag om faa Dage vil bryde løs. Vi er sendt herud til Forstærkning af den forreste Linie, og bag Fronten trækker man hver Dag nye Tropper og Batterier sammen.

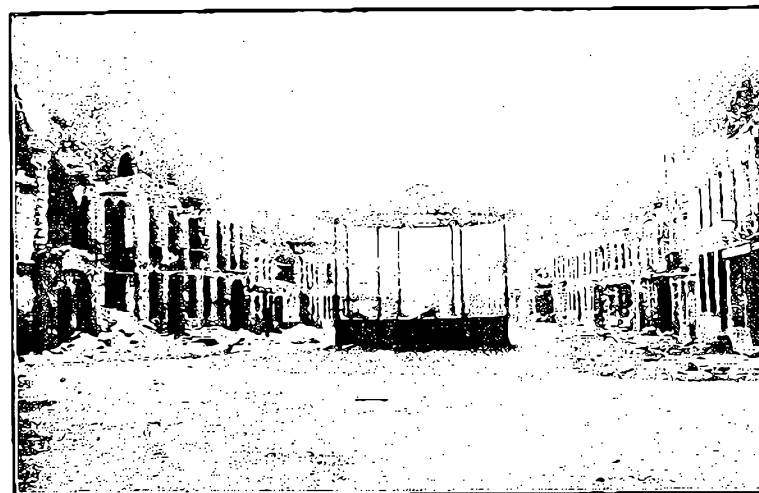
Det store Slags Stormfugle fylder Luften i tætte Skarer. Naar den lunefulde April bringer »Flyvervejr«,

minder de om Myggesværme, saa tæt synes de at staa mod den blaa Himmel. Vi tæller 50, vi tæller 60, vi tæller en Dag 77 paa een Gang. Der gaar ikke en Dag, uden at flere af dem maa gøre det susende Fald ned i Døden, thi hver Dag udkæmpes der større og mindre Flyverslag der oppo i Luften.

Englænderne er overlegne i Tal; men de har ikke mere den absolute Overlegenhed som for nogle Uger siden. Tyskerne har faaet nye Maskiner, lettere, bevægeligere end Englændernes. De kan dreje hurtigere, de lader sig falde, slaar Kolbøtter, drejer sig i Faldet om deres Længdeakse og snor sig ud af en uheldig Kamp for at dukke op paa et for Modstanderen uventet Sted.

Den 3. April følger vi en større Flyverkamp. De to store Eskadrer sejler frem mod hinanden. Det lykkes Tyskerne at faa en Englænder skilt fra sin Flok. En lille Tysker styrter sig over ham og bearbejder ham ovenfra, fra Siden, nedefra, idet han efter hurtige Kurver altid paany gaar løs paa ham. Englænderen trykkes ned; men den hurtige Tysker slipper ikke sit Bytte, før han har sendt det ned i Døden. Saa vender han sig mod en anden og sender ham samme Vej. Idet den lille Tysker er lige over vore Hoveder, falder Solen paa hans Maskine, og vi ser, at Skroget er malet knaldrødt. Det var altsaa »den røde Ørn fra Lens«, selve Friherre v. Richthofen!

Siden den Dag saa vi ham hver Dag skyde sine 2 og 3 engelske Flyvere ned. Den 13. skød han en engelsk Flyvemaskine i Brand. Observatøren fløj ud af den brændende Maskine, Flyveren susede i Flammerne til Jorden. Begges forkullede Lig fandtes tæt ved Byen.

La Bassée (S. 147).

La Bassée (S. 147).

Alt som Angrebets Dag nærmer sig, tiltager Englændernes Skydning. Den 29. Marts skyder de for første Gang ind i Billy-Montigny. Det er endda 38 Centimeters Granater, de har valgt! Det kan nok være, de kan hyle og faa Jorden til at ryste! Kl. 5 $\frac{1}{2}$ om Morgenens kastes vi bogstaveligt ud af »Sengen«. Vi tror, at Huset styrter sammen og begraver os.

Hvad tænker man i et saadant Øjeblik? — Min første Tanke var: Nu faar din Kone ikke det 6 Sider lange Brev, du skrev i Aftes!

Huset holdt, og de næste »tunge Kufferter« bruser hen over vore Hoveder og gaar ned paa Banegaarden og paa Vejkrydset midt i Byen. Godt, at vi ikke bor der! Men om Aftenen brager en stor Fyr igen ned ved vort Kvarter, saa Brostenene flyver og baade Lys- og Vandledning er afbrudt.

I de første Aprildage tager Ilden til. Syd for os, i Eggen ved Souchez og Vimy-Højen, gaar Trommeilden, men Stormangrebet udebliver. Langfredag, den 6. April, er Billy-Montigny atter Maalet. Banegaarden ødelægges helt, vor Lysledning er igen gennemskudt. Men min Kollega fra 264 fik en Granat midt ned i Skrivestuen. Der var heldigvis ingen til Stede i dette Øjeblik, fortalte de os senere. Vi smilede, de sad formodentlig alle sammen i Kælderen.

Første Paaskedag sender Englænderen os igen nogle af disse haardkogte Æg. Om Aftenen slaas der Gasalarm. Kirkeklokkerne klynker en halv Time, Alarmklokkerne kimer, Signalthornene tuder, de civile Mænd og Kvinder løber skrigende omkring paa Gaden. Det var

en uhyggelig Afslutning paa Festdagen, men det uhyggeligste, Gassen, kom ikke.

Anden Paaskedags Morgen, den 9. April, brød saa Slaget løs.

Kl. 5,15 vækkes vi af Trommeilden. Man savner her et Udtryk, thi Ordet Trommeild passer ikke mere. Det er ikke muligt at skelne mellem de enkelte Drøn, saa heftig er Skydningen. Jorden ryster, Vinduerne klirrer, Himlen er et eneste Lyn. Det er Dommedag for de Stakler forude. De sidste Dage har allerede jævnet Skyttegravene. Nu sidder de, et halvt Hundrede Mand af hvert Kompagni, i Granathuller og venter paa det uundgaelige: Død eller Fangenskab!

Fra Champagne op til Soissons angriber Franskmændene, derfra op til Lens Englænderne. Angrebet naar netop et Stykke ind i vort Regimentsafsnit. Ved Nabodivisionen stormes den blodmættede Vimyhøj, der behersker hele Egnen og nu truer den nye »Siegfried«-Stilling i Flanken. Fra Loftslugen i vort Hus ser vi Granaterne pløje denne Høj. Den 79. Division er færdig, oprevet paa een Dag, og maa straks trækkes ud. Vort Regiment holder Stillingen.

Den 12. April føres det andet Stød. Englænderne trænger ind i vor Stilling, men kastes ud igen. Bajrerne Syd for os viger, og derfor maa vor Linie den følgende Nat ogsaa lægges tilbage.

Det bliver utaaleligt i Billy-Montigny. Alle Civilindbyggere skal rømme Byen. De sælger i Hast alt, hvad de har i Butikkerne. Jeg køber Kjolestoffer og Levnedsmidler til de smaa derhjemme. Dagen efter koster det

intet, thi Folkene er væk. — Men en god Samvittighed er vel bedre end Penge i Pungen.

Vi maa ogsaa flytte. Den 17. April tager vi Kvarter i Montigny-en-Gohelle lidt længere tilbage. Vi har Skrivestue i en Estaminet — hvert 5. Hus i Frankrig synes at være en Kro. Officererne bor i et andet Hus, men har ikke megen Glæde af det. Saa længe Slaget staar paa, maa de sidde ude bag Lens i en dyb, natmørk Jordhule.

Derfor skal jeg hver Eftermiddag paa Cykle ud til dem for at faa Underskrifter og modtage Ordre. Det er ikke hyggeligt, naar Vejene ligger under Ild. Men Øret øves og Instinkt siger, hvilken Granat der er bestemt til een. Den har en særlig Nuance i Knaldet, en lidt afvigende Tone i dens Hysten og Brusen. Jeg mindes smilende, hvorledes jeg en Dag, da jeg saaledes instinktivt følte »min« Granat komme, smed Cyklen til den ene og mig selv til den anden Side, ned bag et Træ. Jeg slap med at blive godt overdænget af Jord, — men hvad kunde Træet vel have hjulpet?

Efter et Par Dages Pusterum genoptages Slaget den 22. April. En Granat dræber Løjtnant Bong-Schmidt fra Flensborg i Billy-Montigny, ude i et Granathul falder Løjtnant Franken. Et Par Timer efter melder hans Broder sig paa vor Skrivestue. Han er paa Grund af en Ansøgning forflyttet til vort Regiment for at være sammen med Broderen! — Det er ikke let at skulle meddele ham, hvad der er sket for et Par Timer siden.

Det er svært at skrive alle de mange Breve hjem til de paarørende, naar en Bekendt er faldet eller savnet.

Slaget fortsættes de følgende Dage. Billy-Montigny

brænder og forvandles til en Ruinhob. Henin-Liétard faar samme Skæbne. Vor lille By midt imellem ligger ikke ved alfar Vej og skaanes. Men Befolkningen sendes bort. Atter køber vi, atter stjæles der, Soldater løber rundt midt i Dødens Gru som til en Maskerade, klædt i Frakker og Damekjoler, med høj Hat paa Hovedet og Parasol i Haanden.

Richthofen er paa Orlov, og de engelske Flyvere faar igen Overtaget i Luften. De har faaet en ny Model, en lille, hurtig Maskine med tre Bæreflader.

Den 2. Maj hører vi en Flyver brumme lige hen over Husene. Ringen under Vingerne viser, at det er en Englænder. Han gaar lige løs paa Observationsballonen, den store, gule Pølse, der hænger i Luften tæt ved Montigny-en-Gohelle. Men Manden i Ballonen har et Maskingevær og værger for Liv og Ballon. Englænderen gør omkring. Men paa Tilbagevejen holder han sig stadig saa lavt nede, at han med sit Maskingevær skyder langs ad Billy-Montignys Gader. — Disse Englændere er nogle kække Karle!

Et Par Dage senere rettes der et Generalangreb mod hele Ballonrækken. En Mand kommer styrtende ind paa Skrivestuen og fortæller hæsblæsende, at Ballonen Nord for os brænder. Lidt efter hører vi en heftig Luftkamp lige ved. Et Par Flyvere har angrebet »vore« Balloner. Snart brænder den ene. Observatøren springer ud med sin Faldskærm, Men nu bliver vi Vidne til noget af det frygteligste, jeg har set under hele Krigen. Manden er sprunget for sent ud. Den brændende Ballon daler ned og lægger sig over ham. Faldskærmen brænder, han selv brænder. — Gysende ser vi paa, hvorledes

Faldskærmens Skelet med det forkullede Lig dinglende under sig synker til Jorden.

I den anden Ballon var der to Mand. De sprang begge ud og havde mere Held. Vinden drev dem lidt til Side, og deres Ballon, der ogsaa falder brændende til Jorden, rammer dem ikke. Men nu gør den ene Flyver en Kurve og gaar løs paa dem med sit Maskingevær, medens de hænger i Luften under Faldskærmen. Heldet forlod dem dog ikke, de naaede begge helskindet ned.

Denne Formiddag kostede Tyskerne her ved Montigny-en-Gohelle tre Balloner, 60,000 Mark.

De tyske Flyvere har helt tabt Modet, men »Flak« Folkene sparer ikke paa Krudtet og oversaar Himlen med deres Skyer. En enkelt Gang lykkes det dem at ramme en af de store Fugle. Vi ser en engelsk Flyver styrte ned. Hans ene Vinge, der er skudt af, kommer dansende gennem Luften langt bagefter.

Syv Uger har Regimentet ligget i daglige, haarde Kampe og har sejt holdt Stillingen. 8 Officerer og 136 Mand er faldne her ved Lens, 9 Officerer og 327 Mand er lemlæstede, og mange af dem dør i Lazaretterne. 52 Mand er savnede, vel sagtens ogsaa døde, mange er syge. Da kommer omsider den haardt tiltrængte Afløsning.

Den 16. Maj slipper Regimentet ud af Slagets Helvede. Dagen efter fører Toget os nordpaa, helt midt ind i Fredens grønne Egn.

FLANDERN

17. MAJ—25. JUNI 1917

Er det en Drøm? — Er vi efter Dødens Rædsel vaagnet i de saliges Land? — Vi gnider Øjnene, vi kniber os i Armen. Det er skøn Virkelighed.

Her høres intet Skud, her ses ingen Flyver, Natten er ikke oplyst af Kanonglimt og Lysraketter, Markerne er ikke oppløjet af Granater, alle Husene er hele.

Vi ligger i Selzaete, 20 Kilometer Nord for Gent, Grænsebyen ind mod Holland! Vi spadserer ud til Pigetraadshegnet, der skiller det belgiske Flandern fra det lykkelige, lille, fredelige Holland.

Vi kan for den Sags Skyld godt indbilde os, at vi er havnet i Holland, saa nøje svarer alt til de Forestillinger, vi fra Skolen har om dette Land. Her er Kanalerne og Digerne, de grønne Græsmarker og det sortbrogede Kvæg, her hersker hollandsk Renlighed og Venlighed, her løber alle i Træsko. Vi beundrer de unge Piger, der skrubber Fortove, Rendestene og Husfacader. Vi holder Snak med unge og gamle og forstaar rigtig godt deres flamske Sprog og de vort Plattysk.

Og alt dette midt i den dejligste Foraarstid! Lys-

blinde kom de dødtrætte Stakler ud af evig-mørke Jordhuler og stinkende Krudtskyer; men et Par smukke Foraarsdage i det velsignede Flandern giver dem hurtigt Livskraft og Livsmod tilbage.

Vi har saa tit tvivlende lyttet, naar Deltagerne i Fremmarchen i August 1914 begejstret skildrede Belgien som det rigeste og smukkeste Land paa Jorden. Nu ser vi selv, at det ikke var Overdrivelse. Flandern er en Edens Have.

10 Dage ligger Regimentet »som Grænseværn« her bagved i dybeste Fred. Saa er denne Ferie forbi.

Første Pinsedag, den 27. Maj, — Transporten foregaar selvfølgelig igen paa en højhellig Dag — overtager Regimentet et Afsnit ved Langemarck i den berømte Ypres-Bue.

Langemarck!

Her var det, at de unge frivillige i Efteraaret 1914 med Ild i Hjertet og Glans i Øjet og »Deutschland über alles« paa Læberne i tætte Flokke stormede frem mod de engelske Skyttegrave. Her var det, at de lod sig meje ned af de engelske Maskingeværer, alle disse Studenter og Seminarister, Blomsten af Tysklands Ungdom. De levede i Drømmen om, at Heltmod kunde hidtvinge Sejren, at de som en anden Winkelried kunde bane en Vej gennem Fjendens Mur. De kendte ikke Krigen, disse prægtige Idealister, mine Rekrutter fra August 1914! — Ved Langemarck ligger nu i Støv og Aske de mange Tusinder, der var deres Forældres Stoltshed og Haab, der efter Naturens Lov skulde have været deres Folks Lærere og Førere gennem den kommende Tid.

Græsset gror paa deres Grave, da Langemarck for os ikke mere blot bliver et Navn, men Virkelighed.

Hvad skal vi her?

Ludendorff indrømmer i sine Krigserindringer, at han for en Gangs Skyld har forregnet sig. Den store fransk-engelske Foraarsoffensiv, der skulde bringe Afgørelsen, er strandet. Den har efterladt dyb Skuffelse og Kampuvilje i de franske Rækker, men den sejge Englænder giver ikke op. Han tager fat alene, naturligvis i Flandern.

Forberedelserne kunde ikke skjules for Tyskerne. Men Ludendorff mente, at Offensiven kom straks, og derfor blev sammen med flere andre ogsaa vor Division skudt ind til Forstærkning.

De tyske Hærføreres Nervøsitet sled hurtigt Troppernes Kampkraft op. Allerede den første Nat alarmeredes hele Linien, og Hvilebataillonen maatte ligge forude. Som dette første Døgn blev de følgende Uger. Det var næsten værre at være Hvilebataillon end Kampbataillon. De faa Uger i Flandern kostede Regimentet 300 døde og saarede, men 600 syge, fordi Tropperne altid laa alarmerede, uden Ly mod Vind og Vejr.

Englænderne blev mere og mere livlige i Ypresbuen. Med 1 Mill. Pund Dynamit sprængte de den 6. Juni Tyskernes hele Stilling ved Wytschaete Syd for Ypres. Vi laa i Buens nordlige Del, men fik alligevel vor Part af Angrebet.

Gas! — Ga—s! — Ga—a—s! raabtes der om Aftenen forude, hvor vore Folk fra 11. og 12. Kompagni laa i Stillingen. Raabet sendes videre, alle Alarmindretninger tages i Brug; men for mange er det allerede Sekunder

for sent. 2 Officerer og en Snes Mand segner om og er færdige med det samme. Værre endnu er det for de 100 Mand, som vaklende søger tilbage. Man gør alt for at frelse dem og lindre deres Pine, men den ene efter den anden maa lide den grufulde, kvalfulde Død.

Der ligger disse dødsdømte Stakler, uhyggeligt grønne og gule i Ansigtet. Aandenøden tager til, Ansigtet bliver blaasort, et tykt Skum staar om Munden, en modbydelig Stank breder sig. Lungerne fortæres under kvælende Hoste og frygtelig Aandenød, ingen Bevidstløshed mildner Dødsqualerne.

Gasvaabnet er Djævlens Opfindelse. Gasmord er Grusomhed i Renkultur, værre end naar man lagde Strikken om Halsen paa Ofret og langsomt, langsomt lang—somt trak til.

Derfor blev Gassen denne Krigs Yndlingsvaaben.

Vort 12. Kompagni mistede denne Aften to Tredjedele af sine Frontfolk. — De frelste Kammerater saa ikke mere Foraaret i Flandern.

Mens Tropperne forude ødelagdes uden Nytte — det store engelske Angreb begyndte først halvanden Maaned senere — laa Stabens Skrivestue smukt, hyggeligt, hjemligt gemt i et lille straatækt Hus i Landsbyen Stadendreef. Her var frodige Marker og løvtunge Træer, Svalereder under Taget og Lærkesang over Engene. Men det vil snart være forbi. Den 24. Juni skyder Englænderne for første Gang under Krigen ind i den lille Idyl.

Dagen efter afstaar vi Stillingen til Sachserne. Man kunde nok se, at Divisionen efter de haarde Kampe ved Lens og de hvileløse Uger her i Flandern ikke var modstandsdygtig nok til at blive paa saa udsat en Post.

Vi transporteres ned til vor gamle Egn Syd for Lille og faar Lov til at ligge 14 Dage i Etappebyen Douai. Her nyder Officer og Menig Livet i fulde Drag, paa Gaderne, i Teater, Kinografer, Ølstuer og paa daarligere Steder. Det koster Penge, mange Penge; men Livet vil leves paa Dødens Tærskel.

Ingen forstaar, at vi faar Lov til at ligge her saa længe. Latrinparolerne gaar: »Til Rusland mod Keren-ski«! »Tilbage til Flandern!« Generalen røber, at vi skal til Champagne.

Den 9. Juli kører man atter af Sted med os. Rejsens Maal er — Sedan!

SEDAN — VERDUN

9. JULI—12. SEPTEMBER 1917

Hvert Aar gennem 25 Aar har jeg den 2. September været med til at fejre Sedandag, som Barn, som Seminarist, som Lærer, 25 Gange har jeg hørt og selv fortalt om den lille By i Meuse-Dalen og Landsbyerne omkring den, der i 1870 var Vidner til Tyskernes Triumf og den tredje Napoleons Ydmygelse. Det er derfor med meget ejendommelige Følelser, at jeg, at vi alle marcherer gennem denne By.

Den tidligere Fæstning Sedan er en stille Købstad, hvor der i Fredstider bor 20,000 Mennesker. Byen ligger indeklemt i den snævre Meusedal og har derfor meget smalle Gader og høje Huse. For Øjeblikket udfolder sig her, 50 Kilometer bag Fronten, det typiske Etappeliv. 18 Lazaretter findes der, og paa Gaden vrimer det af vigtige Etappeofficerer og »hjælpetjenesteplichtige« tyske Damer, der filmer med Officererne og gør et meget ugunstigt Indtryk paa os Frontsoldater. Franske Damer af endnu værre Kvalitet er der ogsaa nok af. Bag Fronten hersker skamløs Synd; det vidste vi intet om i Østen, hvor vi altid laa ude i Linien.

Vi marcherer fra Byen vestpaa, ad Landevejen mod Donchery, den samme Vej, vi i Tankerne er gaaet de mangfoldige Gange, thi det er den Vej, Napoleon gik hin Morgen ud til Mødet med Bismarck. Det er en dejlig, bred, gammel Landevej, indfattet af Træer. Paa begge Sider ligger der Villaer, og smaa Slotte titter frem af grønne Trægrupper. Det gaar fra Floden jævnt opad til den lille By Frenois.

Her faar Staben Kvarter i et lille Palæ. Ud mod Landevejen ligner det mest en større dansk Landsbykro, men set bagfra, fra den smukke Park, er det et lille Slot. Det tilhører en pensioneret General, som 1914 er flygtet til Paris. I Huset staar hans store militærvidenskabelige Bibliotek, paa Væggene hænger gamle Olie-malerier af hans fornemme Slægts Mænd og Kvinder. Raa Soldaterhænder har flænget et Par af dem med Knive eller Bajonetter. Vi skammer os, hver Gang vi ser paa dem.

Hvad skal vi her?

Befalingen lød paa, at Divisionen sendtes herhen »til videre Uddannelse«. Allerede i Douai havde man »uddannet« bravt med Ekserccren, Skydning, Granatkastning og de gammelkendte Paradeøvelser fra Kasernepladsen. Det skal altsaa fortsættes her. Men man har flyttet os fra den bayerske Kronprins Rupprechts Hærgruppe til Kronprins Wilhelms, og det tyder paa, at vi ikke for det første skal gense den gamle Egn i Nordfrankrig.

En Gardedivision har været vor Forgænger her paa Stedet. Den skulde blive her »til videre Uddannelse« i 4 Uger, men transporteredes allerede efter 4 Dage til

Galicien. Maaske faar vi en lignende Skæbne. Saa er det bedst, at man skynder sig med at opsøge de historisk mindeværdige Steder her paa Egnen.

Allerede Dagen efter følger jeg Napolcons Vej vestpaa. Det lønner sig alene for den smukke Udsigts Skyld. Dybt nede bruser Meuse i skarpe Krumninger gennem Bjergkløfterne, histovre ser man Ardennerens skovklædte Skrænter.

Efter et Kvarters Gang standser jeg ved det berømte lille Væverhus, hvor Bismarck og Napoleon mødtes. Det ser ud som de fleste her, tækket med Skifer, med to Stokværk, snavset, beboet af fire Arbejderfamilier. Jeg gaar bag om Huset, kravler op ad en stejl og smal Trappe, gaar gennem et tarveligt Rum, hvor der staar en Seng, og staar saa i den lille, snævre Hjørnestue, hvor Samtalen mellem de to fandt Sted. Paa Væggen hænger der et historisk Billede, ved Siden af under Glas og Ramme en Mængde tyske og franske Uniformsknapper fra 1870. Desuden prydes Væggen nu af et stort Bismarck-Billede, som et patriotisk Landstormskompagni har skænket, og som vel hurtigt vil forsvinde igen.

Iøvrigt er for Turisternes Skyld alt uforandret, som da Bismarck og Napoleon forhandlede her. Ved det gamle Bord staar endnu de to Rørstole, som de benyttede. Der sælges Prospektkort, og man skriver sit Navn i Fremmedbogen, som ligger paa Bordet. I en flad Glaskasse ligger, opklæbet paa Papir, de fire Guldstykker, som Napoleon skænkede den fattige Kone. Bismarck forærede ikke noget; men de tyske Fyrster, der nu under Krigen har besøgt Huset, har fulgt Kej-

serens Eksempel og har hver skænket et Guldstykke, selve Kejser Wilhelm, som her har skrevet sig »Guillaume«, Kronprinsen, Prins August Wilhelm, og et Par tyrkiske Prinser og Rigskansler Bethmann-Hollweg har ogsaa maattet give deres Guldtribut og har hver skrevet sit Navn ved Siden af Pengestykket.

Krigen har dog ogsaa mærket dette lille Værelse. Napoleons Stol har knækket begge Forben, da en Soldat steg op paa den for at smøre sit Navn til evig Erin- dring paa Loftet! Denne latterlige tyske Mani har drevet det saa vidt, at hele Væggen, hele Loftet, selv Trappe- opgangen er saa tæt oversmurt med Navne, at der ikke er den mindste fri Plads tilbage!

Den følgende Dag kravler jeg op paa den Høj, hvor Kong Wilhelm holdt, da han til sin egen Overraskelse modtog Napoleons Brev. Man har herfra en vidunder- lig smuk Udsigt over hele Dalkedlen; men man undres nu over, paa hvor snæver en Plads dengang hele Ar- meer kæmpede. Gennem Skoven gaar jeg til Slottet Bellevue, hvor General Wimpffen undertegnede Kapitu- lationen, og hvor senere hen paa Dagen Konge og Kej- ser mødtes. Fra det sammenskudte Chateau Paré, hvor Moltke og Kronprinsen boede i 1870, ser man ned paa Byen Donchery, som helt ligger i Ruiner.

Verdenskrigen har hærget denne Egn meget værre end det verdenskendte Slag gjorde det i 1870. Overalt Ruiner, overalt Soldatergrave! Ethvert Barn kender Se- danslaget i 1870, næsten ingen aner noget om, at det Slag, der stod her i de sidste Augustdage 1914, var meget større og blodigere. 1870 mistede Tyskerne her næppe 3,000 døde, nu staar vi paa en Kirkegaard, hvor der

alene ligger 5,000 faldne Tyskere fra Slaget i 1914. Saa kæmpemæssig, uhyggelig stor er Verdenskrigen i For- hold til de hidtil største Krige!

Vi ligger her ved Sedan i 12 Dage. Soldaterne plages med Øvelser fra Morgen til Aften. Hele Uddannelsen glider snart over i de grotesk-komiske Former, som vi kender saa godt fra Kasernepladsen i Freden. Den preussiske Militarisme fornægter sig ikke.

Alligevel længes ingen efter Fronten. Her har man i det mindste det, der føles som det værste Savn i Krigen: en rolig Nat. Hvor ofte har man ikke hørt og selv sagt: Hele Krigen kunde endda holdes ud, naar man bare fik Søvn om Natten!

Man lærer at lægge sig med Tak i sin Seng, naar man har været ude i Krigen!

Den 21. Juli pakker vi. Da vi staar ude ved Huset, rede til at marchere, kommer Kronprinsen kørende i sin Bil. Vi kender straks det smalle Ansigt under den høje Husarhue. Han standser, lader os fortælle Regi- mentets Historie i korte Træk og forsvinder saa i en Støvsky.

Det var vort sidste Minde om Sedan.

• • •

Verdun er Overskriften over det næste Afsnit i Re- gimentets Historie. Vi afskyer dette Navn, vi hader denne Egn, vi kalder den Verdens Helvede, vi har intet andet end onde Minder derfra.

Her har man kradset 450,000 tyske og 300,000 franske Krigsofre ned i Jorden. Her skulde ogsaa vort stakkels Regiment forbløde sig til ingen Nytte. Ustraffet skulde

vi ikke have faaet Lov til at ligge saa længe bag Fronten.

Vor Division har en helt ny Bestemmelse. Den er uddannet til »Eingreifdivision«, bestemt til at gribe ind i Farens Stund, til at opfange et fjendtligt Fremstød og erobre en tabt Stilling tilbage. Man venter altsaa et stort fransk Angreb, og det kommer.

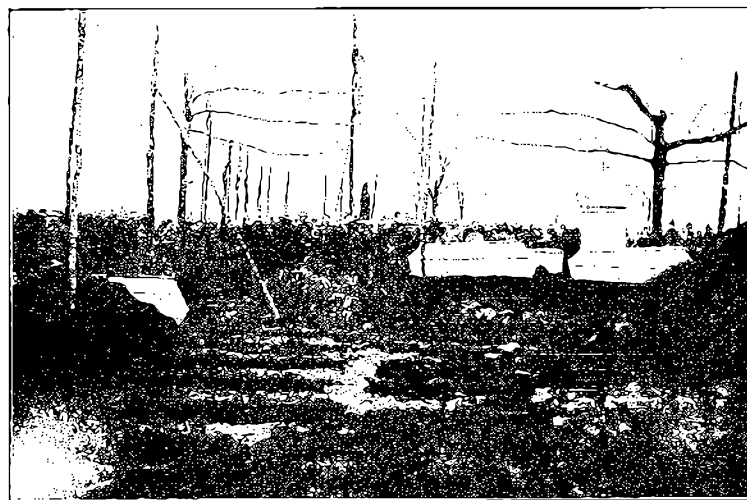
Indtil videre er vor Plads altsaa lidt bag Fronten.

Jernbanen har fra Sedan i Chiers-Flodens Kløft ført os forbi Fæstningen Montmédy til Clarency, og herfra er vi kravlet op og gledet ned ad Bjergene 20 Kilometer sydpaa, i Retning stik mod Verdun, til Byen Dombras. To Spand Heste og mange Mand kunde næppe slæbe Vognene op ad de stejle Bjerge.

Vi ligger her endnu 20 Kilometer bag Fronten, men vi ser ikke blot Vogeserbjergene foran Verdun, vi ser ogsaa de tyske og franske Observationsballoner og Skyerne fra Granatkardæskerne oppe i Luften.

Egnen vil slet ikke huse os Slettebocre, og Byerne er saa fattige, som vi ikke har set det endnu paa Vestfronten. Dombras er en By som alle de andre. Alle Husene ligger klinet op ad hinanden, bygget af Bjergenes Sandsten, tækket med Tegl eller Skifer, snavsede og forfaldne, med alt for faa og smaa Vinduer. Møddingerne ligger overalt paa Gaden foran Husene.

Vore Kvarterer er tilsvarende. For at komme til Regimentets Skrivestue maa man gaa ind paa den fattige, lille Kirkegaard, smagløs, uhyggelig, forsømt som alle franske Kirkegaarde, vi har set. Gennem Kirkegaardsmuren fører et Par Trin nedad, derpaa flere Trappetrin endnu dybere ned, saa man tror, man havner i en Hule.

Løjtnant Hong-Schmidts Begravelse i Dourges (S. 163).

Regimentsstabskvarteret ved Sedan (S. 172).

Det historiske Væverhus ved Donchery,
hvor Napoleon III og Bismarck mødtes 2. September 1870 (S. 173).

Slottet Bellevue ved Sedan, hvor Overgivelsesforhandlingerne 1870 fandt Sted (S. 174).

Og Skrivestuen er heller ikke andet. Døren mangler, der er kun eet lille Vindue, Pudsen er slaaet af Væggene.

Efter en Uges Forløb trækker man os længere tilbage til den lille By Villé-Cloye, kun 3 Kilometer fra Montmédy. Herfra kan vi hurtigt gribe ind ved Verdun, men kan ogsaa hurtigt transporteres med Banen andre Steder hen.

Vi ser herfra over til det maleriske Montmédy. Oppe paa en stejl og høj Bjergkegle ligger den gamle Fæstning med stærke Mure og Volde og knejsende Kirke, ved Foden af Bjerget ligger den nye Stad Montmédy.

Villé-Cloye ligner de andre Byer her. Officerskokken kom straks i stor Forlegenhed, thi i hele Byen fandtes der intet Komfur og ikke saa meget som en Arne. Paa Gulvet ligger der en Jernplade, og her tænder Familien det Baal, som skal varme Maden. I alle Husene har man Stole med særlig lave Ben, saa man kan sidde rundt om Husbaalet.

Det er en mærkelig Familie, Skæbnen har ført os ind til. Manden er godmodig, men Konen er den værste Heks, vi endnu har truffet, gammel, grim, onskabsfuld. Hun skriger og skænder hele Dagen og huserer med Manden og Børnene, en 18aarig bleg Knøs, der fejer ud og koger Mad og ellers ikke bestiller noget, og en 13aarig snavset Datter. Hele Familien synes at være stærkt angrebet af Tuberkulose.

De er saa fattige, saa fattige. Vi selv har ikke rigeligt. Smør har vi ikke faaet udleveret i et Par Uger, Kartofler har vi ikke smagt i mange Uger. Men vi kan alligevel ikke udholde at se paa deres Nød og deler en

Dag vort Kød med dem. Da fortæller de os, at de ikke har smagt Kød i mange Maaneder!

Vore Soldater er graadige efter Kartofler og begynder at stjæle fra Markerne om Natten. Derved kommer Regimentet ind i en stor tragikomisk Kartoffelkrig, fuld af dramatiske Momenter.

Den mæskede Bykommandant, en tyk Trainkolonne-løjtnant, vaager over Markernes og Træernes Frugter med skarpt Blik og streng Haand. En Mand fra Regimentsstaben idømmer han 8 Dages Arrest, fordi han har rystet tre Blommer ned af et Træ, en anden Mand, ligeledes fra Staben, fanges en Nat i en Kartoffelhave og faar 14 Dages Arrest. Oberstløjtnanten er vred, fordi det er hans Stab, der staar som Tyveknægte, og kommanderer hele Staben til en Straffeparade. Alle 86 Mand stiller op, feltmæssig, med langskaftede Støvler paa Benene, Gasmasker i Bæltet, Tornyster paa Ryggen, Staalhjem over Helteansigterne, et frygtindgydende Kompagni af Skrivere, Oppassere, Kokke, Kuske og Ordonnanser. Saa holder Stabens Feldwebel efter Kommando en Tordentale, — min første og eneste Tale under hele Krigen.

Denne første Akt af Kartoffelkrigen var meget morsom.

Mine strenge Ord virkede aabenbart ikke. Kommandanten klager igen, Forestillingen gentager sig, men denne Gang var det Løjtnant v. Oven, der skulde holde Tordentalen.

Kommandanten klager til Divisionen, og nu kommer den alvorligere tredje Akt. Generalen har længe haft et Horn i Siden paa vor selvstændige, umedgørlige

Oberstløjtnant og befaler ham at komme til Divisionsstaben. Her bliver Oberstløjtnanten saa rasende over den Behandling, han faar, at han paa staaende Fod nedlægger Kommandoen over Regimentet. Stor Opstandelse! Brigadekommandøren, General v. Monteton, iler straks til Villé-Cloye. Vi stiller op for tredje Gang og faar nu af selve Generalen den tredje Skylle gydt ud over vore syndige Hoveder. Derpaa gaar den gamle, rare Monteton ind for at snakke Oberstløjtnanten til Rette. Denne er stædig; men omsider kommer Forliget i Stand. Oberstløjtnanten faar »paa Grund af Sygdom« tre Ugers Orlov og lover saa at overtage Regimentet, naar han kommer tilbage fra sin Lieschen. — Den menige Soldat fik Fæstning og Straffecj, naar han smed Geværet og ikke vilde lege med længere.

En Husundersøgelse i Byen viser et Par Dage senere, at det var Trainsoldaterne og Civilindbyggerne, der stjal Kartoflerne. Det havde vi uskyldige Lam paastaet hele Tiden.

* * *

Mens vi saaledes legede Tyv og Politi, trak Skyerne sig sammen over de blodmættede Høje Nord for Verdun, de verdenskendte Høje 344, 304 og »den døde Mand«. Vor anden Bataillon har allerede ligget deroppe siden den 28. Juli og har lidt ret store Tab. Den kommende Offensiv mærkes helt op til Montmédy. En Nat angriber de franske Flyvere to Gange Byen. Et Par Flyverbomber gaar ogsaa ned i Villé-Cloye, og en Brandbombe tænder Ild i en Hvedemark ved Byen.

Den 14. August bryder det store Uvejr løs. Vi hører

Trommeilden og overraskes ikke, da Marchorden kommer. Regimentet trækkes frem til Brandeville, omtrent halvvejs til Fronten. Fronttropperne marcherer videre til en daarlig Skovlejr bag Linien, Skrivestuen og Bagagen bliver i Brandeville, 15 Kilometer længere tilbage.

Brandeville er overfyldt af Tropper, der er ingen Plads til os, og det hindrer Arbejdet for meget, at jeg hver Aften og den halve Nat skal flakke omkring paa Landevejen for at faa Underskrifter og hente Befalinger ude hos Officererne. Omtrent midtvejs har man fundet en Barak til os, og den 17. pakker og flytter vi. Vi kravler op ad Bjergene ind i det klare Sollys, forsvinder igen i Taagen nede i Dalen, naar atter op paa Højderne ved Haraumont og har her en vidunderlig Udsigt, dybt ned paa Meuse-Flodens Krumninger, over til Høj 304, hvor vi ser Granaterne pløje Jorden.

Barakken er optaget, og vi maa vende om. Vogntoget tages under Ild. En Telefonist saares, 4 Artillerister, der søger Ly bag en af vore Vogne, dræbes. I Brandeville har man naturligvis straks taget vort Kvarter, saa vi maa knibe os ind i et nyt.

Da jeg om Eftermiddagen i en lille Gig er paa Hjemvejen fra Skovlejren, har jeg en uhyggelig Oplevelse. Paa een Gang hører jeg et vældigt Brag tæt ved. En tysk Flyvemaskine er styrtet ned 50 Meter fra Vejen. Vi iler derhen og trækker de to Officerer frem af Resterne, et Arbejde, der gør vore Hænder og vor Uniform blodige. Observatøren er i en haabløs Tilstand. Han har Brud paa Kraniet, Lungeblødning, Blodet vælder ud af Øre og Næse. Maskinens Fører bløder ogsaa ud af Næse og Mund og er ligeledes bevidstløs. Det ser me-

get uhyggeligt ud, da man sætter dette levende Lig ind i en Bil og kører afsted med det.

Den 20. August fører Franskmandene det voldsomste Stød. Paa højre Meusebred tager de Høj 344, paa venstre »den døde Mand« og 304. Nu skal »Eingreif« Divisionen træde i Virksomhed. Vi skal tage 344 tilbage.

Regimentet gaar frem til Modstødet. Det bliver en sort Dag. Artilleriet svigter, den højere Ledelse svigter, Oberstløjtnantens klare Hjerne og ranke Ryg mangler, hans Stedfortræder er en Fuldblods-Idiot, de enkelte Grupper, Kompagnier, Batailloner mister Forbindelsen med hinanden i det uhyre vanskelige Kampomraade med de gasfyldte Kløfter, stejle Klippevægge og krat-spærrede Høje. Alt er i syndig Forvirring; men Frontsoldaten holder Maalet i Øjet. Et Par tapre Stakler naar op paa 344, men bøder derfor med Livet. — Ingen af de skyldige Stabsofficerer bløder.

Regimentet er oprevet paa een Dag og har for første Gang i dets Historie ikke løst den Opgave, der blev stillet. Det var i trist Stemning, at jeg den Nat Kl. 1½ efter en farlig og vanskelig Rejse naaede hjem til Kvarteret.

Den 25. August trækkes Regimentet sammen i Byen Réville; og Staben flytter derhen. Til Skrivestuen har man gjort Kvarter i en Hønsesti; men vi erobrer et lille Rum med et Vindue ud til Gaden.

Den følgende Dag er en Søndag, en straalende Solskinsdag. Oberstløjtnanten er vendt tilbage, hilst med oprigtig Glæde af hele Regimentet. Soldaterne har bygget sig Telte ude paa Bjergskraaningen, Livslysten er vaagnet, efter at de er sluppet ud af de mørke Gas-

kløfter. En fransk Flyver kredser over Byen, ingen lader sig forstyrre af det.

Det var dumt! Han har iagttaget Menneskemyldret i Réville, og nu faar vi Kanel, saa det forslaar noget. Franskmanden strør hele Byen over med Granater; Folkene flygter fra Teltene op i Ly under Bjerget. De har det for en enkelt Gangs Skyld bedre end Trainmandskab og Skrivere, der ikke saadan kan løbe fra det hele. Vi bliver siddende og arbejder — indtil Franskmanden sætter et kraftigt Punktum.

Paa een Gang faar vi Vindue, Glas, Jord, Støv, Kalk, Røg, Os, Damp lige ind i Ansigtet. Bordet med Papirer og Blæk er dækket til, min ene Hjælper skriver klasker bagover med samt sin Bænk, vi styrter ud af Stuen, blødende alle sammen. Men vi er alligevel ogsaa denne Gang sluppet med Skrækken. Granaten gik ned lige foran vort Vindue, men vore Saar stammer alle sammen fra Glassplinterne. Til Gengæld er der mange, vi piller i Hundredevis af Glasstumper ud af Huden paa hverandre. Den ene efterlod paa min Finger et Ar, der ses endnu. Selv en Skriver kommer arret hjem fra Krigen.

Oberstløjtnanten sender oppe fra Bakken et Par Mand ned for at hjælpe os. De har deroppe fra set det hele og tror, at vi er døde eller saarede alle til Hobe. Han befaler, at vi med det samme skal flytte tilbage til Brandeville. Vi pakker og forlader Byen. Den ser uhyggelig ud. Paa den ene Side af Gaden svømmer to Heste i deres Blod, paa den anden Side ligger der en blodig Masse, som ved nærmere Eftersyn viser sig at være en Menneskekrop, uden Arme, uden Ben, uden

Hovede. Over 100 døde og saarede samler man sammen i Byen. Den Søndag i Réville glemmer vi aldrig.

Regimentet trækkes atter frem, og vi sidder i Brandeville. Jeg ligger hver Dag 4—6 Timer i min Gig paa Landevejen. Det er besværligt: Vejene er stopfulde af Kolonner og marcherende Tropper. Det er farligt: Franskmanden kender hver Tomme foran Verdun og har en utrolig Færdighed i at sætte sine smaa, frygtede 75 Millimeters Granater midt ned paa Vejen. En saadan Fyr gaar ned i en af vore Telefongrupper, som efter Afløsningen marcherer tilbage til Brandeville. Den gjorde rent Bord, dræbte alle 8 Mand med eet Slag. Hver Dag forekommer der lignende Tilfælde paa Landevejen.

Damvillers, Nabobyen til Réville, har haft Ro, siden jeg en Aften for otte Dage siden her saa, hvorledes Franskmanden skød et Ammunitionstog i Brand, og hvorledes med Brag og Knald og Bump den ene Vogn røg i Luften efter den anden. Vi beslutter at flytte derhen for at komme nærmere til Regimentet. Da vi naar Byen med vor Bagage, møder vi flygtende i vild Opløsning. Damvillers ligger under svær Ild, der er ikke levnet et helt Vindue og næppe et helt Hus. Vi vender og holder for fjerde Gang vort Indtog i Brandeville. Skæbnen har nok bestemt, at vi skulde blive boende her, og Oberstløjtnanten befaler, at jeg kun skal komme ud til ham, naar han kalder. Jeg skal ikke hver Dag sætte Livet paa Spil for nogle Underskrifters Skyld.

Den 12. September trækkes Regimentet ud af Linien. Vore Øjne er fugtige, da vi ser de enkelte Kompagnier rykke ind i Brandeville, 30—35 Mand stærke. Verdun har kostet os 9 Officerer og tæt ved 600 Mand.

Vi tænker med Gru paa Verdun.

CHAMPAGNE (TAHURE)

13. SEPTEMBER—4. OKTOBER 1917

Vi marcherer nordpaa, med Verdun i Ryggen. Vejene er indrammet af Soldatergrave fra 1914. Paa mange staar der ikke engang et Navn. Glemmt, inden tre Aar er omme, — det er »Fædrelandets Tak!«

Efter 20 Kilometers March indkvarteres vi i Petit Faily og marcherer næste Dag derfra til Jernbanestationen Longuyon, midtvejs mellem Longwy og Montmédy. Om Aftenen læsser vi Transporttoget, Kl. 2 $\frac{1}{2}$ om Natten sættes vi ud i Vouziers, omtrent 50 Kilometer Nordøst for Reims.

Disse evindelige Nattetransporter gaar os snart paa Nerverne. Først skal man efter en lang Ventetid i Mørke og Plaskregn læsse alle Trainets Køretøjer paa Transporttogets aabne Vogne, et ret vanskeligt Arbejde. Saa tilbringes nogle Timer i de overfyldte Kreaturvogne, hvor man hverken kan vaage eller sove. Naar Toget standser, skal Folk og Heste ud, Klodserne slaas fra Vognhjulene, Vognene trækkes ned, og langt om længe trasker vi saa af Sted i Mulm og Mørke, vaade og forvaagede, gennem Snavs og Søle. I disse triste

Timer flyver Tankerne med Længsel og Vemod hjem: efter, hjem til Kone og Børn, som nu hviler fredeligt i varme, bløde Senge.

Vouziers ligger kun 20 Kilometer bag Fronten; men Byen viser allerede det typiske Etappeliv: skabagtige Officerer og »hjælpetjenestepligtige« Damer. Selv et militært organiseret Hold tyske Drengene er her. Det er Ungdomsværnet (»Jugendwehr«) fra Düren i Rhinlandet, kommanderet herhen for at plukke Frugt. — De Drengene havde vist bedre af at blive hjemme og passe deres Skole!

Dagen efter faar vi Besøg af fire Rigsdagsmænd fra Berlin, sendt ud af Rigsdagen for at granske Stemningen ved Fronten. De repræsenterer alle store Partier, fra de konservative til Socialdemokratiet. Vi ser baade den kendte konservative v. Heydebrand og den lige saa kendte Socialdemokrat Dr. David hos os. De spørger og fritter, og hver søger at høre det, som han ønsker. Den følgende Dag kommer der en velplejet Officer fra Arméstaben og bruger Mund, fordi de Herrer Rigsdagsmænd har faaet et ugunstigt Indtryk af Stemningen hos os!

Hvert Regiment faar nu en særlig A.O., d. v. s. »Aufklärungs-Officer«. Hos os faar en tyk hamborgsk Lærer ved Navn Tümmel denne Rolle. Han skal holde Foredrag for Soldaterne om Nødvendigheden af at holde ud, til Sejren er der, om den gunstige Situation paa de enkelte Krigsskuepladser, om Fordelene for Sundheden ved at sulte, om Pligten til at tegne Krigslaan.

Selv hjemmefra sendes der Talere til Fronten. En Skoleraad fra Slesvig havde tre Ordener paa sit Helte-

bryst, da han havde holdt sin 110. Tale. Om han opnaaede andet, ved jeg ikke. Et Par af mine Kolleger erhverver sig hjemme et Ordenskors med Munden. De var omtrent jævnaldrende med mig, men fandt aldrig ud i Felten; de fik Dyrtidstillæg, medens min Familie i flere Aar intet kunde faa; — men de kunde tale meget smukt om at ofre alt for Fædrelandet. — Og de taler den Dag i Dag!

Hjemme led Soldatens Familie Nød, medens jævnaldrende, sunde og raske Købmænd og Haandværkere tjente en Formue paa eet Aar. I *Etappen* løb Officerer og Menige med Ordener paa Brystet og nød Livets fulde Bæger. I *Fronten* blev Soldaten revet og slidt i Stykker.

Saadan var Krigen blevet! Det kunde alle smukke Taler ikke mere skjule.

Den 16. September og følgende Nætter overtager Bataillonerne Afsnit ude i Linien, den 19. September overtager Regimentsstaben Kommandoen over Stillingen Tahure, nøjagtig midtvejs mellem Verdun og Reims. Det udslidte Regiment blev altsaa straks smidt ud i Skyttegravene; men Stillingen ved Tahure er meget rolig.

Vi marcherer fra Vouziers sydpaa, langs med Aisnefloden, paa en smuk og god Landevej, indfattet af Frugttræer. Den rødgule Argonnersandsten afløses snart af det hvide Champagnekridt. Vi er i det berømte Champagne, — men Vinbjerge søger Blikket forgæves.

I en »Ferme«, d. v. s. en større Gaard, Corbon ved St. Morel, indkvarteres Stabens Skrivestue og Bagage. Fermen er udnyttet til sidste Hjørne. Den er Kvarter for en Bilkolonne, i en Lade er der indrettet et Biograf-

teater, i et Hjørne af Stalden findes der en Barberstue. Alt er vel ordnet her. Hvilebataillonene ligger længere fremme i en Skovlejr, hvor der baade findes Soldaterhjem og Kiosk.

Det er velgørende at komme fra Uhyggen foran Verdun ind i disse ordnede Forhold. »Her agter vi at blive længe!« siger alle.

Dette »længe« blev kun til 15 Dage. Allerede den 4. Oktober forlader vi Champagne.

ARGONNERSKOVEN

6. OKT. 1917—24. JAN. 1918

Den smukke Eftersommer i Champagne afløses af Kulde og Blæst. Omblæst af hvide Kridtstøvskeer rejser vi østpaa, til Marcq ved Grandpré. Derfra marcherer vi sydpaa, langs med Aisnens øvre Løb, her kaldt Aire-Floden. Vort Maal er Argonnerbjergene, tre Mil Vest for Verdun.

I Argonnernes østlige Udløbere hæver sig paa Aire-flodens højre Bred en vældig Bjergkegle, hele Egnens Behersker og Konge. Vauquois er dens Navn. Toppen kronedes i Fredstider af en Valfartskirke, og i Byen Vauquois oppe paa Bjerget solgtes der Rosenkranse og Helgenbilleder i Mængde. I Dag er ikke blot Kirke og By forsvundne, hele Bjergets Top er gaaet med ved de mange Sprængninger. Vauquois ligner nu en Vulkan med skarpttakket Kraterrand.

Hedt og bittert er der blevet stridt om denne Bjergkæmpe. Blodet er flydt ned ad Klippevæggene. Nu har Franskmændene affundet sig med, at Tyskerne ejer den, og der hersker Ro her, da vort Regiment faar denne Nøglestilling trykket i Haanden.

Det er et nyt Eventyr, der lukker sig op. Vore Folk bliver til Bjergfolk. Vauquoiskæmpen aabner sin Mund og sluger hele Regimentet. Som smaa Nisser løber nu 266erne omkring derinde, med Lys i Haanden, gennem Kæmpens Labyrint af underjordiske Gange og Huler. Og dette Liv, mere eventyrligt end behageligt, varer ved i over tre Maaneder. — Vi glemmer aldrig Navnet Vauquois!

Kæmpen har ogsaa slugt vore Officerer. Men der er ingen Plads til de mange Skrivere. En Tegner og vor yngste Skriver, Student Schrøder, særlig uddannet og egnet til at arbejde med de taktiske Spørgsmaal, følger dem. Vi andre tager Ophold hos Bagage-Trainet i Byen Fléville, omtrent 10 Kilometer længere tilbage, da alle Byerne nærmere ved ligger i Ruiner.

Vort Hus er ikke af de flotteste. Nok har det to Stokværk, som alle Huse her paa Egnen, men det staar kun oprejst, fordi det ikke ved, til hvilken Side det skal falde. Alt er forfaldent. Stuerne er trange og mørke. Hvad gør det! Argonnerne har Træ nok til at putte i Kakkellovnen, og vi har det saa hyggeligt her borte fra Officererne.

Vi er en rar lille Familie, den vittige Matthiesen og den gravalvorlige Bunke, Cyklisternes vilde Kor, de trofaste Kuske, frem for alt min gode Svoger Nis, som jeg, dengang vi laa ved Narocz-Søen, fik lirket bort fra Helvedet foran Verdun. Vi hjælper hverandre, vi deler med hinanden, og »Fatter« Harms, Husmanden fra Klægsbøl, er vor »Mutter«, som koger vor Mad, Fatter og Mutter i een Person. Maden er tilsvarende. Ingen Kvinde kan have finere naturligt Anlæg for Kogekunsten; men Manden spores i Peber og Løg.

Jeg skal ud at se til Bjergfolket i Hulebjerget. Det gaar paa Cykel op og ned ad Landevejens Bakker langs med Airefloden. Oppe paa Bakkerne maa man køre ud og ind, thi her staar der store Skærme og Risfletninger ud paa Vejen, afvekslende paa højre og venstre Side, for at Franskmanden ikke kan iagttage Færdslen. Der ligger Byer paa begge Sider af Floden. De danner en interessant Overgang fra Typen ved Verdun til Champagnebyerne. I Verdunegnen var alle Byer Dalbyer, indeklemt i de snævre Kløfter; i Champagne boede Folk i Bjergbyer, oppe paa Bakketoppene; her, midt imellem, er Bopladserne kravlet ud af Dalene, men har ikke naaet Højderne.

Har man Lov til at tale om »Byer«? Der staar ikke et Hus! De hvide Kalkstensruiner ser uhyggeligt spøgelseagtige ud paa Baggrund af Bjergskraaningernes mørke Skove. Aldrig før har jeg set saa bredt et Bælte fuldstændig ødelagt. Hvor mon alle de stakkels Mennesker er, der her havde deres Hjem? Hvad vil de sige, naar de kommer tilbage?

Fra Landsbyen Cheppys Ruinhob følger man Landevejen endnu et lille Stykke, drejer saa af til venstre og gaar med et Feltbanespor om bag den store Vauquois, som man hele Tiden har set foran sig. Det hele er et eneste Felt af mindre Granater og store Minekratere. Et Sted staar endnu et Par Træstubbe. Jeg undersøger Barken. — Her laa nok engang en Æblehave!

Jeg kravler op ad det stejle Bjerg og naar pustende og med Hjertebanken Hullet, der fører ind til Vauquois's Hemmeligheder. Jeg faar et Lys i Haanden og en Fører ved Siden og er nu optaget i Bjergfolkets Sam-

fund. Vi gaar omtrent 10 Minutter gennem de mørke Stoller. Vandet siver ned overalt, Bunden er fuld af Snavs. Her dratter man i et Hul, her famler man sig ned ad nogle Trin, her kan man kun gaa i dukket Stilling, her er det saa snævert, at man skal knibe sig igenem. Det hele er et Kryds og tværs, saa selv Føreren er ved at løbe vild i denne Labyrint.

I Huler ved Siden af Stollegangene bor Nisserne. Her kommer vi forbi en Skrivestue, her lugter det af Biksømad fra et Køkken. Vi naar frem til Stabskøkkenet, hvor Køkken og tre Oppassere spørger efter nyt fra Oververdenen. Ved Siden af sidder Skriveren og Tegneren i deres Hule. De klager over Hovedpine. Det er ikke saa mærkeligt. De har nu siddet hernede i 11 Døgn uden at se Dagens Lys, og kun deres Ur har fortalt dem, om det var Dag eller Nat.

Det er en ejendommelig Krig, der føres her. Hen over Bjergkammen har man sprængt to Skyttegrave i Klippen, men de optages kun af et Par enlige Poster, som her oppe fra kiger ned til Franskmændenes, 50 Meter længere nede. Resten af Regimentet ligger inde i Bjerget. Hele Kampen foregaar ved gensidige Sprængninger. Under vore Nisseboliger arbejder Pionererne Dag og Nat, driver Gangene frem, lader dem med Dynamit og sprænger dem derefter, saa hele Vauquois ryster.

Det lyder meget uhyggeligt, men er slet ikke saa farligt. Vore Forgængere har under Tavsheds Segl givet os Recepten den Dag, vi kom her. Der hersker en stille Overenskomst mellem Franskmænd og Tyskere, at der kun maa sprænges hver anden eller tredje Dag og altid

kun om ved Klokken 6 Morgen. Saa trækkes alt levende ud af Farezonen, og naar Sprængningen er overstaaet, sendes der en stor Melding om en vellykket egen eller en mislykket fjendtlig Sprængning op til de overordnede Stabe!

Vi holdt nøje Aftalen og gav den videre til vore Efterfølgere.

Men Eksemplet fra Underverdenen smitter i Lysets Rige. Deroppe bytter tyske og franske Poster Aviser og Rygevarer.

Idyllen paa Vauquois skal forstyrres, Regimentets Tabslistes er for korte, de høje Stabe bag ude i Etappen vil se Blod. Den 20. Oktober indskærpes det strenge Forbud mod Samkvem med Fjenden, og hele den næste Maaned hidser og pisker man Uroen ind. Der skal skydes, der skal foretages Patrouillefremstød. Maalet naas. De sidste ti Dage i November har Regimentet 6 døde og 8 saarede. Saa tænder Generalstabsofficeren sin Cigaret og læner sig tilfreds tilbage i Stolen.

Et Par Dage senere udnytter han selv den traadløse Forbindelse. Meddelelsen om Fredsforhandlingerne med Rusland trykkes paa Fransk og skal af vore Folk ekspederes over til Fjenden.

Opholdet i Bjerget er usundt. Vor II. Bataillon maa i Løbet af kort Tid sende 184 syge paa Lazarettet, alle lidende af Maves og Tarmsygdomme. Oberstløjtnanten kniber ud og tager Ophold i et Hulrum ved Cheppy, 2½ Kilometer bag Fronten. Saa kan han have mig hos sig, og den 24. Oktober flytter Heinz og jeg derhen, medens Matthiesen og Bunke paa Grund af Pladsmangel bliver i Fléville.

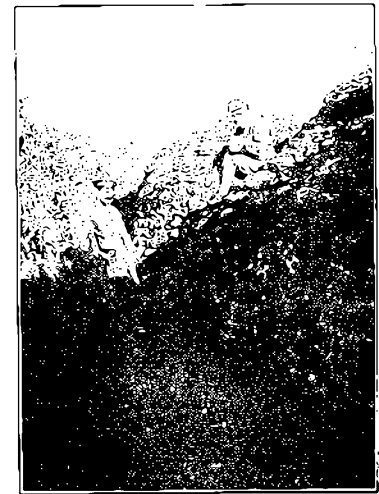
Otte Telefonister dræbt ved eet Skud. Gravene paa Kirkegaarden ved Brandeville (S. 183).

Landskab fuldt af Minesprængningshuller foran Vauquois (S. 190).

Indgangen til Kantinen i Vauquois.

Foran Kantinen i Vauquois.

I Stillingen paa Vauquois (S. 191).

Ind i en Vejdæmning ligger der en lang Række af Jordhuler. I den første, saa lille, at vi næppe kan dreje os, arbejder Schrøder, Heinz og jeg. Saa stiger det i Graderne, jo længere man kommer frem i Rækken: Tegnere, Telefonister, Kok og Oppassere, Løjtnanter, Kommandøren. Hver Hule har bag ud Forbindelse med en underjordisk, bombesikker Gang, flere Hundrede Meter lang, beboet af Rotter i uhyggelig Mængde og Størrelse.

De gamle Højsagn om Bjergfolk er blevet Virkelighed ude i Vauquois's Kæmpekrop, de gamle Sagn om lange underjordiske Gange er Virkelighed i Cheppys Vejdæmning.

* * *

Vi bliver længe her.

Aarstidernes Hjul drejer sig. Det regner, regner, regner hver Dag, det bliver koldt og mørkt.

Kulden er der gode Raad for. Nok trækker det slemt i vor Jordhule, men vor Hofmurer har af Teglsten bygget os en Kakkellovn, som intet Jernstøberi kan lave saa god. Værre er det med Belysningen. Vore Tællelys blaffer i Trækluften; men der skal hænges i. Blækkrigen raser lige saa heftigt som Blodkrigen. Vor Journal for Aaret 1917 naar op paa 12,000 Numre!

Krigens Hjul drejer sig. I Oktober smækker man Italien i en stor Offensiv, i November laver man Revolution med Lenin og Trotzki i Rusland. Krigens sidste Akt begynder. Tyskerne har Medvind og sætter alle Sejl til. Fra 24. November til 3. December er der spær-

ret for al Orlov; hver eneste Jernbanevogn skal bruges til at kaste Tropper østfra over til den franske Front.

Hele Fronten er i Spænding. Nu kommer Sejren vel omsider! Officererne er fulde hver Aften. De drikker paa Sejrsmeldingerne fra Italien, paa Kerenskis Fald, paa Fredsforhandlingerne med Rusland, paa det kommende store franske Nederlag. De drikker hele Natten og undrer sig næste Dag, naar der igen kommer en hemmelig Forordning, der gør opmærksom paa, at Officerernes Velleved og Ødselhed ødelægger Stemningen ved Fronten.

»Gleiche Löhnung, gleiches Essen.
wäre der Krieg schon längst vergessen!«

siger den menige Mand. — Hvad har han vel at klage over? Han faar hver Dag en Feltkøkken»Middag« og hver anden Dag $\frac{3}{4}$ Brød, en Knivspids Smør, 1 salt Sild og $\frac{3}{4}$ Lageagurk!

Den 24. November fejrer vi Aarets største Festdag, Oberstløjtnantens Fødselsdag. Officerernes Rejsende, der ikke har anden Bestilling end at gøre Indkøb, er lige kommet hjem fra Bruxelles med de fineste Delikatesser. Regimentsmusikken spiller ved Morgenkaffen, Franskmanden skyder, saa vort Vindu splintres, Oberstløjtnanten holder Kur, om Aftenen spises de dyreste og lækreste Retter, der drikkes Vin og Champagne til Kl. 2 om Natten. I Dagens Anledning beslutter man, at man fra nu af foruden Oppasserne vil holde en Tjener, der kun skal servere. En Skovrider har vi allerede ved Staben. Han har intet andet at gøre end at dressere og

pleje de to Officershunde. De opdrages ved Hjælp af Sult og Klø; men Resultatet er dog ikke bedre, end at v. Oven en Dag i et forkælet Barns lunefulde Vrede knalder sin »Lump« ned, fordi den ikke apporerede fint nok.

Alle Officerer i Felten synes at drikke til den store Medaille. Det er galt ved Staben, det er værre ved Bataillonerne. II. Bataillons Kommandør, for Resten en dygtig og afholdt Officer, er næsten aldrig ædru, og ved III. Bataillon slaar Adjutanten, Premierløjtnant L., ligeledes en meget afholdt og uforfærdet Officer, alle Rekorder. »Jeg gad engang se al den Rom, som Premierløjtnant L. har drukket i Felten, paa eet Sted, det vilde være et helt Hav!« sagde en Regimentskammerat efter Krigen engang til mig. — Den gode L. drak sig ihjel.

Mens Officererne om Aftenen drikker, skriver vi det daglige Brev hjem til vore kære. Maaske var det Krigenes eneste gode, at den genindsatte *Brevet* i sin Ret. Disse Feltbreve uddybede, fæstnede og fyldte Forholdet mellem Mand og Kone, Søn og Moder. Alt det smaa-lige fra Dagliglivets mange smaa Skær er rystet af, alle de kedelige, kivsættende Spørgsmaal om Mad og Drikke, Arbejde og Adspredelse, Butikspriser og Pengepung er traadt i Baggrunden. Det virkelig store og ægte, Kærlighed, Samhørighed, Evighed, toner gennem Brevene i fulde Akkorder, som aldrig mere kan forstumme helt.

Brevet er færdigt, Telefonen er rolig i Aften, Halvlyset opfordrer til at holde en lille Skumringstime. Vi filosoferer over det store Problem: *Krigen!*

»Hvor hurtigt blev det civiliserede Menneske omskabt

til det primitive Menneskedyr! Husker du, Heinz, da vi en af de første Dage i Masuren stampede gennem Sneen, snusende efter et Feltkøkken? Maven var vor Motor, den havde erobret sin oprindelige Førsteplads.»

»Og se, hvor alt det svandt hen som Dug for Solen, alt det, der var »Livsnødvendighed« for det moderne Menneske: Sofa og Seng, Delikatesser og Pynt, Kunst og Litteratur! Det var Vaner alt sammen! Et Stykke Brød til Maven, et Stykke Tøj paa Kroppen, en Hule i Jorden, saa er Menneskedyret tilfreds!«

»Og læg Mærke til, hvorledes de primitive Instinkter er brudt frem! Flokinstinktet! Hele Fronten bestaar af smaa faste Flokke, hvor hver enkelt er det primitive Menneske og det hele smelter sammen til et eneste Menneskedyr med mange skarpe Instinktsanser. En vejrer Mad paa lang Afstand, en vejrer Kvinden, en anden Faren, en anden anviser instinktivt Værnet mod Faren.« — — —

Vi selv er en saadan lille Flok, af Krigen kastet sammen fra Arbejdets stille Vande og det brusende Livs bevægede Bølger. Vi deler Sult og Kulde, Farer og Omskiftelser som trofaste Brødre — og gaar senere hver til sit. Jeg aner i Dag intet om de andre. Krigen med dens mange grufulde Oplevelser forsvandt ved Freden i et Taageslø, og i denne Taage gik ogsaa Venner og Kammerater af Syne.

Den 6. December kommer Regimentsstaben i Hvilekvarter i Slottet Chéhéry, 7 Kilometer længere tilbage. Slottet er stort, uhyggeligt stort, og det trækker saa stærkt i de store Sale, at vore Lys til Tider gaar ud.

Hvad mon Greven vil sige, naar han genser sit Slot? Alt er forfaldent og medtaget af Krigens raa Hænder, underhullet og gennemrodet af Soldatens Følgesvende, de store Ligrotter.

Rotterne er særlig frække her. De slaas og skriger, de slæber af Sted med vore Akter, de tramper hen over Gulvet, som om de havde Træsko paa. En Aften kommer Bockmann løbende ind fra vort W.C., med Bukserne om Hælene, og viser os sit Agterspejl: »Se, om det bløder! En Rotte sprang lige op og bed mig ind i Kødet!« Det var rigtigt nok, Tænderne havde sat tydelige Spor.

Oberstløjtnanten mener, at jeg bedst kan undværes, mens vi ligger her i Ro. Jeg har derved den Lykke at faa Orlov fra 9. til 28. December. Den fjerde Krigsjul kan jeg fejre hjemme hos Kone og Børn. Det er min femte Orlov. Oberstløjtnanten har samtidig sin syvende, og den udstrækkes ved Hjælp af et Gaskursus til den 14. Januar.

Det er ikke hyggeligt at rejse med Orlovstoget ud til Fronten. Det er ubeskrivelig overfyldt, det er ikke opvarmet, det har mange Timers Forsinkelse. Trafikken er ved at bryde sammen. Ved Osnabrück kører kort efter Orlovstoget Berlin—Køln ind i vort Orlovstog Hamborg—Køln. Det koster over 30 døde. Snart bliver lignende Ulykker næsten til dagligdags Begivenheder.

Det var godt, at jeg ikke skulde holde Jul derude! De havde siddet ved tørt Brød og havde saa trøstet sig med de vaade Varer.

Nu fejrer vi Nytaarsaften i Slottet Chéhéry. Jeg har bragt et røget Svinehoved med, og Matthiesen har opdrevet lidt Grønkaal. Saa brygger vi os en Punch og

filosofere til Midnat. Kl. 12 gaar Døren op. Officerer, Oppassere, Ordonnanser kommer og ønsker glædeligt Nytaar. Vi er dem for triste. Løjtnant Jürgensen, der paa Aarets sidste Dag har faaet Jernkorset af 1. Klasse, giver 5 Flasker Vin, v. Oven giver flot 10 Flasker, den stedfortrædende Kommandør, Kaptajn Seip, lægger 5 Flasker til. Kl. 3 bliver det mig for broget, og jeg gaar til Ro. Officererne holder ud til Kl. 6.

Kort efter holder jeg min 4. Krigsfødselsdag. Den første fejrede jeg i Lockstedt Baraklejr, sikker paa, at Krigen højst vilde vare et Fjerdingaar endnu. Da jeg et Aar senere om Aftenen lagde mig til at sove paa den smalle Bænk i Køkkenet i Vojtoshi, sagde jeg spøgende til de andre: »Hvis vi næste Aar den 12. Januar endnu skulde være sammen, maa I gratulere mig, for jeg har haft Fødselsdag i Dag.« Jeg troede ikke, at Krigen vilde vare et Aar endnu. Den tredje Fødselsdag gratulerede Svoger Nis mig i en Kreaturvogn paa Transporten fra Hénin-Liétard til Somain. Vi var ikke mere saa sikre paa, at det vilde blive den sidste i Felten. Denne Gang røbes Dagen; men ingen vover at tro, at det bliver den sidste. Vi har slaaet os til Taals med, at vor Generation skal gaa til Grunde derude.

Den 22. Januar spærres atter for al Orlov, denne Gang for 14 Dage. Alle Jernbanehjul ruller tungt hen over de blankslidte Skinner, alle i samme Retning, vestpaa. De slæber Ammunition frem til den store Gennembruds-offensiv, der skal tvinge Frankrig paa Knæ, inden Amerikanerne er færdige til at gribe ind.

Det store Slag nærmer sig.

Vi skal med.

Den 24. Januar forlader vi Argonnerne.

STORMVARSLER

24. JANUAR—20. MARTS 1918

Argonnerregnen blev os tro til det sidste. Landevejen er et Ælte, da vi sjokker tilbage til Grandpré. Men det er alligevel en smuk Aften. Nede i Airedalen ruger Taagen, men ud af de blege Taageskyer stiger de mørke Bjergtoppe, tunge i Maanens milde Skær.

Efter den urolige Transportnat gaar vor Vej i de tidlige Morgentimer sydpaa, for anden Gang gennem Champagne. Denne Gang søger vi at lade Øjnene fæstne et klart Billede af Champagnevinens Fædreland. Det bliver ikke det, vi som Børn havde i Skolen; der kommer ingen Ranker og Druer paa dette Billede.

Soldaten har døbt Egnen »Lausechampagne«, krasere Udtryk for dens Usselhed rummer hans Sprog ikke. Ussel og tør er denne Kalk og Kridtegn, og det har den nok altid været. Da Goethe sammen med sin Hertug rejser gennem Champagne, kalder han den »en øde, ufrugtbar, gold Egn.«

Tør og gold er Champagne, thi allerede i Spadedybde støder man overalt paa Kalken, der lader Regnvandet sive igennem. Øjet møder magre Græsgange og enkelte fattige Kornmarker, hist og her ogsaa smaa Skove af

Fyr, plantet i Rækker. Men det blødt bølgede Land byder paa mange vide Udsyn og er derfor alligevel ikke uden Skønhed.

Vi standser i Byen Pauvres, lige saa fattig som dens Navn og som alle Byer her paa Egnen, dobbelt fattig nu i denne triste Tid. Gamle Folk og Børn kommer hver Dag og tigger det tørre Brød, og vi deler villigt vort sidste Stykke med dem.

Paa Fronten staar den tyske Soldat og skyder paa Franskmanden. Bag Fronten tager han hans Barn paa Skødet og mader det, med Kærlighed og øm Medlidenhed i Blikket.

Officererne bor i et Hus, vi i et andet. Hver Dag skal man mange Gange gennem Kalkvællingen hen til Officerskvarteret. Til sidst pudser vi ikke Fodtøjet mere, Sværten kan alligevel ikke faa Bugt med den hvide Kalk.

Byens eneste Seværdighed er for Tiden en Flyverlejr, hvor der hersker travlt Virke. Flyverne er den forreste Etappe, og derfor møder vi selv her, midt i Champagnes Usselhed og ikke langt bag Fronten, de kendte »Damer«, Etappens Pestdyr, som Rotterne er Frontens.

Tæt ved Pauvres har man bygget en af de mange nye Lejre, som i de sidste Uger er skudt frem af Jorden paa Vestfronten. Her ligger Regimentet. Her skal det forberedes paa den Rolle, det har faaet tildelt i det forestaaende Gennembrudsslag.

»Hæren ventede efter Brest-Litowsk det store Angreb, og Firemagterne holdtes udelukkende sammen i Haabet om en Sejr for de tyske Vaaben.« — Saaledes

kendetegner Ludendorff Stillingen paa dette Tidspunkt. Han glemmer at tilføje, at han selv troede at kunne rive den afgørende Sejr til sig.

For et Aar siden var et rødt Hæfte, »Die Abwehrschlacht«, den almindelige Lektiebog, som sad i enhver Officerslomme og citeredes hver Dag. Nu er den afløst af en lille, brun Bog, »Die Angriffsschlacht«. 1917 stod under Forsvarets Tegn, 1918 er Angrebets Aar. Det store Gennembrud skal foregaa efter en helt ny Taktik. Fjendens Reserver skal ikke lokkes hid ved flere Døgnstommeild; et overraskende, overvældende stærkt Artillerioverfald skal efter faa Timer efterfølges af Infanteriets Stød, og gennem den sprængte Port skal Divisionerne straks gaa over i Bevægelseskrigen. Skyttegravenes aarelange, stive Aag skal omsider brydes.

Vi kender vor Plads paa Forhaand. I Ly af Granaternes »Ildtromle« skal den første store Angrebsbølge skylle ind over Frankrig, begyndende paa Fjendens svageste Sted, der, hvor den engelske og den franske Front er stykket sammen, delt, ikke ledet af en fælles Øverstkommanderende. I større Afstand bag denne Stormflodsbølge følger den anden, hvor vi har vor Plads. Naar den første er ebbet ud, brudt, slidt op, skal vi føre det andet store Stød.

Øvelserne gaar som efter en Snor. Hver Dag indleveres der Timesedler som i Freden. Ludendorffs brune Bog har nyskabt en Række Ord, som hurtigt glider ind i daglig Tale — selv Menneskets Ordforraad er en Vanesag! — Officer og Menig taler om »Ildtromle«, »Stormblok«, »Stødsøjle«, »IldØ«, »Ildklokke«, som om de havde indsuget disse Ord med Modernmælken.

Regimentet faar Udfyldning af Mandskab og Officerer. Det er Dreng og gamle Mænd alt sammen! De unge, der normalt er bestemt til Krigen, er fortæret. 1915, i Regimentets første Krigsaar, var 71 pCt. af de faldne 20—24 Aar gamle; 1917 stod kun 39 pCt. af Dødsfrene i disse Aarsgrupper! De unge under 20, de gamle over 30 og 40 skal føre Krigen til Ende.

Da man skrabede Bunden, fandt man en Major, som man nu sender os til at føre III. Bataillon. Han hedder v. Schoenermarck og er en Nevø af den gamle Grev Haeseler. Hans Alder anslaaer vi til mellem 70 og 1000. Hans Adjutant, Premierløjtnant L., paastaar, at han Anno 1814 er faldet i denne Egn, Anno 1870 har man gravet Liget op, og nu har man opvarmet det igen. Naar dertil kommer, at han er Kavallerist og ikke har Begreb om Infanteriet, er det forstaaeligt nok, at han mødes med Mistillid. Men det gamle Lig holdt alligevel ud til Krigens Slutning og fyldte Pladsen meget bedre end de to Forgængere, den gamle Huck og den umulige v. Cr. Vi taler ofte sammen om Danmark, som den gamle Herre elsker. Gennem sin Hustru er han beslægtet med danske Adelsfamilier.

Den 14. Februar begynder den store Orlovsstandsning, der menes at vare ved til Krigens Ende, — hvis Gennembruddet lykkes. Fra denne Dag løber kun Orlovstog udefter, efter 1. Marts er ingen Mand paa Orlov mere, Fronten er 250,000 Mand stærkere.

Den endnu uhyggeligere Postspærring viser sig. Alle vore Breve holdes tilbage. Der udleveres Brevkort med Paatryk: »Jeg er rask, det gaar mig godt.« Det er de

eneste tarvelige Livstegn, vore kære derhjemme senere kan faa!

Hver Division uddannes i 3 Uger. Den 20. Februar har vi gennemgaaet Skolen og marcherer 16 Kilometer østpaa til Vouziers. Dagen efter gaar det, ligeledes til Fods, 26 Kilometer videre mod Øst til Grandpré. For et Aars Tid siden transporterede man os med Jernbane, selv paa de mindste Afstande. Nu skal Benene øves, alt staar i den kommende Bevægelseskrigs Tegn.

Vi tænker med Gru paa denne Form for Krigen. Den koster Blod, den koster Sved. Jeg lader mit bekymrede Blik glide langs Stabens Vognkolonne. 13 Vogne, alle overlæssede! Oberstløjtnanten har nu lykkeligt efterhaanden faaet saa meget sendt ud, at han fører 12 Uniformsfrakker med sig! Hver Løjtnant har en hel lille Butik i Skønhedsartikler, til Ansigts-, Hud- og Neglepleje. Hver Mand i Staben har sin private Sæk eller Kiste, og alt skal køres, ingen gider slæbe paa en Tor-nyster.

Hvor er Nøjsomheden fra 1870? Vi mangler kun Skaren af Kvinder og Børn, saa vilde hele Bagagetrosset fuldkommen ligne Hærens Paahæng i tidligere Aarhundreder. Men hvis Krigen varer et Aar endnu, har vi vel ogsaa Løjtnantsdamer med; de lette Etapperotter søger længere og længere udefter.

Den 23. Februar overtager vi atter vor gamle Stilling i Vauquois' Kæmpekrop, og Staben sidder igen i Hulerne ved Cheppy. Faa Dage efter viser Bjerget, hvor smaa vi er. Der opstaar Brand i en Grubegang, og 24 Pionerer lider den forfærdelige Bjergmandsdød i Flammerne.

Den 16. Marts afløses vi af en Division, som kommer lige fra Galicien og ikke aner noget om Vestfrontens særlige Forhold. Vi marcherer Dag efter Dag og havner den 20. i Lejren ved Pauvres igen.

Dagen efter begynder det store Angrebsslag.

DET STORE FREMSTØD

21. MARTS—16. APRIL 1918

Den 21. Marts sprænger de tyske Stormdivisioner Fronten mellem Reims og Arras i 70 Kilometers Bredde. Gennem Hullet vælter sig den første Flodbølge vestpaa, et stort Stykke hver Dag. Vi følger i den planlagte Afstand.

Skærtorsdag, den 28. Marts, kører man os til Les Esquilles ved Guise, hvorfra vi straks begynder Fremmarchen i Retning mod St. Quentin. En skarp Vind dækker os med rødt Støv, thi her er Jorden rød, i Champagne var den hvid. Uden Afbrydelse gaar Trainkolonnernes roterende Baand, udad med Føde til Kanoner og Folk, indad med lemlæstede og syge. I den lille By Regny tæt foran St. Quentin overnatter vi. Her laa Natten før det store Gennembrud 30,000 Mand!

Langfredag kommer vi gennem St. Quentin. Stakkels, stakkels By, du er værre medtaget end Lens! Af den store, prægtige Katedral staar endnu saa meget, at man kan se, hvor rigt og smukt dette Gudshus engang var. Jeg tager rask et Billede af Kirkeruinerne; vi har Tid nok, thi Vejene er fuldstændig stoppede. Infanteriet

kniber sig igennem eller marcherer ved Siden af Vejen. Trainvognene sidder uhjælpelig fast. Jeg søger at presse mit lille Vogntog igennem og faar derved et Sammenstød med to Excellencer, hvoraf den ene truer med at stille mig for Krigsretten. Skidt med det, vi skal videre, hvad gælder her en Excellence? Jeg har meget mere Respekt for min Oberstløjtnant, der nu staar og fnyser i Roupy og venter paa sin Bagage og sine Oppassere!

Lige Vest for St. Quentin kører vi først over de tyske Skyttegrave og umiddelbart derefter over de engelske. De er næsten hele endnu. »Ildtromlen« har ikke jævnet dem, det stakkels Infanteri har igen maattet trække det tunge Læs. Det er allerede mørkt, da vi skimter Resterne af en Husmur, der kunde høre til Roupy. Vi lyser hen paa den og læser i helt store Bogstaver »This is Roupy«. Englænderne er praktiske Folk! Her virker Præsentationen for Resten grotesk, thi disse Par Muresten er næsten det eneste, der er tilbage af Byen.

Vi kravler ned i et lille Bølgebliksskur, der hverken har Stol, Bord eller Kakkellovn. Vi arbejder her til Kl. 3 om Natten, Kl. 4½ kommer der nye Befalinger, Kl. 6 gaar det videre. De sidste tre Nætter har tilsammen kun undt os 10 Timers Søvn.

Ved Ham kommer vi Dagen efter over Somme-Floden og marcherer nu gennem den forfærdelige Ørken, som Tyskernes »Alberich-Bevægelse« skabte for et Aar siden. For tredje Gang kradser Krigsharvens Tænder gennem denne ulykkelige Egn, der er intet mere at ødelægge. Franskmændene har ladet de af Tyskerne omhuggede Frugttræer ligge visne ved deres Stubbe, meget virkningsfulde Skamstøtter!

De faldne ligger enkeltvis og i Hobe ved Siden af Vejen, graa Tyskere, gulbrune Tommyer, skjorteklædte Skotter, blaa Franskmænd. Ingen af dem har Støvler paa Fødderne; de forbimarcherende Tropper har forsynet sig med bedre Fodtøj, end det indesluttede Tyskland kan levere. Vi er alle Ligrøvere. Hver Mand løber omkring i engelske Overfrakker og Gummiveste og med engelsk Undertøj. Jeg nøjes med at tage de to Ting, jeg savner haardest, en Lommekniv og en Støvlebørste.

Paaskedag naar vi Roye, hvor hele Staben, 6 Officerer, 117 Mand og 27 Heste, tager Kvarter i en ødelagt Fabrik. Vi er vaade Dag og Nat. Ved St. Quentin begyndte Regnen, og det regner, regner, hver Dag i næsten 14 Dage. Post har vi ikke faaet i 6 Dage. Vor Forplejning er Kartofler, som vi finder undervejs. I Dag koger vi som Festmaaltid Stabens Ged i Feltkøkkenet.

Den 1. April marcherer vi fremad paa Landevejen Roye-Amiens. Vi skærer her Stillingerne fra Tiden før Sommeslaget. Ved Byen Hangest har vi indhentet den første Stormflodsbølge, der er standset ved Avreflodens Kløft, et Par Mil foran Amiens.

Efter 10 Dages Fremadstormen er General Hutiers Stormtropper pumpet ud for Blod og Kraft. Artilleriet har intet at skyde med, Infanteriet er udmattet af Sult. Tilførslen af Ammunition og Forplejning svigter som sædvanlig og lader Offensiven gaa i Staa. Bagude saa vi Lastbilerne køre med Stole, Sofaer, Senge, Klaverer til Officererne ved de højere Stabe, men Granater og Brød lader man ligge! Det skulde Ludendorff se! — Men han ligger vel selv i en blød Seng et Sted langt inde i Etappen.

Foran Avrefloden trækkes nu den anden Flodbølge sammen. I Byen Hangest ligger alene fem Divisioner. De afløser Natten mellem den 2. og 3. April og skal den 4. føre det andet voldsomme Stød. Første Dags Maal er Overskæringen af Jernbanen Paris—Amiens.

* * *

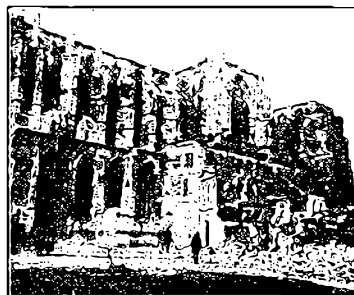
Kl. 1½ om Morgenen har Stormtropperne indtaget deres Plads. Kl. 6 begynder Artilleriet at tromle, Kl. 8,10 bryder Infanteriet frem.

Det bliver en sort, ravnsort Dag!

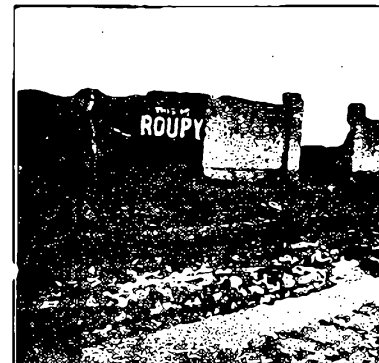
Franskmændene har udnyttet det Par Dages Pustesrum til at kaste Reserver herhen fra alle Landets Egne. Amiens skal holdes for enhver Pris. Regnen er deres bedste Forbundsfælle. Under store Tab tager 266erne den forreste Stilling, men hænger saa med begge Fløje i fri Luft. Kanoner og Minekastere kan ikke komme med frem, og Regimenterne til højre og venstre klæber ogsaa fast i Leræltet. Flankeild er uudholdelig. — Tilbage! — I. Bataillon har mistet alle fire Kompagniførere, II. Bataillon har lidt samme Skæbne. Da Aftenen sænker sig ned over Blodmarken Vest for Avre, har alle tre Batailloner tilsammen kun 400 Mand i forreste Linie. 700 Mand ligger døde og saarede, dækket med Lersnavs, paa Slagmarken.

Offensiven er »kvalt i Mudder og Blod«. Regimentet, det stolte, tapre Regiment, er knust paa een Dag!

Vi staar Dagen igennem foran Kvarteret i Hangest. En uafbrudt Kæde af letsaarede gaar forbi. De første melder om Sejr, de senere bringer kun Jobsposter. Jeg skammer mig ved at staa her og drive, mens alle der-

Doinkirken i St. Quentin set fra Siden (S. 205).

»This is Roupy« (S. 206).

Standstill i Fremrykningen under Offensiv-Premunarchen ved St. Quentin (S. 206).

ude ofrer deres sidste Kraft. Maaske kan man hjælpe Oberstløjtnant, Løjtnant og de andre en Smule. Den brave Willandsen er villig til at ledsage mig, og hen paa Eftermiddagen stamper vi af Sted.

Det blev den drøjeste Tur, jeg har haft under Krigen. Vi vader til op over Støvleskafterne i Lerklistret. Kun naar man bider Tænderne sammen, kan man flytte sig Fod for Fod. De prustende Train-Kolonneheste oversprøjter os med Dynd, saa hele Kroppen er dækket af en Lerskorpe. Vi naar over paa den anden Side af Avrebækken og flakker nu omkring paa den granatpløjede »Ærens Mark«. Heste, Vogne, Mennesker, frygteligt tilredte, ligger strøet ud over Pløjemarkerne. De døde har udstridt, de lemlæstede skriger og klynker.

I en Vejgrøft ligger der en Hest, dækket af Søle, en uhyggelig Klump Snavs, med Tarmene hængende ud af Livet, en eneste stor Lidelse. Da jeg kommer hen til den, hæver den Hovedet, ser bedende og — forekommer det mig — bebrejdende paa mig og udstøder et langt Klageskrig med en næsten menneskelig Stemme, som jeg aldrig, aldrig har hørt lyde fra et Dyr. — Jeg fortryder det endnu i Dag, at jeg ikke skød den Hest! Mit eneste Skud i hele Krigen burde have været Barmhertighedsgerningen mod dette stakkels Dyr!

Lidt længere fremme ligger der en feltgraa. — »Ham behøver man ikke at jorde; han er allerede eet med Dyndet!« — Idet jeg gaar forbi, sker det uhyggelige: det formentlige Lig rører sig, Staklen prøver at hæve sig. — Klage kan han ikke mere!

Vi havner hos en af vore Bataillonsstabe. Vi er altså kommet for langt frem. Regimentsstaben skal kunne

findes i et Halmhæs ved Udgangen af Byen Sauvillers. Hæsset har en Granat taget. I et Hegn finder vi omsider Staben, vaad, forkommen, frysende, sultende, gnaven. Oberstløjtnanten skænder, fordi jeg løber omkring herude. Jeg hjælper lidt og søger saa hjemefter. Undervejs giver jeg op i det sejge Pløre og segner om ved et Vejtræ. Den stærke Willandsen tager mig under Armen og slæber mig videre. Ved Midnatstid er vi hjemme.

Dagen efter maa jeg blive liggende paa »Sengen«, forkommen og syg, mens man tørrer og renser mit Tøj. En Skriver duer ikke til Heltegerninger, jeg skal ikke mere frivilligt vade omkring paa Slagmarker.

Franskmændene tager nu Angrebets Tøjler i Haanden. De tromler, de stormer, de vralter frem med Tankvogne. Regimentskommandøren for Naboregimentet 34 falder i en Halmstak, en Fuldtræffer gaar ned i den Halmstak, hvor vor Regimentsstab holder til. Vor Stabshusar kommer løbende uden Hest og melder, at hele Staben er taget til Fange. Det viser sig snart at være usandt. Men haardt gaar det til derude. Kompagnierne er smeltet sammen til 20 og 30 Mand. Men de holder ud! Ikke en Fodsbred Jord giver de op. Der kunde skrives en hel Heltebog om det, den menige, ukendte, mishandlede Frontsoldat udretter i disse Dage.

Natten mellem den 7. og 8. April afløses Resterne af Regimentet. Nu flyder Blækket, Skrivelserne faar travlt. Vi opgør Tabet til 205 døde og savnede, 734 saarede.

Hvor megen Jammer skjuler sig bag disse kolde Tall!

Jeg standser ved Navnet Vollersen. Jeg ser ham som Seminarieelev, en flittig, dygtig, god Elev. Han blev

saaret i vort Regiment, kom til vor Erstatningsbataillon i Aabenraa, forlovede sig her med en sønderjydske Pige, kom igen ud til os og blev Løjtnant. Nu meldes han som savnet. Han er blevet saaret, man har bragt ham et Stykke tilbage og lagt ham ned i et Granathul. Senere søgte man ham for at tage sig af ham, men Stedet var tomt. Ingen har set ham siden. Der er kun een tænkelig Forklaring: Fuldtræffer!

Jeg standser ved Navnet Brandt. Jeg ser den lysaaerede Dreng sidde i Seminariets Øvelsesskole, jeg hører hans alvorlige Fader og den milde Moder med Stolthed fortælle om deres eneste Barn, deres største Haab. Nu var han Lærer i Kiel, havde Kone og Barn. Han blev ramt af en Granatsplint. Lysammunitionen, han bar i Lommen, eksploderede og rev hele Siden op paa ham. Hele Dagen laa han i de forfærdeligste Kvaler og tryglede og bad om den forløsende Kugle. Saa greb han i Fortvivlelsen en Sten og huggede den med sin sidste Kraft ind mod sin Hjerneskal.

Jeg standser ved et andet Navn. Ak ja, det er mange Aar siden, at vi to stod som Konfirmander paa Felsted Kirkegulv! Nu har dit urolige Hjerte hørt op at slaa.

Jeg standser — — — jeg standser — — —

Jeg mindes.

Regn, Regn, Regn! Vi marcherer tilbage til Warvillers og finder Ly i et Kælderhul. Dagen efter naar vi Dresselincourt, hvor vi til Forandring sidder oppe under Taget. Over Nesle og Ham naar vi den 10. April Dury, hvor vi er saa heldige at finde en lille Bølgeblikbarak. Vi fryser, og vi sulter. Den 8. har hver Mand maattet nøjes med en Skive tørt Brød.

Den 11. April vandrer vi 33 Kilometer tilbage gennem den store, kunstige Ørken. Ved Moy kommer vi over Oisefloden. Hele den rige By sprængtes dengang med tysk Grundighed. Det er det forfærdeligste Krigsbillede af en By, som vi endnu har set.

I Slottet Landifay hviler vi de stive Ben et Par Dage. Men Skriversnes Fingre bliver trætte: periodiske Meldinger, Ordensindstillinger, Beretninger, Forespørgsler, Meddelelser.

Den 16. April kravler vi ind i Transporttoget i Flavigny ved Guise, hvor vi begyndte Tilløbet til det store Stød. Vor Offensiv er endt.

Ludendorffs store Offensiv er endt.

Var det en Sejr? Hundreder af Landsbyer erobrede, 127,000 Fanger og 1600 Kanoner toges til Bytte.

Vi vidste, at det var et stort Nederlag. Hvad gav nede os et Par Landsbyer, hvad nyttede et Antal Fanger! Hullerne i de allieredes Rækker fyldte Amerikanerne ud. I Marts havde de sendt 83,000 Mand, i April sendte de 118,000, i Maj 240,000.

Det store Stød vilde blive et Nederlag, hvis det ikke lykkedes at fremtvinge Afgørelsen i Gennembrud og Bevægelseskrig, inden Amerika lagde sin fulde Vægt i Skæbnens Skaal. Alle Befalinger viste, at Afgørelsen var Maalet.

Maalet var ikke naaet.

Den store Scjr var et stort Nederlag.

REIMS

16. APRIL—23. AUGUST 1918

Vi skal paa Rekreation i Hvilekvarterer tæt ved Wasigny. Kvartergrupperne staar paa Wasigny Banegaard for at tage imod os. Men vort Tog holder ikke! Befalingen er igen omstødt. Vi damper 30 Kilometer videre mod Fronten, thi vi skal nu afløse den 14. bajerske Division ude i Linien.

I Juneville holder Toget, og vi marcherer straks i Retning mod Reims. Vi er tredje Gang havnet i »Lusechampagne«. I den lille By Aussonce tager vi Ophold nogle Dage, mens Bataillonerne afløser ude ved Cornillet-Bjerget, 15 Kilometer Øst for Reims.

I Aussonce er der baade Boghandel, Soldaterhjem, Bad og Kino. Vi lægger tydeligt Mærke til Forskellen mellem de tyske Soldaterkvarterer og de engelske, som vi i de sidste Uger har lært at kende. Englænderne er bedre klædt og svømmer i Overflod af Levnedsmidler; hos Tyskerne hersker Smalhans, men deres Kvarterer er bedre. Englænderne savner Glas. Hvor der mangler en Rude, klæber de gult Pergamentpapir for. I Stedet for vore smaa, praktiske »Understands«-Kakkelovne bruger de Spande med Ild i, som Kakkelovnsrør har de

rullet Blik. De har ikke vore »Senge« med Staaltraadsfletninger som Madras. Tilsyneladende mangler de også Sans for Renlighed og Hygge.

Hver Aften Klokken 11 $\frac{1}{2}$ har Byerne her bag Fronten Besøg af de franske Flyvere. Saa er der stor Alarm: Signalhornet hyler, der drejes paa en Alarmmaskine foran Kommandantboligen, man hører Etappesoldaterne rende til deres Heltekældere.

Saa regelmæssigt kommer Flyverne, at vore Kortspillere først pakker Kortene sammen, naar de har været der. Hele den tyske Hær spiller Kort. Der spilles Formiddag og Nat, i Skyttegrav og Etappe, i Trommeild og med Flyverne over Hovedet. Hvem der ikke er aandelig begavet nok til at nyde den interessante »Skat«, nøjes med at friste Lykken i »Mauschel«, men alle tærsker i de fedtede Kort.

Vi lader os ikke forstyrre af Flyverne; men vi føler, at et Flyverangreb er uhyggeligere end et Artillerioverfald. Det naturlige menneskelige Instinkt er endnu ikke indstillet paa det nye Vaaben. Vi kender »vort« Skud paa Knaldet og søger Dækning, selv om det kun er et Skinværn bag et Muldvarpeskud, et Træ, et raaddent Plankeværk. Overfor Flyverne kan man hverken bestemme Faren eller finde et Værn. Man hører Motorens fine Sang i Luften, tilsyneladende lige over Hovedet, man hører Bomben hyle og pibe ned gennem Luften, tilsyneladende lige ned mod ens Isse, man kan ikke søge Læ bag Mure og Volde og føler sig værgeløs. Først naar Knaldet er kommet og Jordrystelsen mærkes, ved man, at den Fare, man stod blankt opgivende overfor, er forbi.

Den 23. April overtager Regimentsstaben sit nye Afsnit. Matthiesen og Bunke bliver igen bag ude i Hvilebataillonens Lejr, vi andre sidder i Stabens Kommandostation, dybt nede i Champagnekalken. 49 Trin fører ned til det snævre Hul, 2 Meter bredt og 4 Meter langt, som jeg deler med Schröder og Heinz.

Vaaren kommer til den mishandlede Verden, Lærken slaar sine Triller over Granathuller og Lig, et Pust af Grøde og Vækst naar selv ned til os i vor dybe Hule. Det lader Længselens Streng klinge i vort Sind — — en fin, fin, dragende, længselsfuld Sang om Have og Vang, Spade og Plov, Jord og Hjem, Arbejde og Ansvar.

Vaar og Efteraar er de tunge Tider i Felten.

Da jeg oplevede det første Vaarbrud i de store Augustovskove, skrev jeg: »Jeg tror ikke, at Krigen varer saa længe, men det staar klart for mig i disse Dage: lykkes det end at holde Mændene i Felten Sommeren og Vinteren igennem, saa faar man dem ikke til at blive herude længere end til næste Foraar. Thi naar Naturen vaagner, gaar der en Muldduft hen over Verden, og den griber ikke blot Bonden, den kalder alle til Arbejde.«

Nu kom Vaaren for fjerde Gang til os!

Hvad bryder Krigen sig om Foraar, Liv og Længsel! Den 2. Maj staar jeg ved tre aabne Grave. Min Kollega, Regimentsskriveren fra 34. Regiment, er falden. Han boede bagude ved BagageTrainet, men blev ramt af en Granat, da han var undervejs hjem med Underskrifter fra Officererne. Det stakkels 34. Regiment har nu i kort Tid mistet baade Kommandør, to Stabsofficer-

rer og Skriveren. Sammen med ham faldt Trainets Fører, som havde faaet denne Post, fordi hans Forældre allerede i Forvejen havde mistet fire Sønner. Ved deres Side begraver vi en Underofficer fra vort Fægtningstrain, en Lærer fra Egnen ved Kiel, der efterlader Hustru og fire Børn.

* * *

Krigen skaaner intet. Krigen skaaner ingen.

Jeg er paa Vej til Lazarettet.

Ved sidste Transport kvæstede jeg tre Fingre, da vi i Mulm og Mørke læssede Køretøjerne paa Jernbanevognene. Efter nogle Ugers Behandling er Fingrene hele; men først breder et mærkeligt Eksem sig over begge Hænder, og saa gaar det galt med baade Ben og Hjerne. Et Saar paa venstre Skinneben medfører efterhaanden Cellevævsbetændelse, Blodforgiftning og Benhindebetændelse, og Giftstofferne i Blodet bevirker, at den overanstrengte Hjerne slaar Klik. Min gamle Mor bliver uhyggelig til Mode, da hun til Fødselsdagen modtager to omtrent enslydende Breve fra mig, skrevet med faa Timers Mellemrum.

Mit Ben er helt svulmet op, da man kører af Sted med mig til Sanitetskompagniets Barak, der ligger lidt bag Fronten, gemt i en Fyrreskov. Det er første Station paa en Vej, som normalt fører til Lazaret i Etappen, Lazaret i Tyskland og Erstatningsbataillon. Men Oberstløjtnanten har efter eget og mit Ønske telefoneret til Sanitetskompagniets Overlæge og bedt ham beholde mig herude, for at jeg ikke skal skilles fra Regimentet. Saaledes lærer jeg kun første Station at kende

paa den Vej, der for mange betyder uhyre Lidelser, for andre Forløsning. Alle Frontsoldaters højeste Ønske er jo et »Heimatschuss«, et Skud, alvorligt nok til at naa ud over Etappen med det, men alligevel ikke saa slemt, at man mister sin Førlighed for Livstid.

Sanitetsbarakken er tom, da man hen paa Eftermiddagen lægger mig ind i den. Det skal den normalt være; til hver Nat skal man helst have alle Sengene fri, man ved aldrig, hvad der om Natten kan ske der ude i Linien.

Hen paa Natten bringer man to Telefonister, som er blevet ramt af en Granat, da de gik Ledningerne efter. De kommer straks paa Bordet, forbindes og lægges saa ved Siden af mig. Den enes Ryg er haardt medtaget. Hans unge, stærke Natur reagerer voldsomt mod den kolde Død, der strækker sine lange, uhyggelige Fingre ud efter ham. Han skriger og vaander sig i legemlig Smerte, han klager og jamrer over sit unge Liv, han raser og stamper imod den bitre Død. Hans Kammerat er rørende trofast. Mens han selv bider Tænderne sammen i Smerten, trøster og opmuntrer han den haardt saarede. Om Morgenens skilles deres Veje. Dødens Kandidat bliver hos mig, den anden skal paa Lazaretrejsen. Men forinden lader han sig bære hen til Kammeratens Side, tager en smuk Afsked med ham og trøster den fortvivlede, der godt nok aner Sammenhængen, med, at han nok skal blive sendt bagefter i Morgen.

Nu er vi to Mand i Barakken. Det er en lang Dag for den lidende! Han har en stærk Natur. Næste Nat tager Febervildelsen ham. Han er i Slaget, han stormer,

han rammes, og ind imellem hyler han af Smerte. Da Nøden er paa det største, kommer det op af den forpinte, hjælpeløse Sjæl: »M : u : t : t : e : r !« Han raaber sit »M : o : r !« Gang paa Gang, skrigende efter en øm og stærk Haand, som kan føre ham gennem Dødens mørke Port.

Hvorfor kommer her ingen Præst, der kan hjælpe ham til at gribe en Haand, stærkere end Mors!

Hen paa Natten ebber det ud. — Stønnen — Rallen — Stilheden. — — — Om Morgen bærer man ham ud og begraver ham med det samme.

Saadan gaar Døgn efter Døgn i en Sanitetsbarak. Det er ingen Nervekur at ligge her; men ellers har jeg det udmærket. To Gange om Dagen kommer jeg paa Bordet, faar Saaret trykket ud og frisk forbundet, Resten af Døgnet ligger jeg stift paa Ryggen med Benet i Vejret. Jeg har en ren Seng, — desværre er den fuld af Myrer. Forplejningen er god, selv Franskbrød smager jeg her. Sygepasserne er flinke. Er det smukt Vejr, bærer man mig ud i Solen; man stopper min Pibe, rækker mig Bøger og Papir. Jeg ligger hele Dagen og læser og skriver Breve, lige saa lange som Apostlenes Epistler. Oberstløjtnanten og de andre Officerer besøger mig lejlighedsvis, Svoger Nis kommer hver Dag, andre Kammerater og Venner bringer Gaver af Champagnes udtømmelige Jordbærrigdom.

Ludendorff forstyrrer Idyllen. Den 27. Maj begynder den anden store Offensiv, Vest for Reims. Soissons falder, man støder helt ned til Marneloden, som man ikke har set siden 1914. Vor III. Bataillon forlod os første Pinsedag og er med til at tage et af Forterne foran Reims.

Saa har man Brug for Sanitetskompagniet. Den 30. Maj flytter det, og jeg er husvild. For anden Gang skal jeg paa Rejsen til Lazarettet; men Oberstløjtnanten griber atter ind, og jeg indlægges paa Regimentets Sygestue i en Skovlejr.

Nogle Dage senere flytter de med mig igen. Den ene Division efter den anden trækkes ud for at fremtvinge Gennembruddet ved Marne. Linien bliver tyndere, Regimentets Afsnit bliver længere, vi flytter nærmere ind mod Reims, rede til at gribe Byttet, naar det som en moden Frugt falder os i Skødet.

Reims! Frankrigs hellige Stad! Her døbte den hellige Remigius den blodige Kong Klodvig. Her kronedes den lange, lange Række af franske Konger, her staar den 700 Aar gamle Notre Dame, et af Verdens største og skønneste Gudshuse. Der ligger en egen Stemning over disse Dage, hvor Regimentet holder Udkig med Byen, ser Røgen stige op derinde, hører Sprængninger og hver Dag venter at kunne holde sit Indtog i den gamle, hellige Stad.

Franskmændene giver ikke Slip paa den. Den tyske Offensiv gaar atter i Staa. Dens eneste Resultat er nok en stor Bule i Frontlinien, en farlig Sæk, hvor Foch senere sætter Stødet ind.

Fire Uger ligger jeg i Sengen. Den 19. Juni genoptager jeg Arbejdet. Men Lægen forbyder det. Han vil have mig paa et Rekreatioenshjem. Oberstløjtnanten foreslaar i Stedet for at sende mig paa Rekreatioensorlov. Det passer mig lige. I 3 Uger lader jeg mig behandle paa Seminariet i Tønder, der er indrettet til Lazaret.

* * *

Den 12. Juli melder jeg mig igen til Tjeneste foran Reims. Meget har forandret sig, mens jeg var borte.

Oberstløjtnanten har under sin Orlov i Slesvig modtaget »det blaa Brev«. Det kejserlige Militærkabinet har opfordret ham til at søge sin Afsked til 1. Oktober, da »Hans Majestæt giver Afkald paa videre Tjeneste, fordi de foresatte har haft saa meget at udsætte paa ham.« Indtil 1. Oktober skal han gøre Tjeneste paa Øvelsespladsen Beverloo.

Det var et haardt Slag for den stakkels zur Megedel! Han havde allerede regnet ud, hvornaar han kunde blive General, han følte sig endnu frisk og klar, han havde en ung Hustru og drømte slet ikke om at afslutte sin Løbebane. Hans hele stærke Interesse var udelukkende indstillet paa det militære; Kunst, Litteratur, Politik kendte han intet til og interesserede sig ikke for. Hans Liv er brudt og tomt paa een Gang. Hvorledes skal Livet som Pensionist faa Indhold for ham?

Den 12. Maj havde vor Divisionskommandør faaet Cylinderen, den høje Hat. Det rørte os ikke; han var allerede den fjerde General, der brækkede Halsen ved vor Division. Man paastod, at vor Oberstløjtnant var den anden Syndebuk, der blev sendt ud i Ørkenen for det store, mislykkede Angreb ved Avre. Det er Synd, bitter Uret, thi vort Regiment var det eneste, der opnaaede noget den Dag.

Det var Synd for Regimentet, at man tog ham fra os. Han havde skabt Regimentet, han førte det med ualmindelig Dygtighed. Han vidste at sætte sine Folk ind, han vidste ogsaa at skaane dem. Der fandtes ingen bedre Kommandør og intet bedre Regiment.

Men han kendte ikke sin Begrænsning opadtil, overfor Brigade og Division. Stædig, stejl, stiv, paastaaende var han, en Kværlant, som man nu omsider fik Ram paa.

Det var kedeligt for Staben, at man tog ham fra os. Han var ikke altid let at omgaas, kunde være pirrelig og smaalig, naar det gjaldt hans egen Person. Men han vidste at vurdere og anerkende Flid og Dygtighed, og vi følte os trygge ved hans overlegent sikre Ledelse. Hele Regimentet sørgede, Staben sørgede dobbelt.

Hans Efterfølger, Major Schmidts, havde allerede ført Regimentet i 10 Dage, da jeg kom. Officer og Menig giver mig samme Billede af Manden: »Han er meget dum, — han er meget onskabsfuld! Han herser med Officererne, han plager Mandskabet!« v. Oven har allerede skrevet til sin mægtige Onkel i Krigsministeriet og bedt om Forflyttelse, Brandis har henvendt sig til en Fætter i den store Generalstab med samme Ønske, Jürgensen agter at melde sig syg.

Et Par Uger efter er de virkelig fløjet alle tre. Den godmodige Mikulski holder ud, han er ligeglad, og vi andre skal jo ogsaa finde os i vor Skæbne.

Det er en rar Redelighed, naar man kommer fra en dejlig Orlov! Jeg sætter Staalhjelme paa Hovedet, spænder Livremmen, klapper Hælene sammen og melder mig tilbage til Regimentet.

»Jeg har hørt meget om Dem, meget godt. Forhaabentlig er De lige saa god som Deres Rygte. — Tak!«

Det var jo helt pænt!

Vi forligtes ogsaa i Fremtiden godt, men naaede aldrig at komme hinanden nær. Der kom aldrig det hjertelige

Forhold i Stand, som herskede mellem Megede og Stabens Veteraner.

Men vi har ikke Tid til at tænke paa Kommandør og Stab! Vi skal med i et Slag, der skal blive Verdenshistoriens største, Krigens Afgørelse!

Alle gode Gange er tre! Ludendorff langer ud til det store Gennembrud, »Kejser-Wilhelm-Offensiven« Øst og Vest for Reims.

Man behøver ikke at fortælle mig det, da jeg kommer fra Orlov. En blind kan se, hvad her forestaar. Overalt Tropper, Tropper, Tropper, Kanoner, Kanoner, Kanoner, Ammunition, Ammunition, Ammunition!

Alt staar i Offensivens Tegn. Vi afleverer al unødvendig Bagage. Ikke engang Tæppe og Kappe faar vi Lov til at føre med denne Gang; let til Bens skal vi kunne løbe lige til Paris. Vi har faaet udleveret Kort over Egnen langt bag de franske Linier, selv en Byplan over Chalons mangler ikke.

Mens vi holder Udfaldsstillingen, skal udvalgte Tropper, hos os Garden og Bajrere, bruse frem. Efter dem følger den anden Bølge, og saa bryder vi op og følger som tredje. Ludendorff er saa sikker i sin Sag, og alt er saa nøje beregnet, at vi ved, hvad Klokkeslet vi skal begynde vor, den tredje Bølges, Fremmarch.

Den 15. Juli, Klokken 1,10 om Morgen, begynder alle Kanonrør at spy Ild og Staal. Foran os, bag os, til højre, til venstre, hele Egnen er spækket med Kanoner. Det er en Helvedeskoncert! Vi spærrer Munden højt op, for at Trommehinden ikke skal revne. Det hyler, det piber, det bruser, det brager hen over os. Mundingsflammerne forvandler Nat til Dag. Jorden

ryster, Kalken revner. Krudtdampen er saa stærk, at vi nyser i Timevis.

De fornemme Gardeofficerer og de vigtige Bajrere sidder i vort Hulrum. Kl. 4,50 stormer Infanteriet frem. De tager de sammenskudte franske Stillinger. — Mærkeligt! Ingen Folk i dem! — De stormer Cornilletbjerget. — Mystisk! Hvor er Franskmændene? — De stormer ned ad Bjerget — og saa kan det nok være, de finder Franskmænd!

De sidder tæt og uskadte i nye, pæne Stillinger hinsides Bakkedraget — og her gaar Offensiven blodigt i Staal!

Ludendorff var klog; men Foch var snedig og havde denne Gang narret ham. Foch vidste paa Dag og Time, hvornaar Angrebet kom, og mens det tyske Artilleri pløjede de tomme, forreste Stillinger, sad Franskmændene et helt andet Sted, rede til at give det stakkels Infanteri en varm Modtagelse.

Dagen efter brager Kanonerne igen, og den anden Bølge sættes ind. Det franske Bolværk bryder ogsaa den. Saa giver man Afkald paa vor tredje og standser den store Sejrs-offensiv.

Slaget er tabt!

Krigen er tabt! Tre Dage efter bryder de franske Tropper frem af Skovene ved Villers-Cotterets, og fra nu af spiller Foch ud. Han fører ikke de store Slag, men han hamrer ustandseligt, her og der, indtil den tyske Linie er skør og mør, revnet, sønderslaaet, opløst.

Vi sidder endnu nogle Dage i vor dybe og mørke Hule. Franskmanden tror, at det svære Batteri staar

her, og overdænger os en hel Nat med 18 Centimeters Granater. Det er ingen hyggelig og rolig Nat. Vore Døre flyver ud af Rammen, Jordrystelsen gør os søsyge. Om Morgen er to af vore Stollenedgange skudt sammen, og 10 Mand arbejder en hel Dag for at gøre dem fri igen. Men vi havde heldigvis endnu en Reserveudgang. Ellers havde vi maattet dele Skæbne med nogle Kammerater ved Siden af, som man efter en Dags Arbejde med Hakke og Skovl fandt kvalte dernede.

Det er overhovedet alt andet end hyggeligt her dybt nede i vor natmørke og snævre »Understand«. Luften er saa tæt som i en Undervandsbaad. En daarligt brændende Petroleumslampe, uden Skærm, fyldt med en Vædske, der har en vis Lighed med Petroleum, skal erstatte Dagslyset. Har man ved Hjælp af den uundværlige elektriske Lommelygte fundet den lange Trappegang, skimter man foroven Lys og synes, at det er Maaneskin. Staar man oppe, lysblind og bleg, ser man, at det er solklar Dag. — Og saa er Hulen saa fuld af Lopper! En Nat finder jeg 16 i mit Tæppe, inden jeg kan faa Ro.

Den 20. Juli trækkes den slagne Garde ud af Linien, og vi overtager den nye Stilling hinsides Cornillet. Staben maa flytte længere frem, og man putter os ned i en Bataillons-Kommandostation. 41 Trin steg vi op, 42 gaar det ned. Den nye Hule er saa lille og snæver, at det ligefrem maa være Rekord. Men her er ikke saa mange Lopper. Til Gengæld løber Musene om Natten over vore Arme og Ben. Man vænner sig ogsaa til det.

Her sidder vi og slider i det i over 4 Uger! Rautenstrauch, vor første Tegner, falder en Dag fra Skamlen

Stolleindgang til Regimentets Hule i Champagne (Nr. 4 Forfatteren) (S. 224)

Sprængning af en Landsby (S. 237—38).

med Hjertekrampe; Luften er forfærdelig; hele Natten igennem er der rullet et tykt Tæppe ned foran Indgangen, for at Gassen ikke skal komme over os i Søvn. Men Nabohulerne hjemsøges af en anden uhyggelig Gæst, den spanske Syge. Den finder ikke ned til os; men den gæster ellers Staben saa godt som Bataillonerne. Vore Soldater kalder den »Champagnesygen«. I Juli Maaned koster den Regimentet hver 5. Mand, heldigvis dør der ikke saa mange af Sygdommen i Felten som hjemme og som i de nevtrale Lande.

Her sidder vi i over fire Uger og ser hverken Sol eller Stjerner, hverken Græs, Træ eller Dyr. Men Nyhederne fra Oververdenen finder ned til os. Den 23. Juli læser jeg i »Kölnische Zeitung« om det andet engelske Luftangreb paa Tønder, noget senere læser vi om Katastrofen ved Avre.

Ludendorff kalder den 8. August »den sorte Dag« i den tyske Hærs Historie. Englænderne angriber ganske uventet ved Avre-Floden, de tyske Divisioner gør næsten ingen Modstand. Avrekløften overskrides, »vorer« By Hangest og mange andre tages. Ludendorff sender en Generalstabsofficer ud til Ulykkesstedet. Hans Skildring af Forholdene er knugende. De vigende Tropper raaber »Strejkebrydere!« »Krigsforlængere!« efter Reserverne, som rykker frem mod Fjenden.

Det er Ragnarok!

Vi drages snart med ind i det!

LAON

24. AUGUST—20. SEPTEMBER 1918

Den 23. August forlader vi Reims.

Vi nyder den friske Luft og det klare Lys efter de mange Ugers triste Tilværelse nede i de dybe Grube-gange! Lunger og Porer indsuger den rene Luft, Øjnene drikker af Lysets Væld.

Der er nok at se efter. Tæt ved os skyder en fransk Flyver en Observationsballon i Brand. Jagttageren springer ud i Faldskærm. Den brændende Ballon strejfer ham næsten, da den synker til Jorden.

Vi diskuterer endnu, om han slap levende fra det eller blev stegt oppe i Luften, da Maskingeværerne igen hamrer i rasende Takt over vore Hoveder. Tre franske Flyvere angriber en anden Ballon. Tyske Maskingeværer nede paa Jorden skyder efter dem med Ammunition, der trækker lysende Spor gennem Luften. Den har de Respekt for, og de vender om. Observatøren i Nabo-ballonen har allerede gjort Springet og hænger nu og dingler under sin Skærm.

Der er nok at se efter. Man behøver ikke at bruge Øjnene længe, før man har set, at Tyskerne er slaaet ud af Luftrummet!

Den friske Luft trætter. Nogle Kilometer før Maalet segner jeg om og maa ligge en Time i Vejgrøften, inden jeg kan slæbe mig bag efter de andre. De to følgende Dage — vi marcherer i tre Dage — er man allerede trænet og mærker ikke mere noget til Slapheden.

Vi havner i en Skovlejr mellem le Malmaison og Sissonne, omtrent 30 Kilometer Nord for Reims. Her skal vi ligge som Armé-Reserve i længere Tid — siger man.

Skriverne faar travlt, travlt. Tre Dage paa Landevejen betyder tre spildte Arbejdsdage. De periodiske Meldinger hober sig op, og dertil kommer en Reorganisation af hele Regimentet.

Det er en sørgelig Omordning! Tyskland er pumpet læns for Udfyldningsmandskab. Vi maa hjælpe os selv. I hver Bataillon opløses et Kompagni, og derved bringes de andre tre paa fuld Kampstyrke.

Hele Divisioner opløses. Som man i de første Krigsaar stampede Regimenter og Divisioner op af Jorden, saadan glider nu den ene Formation efter den anden ud i det store Intet. Den 15. bajerske Division afløste os foran Reims. Et Par Dage i Forvejen var den blevet slaaet sammen med den 10. bajerske, som blev strøget paa Listen. I August opløses 22 Divisioner, i Løbet af September males mange andre i Stykker.

For Frontstaklen kan det være temmelig ligegyldigt, hvilket Nummertal der staar paa hans Skulder. Det er Trainets Folk, der rammes haardest. Gamle Kuske, Kokke, Oppassere, Skrivere skal nu ud i Granathullerne.

Ingen kender Dagen, før Solen gaar ned! — Hvornaar kommer Turen til os? — — —

Vi skal ligge her i længere Tid — sagde man. Den tredje Nat kommer Marchorden! Arméreserver er Luksus nu. Tyskland har intet Udfyldningsmandskab; men en Strøm af friske Amerikanere rinder ind i de allieredes Rækker. Foch presser paa med kampdygtige Divisioner. Tampen brænder ved Soissons og Chemin des Dames, Damevejen. Der skal vi hen.

Vi marcherer ilsomt vestpaa, over Sissonne og St. Erme, og kommer nu fra Champagnes Kalkørken ind i det dejlige Bakkelandskab ved Laon. Det er en Fryd at se denne Egn, skovklædte Bakkedrag, vilde Kløfter, hoppende Bække og brusende Floder. Her laa engang den franske Højadels Lystslotte. Fra Paris og Versailles kom de fine Herrer og Fruer agende herhen for at hvile sig efter Hoflivets Anstrengelser. Smukke Veje blev bygget, for at deres Stadsvogne ikke skulde støde for meget. Den mest kendte og smukkeste var »Damevejen« oppe paa Bakkekammen fra Soissons til Craonne.

Den store Revolution brændte Slotte og Vogne. Verdenskrigen har sønderskudt Damevejen. Nu er alt her et Kaos af Granathuller og Grave, Pigtraad og Lig.

Vi skal afløse i Stillingen foran Damevejen. Mens vi i to Døgn ligger i Bivuak — Kvarterer findes her ikke —, forberedes alt til Afløsningen. Der er meget at ordne, det er et stort og brydsomt Arbejde. Da det er færdigt, — er det ogsaa spildt.

Samme Aften, som vi skulde over Damevejen, sender man os i Ildmarch til Laon. Vi hører Trommeilden nede ved Soissons og ved, hvad der venter os. Vi er »Eingreifdivision« paa det farlige Hjørne ved Laffaux.

Laon er en typisk Bjergstad. Oppe paa den høje

Bjergkegle trykker Husene sig som Kyllinger tæt ind under den store Hønemor, Katedralen. Vejen snor sig i Serpenter op ad Bjerget, det tager en halv Time at naa derop, vore Heste sveder. Gaderne er snævre Gyder, Byen er ikke smuk, naar man færdes inde i den. Men Katedralen er prægtig.

Næste Morgen overværer jeg en Dødsmesse i det stolte Kirkerum. Biskoppen læser den i egen Person. Jeg er meget interesseret Tilskuer ved denne pragtfulde Ceremoni; Sørgekaren er ligeglad.

Den første Septembermorgen skal vi ud i Forsvarsslaget. Man har meget travlt. Store Lastbiler ruller af Sted med Kamptropperne; vi følger langsomt bagefter med Trainet. Vi kører over Oise-Aisne-Kanalen og træffer Regimentet i Bivuak bag et Bjerg, midtvejs mellem Laon og Soissons. Her bygger vi Telte og lægger os ved Siden af de andre.

Næste Formiddag angriber de franske Flyvere vor Bivuakplads. Men de flyver højt oppe, og deres Bomber gaar forbi. Om Aftenen kastes Regimentet ud i Slagets Malstrøm. Officererne tager Schröder med og sender os andre med Bagagetrainet længere tilbage. Vi kommer igen over Kanalen og slaar vore Telte op paa et Bjerg ved Byen Urcel.

Franskmændene er trængt ind i Stillingen, og vor Division skal gøre et Modstød for at tage den tilbage. Da alt er færdigt dertil, — ændres Befalingen igen. Den 1. Garde-Division, Prins Eitel Friedrichs Division, kan ikke mere, og vor Division afløser den ude ved Laffaux.

Midt i Slagets Gru, i Nattens Mulm og Mørke, fam-

ler vore Folk sig fremefter. Pigtraad, oprevne Jernbaneskiner, splintrede Rester af Vogne og Kanoner, Lig, døde Heste, — det er den vanskeligste og uhyggeligste Afløsning, Regimentet har haft. Omsider naar det frem og staar nu her, uden Reserver, for at værne den fremmede Jord.

Det bliver det fortvivlede Bobr-Slag om igen. Franskmandene angriber næste Dag med stor Overmagt. Vore Folk viger ikke. Vi mister 91 døde og saarede; men foran Linien tæller man over 100 faldne Franskmænd. Den følgende Dag mister Regimentet 50 Mand, men foran dets Afsnit tælles over 200 døde Franskmænd. Linien tages tilbage, Franskmandene maser paa, vore Folk giver dem ikke en Fodsbred. Linien trækkes atter tilbage, — nye Angreb, — Bataillonerne smelter sammen til 50 Mand, — Regimenter og Divisioner flyder sammen, — Førerne ved ikke, hvor deres Afdelinger er, — den ene Dag er hele Kompagnier omringet, — næste Dag gør Regimentet midt i dette Kaos et Modangreb og tager 100 Fanger.

Skal Regimentets Historie ende her? Tager man om et Par Dage en Pen og stryger ogsaa Tallet 266 paa Listen?

Vi sidder bagude og tæller døde, saarede og fangne sammen, giver Meldinger tilbage og Befalinger fremefter. Jeg læser i »Politiken«, hvorledes dette Slag ses med neutrale Øjne. »Højderne ved Laon,« skriver man i København, »er Drejepunktet, Hovedhjørnestenen for hele den tyske Stilling paa Vestfronten. Falder »Laf-faux-Hjørnet«, saa er hele Damevejen og hele Stillingen ved Noyon ikke til at holde.«

Vi mærker, at Kamplinien rykker os nærmere. Det regner Vand, det regner Granater. Vi søger Ly i Byen Chailvet. Den bliver et andet Réville. Franskmændene tager Byen under Ild. Vi flygter fra sønderrevne Mennesker og Heste op paa Bjergskraaningen og hænger vort Skilt »Regts-Geschäftszimmer R. I. R. 266« paa et lille Skur under et Æbletræ.

Regnen slaar overalt igennem. Vi kan ikke arbejde her og flytter ind i nogle Hulrum ved Randen af en Eng. II. Bataillons Intendant, »Zahlmeister« Matthiesen, arver vort Skur. Faa Timer efter falder Granaterne paa Bjergskraaningen. Mange dræbes, to Mand rammes af Granatsplinter inde i det Skur, vi lige forlod!

Var det et Tilfælde? Var det et naadigt Forsyn?

Jeg gaar i dybe Tanker paa den lille Skovvej ved Engen. Man kan nok trænge til at støtte sig til Troens Søjle i disse Dage, hvor alt synes at ramle sammen. Den højere Ledelse har opgivende lagt Hænderne i Skødet og lader Staklerne derude slaas paa bedste Beskub. Kommandørerne af lavere Grad har tabt Hovedet. Ved Regimentets Skrivestue sidder 6 Officerer og 47 Mand i den bitreste Stemning. Divisionen har bevilget dem Orlov; men Majoren har nægtet at underskrive deres Orlovspas, som vi sendte ud til ham.

»Der Krieg ist für die Dummen!« siger de. »Det er kun de dumme, der endnu ligger herude.«

De har vel ikke Uret. Enhver, der har Penge nok i Pungen og er snedig nok til at knytte Bestikkelsestraadene, ligger nu hjemme, tjener Dagen igennem store Penge — Blodpenge — og kan om Aftenen lægge sig i sin bløde Seng.

»Det faar ingen Ende, før der hjælpes efter med en lille Revolution,« knurrer de.

Hjemme paa Orlov hørte jeg for første Gang om Revolutionen, der vilde komme til Efteraaret. Nu taler alle aabenlyst om den, halvt i Forventning, halvt med Gru. Vi tænker os, at den vil blive værre end Krigen.

Feltposten kommer. Det kære Brev er der. — — — Hjemmet i Sæd er brændt! De gamle Svigerforældre har intet bjerget. — — — Og i dette Øjeblik staar man lænket herude og kan ikke hjælpe! — — —

To Dage ligger vi i Hulerne ved Engen. Vi faar Ild fra Nordvest. Vest, Syd og Sydøst. Det er nok at mærke, at vi ligger paa et Hjørne.

Vi flytter længere tilbage mod Laon og kravler 12 Mand ned i et Hulrum. Ogsaa denne Plads tages under Ild. 4 Mand døde, 1 saaret, 2 døde Heste, en splintret Vogn! Kun to Dage holder vi det ud her, saa tager vi Ophold i en Skov endnu nærmere ved Laon.

To Dage bor vi der. Saa afløses det stakkels Regiment. 16 Dage har det ligget i Slaget. Midt i en Hvirvel af Gru og Rædsel, Sult og Savn, Uro og Opløsning har den menige Frontsoldat staaet som en Klippe. Han veg ikke fra sin Plads, inden han fik Befaling til at gaa tilbage.

Men det har kostet Blod. 642 Mand er døde, saarede og savnede.

Døden har hentet unge og gamle, den unge Løjtnant Tams fra Haderslev og Regimentets ældste Officer, Løjtnant Petersen fra Kiel.

Den rare, gamle Petersen! Han fortrød vist tit, at han i 1914 til Trods for sine 50 Aar meldte sig som

frivillig. Nu havde han alligevel gjort alting med fra Masurslaget her til Laffaux. Han og hans Kompagni blev omringet. De strakte Vaabnene. En Franskmand vil rive Jernkorset af 1. Klasse fra hans Bryst. Han værges for sit Kors — og bliver knaldet ned.

Den 18. September marcherer Resterne af Regimentet ind i Laon. Uden for Bymuren staar Hundreder af Mænd og Kvinder og lytter og stirrer i spændt Forventning mod Sydøst, hvor de hører deres Landsmænd hamre sig fremad, nærmere og nærmere ind mod deres By.

To Dage efter transporterer man os til en Baraklejr ved Bergnicourt, midtvejs mellem Reims og Rethel.

Vi er igen i Champagne. Vi forlod det med Glæde. Vi aander lettet, da vi genser den tørre Kalkørken.

— — —
Der er smukt i Egnen ved Laon.

Blodet flød i de smukke Skove, i de romantiske Kløfter, ved de gamle Slotte, ved de brusende Bække.

Der var stygt i Slaget ved Laon.

FRA REIMS TIL MEUSE

21. SEPTEMBER—11. NOVEMBER 1918

Vore Barakker ligger ikke langt fra Pauvres-Lejren. Herfra begyndte vi for nøjagtig et halvt Aar siden den stolte Sejlads ud mod Fjendens Tilintetgørelse. Det er kun to Maaneder siden, at vi ikke langt herfra fik udleveret Kort til den store Sejrsøffensiv. Nu er det en havareret Skude, der søger tilbage.

Bladet har vendt sig!

Septembers Regnskab ser daarligt ud for Tyskland. Tsar Ferdinand er løbet sin Vej, Tyrkiet ligger i de sidste Trækninger, Østerrig beder om Vaabenstilstand. Paa Tyskernes Front har Amerikanerne vundet deres første store Sejr, Erobringen af St. Mihiel-Stillingen ved Verdun. De trykker videre haardt paa i Retning mod Charleville. Paa yderste venstre Flanke er Kong Alberts Tryk med Gent som Maal lige saa fast.

Krigen var lang og trang, — Afslutningen kom brat!

Vi aner endnu intet om, at Situationen er saa alvorlig. Vi belaver os paa nogle Ugers Hvile og Pusterum som Arméreserve her i Lejren. Man under os kun fire Dage. Den 25. September venter man et stort Angreb

i Champagne, og Divisionen gaar som »Eingreifdivision« til Fronten ved Lavannes, 10 Kilometer Nordøst for Reims.

Angrebet kommer først Dagen efter. Fra Reims til Verdun hamrer Trommeilden i 11 Timer, og saa stiger Franskmændene ud af Skyttegravene. Divisionen jages frem og tilbage til truede Punkter. Men Fronten holder, man kan undvære vor Hjælp.

Vi har nok af Uroen som flyvende Division bag Linién og er tilfredse, da man to Dage senere giver os et »roligt Afsnit«. Vi afløser i Stillingen ved Vesle-Floden, umiddelbart Vest for Reims. Denne Gang skal Schrøder have Lov til at blive ved Trainet, og jeg gaar med ud.

Vor Bolig er naturligvis igen et mørkt Hulrum dybt nede i Kalken. Men Forholdene er meget venligere her end paa den anden Side af Reims. Stollerne er hugget ind i et af Reims's Yderforter. Kravler vi ud af Jorden, staar vi i en Have, hvor vi omsider finder Vinen, vi saa længe har søgt. Stiger vi op paa Fortet, ser vi ud over et Hav af Hustage nede i Reims. Den verdensberømte Katedrals Taarne stiger endnu højt op i Luften; men selv her oppe fra kan vi se Krigens Ødelæggelsesværk paa den smukke Domkirke.

Her er godt at være, synes vi. Vi belaver os saa smaat paa at blive her hele Vinteren. To Dage efter kommer som en Bombe Befalingen: »Straks gøre alt rede til et Tilbagetog!«

Det staar ilde til paa begge Fløje. I Flandern har Kong Albert presset sig frem, ved Verdun Amerikanerne. Vauquois, vor gamle Bekendt, er gaaet tabt.

Den sidste Hilsen, Hulebjergets sidste Kommandant sendte ud til Omverdenen, var et stolt Farvel: »Fjenden stormer i tætte Skarer fra alle Sider. Der kæmpes forbitret til sidste Mand. Kongen leve!«

Den 1. Oktober, Kl. 1 om Morgenen, marcherer vi af Sted, i Ilmarch nordpaa. Vejen ligger under Ild. En Kaptajn og en Læge dræbes lige bag os; men vi naa heldigt vor nye Stilling ved Aisne-Marne-Kanalen, om trent 10 Kilometer Nordvest for Reims.

Hele Fronten fra Vesterhavet til Verdun staar i Flammer. Den 2. Oktober falder St. Quentin, næste Dag Lens, Hjørnet ved Laffaux rømmes. I Tyskland syder det. Grev Hertling træder tilbage, Prins Max bliver Rigskansler, med den Opgave at hidføre Vaabenstilstand og Fred.

Hvad ved vi om Hertling og Prins Max? Vi aner intet om, at Ludendorff har tabt Mod og Besindelse, og at Hindenburg og han den 28. September meget bestemt har krævet Vaabenstilstanden. Vi har at holde vor Stilling, og den holder vi, hvor haardt end Fransk-mændene maser paa.

Natten mellem den 4. og 5. Oktober opgives ogsaa Kanalstillingen. Vi trækkes tilbage til en ny ved Floden Suippes. Lysraketter og brændende Landsbyer lyser for os, mens vi marcherer de 10 Kilometer tilbage. Staben tager Ophold i den smukke og næsten uskadte By Avaux ved Aisnefloden.

Franskmanden følger og søger at vinde Overgangen over Suippes. Den 7. Oktober foretager vi et Modangreb. Det er Regimentets sidste store Kampdag! Traditionen hævdes til det sidste. Vore Folk gaar paa,

som de altid har gjort det. 67 Fanger og 3 Maskingeværer er Byttet.

Men hvad Mening var der i dette Angreb? Hvorfor skulde 2 Officerer og 10 Mand miste Livet, 1 Officer og 49 Mand deres Førlighed i samme Time, som de allierede stillede det Krav, Tyskerne var nødt til at opfylde: »Det besatte Omraade skal rømmes!«

Foch er ikke tilfreds, naar han ikke ved Vaabenstilstandens Begyndelse kan staa med en virkelig Sejr i Haanden. Hans Tropper gaar paa. Hos os opnaar de intet; men Natten mellem den 10. og 11. Oktober trækker man os alligevel igen tilbage. Hele Stillingen fra Damevejen til Argonnerne opgives. Regimentet gaar tilbage til Retourne-Floden.

Staben skal først flytte den næste Nat; men man sprænger os allerede om Eftermiddagen ud af Avaux.

Det smukke Avaux! Der ligger Sprængladninger i hver Kælder. Midt paa Eftermiddagen begynder Pionererne deres frygtelige Gerning. I Løbet af kort Tid er Byen en Ruinhob. Vi maa retirere i Trav for ikke at gaa med i Luften.

Uden for Byen holder vi, og om Natten marcherer vi tilbage til Villers devant le Thours. Til højre for os brænder en smuk Landsby, til venstre en Baraklejr, foran os et enkelt Hus, bag os en By. Maanen er ikke at se for Røg. I Villers træffer vi endnu de sidste Indbyggere i Færd med at forlade deres Hjem, med en Bylt paa Nakken, lidt Bohave paa Trillebør og Trækvogn.

Allerede næste Nat skal Tilbagetoget fortsættes. Om Formiddagen møder Pionererne og begynder at forgifte Brøndene og lægge Sprængladninger i Husene. — »Hvad

gør I! Forgifter Brøndene, mens hele Byen er fuld af Soldater!« — Vi faar dem til at udsætte dette modbydelige Arbejde til henimod Aften. — Om Eftermiddagen stikker de Ild i et stort Depot. Branden springer over paa Byen. Vi maa igen flygte midt paa Eftermiddagen. I Gaar sprængte man os ud af Avaux, i Dag ryger man os ud af Villers. Saadan er det at være Bagtrop paa et Tilbagetog!

Vi gløder af Harme over disse Ødelæggelser, som Kronprinsens Hærgruppe har anordnet! Jeg talte i disse Dage med Officerer og Menige fra alle mulige Divisioner, fra alle Tysklands Egne. De følte alle den dybeste Skam, den bitreste Harme over denne vilde Røverfærd. Vi fandt kun een Forklaring, en frygtelig Mistanke: Militæret agtede at krydse Diplomatiets Fredsplaner, Militæret vilde ødelægge den Fredsstemning, som Prins Max søgte at skabel

Den 14. Oktober gav Wilson Svaret: »Vi taler ikke om Vaabenstilstand, saa længe Ubaadene sænker fredelige Skibe, og Tropperne sprænger og brænder Landsbyerne!«

Tyskerne besætter Stillingen ved Aisne. Der udskilles Reserver. Ogsaa vor Division er Reserve. Vi marcherer om Natten fra Villers tilbage til Chaudion, 10 Kilometer Nordvest for Rethel. Det er vor uhyggeligste Nat. Fodfolk, Ryttere, Vogne, Kanoner haster nordpaa i klaskende Regn, mens Himlen er oplyst af brændende Landsbyer.

• • •

Det er en spændende Slutspurt!

Foch vil rive den militære Sejr til sig. Tyskerne kæmper haardnakket for mildere Vaabenstilstands- og Fredsbetingelser. Aisnestillingen skal holdes ved et sidste Krafttag. Der spærres af for al Orlov, — meget trist for Heinz og Willandsen, som skulde rejse den 15. Nu kan Willandsen ikke den 20. fejre Kærestens Fødselsdag hjemme, som han havde glædet sig saa meget til!

To Dage ligger vi i Chaudion. Saa flytter vi til Herbigny, 12 Kilometer længere mod Nordøst. Vor Division overtager et Afsnit af Aisnestillingen umiddelbart Vest for Rethel. Staben flytter efter to Dages Ophold i Herbigny til Byen Inaumont, 6 Kilometer nærmere mod Fronten, omtrent lige saa langt bag Aisnefloden.

Disse idelige Kvarterforandringer er forfærdelige for Skriverne. Der er saa uhyre meget, der skal pakkes sammen og sættes paa Plads igen, og megen kostbar Arbejdstid spildes. Vi maa tage Nætterne til Hjælp for at holde Bordet rent for ufærdige Arbejder.

Her i Inaumont faar vi omsider Ro.

En af os faar den evige Rol

Vi bor i et pænt Hus ved Vejkrydset midt i Byen. — Det er dumt, man skal i Felten undgaa alle Veje og Gadekryds! — Paa første Sal bor Adjutanten, Løjtnant Seyderhelm. I Stuen sidder Skriverne til højre for Døren, Tegnerne til venstre.

Siden den 14. har Franskmandene rendt Panden mod Aisnestillingen. Vore Folk har ikke vanskeligt ved at holde den. Den 22. om Formiddagen telefoneres der: »Om en Time kan vi vente Generalstormen!« Vi ler og laver Vittigheder med »Generalstormen«; vore Folk

skal nok klare den. Willandsen beder om Tilladelse til at besøge en Ven i Justine. Han vender om i Døren og siger: »Jeg vil hellere vente til efter Middag.«

Timen er gaaet. Batteriet bag os knalder løs for at holde Franskmændene nede. De franske Artillerister begynder at svare. Det første Skud gaar ned i et Hus i Nabolaget. Løjtnanten forsvinder ned i Kælderen, og Matthiesen gør ham Selskab. Vi andre lader os ikke forstyrre. Vi har saa tit arbejdet under Granatild.

Den anden Granat sidder i Skrivestuen! Den eksploderer i Løjtnantens Værelse over os, og Bjælker og Loftsbrædder ramler ned. Vi springer op. Vi hører Rautenstrauch skrig og løber ind i Stuen ved Siden af. I Døren møder vi Rautenstrauch, overdækket af Kalk og Støv, sanseløs af Skræk. Paa Gulvet ligger Willandsen. Vi slæber ham gennem Røg, Støv, Skaar og Splinter ind til os. Han er død! Den nedstyrtende Bjælke har knust hans Hjerneskal.

Det var ham, jeg holdt mest af! Han var saa ren og god som et Barn, lige saa godmodig, som han var stor og stærk, flittig og omhyggelig ved sit Arbejde, en stram Soldat, naar Pligten kaldte.

Han var den bedste af os alle. — — —

Derfor var det vel, at Granaten søgte ham. — — —

Krigen hader alt, hvad der er rent og godt. — — —

Vi sørger alle oprigtigt over vor Kammerat og Ven. Det er et haardt Budskab, jeg maa sende Forældrene i Flensborg og Kæresten ude i Holbøl Sogn.

Løjtnanten sørger paa sin Vis. Alle hans smukke Sager har Granaten ødelagt! Willandsen skænker han ikke en Tanke. Men saa vejrer han Chancen. Vi maa

Regimentskontoret i Inaumont efter Granatnedslag (S. 239—40).

Udsigt over Clerf fra Abbediet (S. 254).

lave en lang Liste over de ødelagte Ting. Han faar 1700 Mark i Skadeserstatning, rejser til Köln for at købe nyt og morer sig der et Par Dage.

Paa Kirkegaarden i Justine begraver vi Dagen efter vor gode Willandsen, lægger Kranse paa hans sidste Hvilested og rejser Korset over det. Om Aftenen prøver Franskmanden paa at sende os bagefter. En Flyver kaster en Kæmpebombe tæt ved, saa hele Huset bogstaveligt vakler. Lidt efter falder der en hel Kæde af Bomber ned over Inaumont. Vi sidder i Kælderen og tager ingen Skade.

Vi lærte til sidst at blive forsigtige!

Generalstormen er afslaaet. Stillingen ved Aisne udbygges, som vore Folk har gjort det saa tit og saa mange Steder.

Franskmanden prøver paa at indgyde os Skræk ved at demonstrere sin store Overlegenhed i Luften. Den 27. Oktober har vi en ejendommelig Søndagsforestilling. Hele Himlen er oversaaet af franske Flyvemaskiner, ialt vel nok 100. Tyske Flyvere saa vi i de sidste Maaneder kun, naar Luften var ren. Men denne Gang vover et Par Tyskere sig i Lag med Fjendens Bagtrop. Lige over vore Hoveder udfægtes der en kort Kamp. Den ene tyske Maskine begynder at falde, retter sig igen, begynder at brænde. Vi ser til vor Forfærdelse en Mand springe ud uden Faldskærm, lige efter nok en. De suser ned gennem Luften, Kroppen slaar Kolbøtter, drejer sig, suser videre. Vi ser dem bevæge Arme og Ben, vi ser den enes Halssjal staa lodret i Vejret og den andens Hue komme dansende langt bagefter. — — Tæt ved Byen falder de ned. Vore Ordonnanser

kommer tilbage og melder: »Det var en tysk Officer og en Underofficer.« Saa meget var endnu at skelne.

To Dage senere tæller vi 130 franske Flyvere i Luftten paa een Gang. De svæver langsomt, fornemt videre. Man fortæller lidt efter, at de har ødelagt et Par Landsbyer bag os, at de derved har dræbt mellem 100 og 200 Mennesker, at ogsaa Byen Chaudion er lagt i Ruiner og andet. Vi kontrollerer ikke, om det er sandt. Vi har nok af det, vi har set. Denne Gang er en fransk Efternøler skudt i Brand, de to Mand er slynget ud og har maattet gøre den rasende Dødsrejse ned gennem Luften.

Den diplomatiske Kamp gaar videre. Fronten følger den ikke med den Spænding, man kunde vente. »Det er os alt sammen ligegyldigt, bare vi snart faar Fred!« siger alle. — Fronten er træt.

Det rørte ingen, da Kejseren den 7. Oktober lod forkynde: »Jeg har tilbudt Fjenderne Freden, men jeg lover Eder, at det kun skal blive en ærefuld Fred!«

— »Ærefuld eller ikke, bare vi faar Fred!« —

Det rørte ingen, da den stedfortrædende Kommandør v. Schoenermarck — Major Schmidts var paa Orlov — Ugedagen derefter i et ildfuldt Opraab søgte at rette paa Stemningen: »Den almindelige politiske Situation viser klart, at vi intet opnaar med Vaabenstilstands- eller Fredstanker og Tilbagetog. Fjenden bliver kun mere og mere kaalhøgen derved. Vi bør vise ham, at vi ikke betragter vor Sag som tabt. Handlingens Lov maa blive paa vor Side. Bort med Fredstilbudets skadelige Indflydelser og de dertil knyttede Forventninger om Vaabenstilstand og Fred! Vi kæmper videre!«

— »Ja, gamle Schoenermarck, vi skal nok holde Stillingen! Men Fredstankerne kan du ikke holde ude. — Bare vi faar Fred!« —

Den 27. afskediges Ludendorff.

— »Hvad bryder vi os om Kejser, Major og Ludendorff! Vi er trætte! Bare vi faar Fred!« —

* * *

Foch vil gribe Sejren, før Vaabnene nedlægges. Den 30. Oktober begynder et nyt Storangreb. Det er haabøst! Vore Folk viger ikke.

Men det er igen galt fat med begge Fløjene. Saa maa vi følge med tilbage.

Den 4. November begynder et nyt Tilbagetog. Vi aner ikke, at vi nu skal løbe i 7 Uger, og at vi næsten uden Afbrydelse skal marchere fra Aisne til Rhin og endnu videre.

Vi er igen Bagtrop. Major Schmidts faar en Bataillon fra hvert af de 3 Infanteriregimenter, en Afdeling Artilleri, et Pionerkompagni, en Eskadron Husarer og et Sanitetskompagni. 25 frivillige fra Regimentet danner desuden en Cyklistafdeling, som i de følgende Dage slaas af Lyst til Eventyr. Vi skal sikre Divisionens Tilbagetog, stadig holde Forbindelse til begge Sider, sprænge Broer og Veje. Om Dagen skal vi holde Franske mændene tilbage, om Natten marchere lange Strækninger. Det er haarde Dage, uden Ro hele Døgnet igennem.

Vi glemmer aldrig disse Nætter! Heste og Fodfolk er vaade som Svampe, oversprøjtet med Dynd fra øverst til nederst. Det er vandrende Jordklumper, der søger nordpaa, tilbage, tilbage! Der skubbes paa, det

hele gaar i Knude, videre, videre! Jeg stamper med, lige saa snavset og vaad. Vi faar hverken Breve eller Aviser, i 6 Uger har jeg ikke kunnet skifte Undertøj.

Bagtroppen er afskaaret fra alle de Herligheder, som man nyder foran os. Man stormer Proviantlagrene, man stamper rundt i Smør, Marmelade, Sennep, Mel, Cigarer. Alle løber i nye Uniformer. Man drikker sig fuld, man banker Officerer. Det er herlige Dage!

Et Tilbagetog er det mest demoraliserende for en Hær. Berusede Officerer staar paa Gaderne og holder demokratiske Taler. Berusede Soldater stormer et Tog og damper af Sted hjemefter. Det løber snart ind paa et modgaaende Orlovstog. 12 Mand dræbes, Linien spærres, Millionværdier maa lades tilbage.

Før lød den præjsiske Soldats Valgsprog: »Med Gud for Konge og Fædreland!« I disse Dage faar Hæren et nyt. Det flyver fra Regiment til Regiment, det bruges ved enhver Lejlighed, helst naar Officerer rider eller biler forbi, det høres Dag og Nat, det er ligesaa meningsløst og grimt som Krigen. Det lyder: »Licht aus! Messer raus! Haut ihn!«

»Sluk Lyset! Træk Kniven! Paa ham!«

— — —??

Officererne gyser, den Menige nyder Uhyggen i Ordene og laver allerede Tilføjelser: »To Mand hid til at røre Blod!« — Ingen tænker sig noget alvorligere ved det. Den tyske menige Soldat er godmodig.

Seks Dage varer denne Helvedesrejse nordpaa. Vi kravler op ad Ardennerne, kører atter stejlt nedad og har den 9. November naaet Maalet, en ny Stilling bag ved Meuse.

Da vi har sovet Trætheden ud af Kroppen, ser vi os omkring. Det er en herlig, vildt romantisk Egn. Smukkere end her kan det nok ikke være nogen Steds i Verden!

Meusefloden bruser nede i en stejl, dyb Kløft, snor og drejer sig mellem høje Klippevægge og skovklædte Bjerge. Fra Øst munder Semoy-Floden, hvis Dal er endnu vildere, eventyrligere, smukkere end Moder Meuses. Den er saa vidunderlig, at dens Skønhed prises i en fransk Fædrelandssang. Navnet Semoy har vi aldrig hørt før, men Byen Bouillon i den belgiske Del af Semoy-Dalen kender vi godt fra Korstogenes Historie.

Hvor Semoy og Meuse blander deres Vande, ligger Byen Monthermé, omtrent 12 Kilometer Nord for Charleville, hvor Kronprinsen under Krigen havde de mange glade Dage. En Kilometer Øst for Byen ligger der en Fabrik i Semoydalen. Vore Officerer bor i Direktørens Villa, vi andre tager Ophold i et lille Hus ved Siden af. Vi maa først hente Stole og Borde nede i Byen, thi her er intet. Det er skændigt, som Tropperne allerede har huseret i alle Husene!

Den nye Stilling synes uindtagelig. Hvor længe skal vi blive her? — — —

Mens vi indretter vort Kvarter, fægter vor Bagtrop endnu med de forfølgende Franskmænd. Der kæmpes den 10. November, der kæmpes Natten mellem den 10. og 11. I Morgentimerne den 11. November kommer Cyklisterne som de sidste over Meusefloden.

Tilbagetog er endt!

Krigen er endt!

Gennem Telefonen faar vi Besked: »Den 11. November Kl. 11,45 Formiddag begynder Vaabenstilstanden!«

Den har vi længtes efter i fire Aar. Den har vi i de sidste Uger længtes efter med alle Hjertets Trævler.

Nu er den der!

Og nu kan vi ikke engang glæde os! — — —

Vi er saa trætte, saa trætte!

Vi kan ikke fatte det, at Kanonerne ikke skal dundre, at Natten ikke skal oplyses af Lysraketter.

Vi er saa bekymrede for de kære derhjemme. Thi der synes Revolutionen at rase, og Revolution maa være værre end Krig.

Rygter og Beretninger om Uroligheder i Kiel er naaet til os. Hindenburg lader meddele, at han har stillet sig til Raadighed for den nye Regering. Vi faar en mystisk Ordre fra en Mand ved Navn Ebert om at adlyde Officererne som hidtil. Hvad betyder alt dette? — Hvor er Kejseren? —

Der gaar Rygter om blodige Kampe i Tyskland, om vilde Udskejelser, lavet af Folk, man kalder »Spartakister«. — — —

Fronten er træt, — Fronten er bekymret.

Den onde Krig undte os ikke engang en glad Time, da Dødens Engel sænkede sin Haand.

DEN SIDSTE MARCH

11. NOVEMBER—10. DECEMBER 1918

»Belogen und betrogen!«

Den tyske Fronthær staar med en besk Smag i Munden. — Slidt og lidt i fire Aar til ingen Nytte! — Taget ved Næsen, snydt af alle og enhver!

Hvad blev der af Eventyret, vi greb efter? — Der var intet lyst og skinnende ved Krigen, det hele var kun Savn og Snavs og søvnløse Nætter.

Hvor var Ære og Berømmelse, Belønningen for Mandsmod og Heltegerning? — Hjemmeheltene og Etapperne havde faaet deres store Part af Hæderskorsene uden Heltegerninger!

»Von vorne kommt der Kugelregen,
von hinten kommt der Ordenssegen!«

Hvad blev der af »Fædrelandets Tak«? — Krigsspekulanter og fra Fronten hjemreklamerede skrabede Penge sammen i Dynger, Frontstaklen blev puttet i Jorden, regnet ringere end et Dyr.

Hvor var Kejseren, da Vandet steg Frontsoldaten op til Halsen? Hvad gjorde vor Hærgruppes Fører, Kron-

prinsen? — »Efter at Hans Majestæt Kejseren har nedlagt Overbefalingen, er jeg af Forholdene tvunget til at træde tilbage fra Ledelsen af min Hærgruppe. Stolt og med højt løftet Hoved kan min Hærgruppe forlade den franske Jord, som den har tilkæmpet sig med det bedste tyske Blod. Vort Skjold, vor Soldaterære er uplettet. Fire Aar tilhørte jeg med fuldt Hjerte mine trofaste Tropper. Dybt rystet tager jeg i Dag Afsked!« Med dette Farvel rejste han bagefter Faderen.

Hvad havde Førerne sagt, hvad havde Aviserne skrevet? — Vi havde sejret, altid sejret! Kunde det, der var sejret sammen i 48 lange Maaneder, styrte i Grus i to?

Hvem var Skyld i Ulykken? — Officererne i Felten, som havde bidraget saa stærkt til at ødelægge Stemningen? Matroserne i Kiel, som intet havde udrettet og nu lavede Revolution?

»Belogen und betrogen!« — Hvad blev der af Wilsons pæne Ord? Nu skulde den ubesejrede Hær bøje Nakken under de haardeste Betingelsers Aag. 12 tunge og 33 lette Maskingeværer skal Regimentet aflevere. Kan man fortænke Skytterne i, at de gjorde dem ubrugelige forinden?

»Belogen und betrogen!« — Her staar vi i Frankrig, forladt af vore egne Kammerater! Etappen er rendt sin Vej. Vi er afskaaret fra vore kære, som vi er saa bekymrede for. Der kommer ingen Breve, det kniber meget med Forplejningen. — — —

Det var den tyske Frontsoldats Stemning i disse Dage, mens Polakker, Elsasser og Sønderjyder aander op, og Franskmanden græder af Glæde.

Nu hjemefter! Skyndsomst af Sted!

Vi slagter vor Ko. Geden faar vi ikke Lov til at slagte, og Regimentets Stadsvogn, stjaalet et eller andet Sted, vil Officererne ogsaa slæbe med for at gøre den i Penge undervejs.

Hjemefter! Forinden skal vi endnu efter den nye Regerings Befaling vælge »Arbejder og Soldatteraad«. — Hvad er det? — Ved Staben vælger vi naturligvis Bockmann, han har den største Kæft.

Den 14. November Kl. 9 Formiddag begynder den store March! Det gaar ud og ind, op og ned langs med Semoys fantastiske Krumninger. I Luftlinie er der kun 7½ Kilometer til Maalet, Hautes Rivières; men Vejen er over dobbelt saa lang.

Ned ad den stejle Vejskrænt ligger af og til en væltet Lastbil. Etappens Kolonnemandskab er kørt hjemefter, saa længe de havde en Draabe Benzin i Tanken; saa har de væltet Vognen over Vejkanten og er løbet videre. Hvis Fronten bærer sig ad paa lignende Maade, gaar det hele i Skuddermudder, og vi er alle fortabte. Men der er ingen Fare. Vi marcherer, denne Dag og de mange, mange følgende, i bedste Orden. Det er en uhyre svær Disciplin og Taalmodighedsprøve, thi det gaar meget langsomt med smaa Dagstrækninger og mange Standsninger. Det er Fronthærens sidste, men ingenlunde den letteste Prøve. Vor Division bestod den med slesvigsk, holstensk, meklenborgsk Ro.

Vi møder allerede denne første Dag hjemvendende Krigsfanger. Franskmand, Belgiere, Russere og Italiener kommer let til Bens, enkeltvis og i smaa Flokke, alle smykkede med Rosetter, Baand og Smaaflag i deres

Lands Farver. Hvor har den franske Befolkning alle disse Flag fra? Fra hvert Hus vajer Triolorer, store og smaa. De maa jo have plyndret hele Købmandens Lager for alt, hvad der var blaat, hvidt og rødt!

Vi under dem Glæden. Den tyske Soldat trøster sig med de vanvittigste Rygter, som flyver fra Regiment til Regiment langs ad Landevejen. Der er Revolution baade i Paris og London! Den engelske Flaade er med store røde Flag i Masterne løbet ind i Kiels Havn! Intet er saa forrykt, at det ikke finder troende Sjæle ved Tropperne.

15. November. Der fortsættes ad Slangevejen langs med den vildt brusende Semoy. Vi kommer over Grænsen og er nu i Belgien. Nu er Landsbyerne klædt i sortgult-rødt. Farverne har skiftet, men Befolkningens lyse Glæde og mørke Had er uforandret. I Vresse spytter en Kone foragteligt ad os.

De belgiske Landsbyer er meget pænere end de franske. Renlighed synes ikke at være den franske Kvindes Hoveddyd. Her i Belgien glæder vi os ved at se rene og pæne og kønne Kvinder og Børn. Belgien er et lille Smykkeskrin!

Det er en lang Vej i Dag. Der er 26 Kilometer til Naomé. Vi forlader Semoydalen og kravler op ad de vilde Ardenner. I Naomé kommer Læreren løbende og fører bitter Klage. Indkvarteringen har fyret op i Kakkelovnen med hans gode Bøger. Tankerne glider tilbage til Skolen i Kurwien. Skal vi da gøre os forhadet til det allersidste!

16. November. Der er kun 12 Kilometer til Maalet, Villance. Det tager os 5 Timer at naa derhen. Der er

Knuder i Etappen, en anden Division krydser vor Vej. Det slaar ind med skarp Kulde. Vi stamper paa Stedet, vi varmer os ved aabne Baal. Selv ved den mindste Standsning tændes der Baal. Tankerne flyver tilbage til Masurens Nætter. Bare vi kommer tidlig nok over Grænsen! Ellers bliver vi alle snappet og skal endnu vandre i Fangenskab.

Tag den med Ro! Det er det eneste, der er at gøre. I et Træ hænger der et gammelt Kødben; en Plakat nedenunder forkynder: »50 Mark udloves til den, der kan bringe dette gamle Ben ud af sin Ro!« — »Nur die Ruhe kann es machen!«

Midt i Kulde og Frost begynder Soldatens Humør at bryde frem. Man mærker jo virkelig, at det gaar hjem efter, selv om det gaar i Snegletempo. Frontens Rædsel er allerede paa Afstand. Sindets Tøbrud kommer, gamle og nye Vittigheder sprudler frem og nydes.

17. November. Det er en Søndag. Marchen fortsættes op over Bjergkamme, ned i l'Homme-Dalen, op igen og ned til Vesqueville. I Dalen Nord for os ligger Købstaden St. Hubert, Midtpunktet for denne Egn.

18. November. Det gaar irriterende langsomt. Vi kunde løbe meget hurtigere, nu da det gaar hjemefter. Og i Morgen skal vi tilmed have Hviledag! En Trøst er det, at vi kan holde den paa et Slot. Staben skal indkvarteres paa Slottet Laval. Officererne udmaler sig den første Hviledag paa et fint Slot, Mandskabet haaber paa god Plads. — »Slottet« viser sig at være en ussel Rønne, der intet har tilfælles med et Slot udover Navnet.

Næste Morgen sover vi længe. Vi sidder ved Kaffen,

da een kommer styrtende ind, kridhvid i Ansigtet:
»Muus er død!«

Vi springer op. »Muus, vor gode Ven, Maskingeværskompaniets Beslagsmed, død her i vort Hus?«

Han er død! Han havde i Aftes Tandpine og har saa om Natten taget Morfin af Veterinærkisten, i Ukyndighed saa meget, at det kunde have slaaet den stærkeste Hest ihjel.

Nu havde han været sammen med os i samfulde fire Aar! Saa skulde heller ikke han faa Lov til at komme med ind i det længselsfuldt ventede Fredens Land!

Oppe paa en forblæst Høj ligger der en trist og fattig Kirkegaard. Her graver vi en Grav mellem forsømte Grave og sænker ham om Eftermiddagen ned i den, medens Byens Dreng sidder og dingler med Benene rundt om paa Kirkegaardsmuren. Det er trist, det er uhyggeligt. Præsten begynder at tale om Selvmord, vi flytter uroligt Benene, Præsten taler videre om Selvmord, Majoren gaar hen og oplyser ham om, at det var et Ulykkestilfælde, Præsten bliver forvirret, omsider er den pinlige Begravelse overstaet.

Næste Dag forlanger Brigadekommandøren en udførlig skriftlig Melding om, af hvilken Grund vi har bestilt Divisionens katolske Præst til en luthersk Begravelse. — Hvad Forskel er der paa en Katolik og en Lutheraner, naar en Mand er død? Det faldt os meget naturligt at gaa til Katolikken. Den lutherske Divisionspræst — nu er han Professor ved Berlins Universitet — havde kun spillet Officer under hele Krigen.

Den 20. November marcherer vi til Longchamps, den 21. kommer vi ud af Belgien. Købstaden Bastogne er

den sidste større belgiske By, vi berører. Den er et eneste Hav af Flag, Guirlander, Æresporte med franske og engelske Velkomsthilsner. Lidt bag Byen møder vi en hel Folkevandring. Fra alle Egnens Landsbyer strømmer man ind til Bastogne for at tiljuble Amerikanerne, der følger os i Hælene.

Om faa Timer er Fristen udløbet! Hvis vi saa ikke er over Grænsen, er vi fanget. Vi standser, skubber os et Par Hundrede Meter frem, standser igen. Forude er der et stejlt Bjerg, som kun kan overvindes ved Hjælp af Forspand. Vi staar paa Springet til at løbe fra det hele. I den ellefte Time slipper ogsaa vi over.

Ved Siden af en Markvej staar Grænsepælen med den belgiske Løve paa den ene og den luksemborgske Løve paa den anden Side. Vi lægger Mærke til den meget skarpe Sproggrænse, der nøje falder sammen med den politiske. I den sidste belgiske By talte alle Fransk, i den første luksemborgske, kun 2 Kilometer derfra, taler alle Tysk.

Men Sindelaget er uforandret. Tyskerne er lige saa forhadte i det rød-hvid-blaa Luksemborg som de er det i det sort-gul-røde Belgien. I Nieder-Wampach, vort første Kvarter i det lille Land, nægter man os Adgang til Husene, idet man paastaar, at Fristen er udløbet. Vi erfarer senere, at Grunden er en anden. Etappekolonner har Dagen i Forvejen opført sig som Røvere. Vi parlamenterer med Kommuneforstanderen og faar Tag over Hovedet. Inden vi skilles, er vi gode Venner med de brave Wampacher.

Den 22. November skal være vor anden Hviledag. Vi har købt nogle Kartofler og er i Færd med at skrælle

dem til Aftensmaden, da vi faar Ordre til øjeblikkelig Afmarch. Amerikanerne og Belgierne har lagt Haand paa nogle Afdelinger bag os, og vi skal derfor endnu i Dag over Clerf-Floden. Kl. 8 Aften marcherer vi. Det er meget koldt. Krigen bider sig selv i Halen: Masurens Nætter, Luksemborgs Marchnat — det er en Ring.

Nattens Møje er glemt, da vi i Morgentimerne ser Clerf. Vi har set meget, men aldrig har vort Øje glædet sig ved noget saa smukt som den lille Købstad Clerf. Vi kører ned til den, vi slæber Vognene op ad Serpentinene igen, vi standser deroppe for at nyde Udsigten over Clerf-Kløften, over Byen med de smukke Tage, Kirken med Tvillingetaarnene, den ældgamle Borg, det storslaaet prægtige Benediktinerkloster højt oppe over Byen.

I Reuler, den næste Landsby, har vi Kvarter. Vi sover det meste af Dagen; men om Aftenen, inden vi skal videre, gaar jeg endnu engang tilbage for at lade Øjnene drikke det dejlige Syn ned over Clerf. En gammel Mand fortæller mig om Byen, om Greven paa Borgen og om Munkene oppe i deres stolte Abbedi.

Vi marcherer igen om Natten, Fristens sidste, denne Rejses værste Nat. Vejene er glatte. Artilleriet foran os kan ikke komme op ad den stejle Kløft bag Grænsfloden Sun. Der er kun godt en Mil fra Reuler til Grænsen, men vi slipper først over Kl. 6 om Morgen.

Vi er i Tyskland!

Med Hønsebenet foran — Regimentets Kapelmester hedder Hünerbein — holder vi vort Indtog i Dasburg. Vore Vogne er pyntede med sort-hvid-røde Flag. Befolkningen tager med varm Glæde imod os. Vi er det

første af alle Regimenter, der har vist de tyske Farver. Etappen er draget igennem i vild Uorden, har solgt Heste og Vogne og stjaalet Heste og Vogne, fortæller de. Andre Regimenter har haft røde Baand og Rosetter. Fronten kommer i bedste Orden, smykket med de Farver, disse Folk holder af.

Efter 16 Timers besværlig March naar vi vort Maal, den lille Eifel-By Olmscheid. En ung Kone tager imod os i en varm Stue og med et varmt Hjerte. Hendes Mand er i fransk Fangenskab, hendes Brødre og Svogre holder os ved Selskab. De er allerede afskediget og vendt hjem. — Og vi skal endnu marchere i mange, mange Dage!

Den 25. holder vi Hviledag i den stille Eifelby. Dagen udnyttes i Politikens Tjeneste. Paa Officerernes Foranledning vedtager Divisionen et Krav om Indkaldelse af Nationalforsamlingen for at støtte Eberts Regering mod Kommunisterne.

Marchen gaar videre, Dag efter Dag. Vejret er slaaet om til Tø, Vejene er opblødt, Støvlerne begynder at gaa itu. Det gaar op og ned, stejlt op, hvor alle Mand maa skubbe bagpaa, saa Sveden rinder, stejlt ned, hvor vi maa hænge i for at holde igen paa vor Stabspakvogn, som ikke kan bremses.

Vi kravler over den »Høje Eifel« og er ved Ernstberg næsten 700 Meter over Havet. Vi stamper gennem den vulkanske Eifel forbi de berømte Kratersøer. Vi stiger derfra ned i den skønne Rhindal.

Vore Kvarterer har vi i de fattige Eifelbyer. Men en Kro er der ogsaa i den fattigste Landsby, og her danses der om Aftenen. Befolkningen er overalt lige hjerte-

lig imod os. Bønderne har næppe et Straa i Laden mere, men de klager ikke. Vi er de sidste tyske Soldater, de faar at se. Bag os kommer Besættelsestropperne, og dem venter de sig intet godt af.

Vi kommer gennem Købstaden Gerolstein. Den er pyntet med grønne Guirlander og brogede Flag, — og denne Gang er det til Ære for os! Regimentet træffer paa Gaden en Mand i Marineuniform. Han faar Klø, det revolutionære Asen! Bagefter viser det sig, at det var en stakkels, uskyldig Luftskipper, der aldrig havde set Kiel.

Købstaden Mayen er endnu rigere pyntet end Gerolstein. Vi marcherer igennem med Regimentsmusikken i Spidsen. Vi kommer forbi Laach-Søen og møder her Lægbrødre fra det berømte Valfartskloster Maria-Laach.

Den 5. December har vi naaet Rhinen. Rhinlænderne er livlige Folk. I Weissenturm lavrbærkranses vi af unge Piger, i Kaltenengers skænker en Kone Snaps.

Ved Engers, mellem Koblenz og Neuwied, marcherer vi over Rhinbroen. Regimentskommandøren holder højt til Hest paa Brohovedet. Musikken staar bag ham og spiller i det uendelige »Die Wacht am Rhein«. Rhinens Vand faar vi ikke at se. Taagen er saa tæt, at vi ikke kan øjne Floden oppe fra Broen.

Vi forlader Rhindalen og kravler op ad den vidunderlig smukke Sayn-Dal. I Isenburg har vi den 6. December Hviledag. Kvartererne er maadelige. Folkene i det smukke Isenburg er præget af deres Luftkursted; de rører sig kun af Pletten, naar de faar Betaling for det. Vi ser paa deres smukke By og Kirke, paa den gamle Borgruin og paa Krupps flotte Jagtslot.

Over Selters kommer vi op i Westerwalds fattige Bjergerne. Her møder vi igen de varme Hjerter, der slog os i Møde hos den stille Eifelbefolkning.

Den 9. December naar vi »Brohovedets« Grænse og er derved først kommet ud af det Omraade, som i Følge Vaabenstilstandsbetingelserne skal tages i Pant af de allierede. Fra Reims dybt nede i Frankrig til Westerwalds Bjerge langt inde i Tyskland! Det er en lang Vejl! Det var mange Trip for de gamle Ben! Vejens Længde er et Maal paa, hvor dybt Tyskland er styrtet ned!

Det tænker vi ikke paa. Humøret er godt. Der synses om Dagen og danses om Aftenen. Det gaar jo hjem- efter!

Regimentet kravler ud af Westerwalds Bjerge og stiger ned i Lahn-Dalen, stamper gennem Marburg og Giessen og har den 15. December, efter 1 Maanedes og 1 Dags March, naaet Maalet, Egnen ved Hersfeld og Fulda midt i Hessen.

Den 18. hjemsendes Sydtyskerne, den 19. Mellemtyskerne. Regimentets Kærne, Slesvigere, Holstenere, Hanseater, Meklenborgere er ene tilbage. Deres rolige Sind stilles paa en tung Prøve. De holder Jul i Hessen, de ser det nye Aar komme. — »Der Krieg ist für die Dummen! Mens alle andre forlængst er hjemme, la- der man os ligge her til Straf for vor Skikkelighed!«

Den 7. og 8. Januar kommer Transporttogene omsider, og den 11. naar man Garnisonen, der nu er Wis- mar i Meklenborg. Regimentets Hjemsted har efter- haanden været Haderslev og Aabenraa, Rostock og Wismar.

Paa Kasernepladsen i Wismar sælges efter Ordre

Heste og Vogne. Den 15. Januar opløses Regimentet, den 16. rejser de enkelte hjem, ad Jernbaner og Landeveje ud til de tusind Hjem, hvor man venter dem med Længsel.

R. I. R. 266 eksisterer ikke mere!

* * *

Regimentsskriveren sled i det, da Regimentet skabtes i Lockstedts Lejr. Han er ikke med, da det opløses i Wismar.

Saasnart Regimentet var ude af »Brohovedet« ved Rhinen, hjemsendtes efter Regeringens Befaling alle Tjenestemænd. Jeg overgiver Forretningerne til Mathiesen, tager Afsked med Officerer og Kammerater og staar den 9. December sammen med flere andre paa Banegaarden i Westerburg. — Fril

Toget løber ind. Det er overfyldt, utrolig overfyldt. Soldater hænger ud af Vinduerne, sidder paa Trinbrædderne, rider paa Pufferne. Alle vil hjem! Det er haabløst at finde saa meget som en Staaplads. Men Heldet svigter ikke. Vi opdager et tomt, aflaaet W. C., kravler tre Mand ind ad Vinduet og er i Toget!

Det var Krigens sidste Eventyr, 3 Mand i et W. C. fra Westerburg helt op til Hamborg!

Toget løber ind paa Hamborgs Banegaard med 22 Timers Forsinkelse. Fra Hamborg sender jeg et Telegram hjem, og paa Banegaarden i Tønder staar Kone og Børn, Svigerfader og Svigermoder.

Far er hjemme igen! — —

Fra alle Sider strømmer de tilbage til Seminariet, de unge, som Krigen fra Skolebænkene kastede ud i Ræds-

lerne. Jeg, deres Lærer, er en af de sidste, der naar hjem.

Arbejdet kalder og vinker. I Krigens første Tid kunde man slet ikke tænke sig at gaa hjemme i den daglige Dont, i den sidste Tid længtes man efter Arbejdet. — Jeg begynder med det samme.

I Juleferien foretages det sidste Krigsarbejde. Brevene ordnes og hæftes, Billederne klæbes i en Mappe, og Dagbøger, Breve, Billeder, Kort, Ordener, Minder pakkes sammen og lægges ned. — Gemt, til man gider se paa det igen!

Gemt — glemt er det meste af Krigen.

Vi talte ikke om den, vi huskede ikke meget af den, vi tænkte næppe paa den. — Men om Aftenen, naar vi lagde os i en blød og ren Seng, fløj dog en lille Tankefugl paa Vejen opad forbi det mørke Rum, hvor Krigens Minder rugede, slog med et let Vingeslag mod den tykke Mur, og det lød: »Tak! Tak! Hvor har vi det godt!« — — —

Paa Tiaarsdagen for Vaabenstilstanden bringer alle Aviser Mindeartikler. Da vaagner Lysten til at se lidt ind i ens eget Mindeskrin. Nu kan man vel taale at sætte Nøglen i Laasen og lukke op.

Jeg læser, jeg ser. Dagbøger, Breve, Skitser, Billeder — —! Med dem stiger ud af Taagen, klart og tydeligt, Masurens Vinternætter, Augustovs Skove, Kalvarjas Gader, Vilnas Taarne, — — — det ene efter det andet, det ene fortrængende det andet. Sindet rummer ikke meget paa een Gang.

Og over alle Billeder fra Øst og Vest griner Krigens grimme Fjæs. — Bort med dig! — Det viger ikke!

Men dybt nede, dybt inde, rinder der en varm Strøm, rød og varm som levende Menneskers Blod. Den nynner om Menigmands Sind. — Trofast og hjælpsom, udholdende og nøjsom er den primitive Menneskesjæl.

Onde Mennesker vækkede Krigen og holdt sig selv borte fra den. Gode Mennesker dreves ud i den, den jævne Mand, som ikke hadede sine Menneskebrødre og ikke ønskede Krigen.

Han døde, han led, — han jages næste Gang ud igen.

Men dybt i sit trofaste og gode Sind bevarer han Menneskesjælens evige Haab og Længsel efter den Dag, da Ulven skal bo hos Lammet, og Parden skal ligge hos Kiddet, og Kalven og den unge Løve og det fede Kvæg skal holde sig sammen, og en liden Dreng skal drive dem.

Den evige Freds Dag!